

LENIN

UTVALGTE VERKER I 12 BIND

Hva må gjøres?
Brennende spørsmål
for bevegelsen vår

Oktober

2

Høsten 1901 – Februar 1902

LENIN
Utvalgte verker i 12 bind

Bind 2

Arbeidere i alle land, foren dere!

LENIN
Utvalgte verker
i 12 bind
Bind 2

Hva må gjøres?
Brennende spørsmål
for bevegelsen vår
høsten 1901 — februar 1902

FORLAGET OKTOBER A/S
OSLO 1976

LENIN: UTVALGTE VERKER I 12 BIND

Utgitt i samsvar med 4. russiske
utgave fra Marx-Engels-Lenin-instituttet
Moskva 1946

Bind 2:

Hva må gjøres?

Brennende spørsmål for bevegelsen vår
høsten 1901 — februar 1902

© Forlaget Oktober, Oslo 1976

1. opplag, november 1976: 5000

Trykt hos A/S Duplotrykk, Oslo 1976

Lenins skrifter i dette bindet
er oversatt etter den engelske teksten
i Lenin: Collected Works, volume 5,
Moskva 1973

ISBN 82-7094-123-9

INNHold

Forord fra forlaget

HVA MÅ GJØRES? Brennende spørsmål for

bevegelsen vår 9

Forord 11

I. Dogmatisme og «frihet til å kritisere» 14

A. Hva betyr «frihet til å kritisere»? 14

B. De nye forkjemperne for «frihet til
å kritisere» 18

C. Kritisismen i Russland 23

D. Engels om betydninga av den
teoretiske kampen 31

II. Massenes spontanitet og sosialdemokratenes
bevissthet 38

A. Begynnelsen på den spontane reisninga... 39

B. Knepfall for spontaniteten. **Rabotsjaja**
Mysl 43

C. Sjølfrijøringsgruppa og **Rabotsjeje Djelo**... 54

III. Trade-unionistisk politikk og sosial-
demokratisk politikk 65

A. Politisk agitasjon og hvordan økono-
mistene innskrenker den 66

B. Hvordan Martynov gjorde Pelkhanov
mer djuptgående 76

C. Politiske avsløringer og «opplæring
i revolusjonær virksomhet» 81

D. Hva er det som er felles for økonomis-
men og terrorismen? 87

E. Arbeiderklassen som kjempende for-
tropp for demokratiet 90

F. Enda en gang «folk som bakvasker»,
enda en gang «folk som mystifiserer» 107

IV. Økonomistenes amatørisme og en organi-	
sasjon for revolusjonære	112
A. Hva er amatørisme?.....	113
B. Amatørisme og økonomisme	117
C. Arbeidernes organisasjon og de revo-	
lusjonæres organisasjon	124
D. Perspektivet på organisatorisk arbeid	141
E. En «sammensvergelses»organisasjon	
og «demokrati»	148
F. Lokalt og landsomfattende arbeid	157
V. «Planen om ei landsomfattende politisk avis ...	168
A. Hvem blei fornærma av artikkelen	
«Hvor skal vi begynne»?.....	169
B. Kan ei avis være en felles organisator?	174
C. Hva slags organisasjon trenger vi?	187
Konklusjon	195
Tillegg	
Forsøk på å slå sammen Iskra og Rabotsjeje Djelo ...	198
Retting til Hva må gjøres?	205
Noter.....	207
Personregister	223

FORORD FRA FORLAGET

Denne boka er et bind i Lenin-serien *Utvalgte verker i 12 bind*, som Forlaget Oktober holder på å utgi.

Dette bindet går inn som nummer 2 i serien. Sammen med bind 3 omfatter det skrifter av Lenin fra høsten 1901 til 1904, dvs. perioden da Russlands sosialdemokratiske arbeiderparti blei danna og bolsjevikenes og mensjevikenes fraksjoner oppsto.

Bindet du nå holder i handa inneholder boka «*Hva må gjøres?*», som Lenin skreiv fra høsten 1901 til februar 1902.

Utvalget i dette bindet og i serien som helhet svarer til det som blei laga av Marx-Engels-Lenin-instituttet under Stalins vegledning i begynnelsen av 1930-åra. Den utgaven vi utgir nå, følger den 4. russiske utgaven fra 1946.

Notene og personregisteret bak i boka er det forlaget sjøl som står ansvarlig for. Når det gjelder notene nederst på sidene, er Lenins egne noter ført opp uten signatur, mens mens forlagets noter er merket med «*Red.*».

HVA MÅ GJØRES?

Brennende spørsmål for bevegelsen vår.¹

«Partikamper gir et parti styrke og gjør det levende, og det største beviset på at et parti er svakt, er at det flyter ut og mangler klare skillelinjer. Et parti blir sterkere ved å rense seg sjøl...»

(Fra et brev fra Lassalle til Marx,
den 24. juni, 1852)

Denne boka blei skrevet i tidsrommet fra høsten 1901 til februar 1902, og blei først gitt ut som et eget verk i mars 1902.

FORORD

Ifølge den opprinnelige planen til forfatteren, skulle den foreliggende brosjyra vært konsentrert om ei detaljert utvikling av de tankene som kom til uttrykk i artikkelen «Hvor skal vi begynne?», (*Iskra*, nr. 4, mai 1901)*. Først må vi be leseren om unnskyldning for at oppfyllinga av det løftet som blei gitt i den artikkelen (og gjentatt i svara på mange private forespørsler og brev), er forsinka. En av årsakene til denne forsinkinga var det forsøket som blei gjort i juni i fjor (1901) på å samle alle de sosialdemokratiske organisasjonene i utlandet. Det var naturlig å vente på resultatene av dette forsøket, for hvis det hadde vist seg å lykkes, så ville det kanskje ha blitt nødvendig å framstille de organisatoriske standpunktene til *Iskra*² fra en litt annen synsvinkel. I hvert fall ville et slikt vellykka forsøk svært raskt gjort det slutt på eksistensen av to strømninger i den russiske sosialdemokratiske bevegelsen. Som leseren veit, så var forsøket mislykka, og det var — som vi ønsker å påvise — nødt til å bli mislykka etter at *Rabotsjeje Djelo*³ svingte over mot økonomismen, i nr. 10 av tidsskriftet. Det viste seg å være helt påkrevd å starte en resolutt kamp mot denne strømninga, som er utflytende og lite klar, men desto mer standhaftig, desto mer i stand til å gjenoppstå i ulike former. I samsvar med dette blei det opprinnelige opplegget for brosjyra endra og betydelig utvida.

Hovedtemaet i brosjyra skulle ha vært de tre spørsmåla som blei reist i artikkelen «Hvor skal vi begynne» — nemlig karakteren av og hovedinnholdet i den politiske agitasjonen vår, de organisatoriske oppgavene våre og planen for å bygge en militant allrussisk organisasjon, noe som skulle skje samtidig og fra ulike sider. Disse spørsmåla har interessert forfatteren i lengre tid, og han forsøkte å reise dem i *Rabotsjaja Gazeta*⁴ i et

* Se Lenin, Samla verk, eng. utg. 1973, bind 5, s. 13—24. — Red.

av de mislykka forsøka på å gjenopplive den avisa (se kapittel V.)

Men den opprinnelige planen som var å begrense brosjyra til en analyse av bare disse tre spørsmåla og å sette fram synspunktene i ei positiv form så langt som det lot seg gjøre, eller nesten uten å ty til polemikk, viste seg å være praktisk umulig av to grunner. På den ene sida viste økonomismen seg å være langt mer levedyktig enn vi hadde regna med (vi bruker begrepet økonomisme i vid betydning, slik som det er forklart i *Iskra* nr. 12 (des. 1901) i artikkelen som er kalt «En samtale med de som forsvarer økonomismen», som var et sammendrag, så og si, av den foreliggende brosjyra)*. Det blei hølt klart at forskjellene når det gjelder løsninga på de tre spørsmåla som er nevnt, i langt større grad kunne bli forklart ved den grunnleggende motsigelsen mellom de to strømingene i den russiske sosialdemokratiske bevegelsen, enn ved ulikheten i detaljene. Forbauselsen til økonomistene over den faktiske framstillinga av synspunktene våre i *Iskra*, avslørte på den andre sida klart at vi ofte — bokstavlig talt — snakker ulike språk, og derfor *ikke kan* bli enige uten å begynne *ab ovo***, og at vi må gjøre et forsøk på å «klargjøre» *systematisk alle* de grunnleggende punktene der vi er uenige med *alle* økonomistene, og dette må vi gjøre på enklest mulig vis og belyse med mange og konkrete eksempler. Jeg bestemte meg for å gjøre et slikt forsøk på «å oppklare», og jeg forsto at det ville øke omfanget på denne brosjyra svært mye og forsinke utgivinga av den, men jeg så *ingen annen måte* for å oppfylle det løftet jeg hadde gitt i artikkelen «Hvor skal vi begynne?». Dessuten må jeg legge til unnskyldninger for de litterære manglene ved brosjyra — i tillegg til unnskyldningene om at den er forsinka. Jeg måtte arbeide *i all hast*, og jeg blei stadig avbrutt av forskjellige andre saker.

Analysen av de tre spørsmåla som er nevnt ovafor utgjør fortsatt hovedtemaet i denne brosjyra, men jeg fant at det var nødvendig å starte med to spørsmål av mer allmenn art — nemlig hvorfor et slikt «uskyldig» og

* Se Lenin, Samla verk, eng. utg. 1973, bind 5., s. 313—320. — Red.

** *Ab ovo* — latin, betyr «helt fra begynnelsen». — Red.

«naturlig» slagord som «frihet til å kritisere» burde være et virkelig kampsignal for oss, og hvorfor vi ikke engang kan komme til enighet om det grunnleggende spørsmålet om rolla til sosialdemokratene i forhold til den spontane massebevegelsen. Framstillinga av synspunktene våre på karakteren av og kjerna i den politiske agitasjonen utvikla seg vidare til å bli ei forklaring av forskjellen mellom tradeunionistisk politikk⁵ og sosialdemokratisk politikk, mens framstillinga av synet vårt på organisatoriske oppgaver utvikla seg til å bli ei forklaring av forskjellen mellom amatørmetodene som tilfredsstiller økonomistene, og den organiseringa av revolusjonære som er nødvendig etter vår mening. Og jeg holder fortsatt fast ved «planen» om ei allrussisk politisk avis, og insisterer enda mer på dette ettersom innvendinga som kom mot den ikke holdt vann, og fordi det ikke er blitt gitt noe svar på spørsmålet som jeg reiste i artikkelen «Hvor skal vi begynne?», om hvordan vi kan begynne å arbeide — samtidig, fra alle sider — for å skape den organisasjonen vi trenger. Til sist, i avslutningsdelen, håper jeg å få vist at vi gjorde alt vi kunne for å hindre et endelig brudd med økonomistene, et brudd som ikke desto mindre viste seg å være unngåelig. Videre håper jeg å få vist at *Rabotsjeje Djelo* fikk ei særlig betydning, ei «historisk» betydning om en vil, fordi det fullt ut og slående uttrykte økonomisme, riktignok ikke en konsekvent økonomisme, men nettopp den forvirringa og vaklinga som utgjør det særegne trekket ved en *hel periode* i historia til det russiske sosialdemokratiet. Derfor får også polemikken mot *Rabotsjeje Djelo* betydning, sjøl om den ved første øyekast kan se ut som om den er alt for detaljert. For vi kan ikke ha framgang før vi har satt fullstendig sluttstrek for denne perioden.

Februar 1902

N. Lenin

I

DOGMATISME OG «FRIHET TIL Å KRITISERE»

A. HVA BETYR «FRIHET TIL Å KRITISERE»?

«Frihet til å kritisere» er uten tvil det mest moderne slagordet i dag, og det som blir oftest brukt i sammenstøt mellom sosialister og demokrater i alle land. Ved første øyekast er det neppe mulig å forestille seg noe merkeligere enn de høytidelige påkallingene av frihet til å kritisere fra den ene av partene i diskusjonen. Har det heva seg røster fra de framskredne partiene mot den konstitusjonelle loven i flertallet av de europeiske landa, den som sikrer frihet til vitenskapene og den vitenskapelige forskninga? «Her må det være noe galt», vil kommentaren fra en utenforstående være, en som har hørt at dette moderne slagordet er blitt gjentatt på alle gatehjørner, men som ennå ikke har trengt inn i kjerna i uenigheten mellom dem som diskuterer. «Altså er dette slagordet et av disse gjengse uttrykk, som i likhet med klengenavn blir rettferdiggjort gjennom bruken, og som nesten blir til egennavn.»

I virkeligheten er det ingen hemmelighet for noen at det har danna seg to strømninger innafor det internasjonale* sosialdemokratiet i dag. Konflikten mellom disse

* I forbifarta: I historia til den moderne sosialismen er det ei hending som kanskje er enestående, og på sitt vis svært trøstende — nemlig at striden mellom de ulike retningene innafor sosialistbevegelsen er gått over fra å være nasjonal til å bli internasjonal. Tidligere holdt diskusjonene seg innafor ei reint nasjonal ramme, avspeila reint nasjonale trekk, og foregikk så og si på ulik grunn. Dette gjaldt diskusjonene mellom lassalleanerne og Eisenacherfolk⁶, mellom guesdister og possibilister⁷, mellom fabianerne⁸ og sosialdemokrater, mellom tilhengere av Narodnaja Volja⁹ og sosialdemokratene. I dag (det er nå helt tydelig) tilhører de engelske fabianerne, de franske minister-sosialistene, de tyske bernsteinfoika og de russiske kritikerne alle sammen den samme familien, de roser hverandre og tar sammen opp våpna mot «dogmatisk» marxisme. Kanskje vil det internasjonale revolusjonære sosialdemokratiet bli så styrka gjennom denne første, virkelige internasjonale kampen med sosialistisk opportunisme, at det kan gjøre slutt på den politiske reaksjonen som lenge har herska i Europa?

strømningene flammer snart opp i lys lue og dør snart bort og ulmer under aska fra de høytidelige «fredsslutningsresolusjonene». Kjerna i den «nye» strømninga som legger an ei «kritisk» holdning mot den «forelda og dogmatiske» marxismen, er blitt *lagt fram* klart nok av Bernstein, og *demonstrert* av Millerand.

Sosialdemokratiet må omdanne seg fra å være et revolusjonært parti til å bli et sosialt reformparti. Bernstein har omgitt dette politiske kravet med et helt batteri av veltilpassa «nye» argumenter og slutninger. Det blei benekta at det var mulig å gi sosialismen et vitenskapelig grunnlag og at en kunne påvise at den er nødvendig og uunngåelig ut fra den materialistiske oppfatninga av historia. Kjensgjerninga at det foregår ei voksende utarming, en proletariseringsprosess og ei tilspissing av motsigelsene innafor kapitalismen, blei benekta. Sjøelve begrepet «*det endelige målet*» blei erklært uholdbart, og ideen om proletarietets diktatur blei fullstendig forkasta. Den prinsipielle motsigelsen mellom liberalisme og sosialisme blei benekta. *Teorien om klassekampen*, blei benekta angivelig fordi den var umulig å anvende på et strengt demokratisk samfunn som er styrt i samsvar med viljen til flertallet osv.

Slik falt kravet om ei avgjørende vending fra det revolusjonære sosialdemokratiet til borgerlig sosialreformisme sammen med ei ikke mindre avgjørende vending mot en borgerlig kritikk av alle de grunnleggende ideene i marxismen. Når vi ser at denne kritikken av marxismen lenge er blitt retta fra politiske talerstoler, fra universitetskatedre, i utallige brosjyrer og i ei rekke lærde avhandlingar, når vi ser at hele den yngre generasjonen i de utdanna klassene i årtier er blitt oppdratt systematisk med denne kritikken, så er det ikke overraskende at den «nye kritiske» retninga i sosialdemokratiet dukka opp — fiks ferdig — liksom Minerva fra hodet til Jupiter*. Innholdet i denne nye retninga trengte ikke å vokse og bli forma, for det blei overført direkte fra borgerlig til sosialistisk litteratur.

* *Minerva fra hodet til Jupiter* — fra romersk/gresk mytologi. Sagnet forteller at Minerva (gresk Pallas Atene), gudinna for bl.a. visdom, alltid avbildet med ei ugle i handa, sprang fullt utvikla ut av panna på Jupiter (gresk Zevs), som var far hennes og sjefsgud i det romerske (greske) gudehierarkiet — *Red.*

For å fortsette. Hvis den teoretiske kritisismen og de politiske ønskene til Bernstein fortsatt er uklare for enkelte, så har franskmennene tatt på seg bryet med å anskueliggjøre «den nye metoden». Også i dette tilfellet har Frankrike vist at det fortjener det gamle ryktet sitt om at det «mer enn noe annet sted, er det landet der de historiske klassekampene hver gang blei kjempa fram til en avgjørelse...» (Engels: Innledninga til Marx: *Den 18. Brumaire*)¹⁰. De franske sosialistene har begynt å handle, ikke teoretisere. De demokratisk sett høyere utvikla politiske forholda i Frankrike har gitt dem høve til å sette «bernsteinismen¹¹ ut i praktisk politikk» med det samme, med alle konsekvensene av den. Millerand har bidratt med et glimrende eksempel på praktisk bernsteinianisme, og det var ikke for ingenting at Bernstein og Vollmar kasta seg så helhjerta ut i et forsvar for Millerand, og lovpriste han. Visselig er det slik at dersom sosialdemokratiet i si kjerne bare er et reformparti, og bør ha mot til å stå åpent fram med dette, så har ikke bare en sosialist rett til å delta i ei borgerlig regjering, men må alltid kjempe for å gjøre det. Dersom demokratiet i si kjerne betyr avskaffing av klasseherredømmet, hvorfor skulle ikke så en sosialistisk statsråd sjarmere hele borgerskapet med svadafylte taler om klassesamarbeid? Hvorfor skulle han ikke bli i regjeringa, sjøl etter at gendarmene* har slakta ned arbeidere for hundrede eller tusende gang, og vist det virkelige innholdet i demokratisk klassesamarbeid? Hvorfor skulle han ikke personlig være med på å hilse tsaren, som de franske sosialistene nå ikke har noe annet navn på enn helten for pisken, galgen og eksilet (knouteur**, pendeur et deportateur)? Og belønninga for denne usigelige ydmykinga og sjølfornedringa av sosialismen foran øynene på hele verden, belønninga for denne fordervinga av den sosialistiske bevisstheten til de arbeidende massene — det eneste grunnlaget som kan sikre seieren vår — belønninga for dette, er oppblåste *prosjekter* om ynkelige reformer, i virkeligheten så usle at mye mer er blitt oppnådd under borgerlige regjeringer!

* *Gendarm* — en politimann som tilhører det militært organiserte statspolitikorpsset. — *Red.*

** *Knouteur* — etter *knutt*, som er en russisk pisketype. — *Red.*

Den som ikke lukker øynene sine med vilje, kan ikke unngå å se at den nye «kritiske» strømninga i sosialismen verken er mer eller mindre enn ei ny utgave av *opportunismen*. Og hvis vi dømmer folk etter handlingene deres og hva de faktisk står for, og ikke etter de glitrende uniformene de har kledt seg i eller de velklingende titlene de har gitt seg sjøl, så viser det seg at «frihet til å kritisere» betyr frihet for ei opportunistisk strømning i sosialdemokratiet, frihet til å forvandle sosialdemokratiet til et demokratisk reformparti, frihet til å føre borgerlige ideer og borgerlige elementer inn i sosialismen.

«Frihet» er et stort ord, men under fana om frihet for industrien har de mest røveraktige kriger blitt utkjempa, under fana om arbeidets frihet har det arbeidende folket blitt plyndra. Den moderne bruken av uttrykket «frihet til å kritisere» inneholder den samme iboende falskheten. Folk som virkelig var overbevist om at de hadde ført vitenskapen framover, ville ikke kreve frihet for de nye oppfatningene til å fortsette å eksistere ved siden av de gamle, men kreve at de nye oppfatningene erstatta de gamle. Det ropet vi hører i dag: «Lenge leve friheten til å kritisere», minner alt for mye om ordspråket om de tomme tønnene.

Vi marsjerer i samla tropp på en steil og vanskelig vei, og holder hverandre fast i hendene. Vi er omgitt av fiender på alle kanter, og vi må nesten alltid gå framover under konstant ild fra dem. Vi har slutta oss sammen etter et frivillig vedtak, for å bekjempe fienden og ikke for å trekke oss tilbake til den myra som omgir oss, der myrboerne helt fra starten av har anklaga oss for at vi har skilt oss ut i ei særskilt gruppe og valgt kampveien i stedet for forsoningsveien. Og nå begynner noen av oss å rope: La oss gå ut i myra! Og når vi begynner å be dem skamme seg, så svarer de: For noen tilbakeliggende mennesker dere er! Er dere ikke skamfulle over å nekte oss friheten til å kalle dere over på en vei som er bedre! Å jo, mine herrer! Dere har friheten til ikke bare å invitere oss, men til å gå der dere sjøl ønsker, til og med ut i myra. Ja, vi trur faktisk at myra er det rette stedet for dere, og vi står klare til å gi *dere* all støtte for å komme dit. Men gi slipp på hendene våre, la være med å klamre dere til oss, og la være med å smusse til det store ordet frihet, for vi

også har «frihet» til å gå der vi ønsker, frihet til å kjempe ikke bare mot myra, men også mot dem som svinger over mot myra!

B. DE NYE FORKJEMPERNE FOR «FRIHETEN TIL Å KRITISERE».

Og nå, i den aller siste tida, har dette slagordet («friheten til å kritisere») høytidelig blitt satt fram av *Rabotsjeje Djelo* (nr. 10), organ for Unionen av russiske sosialdemokrater i utlandet.¹² Slagordet blir ikke satt fram som et teoretisk postulat*, men som et politisk krav, som et svar på spørsmålet: «Er det mulig å samle de sosialdemokratiske organisasjonene som driver virksomhet i utlandet?» «For å få ei varig samling er frihet til å kritisere nødvendig» (s. 36).

Av denne erklæringa følger det to bestemte slutninger: 1) At *Rabotsjeje Djelo* har tatt den allmenne opportunistiske tendensen i det internasjonale sosialdemokratiet under vingene sine, og 2) at *Rabotsjeje Djelo* krever frihet for opportunismen i det russiske sosialdemokratiet. La oss undersøke disse slutningene.

Rabotsjeje Djelo er «særlig» misnøyd med «tilbøyeligheten til *Iskra* og *Zarja*¹³ til å forutsi et brudd mellom *Fjellet* og *Gironden***i det internasjonale sosialdemokratiet».*

**Postulat* — en påstand som uten å kunne bevises likevel gjør krav på gyldighet. — *Red.*

***Gironden* — jakobinerpartiets moderate fløy under den store franske revolusjonen. Fra 1791-93 eget politisk parti som forfekta moderate republikanske prinsipper. Det blei undertrykt av jakobinerne. Navnet kommer av at flere av lederne var valgt fra distriktet Gironde på sørvestkysten av Frankrike. — *Red.*

***Ei sammenlikning mellom det to strømningene innafor det revolusjonære proletariatet (den revolusjonære og den opportunistiske), og de to strømningene innafor det revolusjonære borgerskapet i det attende århundre (jakobinerne, kalt for *Fjellet*, og girondinerne) blei gjort i lederartikkelen i nr. 2. av *Iskra* (februar 1901). Artikkelen var skrevet av Plekhanov. Kadettene¹⁴, Bezzaglavtzi¹⁵ og mensjevikene elsker den dag i dag å vise til jakobinismen i det russiske sosialdemokratiet. Men de foretrekker å tie om — eller glemme — hvordan Plekhanov brukte dette begrepet for første gang mot høyrefløyen i sosialdemokratiet. (Note av Lenin til 1907-utgava. — *Red.*)

«I det hele tatt,» skriver B. Kritsjevski, redaktøren av *Rabotsjeje Djelo*, «så er dette snakket om *Fjellet* og *Gironden* som vi hører i rekkene til sosialdemokratiet, ei hul historisk sammenlikning. Det er merkelig at en marxist kan skrive noe slikt. Fjellet og Gironden representerer ikke ulike temperamenter eller intellektuelle strømninger, slik ideologihistorikerne trur, men ulike klasser eller lag — mellomborgerskapet på den ene sida og småborgerskapet og proletariatet på den andre sida. Men i den moderne sosialistiske bevegelsen er det ikke noen konflikt mellom klasseinteresser. Den sosialistiske bevegelsen står i sin helhet på klasseinteressene til proletariatet og på grunnlaget for klassekampen til proletariatet for politisk og økonomisk frigjøring, i *alle* de ulike formene den har (uthevinga er gjort av Kritsjevski), innbefatta de mest erklærte bernsteinianerne» (s. 32-33).

En dristig påstand! Har ikke Kritsjevski hørt om den kjensgjerninga som er slått fast for lengst, at det er nettopp fordi et «akademisk» lag har tatt del i den sosialistiske bevegelsen i stort omfang i de seinere åra, at ei slik rask spredning av bernsteinianismen har kunnet skje? Og det viktigste av alt — på hva bygger forfatteren oppfatnina si om at sjøl «de mest erklærte bernsteinianerne» står på klassekampgrunnlaget for den politiske og økonomiske frigjøringa av proletariatet? Ingen veit. Dette bestemte forsvaret for de mest erklærte bernsteinianerne blir ikke underbygd med noen argumenter eller slutninger i det hele tatt. Forfatteren trur tydeligvis at hvis han gjentar det som de mest erklærte bernsteinianerne sier om seg sjøl, så trenger ikke påstanden hans noe bevis. Men kan en forestille seg noe mer «hult» enn denne vurderinga av ei hel strømning, som ikke er bygd på annet enn det som representantene for denne strømninga sier om seg sjøl? Kan en forestille seg noe mer hult enn den følgende «moralprekenen» om de to ulike, og til og med helt motsatte modellene, eller veiene, for utviklinga av partiet? (*Rabotsjeje Djelo*, s. 34-35). Med andre ord så anerkjenner de tyske sosialdemokratene den fullstendige friheten til å kritisere, men det gjør ikke franskmennene. Og det er nettopp eksemplet deres som viser «hvor giftig intoleransen er».

Til dette kan vi bare si at sjølve eksemplet som B. Kritjevski gir oss, beviser den kjensgjerninga at navnet marxister noen ganger blir nytta av folk som bokstavelig talt oppfatter historia på «Ilovaiskimåten»¹⁶. Når vi skal forklare enheten i Det tyske sosialistpartiet og splittinga i Det franske partiet så er det slett ikk nødvendig å gå inn på de særegne trekka i historia til disse landa. Det er slett ikke nødvendig å stille forholda i den militære halv-absolutismen* i det ene landet opp mot den republikanske parlamentarismen i det andre, eller å undersøke virkningene av Pariserkommunen og virkningene av Unntaksloven mot sosialistene¹⁷. Det er slett ikke nødvendig å sammenlikne det økonomiske livet og den økonomiske utviklinga i de to landa, eller tenke på at «den uforliknelige veksten i det tyske sosialdemokratiet» blei fulgt av en krevende kamp som var enestående i historia til sosialismen, en kamp ikke bare mot feilaktige teorier (Mühlberger, Dühring**, *Katetersosialistene*¹⁸, men også mot feilaktig taktikk (Lassalle), osv., osv. Det er overføldig alt sammen! Franksmennene krangler seg imellom fordi de ikke er tolerante. Tyskerne er samla fordi de er snille gutter.

Og legg merke til at dette stykket med uforliknelig dybde er satt opp for å «motbevise» kjensgjerninga som feier vekk forsvaret av bernsteinianerne. Spørsmålet om bernsteinianerne *står* på klassekampgrunnlaget til proleta-

* *Absolutisme* — eneveldig herredømme, ikke-parlamentarisk styresett. — *Red.*

** På den tida da Engels satte inn angrepet sitt mot Dühring, var det mange representanter for det tyske sosialdemokratiet som helte mot oppfatninga til sistnevnte, og Engels fikk til og med offentlig, nemlig på en partikongress slengt imot seg beskyldninger om hissighet, intoleranse, ukameratslig polemikk osv. På kongressen i 1877, la Most og tilhengerne hans fram et forslag som skulle forby at artiklene til Engels blei offentliggjort i *Vorwärts*¹⁹, fordi «de ikke interesserer det overveldende flertallet av leserne». Og Vahlteich erklærte at det at de var blitt offentliggjort, hadde skadd partiet mye, og at også Dühring hadde ytt sosialdemokratiet tjenester: «Vi må nytte alle i partiets interesse. La professorene drive og polemisere dersom de bryr seg om det, men *Vorwärts* er ikke stedet for dette» — (*Vorwärts*, nr. 65, 6. juni 1877). Her har vi enda et eksempel på forsvar for «friheten til å kritisere», og de legale kritikerne og de illegale opportunistene våre, som så inderlig elsker å vise til tyskernes eksempel, gjør best i å tenke over det!

riatet eller ikke, er et spørsmål som bare kan bli besvart fullstendig og ugjenkallelig ved historisk erfaring. Derfor har eksempelet fra Frankrike størst betydning når det gjelder dette, fordi Frankrike er det eneste landet der bernsteinianerne forsøkte å stå sjølstendig på egne bein, med varm anerkjennelse fra de tyske kollegaene sine (og delvis fra de russiske opportunistene, jfr. *Robotsjeje Djelo*, nr. 2-3, s. 83-84). Henvisninga til «intoleransen» hos franskmennene, isolert fra den «historiske» betydninga den har (i Nosdrjosvk forstand²⁰), viser seg bare å være et forsøk på å gjemme vekk ubehagelige kjensgjerninger med sinte skjellsord.

Men vi har ikke tenkt å forære tyskerne til Kritsjevski og de utallige andre forkjemperne for «frihten til å kritisere». Når de «mest erklærte bernsteinianerne» fortsatt blir tolerert i rekkene til det tyske partiet, så er det bare i den utstrekninga de *underkaster* seg Hannovervedtaket²¹, som ettertrykkelig tilbakeviste «tillegga» til Bernstein, og Lübeck-vedtaket²², som (trass i at det er svøpt i diplomatiske vendinger) inneholder en direkte advarsel til Bernstein. Sett ut fra interessene til det tyske partiet kan det diskuteres om diplomati var det beste, og om en dårlig fred er bedre enn en god krangel i dette tilfellet. Kort sagt, meningene kan være forskjellige når det gjelder formålstjeneligheten i de ulike *metodene* som blei nytta til å forkaste bernsteinianismen, men ingen kan unngå å se den kjennsgjerninga at det tyske partiet *virkelig forkasta* bernsteinianismen ved to anledninger. Derfor betyr det å tru at det tyske eksemplet stadfester tesen om at «de mest erklærte bernsteinianerne står på klassekampgrunnlaget til proletariatet, for politisk og økonomisk frigjøring», at en overhodet ikke skjønner det som foregår rett foran øynene våre.*

* Vi må merke oss at *Robotsjeje Djelo* alltid har nøydt seg med å bare gjengi kjensgjerningene om bernsteinianismen i det tyske partiet, og fullstendig har «avstått» fra å gi uttrykk for hva det mener sjøl. Se for eksempel rapporten fra Stuttgart-kongressen²³ i nr. 2-3 (s.66), der all uenighet blir redusert til «taktikk» og en knapt nok nevner at det overveldende flertallet er lojale mot den tidligere revolusjonære taktikken. Eller i nr. 4-5 (s. 25 ff.) hvor det ikke fins annet enn ei omskrivning av de talene som blei holdt på Hannover-kongressen, og forslaget til Bebel i opptrykk. Ei framstilling og en kritikk av synspunktene til Bernstein er igjen blitt utsatt (noe de også blei i nr. 2-3), slik at de kan bli tatt opp

Dette er heller ikke alt. Som vi har sett, så krever *Rabotsjeje Djelo* «frihet til å kritisere», og forsvarer bernsteinianismen overfor det *russiske* sosialdemokratiet. Det har tydeligvis overbevist seg sjøl om at vi var urettferdige mot «kritikerne» våre og bernsteinianerne. Men mot hvilke? Hvem? Hvor? Når? Hva besto urettferdigheten i? Om dette blir dette ikke sagt et ord. *Rabotsjeje Djelo* navngir ikke en eneste russisk kritiker eller bernsteinianer! Vi sitter igjen med en av to mulige antakelser. *Enten* er vedkommende som er behandla urettvist ingen andre enn *Rabotsjeje Djelo* sjøl (dette blir stadfeste ved den kjensgjerninga at i de to artiklene i nr. 10, så er det henvisninger bare til det urettvise som *Rabotsjeje Djelo* har lidd under fra Zarja og *Iskras* si side). Hvis det er tilfelle, hvordan skal en så forklare den merkelige kjensgjerninga at *Rabotsjeje Djelo*, som alltid tar voldsom avstand fra all solidaritet med Bernstein, ikke kunne forsvare seg sjøl uten å putte inn et ord til forsvaret for de «mest erklærte bernsteinianerne» og frihten til å kritisere? *Eller* så er det noen tredje personer som er blitt behandla urettvist. Hvis det er så, hvilke årsaker er det da for ikke å navngi dem?

Derfor ser vi at *Rabotsjeje Djelo* fortsetter å leke gjemsel som det har gjort helt siden det blei grunnlagt (som vi skal vise seinere). Og la oss videre merke oss denne *første* praktiske bruken av den oppskrytte «frihten til å kritisere». I virkeligheten blei den ikke bare omgående redusert til det å avstå fra all kritikk, men også til det å avstå fra å uttrykke sjølstendige synspunkter i det hele tatt. Det samme *Rabotsjeje Djelo*, som unnlater å nevne den russiske bernsteiniansimen som om den var en skammelig pest (for å bruke det høvelige uttrykket til Starover)²⁴, foreslår — som kur for denne pesten — at en skal *kopiere ord for ord* den siste tyske resepten for den

i en «særartikkel». Merkelig nok leser vi det følgende i nr. 4-5 (s. 33): «...de synspunktene som blei satt fram av Bebel, blir støtta av det store flertallet på kongressen,» og noen få linjer lenger nede: «...David forsvarte synspunktene til Bernstein. ...Først forsøkte han å vise at Bernstein og vennene hans tross alt (sic!) står på klassekampens grunn...» Dette blei skrevet i desember 1899, og i september 1901 gjentar *Rabotsjeje Djelo* synspunktene til David som sine egne — de mener tydeligvis ikke lenger at Bebel hadde rett!

tyske varianten av sjukdommen! I stedet for frihet til å kritisere — slavisk (verre: apeaktig) etterlikning! Nettopp det samme samfunnsmessige og politiske innholdet i moderne internasjonal opportunisme viser seg på mange vis — ut fra nasjonale særegenheter. I ett land har opportunistene for lengst stått fram under eget flagg, i et annet land har de oversett teorien, og i virkeligheten fulgt politikken til ultravenstre-sosialistene. I et tredje land har noen medlemmer av det revolusjonære partiet desertert til opportunistleiren og strever etter å oppnå måla sine, ikke i åpen kamp om prinsipper og for en ny taktikk, men gjennom gradvis, usynlig, og hvis en kan si det slik, en ustraffbar korrumpert av partiet deres. I et fjerde land nytter denne typen desertører de samme metodene i det politiske slaveriets mørke, og med helt original kombinasjon av «legal» og «illegal» aktivitet, osv. Å snakke om frihet til å kritisere og bernsteinianisme som et vilkår for å samle de *russiske* sosialdemokratene, og ikke forklare hvordan *russisk* bernsteinianisme har gitt seg uttrykk, og hva slags særegne frukter den har båret, går for det samme som å snakke uten å ha noe å si.

La oss prøve, om det bare er med et par ord, å si det som *Rabotsjeje Djelo* ikke vil si (eller som kanskje var utafor fatteevnen til tidsskriftet).

C. KRITISISMEN I RUSSLAND

Det viktigste særmerket ved Russland når det gjelder det punktet som vi undersøker, er at *sjølve begynnelsen* til den spontane arbeiderbevegelsen på den ene sida og til at den progressive offentlige opinionen svingte over mot marxismen på den andre, var kjennetegna av en sammenslutning av helt uensarta elementer under et felles flagg for å kjempe mot en felles fiende (den forelda samfunnsmessige og politiske verdensanskuelsen). Vi tenker på høydepunktet for den «legale marxismen». Allment sagt, så var dette en tvers igjennom merkelig foreteelse som ingen i åttiåra eller i begynnelsen av nittiåra ville trudd var mulig. I et land som var styrt av et aut okrati, med ei presse var var fullstendig slavebundet, i en periode med desperat politisk reaksjon der sjøl de minste tegn på politisk misnøye og protest blir forfulgt, tvinger plutselig

den revolusjonære marxistiske teorien seg fram i den *sensurerte* litteraturen, og sjøl om den blir satt fram i et *Æsop-språk**, så blir den forstått av alle «interesserte». Regjeringa hadde vendt seg til bare å se på teorien til det (revolusjonære) Narodnaja Volja som farlig, uten — slik som det er vanlig — å merke seg den indre utviklinga i organisasjonen, og den fryda seg over *enhver* kritikk som blei reist mot den. Det gikk ganske lang tid (etter våre russiske normer) før regjeringa forsto det som hadde skjedd, og den tungroddde hæren av sensorer og gendarmar oppdaga den nye fienden og kasta seg over den. Imens blei den ene marxistiske boka etter den andre utgitt. Marxistiske tidsskrifter og aviser blei grunnlagt, omtrent alle blei marxister, marxistene blei smiska for, marxistene blei varta opp, og forleggerne fryda seg over det ualmannelige kontantsalget av marxistisk litteratur. Derfor var det helt naturlig at det fantes mer enn *en* «forfatter som det gikk til hodet på...»²⁵ blant de marxistiske nyfrelste som blei fanga opp i denne atmosfæra.

Nå kan vi snakke rolig om denne perioden som ei hending i fortida. Det er ingen hemmlighet at den korte perioden marxismen blomstra på overflaten i litteraturen vår, blei drevet fram av en allianse mellom ytterliggående folk og folk med svært moderate synspunkter. Når en ser på kjensgjerningene, så var de sistnevnte borgerlige demokrater (noe som er blitt tydelig stadfesta av den etterfølgende «kritiske» utviklinga deres), og mange innså dette — til og med da «alliansen» fortsatt var intakt.**

Når saka står slik, er ikke de revolusjonære sosialdemokratene som gikk inn i alliansen med de kommende «kritikerne» i hovedsak ansvarlige for den «forvirringa» som fulgte etterpå?

* *Æsop-språk* — dvs. noe som er framstilt i fabelform. I Russland blei dette gjort for å omgå sensuren. — *Red.*

** Henvisninga er til en artikkel av K. Tulin retta mot Struve. (Se Lenin, «Det økonomiske innholdet i narodismen og kritikken av den i herr Struves bok» (1894-95) i Samla verk, eng. utg. 1973, bind 1, s. 333-507. — *Red.*) Artikkelen var basert på et essay kalt «Gjenspeiling av marxismen i den borgerlige litteraturen». (Note av fortatteren til 1907-utgava — *Red.*)

Dette spørsmål, sammen med et bekreftende svar, blir av og til hørt fra folk som har et for usmidig syn. Men slike folk tar helt feil. Bare de som ikke er sikre på seg sjøl, kan være redde for å gå inn i midlertidige allianser sjøl med upålitelige personer. Ikke et eneste politisk parti kunne eksistere uten slike allianser. Sammenslutninga med de legale marxistene var på sin måte den første virkelige politiske alliansen som russiske sosialdemokrater gikk inn i. Takket være denne alliansen, blei det oppnådd en forbausende rask seier over narodnismen*, og marxistiske ideer (sjøl om de var i en vulgarisert form) blei svært utbredte. Og dessuten blei ikke alliansen inngått helt uten «vilkår». Bevis på dette, er at den marxistiske samlinga *Materiale til spørsmålet om den økonomiske utviklinga i Russland*²⁶ blei brent av sensuren i 1895. Hvis den litterære overenskomsten med de legale marxistene kan bli sammenlikna med en politisk allianse, så kan den boka bli sammenlikna med en politisk traktat.

Sjølsagt kom ikke bruddet fordi «de allierte» viste seg å være borgerlige demokrater. Tvert om, representantene for den sistnevnte strømninga er naturlige og ønskelige allierte med sosialdemokratiet når det gjelder de demokratiske oppgavene det har, som er brakt i forgrunnen av den herskende situasjonen i Russland. Men et avgjørende vilkår for en slik allianse må være at sosialistene har full mulighet til å avsløre for arbeiderklassen at interessene den har er stikk motsatte av interessene til borgerskapet. Men bernsteinianerne og den «kritiske» strømninga som flertallet av de legale marxistene vendte seg mot, frarøva sosialistene denne muligheten og demoraliserte den sosialistiske bevisstheten ved å vulgarisere marxismen, ved å hevde teorien om at de sosiale motsetningene blir mindre skarpe, ved å erklære at ideene om den samfunnsmessige revolusjonen og proletarietets diktatur er latterlige, ved å redusere arbeiderbevegelsen og klassekampen til snever trade-unionisme og til en «virkelighetsnær» kamp for små, gradvise reformer. Dette var helt likt det at det borgerlige demokratiet benekta at sosialismen har rett til sjølstendighet, og dermed at

**Narodnismen* — se note 9 bak. — *Red.*

sosialismen har rett til å eksistere. I praksis betydde det å streve for å omdanne den gryende arbeiderbevegelsen til et vedheng til liberalerne.

Under slike forhold var sjølsagt bruddet nødvendig. Men det «særegne» trekket ved Russland viste seg i den kjensgjerninga at dette bruddet ganske enkelt betydde å utelukke sosialdemokratene fra den mest tilgjengelige og utbredte «legale» litteraturen. «Eks-marxistene» som reiste «kritikkens» fane og som nesten oppnådde monopol på å «ødelegge» marxismen, forskansa seg i denne litteraturen. Slagord som «mot ortodoksien» og «lenge leve friheten til å kritisere» (nå gjentatt av *Rabot-sjeje Djelo*), kom straks på moten, og den kjensgjerninga at verken sensuren eller gendarmene kunne motstå denne moten, er tydelig ut fra at det blei utgitt *tre* russiske utgaver av den feirede Bernstein (feira i herostratisk* forstand), og ut fra den kjensgjerninga at verkene til Bernstein, hr. Prokopovitsj og andre, blei anbefalt av Subatov (*Iskra*, nr. 10). Det hvilte nå ei oppgave på sosialdemokratene som var vanskelig i seg sjøl og som blei gjort utrulig mye vanskeligere av reint ytre hindringer — oppgava med å bekjempe den nye tendensen. Denne tendensen begrensa seg ikke til det litterære området. Svingninga over mot «kritisismen» blei fulgt av at de sosialdemokratiske aktivistene forgapte seg i «økonomismen».

Den måten som forbindelsen og den gjensidige avhengigheten mellom legal marxisme og illegal økonomisme oppsto og vokste på, er i seg sjøl et interessant emne, et emne som kunne tjene som tema for en særskilt artikkel. Her trenger vi bare å merke oss at denne forbindelsen utvilsomt fantes. Berømmelsen som *Credo*²⁷ fortjent oppnådde, skyldtes nettopp at det formulerte denne forbindelsen åpent og buste ut med den grunnleggende politiske tendensen i «økonomismen» — la arbeiderne fortsette den økonomiske kampen (det ville være mer riktig å si den trade-unionistiske kampen, fordi denne også omfatter særskilt arbeiderklassepolitikk), og

* *Herostratisk* — etter grekeren Herostrat som blei berømt da han stakk Artemis-templet i Efesos i brann. Altså, en berømmelse som skyldes ei ugjerning. — *Red.*

la de marxistiske intellektuelle blande seg med liberalerne for å drive politisk «kamp». På det viset betydde trade-unionistisk arbeid «blant folket» å oppfylle den første delen av denne oppgava, mens legal kritisisme betydde å oppfylle den andre delen. Denne erklæringa var et så utmerka våpen mot økonomismen, at om det ikke hadde eksistert noe *Credo*, så ville det ha vært verdt å finne opp et.

Credo blei ikke funnet opp, men det blei gitt ut uten samtykke av og kanskje til og med mot viljen til forfatterne av det. I hvert fall har denne skribenten, som tok del i å hale dette nye «programmet» fram i dagslyset*, hørt klager og anklager om at kopier av oppsummeringa av synspunktene til talerne blei spredd, at det blei kalt *Credo*, og til og med trykt i pressa sammen med protesten! Vi viser til denne episoden fordi den avslører et svært særegent trekk ved økonomismen vår — nemlig frykt for offentlighet. Dette er et trekk ved økonomismen allment, og ikke bare ved forfatterne av *Credo*. Det blei avslørt hos den mest erklærte og ærlige forkjemperen for økonomismen, nemlig *Rabotsjaja Mysl*³⁰, og hos *Rabotsjeje Djelo* (som var foruretta på grunn av at «økonomistiske» dokumenter blei offentliggjort i *Vademecum*³¹, så vel som hos Kievkomiteen som for to år siden nekta å tillate at dens *profession de foi*³² blei utgitt sammen med ei tilbakevisning av den**, og hos mange andre enkeltrepresentanter for økonomismen.

Denne skrekken for kritikk som forkjemperne for frihet til kritikk framviser, kan ikke utelukkende bli tillagt list. (Sjøl om list til tider utvilsomt blir nytta: Det ville være lettsindig å utsette de unge og ennå skjøre

* Henvisninga er til *Protesten fra de sytten* mot *Credo*. Undertegnede skribent deltok i å utarbeide denne protesten (på slutten av 1899)²⁸ Protesten og *Credo* blei gitt ut i utlandet våren 1900. (Se Lenin, Samla verk, eng. utg. 1973, bind 4, s. 167—82. — *Red.*)

Det er nå kjent fra artikkelen skrevet av Madame Kuskova (jeg trur det var i *Byloje*²⁹), at hun var forfatteren av *Credo*, og at hr. Prokopovitsj var svært framstående blant «økonomistene» i utlandet på den tida. (Note av forfatteren til 1907-utgava. — *Red.*)

** Ut fra det vi veit, så har sammensetninga av Kiev-komiteen endra seg siden den gangen.

spirene til den nye strømninga for angrep fra motstandere). Nei, flertallet av økonomistene ser med oppriktig forakt (noe de må — ut fra den naturen som økonomismen har) på alle teoretiske stridigheter, fraksjonsuenigheter, breie politiske diskusjoner, planer for å organisere revolusjonære, osv. «Overlat det til folka som er i utlandet!», sa en temmelig konsekvent økonomist til meg en dag, og uttrykte dermed ei svært utbredt (og igjen reint trade-unionistisk) oppfatning. Feltet vårt er arbeiderbevegelsen, organisasjonen til arbeiderne her, i omgivelsene våre. Alt det andre er bare noe de doktrinære* har funnet opp, «ei overvurdering av ideologien», som forfatterne av brevet som blei trykt i *Iskra* nr. 12 uttrykker det, i enstemmighet med *Rabotsjeje Djelo* nr. 10.

Nå reiser spørsmålet seg: Når de særegne trekka ved den russiske «kritisismen» og den russiske bernsteinianismen er slik, hva burde da oppgavene ha vært for dem som prøvde å gå imot opportunisten i handlinger og ikke bare i ord? For det første burde de ha gjort forsøk på å ta opp igjen det teoretiske arbeidet som så vidt hadde begynt i perioden med legal marxisme, og som nå igjen hvilte på skuldrene til de kameratene som arbeidet under jorda. Uten slikt arbeid var framgangsrik vekst i bevegelsen umulig. For det andre burde de ha kjempa aktivt mot den legale «kritisismen» som forderva tenkinga til folk i stort omfang. For det tredje skulle de ha gått aktivt imot forvirring og vakling i den praktiske bevegelsen. De skulle ha avslørt og avvist hvert eneste bevisste eller ubevisste forsøk på å knekke programmet vårt og taktikken vår.

At *Rabotsjeje Djelo* ikke gjorde noe av dette er velkjent, og vi skal seinere får høve til å behandle denne velkjente kjensgjerninga i detalj og fra ulike sider. Men for øyeblikket ønsker vi bare å vise den skrikende motsigelsen som eksisterer mellom kravet om «frihet til

* *Doktrinære* — fra latin: doktrine, som betyr læresetning. En doktrinær er en person som blindt følger visse læresetninger som han bekjenner seg til, uten blick til høyre eller venstre eller den faktiske virkeligheten. En doktrinær har et ensidig og ikke dialektisk syn på verden. Betegnelsen blei brukt av opportunistene om de konsekvente marxistene. — *Red.*

å kritisere» og de særegne trekka ved vår hjemlige kriticisme og russiske økonomisme. Det er nok bare å kikke på teksten i den resolusjonen der Unionen for russiske sosialdemokrater i utlandet bifaller standpunktet til *Rabotsjeje Djelo*.

«Av hensyn til den videre ideologiske utviklinga av sosialdemokratiet anerkjenner vi friheten til å kritisere sosialdemokratisk teori i partilitteraturen som absolutt nødvendig, så sant kritikken ikke går imot klassekarakteren og den revolusjonære karakteren i denne teorien. (*To konferanser*, s. 10)

Og motiveringa? Resolusjonen «faller i den første delen sin sammen med resolusjonen om Bernstein fra partikongressen i Lübeck...» Med de enkle sjelene sine har ikke «unionistene» klart å merke seg hva slags *testimonium paupertatis* (stadfesting av fattigdom) de avslører med denne kopieringa... «Men... i den andre delen, innskrenker den friheten til å kritisere mye mer enn partikongressen i Lübeck gjorde».

Er så resolusjonen til Unionen i utlandet retta mot de russiske bernsteinianerne? Hvis den ikke er det, så er henvisninga til Lübeck helt latterlig. Men det er ikke sant at den «innskrenker friheten til å kritisere». Da tyskerne vedtok Hannover-resolusjonen sin, forkasta de punkt for punkt *nettopp* de tillegga som Bernstein hadde foreslått, mens de i Lübeck-resolusjonen advarte *Bernstein personlig* ved å nevne ham ved navn. Men de «frie» etteraperne våre ymter *ikke en eneste gang om et eneste* utslag av særegen russisk «kriticisme» og russisk økonomisme. I betraktning av denne utelatelsen, gir den tomme henvisninga til den klassemessige og revolusjonære karakteren ved teorien mye større muligheter for mistolkninger, særlig når Unionen i utlandet nekter å likestille «såkalt økonomisme» med opportuniste. (*To konferanser*, s. 8, paragraf 1.) Men alt dette merker vi oss bare i forbifarta. Det vi først og fremst skal merke oss, er at opportunistenes stilling i forhold til de revolusjonære sosialdemokratene i Russland er helt motsatt det den er i Tyskland. I det landet er, som vi veit, de revolusjonære sosialdemokratene for å bevare det som eksisterer — det gamle programmet og taktikken, som er allment kjent, og som er blitt klargjort i alle sine detaljer av erfaringene

gjennom mange tiår. Men «kritikerne» ønsker å innføre forandringer, og siden disse kritikerne står for et ubetydelig mindretall, og siden de er svært forsiktige med den revisjonistiske innsatsen sin, kan en forstå motivene til flertallet for å innskrenke seg til den nøkterne tilbakevisninga av «nyoppfinnelser». Men i Russland er det kritikerne og økonomistene som er for å bevare det som eksisterer: «kritikerne» ønsker at vi skal fortsette med å se på dem som marxister og garantere dem den «friheten til å kritisere» som de har nytt fullt ut (for i virkeligheten anerkjente de aldri noen form for *partitilknytninger**, og dessuten har vi aldri hatt noe allment godtatt partiorgan som kunne «innsnevre friheten til å kritisere, om enn bare for gjennom tilråding). Økonomistene vil at de revolusjonære skal godta «den suverene karakteren til den nåværende bevegelsen» (*Rabotsjeje Djelo*, nr. 10, s. 25), dvs. godta at det som eksisterer er «rettmessig». De ønsker at «ideologene» ikke skal prøve å «avlede» bevegelsen fra retninga som «er bestemt av samspillet mellom materielle elementer og materielle omgivelser» («Brev» i *Iskra*, nr. 12). De vil ha anerkjent som ønskelig den kampen «som er mulig for arbeiderne å utkjempe under de nåværende forholda», og de ønsker å få anerkjent den kampen «som de faktisk fører på det nåværende tidspunkt» som den eneste mulige kampen.

* Bare den kjensgjerninga at det ikke finnes offentlige partitilknytninger og partitradisjoner, som representerer et hovedskille mellom Russland og Tyskland, burde ha advart alle vettuge sosialister mot blind etteraping. Men her er et tilfelle av hvor langt «friheten til å kritisere» strekker seg i Russland. Herr Bulgakov, den russiske kritikeren, gir følgende irettesetting til den østerrikske kritikeren Hertz: «Til tross for sjølstendigheten i konklusjonene hans, så fortsetter Hertz åpenbart å være svært bundet av meningene i partiet sitt på dette punktet (i spørsmålet om kooperative sammenslutninger), og trass i at han er uenig med det om detaljer, tør han ikke forkaste det alminnelige prinsippet». (*Kapitalisme og jordbruk*, bind II, s. 287). En statsborger i en politisk slavebundet stat, der nihundreogtittini av tusen i befolkninga er korrumpert til margin av politisk underkastelse og fullstendig mangler begreper om partiære og partitilknytning, klandrer hånlig en borger i en konstitusjonell stat for at han er overdrevent «bundet av meningene i partiet sitt»! De illegale organisasjonene våre har sjølsagt ingenting annet å gjøre enn å streke opp resolusjoner om friheten til å kritisere...

(«Særskilt tillegg» til *Rabotsjaja Mysl*, s. 14). Vi revolusjonære sosialdemokrater er tvert imot misnøyde med denne tilbedelsen av spontaniteten, dvs. av det som eksisterer «på det nåværende tidspunktet». Vi krever at den taktikken som har herska i de seinere åra blir forandra, vi erklærer at «før vi kan samle oss, og for at vi skal kunne samle oss, må vi først og fremst trekke opp faste og bestemte grenselinjer» (se kunngjøringa om ugivelsen av *Iskra*)*. Kort sagt, tyskerne holder fast ved det som eksisterer og avviser endringer, vi krever ei endring av det som er og avviser underkastelse i forhold til det og forsoning med det.

Denne «ør lille» forskjellen har de som «fritt» kopierer tyske resolusjoner ikke klart å merke seg.

D. ENGELS OM BETYDNINGA AV DEN TEORETISKE KAMPEN

«Dogmatisme, doktrinarisme», «forsteining av partiet — den uunngåelige straffen som følger etter den voldelige ensrettinga av tanken» — dette er fiendene som de ridderlige forkjemperne for «frihet til å kritisere» i *Rabotsjeje Djelo* retter våpna mot. Vi er svært glade for at dette spørsmålet er kommet opp på dagsorden, og vi vil bare foreslå ett annet spørsmål i tillegg:

Og hvem er dommerne?

Vi har to utgivererklæringer foran oss. Den ene er «Programmet til det periodiske organet for Unionen av russiske sosialdemokrater i utlandet — *Rabotsjeje Djelo*» (opptrykk fra nr. 1 av *Rabotsjeje Djelo*), og den andre, «Erklæringa om at publikasjonene til Gruppa for frigjøring av arbeidet³³ blir gjenopptatt». Begge er datert 1899, på ei tid da «krisa i marxismen» hadde blitt diskutert lenge. Og hva er det vi finner? Vi ville søke forgeses i den første erklæringa om vi ønska å finne noen henvisning til denne saka, eller ei bestemt erklæring om det standpunktet det nye organet har tenkt å stå på i dette

* Se Lenin, «Kunngjøring fra redaksjonen i *Iskra* (1900) i Samla verk, eng. utg. 1973, bind 4, s. 354. — Red.

spørsmålet. Det blir ikke sagt et ord om teoretisk arbeid og de presserende oppgavene som nå står foran organet, verken i dette programmet eller i de tillegg som blei vedtatt av Den tredje kongressen for Unionen i utlandet i 1901. (*To konferanser*, s. 15—18). I løpet av hele denne tida har redaksjonen i *Rabotsjeje Djelo* oversett teoretiske spørsmål, trass i den kjensgjerninga at dette var spørsmål som opptok tankene til alle sosialdemokrater over hele verden.

Men den andre erklæringa peker tvert om først og fremst på den synkende interessen for teori i de seinere åra, og krever bestemt «vaksom oppmerksomhet mot de teoretiske sidene ved den revolusjonære bevegelsen til proletariatet», og maner til «skånselløs kritikk av bernsteinianerne og andre antirevolusjonære tendenser» i bevegelsen vår. Utgavene av *Zarja* fram til i dag viser hvordan dette programmet er blitt satt i verk.

Slik ser vi at høylydte fraser mot forsteininga av tanken osv., skjuler likegladhet og hjelpeløshet når det gjelder utviklinga av teoretisk tenkning. Tilfellet med de russiske sosialdemokratene gir et godt bilde av det allmenne europeiske fenomenet (som også de tyske marxistene merka seg for lenge siden) at den svært etterlengta friheten til å kritisere ikke medfører at en teori blir skifta ut med en annen, men frihet fra all helhetlig og veloverveid teori. Det medfører eklektisisme* og mangel på prinsipper. De som har den minste kjennskap til den nåværende tilstanden i bevegelsen vår, kan ikke unngå å se at den breie spredninga av marxismen blei fulgt av ei viss senkning av det teoretiske nivået. Ganske mange folk med svært lite, og til og med total mangel på skoloring, gikk med i bevegelsen fordi den hadde praktisk betydning og praktisk framgang. Ut fra det kan vi vurdere hvor taktløs *Rabotsjeje Djelo* er, når det — med ei triumferende mine — siterer utsagnet av Marx: «Hvert eneste skritt i en virkelig bevegelse er viktigere enn et dusin programmer.»³⁴

* *Eklektisisme* — ei filosofisk retning som velger ut de læresetningene som ser tiltalende ut fra de ulike systemene, uten å bry seg om hvorvidt de stemmer overens innbyrdes. Usjølstendig forsøk på å skape en helhet av ulike standpunkter. — *Red.*

Å gjenta disse orda i en periode med teoretisk uorden, er som å ønske de sørgende i en begravelse til lykke med dagen. Videre, disse orda fra Marx er tatt fra brevet hans om Gothaprogrammet³⁵, der han *skarpt fordømmer* eklektisisme når det gjelder å utforme prinsipper. Hvis dere må forene dere, skreiv Marx til partilederne, så inngå overenskomster som tjener de praktiske målsettingene til bevegelsen, men tillat ikke noen hestehandel om prinsippene, gi ikke teoretiske «innrømmelser». Dette var Marx' tanke, og likevel er det folk blant oss som søker — i navnet hans — å svekke betydninga av teori!

Uten revolusjonær teori kan det ikke bli noen revolusjonær bevegelse. Denne grunntanken kan ikke understrekes nok i ei tid da den moderne forkynninga av opportunisme går hand i hand med at man forgaper seg i den snevreste form for praktisk arbeid. Likevel, for de russiske sosialdemokratene *blir betydninga av teori* forsterka av tre andre omstendigheter som ofte blir glemt: For det første av den kjensgjeringa at partiet vårt bare er i ferd med å bli forma, trekka ved partiet holder nettopp på å bli bestemt, og det har til nå langt fra gjort opp med de andre strømnigene i den revolusjonære tenkinga som truer med å lede bevegelsen bort fra den riktige veien. Tvert om har den siste tida nettopp vært prega av ei gjenoppliving av gamle ikke-sosialdemokratiske revolusjonære strømninger (en mulighet som Axelrod for lenge siden advarte økonomistene mot). Under disse omstendighetene kan det som ved første øyekast ser ut som en «uviktig» feil, føre til de mest uheldige konsekvenser, og bare kortsynte mennesker kan se på fraksjonsdiskusjoner og et strengt skille mellom meningsnyanser som uheldige eller overføldige. Skjebnen til det russiske sosialdemokratiet kan for svært mange år framover komme til å være avhengig av om den ene eller den andre «nyansen» blir styrka.

For det andre er den sosialdemokratiske bevegelsen i si kjerne en internasjonal bevegelse. Dette betyr at vi ikke bare må kjempe mot nasjonal sjåvinisme, men at en begynnende bevegelse i et ungt land bare kan ha framgang dersom den gjør bruk av erfaringene fra andre land. For å nytte disse erfaringene er det ikke nok bare å gjøre seg kjent med dem, eller ganske enkelt kopiere de

siste resolusjonene. Det som trengs er evnen til å behandle disse erfaringene kritisk og prøve dem sjølstendig. Den som innser hvor voldsomt den moderne arbeiderbevegelsen har vokst og forgreina seg, vil forstå for et oppkomme av teoretiske krefter og politiske (så vel som revolusjonære) erfaringer som blir krevd for å gjennomføre denne oppgava.

For det tredje er de nasjonale oppgavene til det russiske sosialdemokratiet slike som ikke noe annet sosialistisk parti i verden har stått overfor. Vi skal seinere få høve til å behandle de politiske og organisatoriske pliktene som oppgava med å frigjøre folket fra autokratiets åk pålegger oss. Her og nå ønsker vi bare å slå fast at *rolla som kampfortropp bare kan bli oppfylt av et parti som blir leda av den mest framskredne teorien*. For å forstå konkret hva dette betyr, ber vi leseren huske på slike forgjengere for det russiske sosialdemokratiet som Herzen, Belinski, Tsjernisjevski, og den flotte forsamlinga av revolusjonære i syttiåra. Tenk over hvilken betydning i verdensmålestokk som russisk litteratur nå får, tenk... Men la det være nok!

La oss sitere det som Engels sa i 1874 om betydninga av teori i den sosialdemokratiske bevegelsen. Engels anerkjenner *ikke to* former for den store kampen til sosialdemokratiet (politisk og økonomisk), slik som det er moderne å gjøre hos oss, *men tre, for han stiller den teoretiske kampen på linje med de to første formene*. Anbefalingene hans til den tyske arbeiderbevegelsen, som var blitt sterk praktisk og politisk er så lærerike sett ut fra dagens problemer og stridigheter, at vi håper leseren ikke blir ergelig på oss når vi siterer et langt avsnitt fra den innledende merknaden hans til *Bondekrigen i Tyskland* (Der Deutsche Bauernkrieg),* som for lengst er blitt en stor bibliografisk sjeldenhet:

«De tyske arbeiderne har to viktige fordeler framfor arbeiderne i resten av Europa. For det første tilhører de det mest teoretisk anlagte folket i Europa, og de har beholdt den sansen for teori som de såkalte 'danna' klassene i Tyskland omtrent har mista fullstendig. Uten

* Tredje utgave (Dritter Abdruck), Leipzig 1875. De kooperative trykkerier (Verlag der Genossenschaftsbuchdruckerei).

tysk filosofi som gikk forut for den, særlig den til Hegel, ville aldri den vitenskapelige sosialismen ha blitt til — den eneste vitenskapelige sosialismen som har eksistert. Uten sans for teori blant arbeiderne ville aldri denne vitenskapelige sosialismen gått dem i kroppen og blodet slik den har gjort. At dette er en enorm fordel, kan en på den ene sida skjønne ut fra likegyldigheten overfor all teori, som er en av hovedårsakene til at den engelske arbeiderbevegelsen kryper så sakte av sted, trass i den storarta organiseringa i de enkelte foreningene, og på den andre sida ved å se på all den ugagnen og forvirringa som er forårsaka av proudhonismen³⁶, i den opprinnelige formen blant franskmennene og belgierne, blant spanjolene og italienerne i den formen som er karikert videre av Bakunin.

Den andre fordelen er, for å snakke kronologisk, at tyskerne omtrent var de siste som kom med i arbeiderbevegelsen. Den tyske teoretiske sosialismen vil aldri glemme at den hviler på skuldrene til Saint-Simon, Fourier, Owen — tre menn som trass i alle sine fantastiske oppfatninger og all sin utopi, har plass blant de mest framstående tenkere gjennom tidene, og som foregreip utallige saker med sin genialitet, saker som vi nå kan bevise er vitenskapelig riktige. Og den praktiske arbeiderbevegelsen i Tyskland bør aldri glemme at den har utvikla seg på skuldrene til den engelske og franske bevegelsen, at den ganske enkelt kunne utnytte de dyrekjøpte erfaringene deres, og nå kunne unngå feilene de gjorde, som stort sett var uunngåelige på deres tid. Uten at de engelske fagforeningene og de politiske kampene til de franske arbeiderne hadde gått foran, uten den gigantiske impulsen som særlig Pariserkommunen ga, hvor ville vi vært nå?

Til fordel for de tyske arbeiderne må vi si at de har utnytta fordelene i situasjonen sin med sjelden forståelse. For første gang på lenge det har eksistert en arbeiderbevegelse, blir kampen ført på de tre områdene i samsvar med hverandre — den teoretiske, den politiske og den praktisk-økonomiske (motstand mot kapitalistene) — i harmoni og med indre forbindelse og på systematisk vis.

Det er nettopp i dette, som vi kan kalle et konsentrisk* angrep, at styrken og uslåeligheten til den tyske bevegelsen ligger.

Som et resultat av denne heldige situasjonen på den ene sida, og øyboersæregenhetene til den engelske bevegelsen, og den voldelige undertrykkinga av den franske bevegelsen på den andre, har de tyske arbeiderne for øyeblikket blitt stilt i spissen for den proletariske kampen. Hvor lenge begivenhetene vil la dem bli på denne æresposten, kan vi ikke forutsi. Men la oss håpe at de så lenge de er der, vil fylle den skikkelig. Dette krever fordobla innsats på hvert eneste område av kampen og agitasjonen. Særlig vil det være ei plikt for lederne å skaffe seg en stadig klarere innsikt i alle teoretiske spørsmål, frigjøre seg sjøl mer og mer fra innflytelsen fra tradisjonelle fraser som er nedarva fra den gamle verdensanskuelsen, og stadig å huske på at sosialismen krever, etter at den blei en vitenskap, at den blir drevet som en vitenskap, dvs. at den blir studert. Oppgava vil bli å spre den stadig klarere forståelsen som en får på denne måten, med økt iver blant arbeidermassene og binde både organisasjonen til partiet og til fagforeningene stadig sterkere sammen.

Hvis de tyske arbeiderne går framover på denne måten, vil de ikke marsjere akkurat i spissen for bevegelsen — det er slett ikke i bevegelsen si interesse at arbeiderne i et særskilt land skal marsjere i spissen — men de vil innta en ærerik plass i kamplinja, og de vil stå væpna for kamp når enten uventa alvorlige prøvelser eller akutte hendinger krever økt mot, økt fasthet og innsats av dem.»

Orda til Engels viste seg å være profetiske. Innen få år blei de tyske arbeiderne satt på uventa alvorlige prøvelser i form av unntaksloven mot sosialistene. Og de møtte prøvelsene væpna for kamp, og lyktes med å komme seierrike ut av dem.

Det russiske proletariatet vil måtte gjennomgå prøvelser som er utrulig mye mer alvorlige. Det må kjempe mot et uhyre, der en antisosialistisk lov i et konstitusjonelt land blir en dverg i sammenlikning. Historia har

* *konsentrisk* — noe som har et felles midtpunkt. — *Red.*

nå stilt oss ansikt til ansikt med ei øyeblikkelig oppgave som er *den mest revolusjonære* av alle de *øyeblikkelige* oppgavene som proletariatet står overfor i noe som helst land. Gjennomføringa av denne oppgava, å ødelegge det mektigste bolverket, ikke bare til den europeiske, men (det kan vi si nå) til den asiatiske reaksjonen, ville gjøre det russiske proletariatet til fortroppen i det internasjonale revolusjonære proletariatet. Og vi har rett til å rekne med å oppnå denne ærefulle tittelen som allerede forgjengerne våre, de revolusjonære i syttiåra, gjorde seg fortjent til, hvis vi lykkes i å inspirere bevegelsen vår — som er tusen ganger breiere og djupere — med den samme hengivne besluttsomhet og livskraft.

II

MASSENES SPONTANITET OG SOSIALDEMOKRATENES BEVISSTHET

Vi har sagt at bevegelsen vår, som er mye mer omfangsrik og djup enn bevegelsen i syttiåra, må bli inspirert med den samme hengivne besluttomheten og livskrafta som inspirerte bevegelsen på den tida. Visst er det slik, trur vi, at ingen til nå har tvilt på at styrken til bevegelsen i dag ligger i at massene (hovedsakelig industriproletariatet), våkner og at svakheten den har ligger i mangelen på bevissthet og initiativ blant de revolusjonære lederne.

Men i det seinere er det blitt gjort en overveldende oppdagelse som truer med å slå beina under de synspunktene som til nå har vært rådende i dette spørsmålet. Oppdagelsen blei gjort av *Rabotsjeje Djelo*, som i polemikken sin mot *Iskra* og *Zarja* ikke innskrenka seg til å komme med innsigelser på enkelte punkter, men som prøvde å gi «allmenne uenigheter» en mer djupsindig årsak, nemlig de «ulike vurderingene av det *relativt* viktige i det spontane og i det bevisste 'metodiske' elementet». *Rabotsjeje Djelo* formulerte anklagen sin som ei «*forringing av betydninga av det objektive eller spontane utviklingselementet*».*

Til dette sier vi: Sjøl om polemikken med *Iskra* og *Zarja* ikke hadde fått noe annet resultat enn at *Rabotsjeje Djelo* kasta seg over disse «allmenne uenighetene», ville det aleine gitt oss ganske mye tilfredsstillelse. Så betydningsfull er denne tesen, og så klart er det lyset den kaster over kjerna i de nåværende teoretiske og politiske forskjellene som fins blant russiske sosialdemokrater.

Derfor er spørsmålet om forholdet mellom bevissthet og spontanitet av så voldsom allmenn interesse, og derfor må spørsmålet bli tatt grundig opp i detaljer.

**Rabotsjeje Djelo* nr. 10, sept. 1901, s. 17-18. Uthevingene er gjort av *Rabotsjeje Djelo*.

A. BEGYNNELSEN PÅ DEN SPONTANE REISNINGA

I kapitlet foran pekte vi på hvor *allment* opptatt den skolerte ungdommen i Russland var av de marxistiske teoriene midt i nittiåra. I den samme perioden fikk streikene som fulgte etter den berømte industrikrigen i St. Petersburg i 1896³⁷, en liknende allmenn karakter. At de spredde seg over hele Russland, viste klart dybden i den nylig vakte folkelige bevegelsen, og hvis vi skal snakke om det «spontane elementet», så er det sjølsagt streikebevegelsen som først og fremst må bli sett på som spontan. Men det fins spontanitet og spontanitet. Streiker fant sted i Russland i seksti- og syttiåra (og til og med i den første halvdel av det nittende århundret), og de blei fulgt av «spontan» ødeleggelse av maskiner, osv. Jamført med disse «opprøra», kan streikene fra nittiåra til og med blir framstilt som «bevisste», for i så stor grad markerer de framskrittet som arbeiderbevegelsen gjorde i den perioden. Dette viser at «det spontane elementet» i si kjerne verken står for mer eller mindre enn bevissthet i en *kimeform*. Sjøl de primitive opprøra uttrykte til en viss grad at bevisstheten holdt på å våkne. Arbeiderne var i ferd med å miste den århundrelange trua si på at systemet som undertrykte dem skulle vare, og begynte... jeg vil ikke si å forstå, men å føle, at det var nødvendig med felles motstand, og de brøt bestemt den slavemessige underdanigheten overfor autoritetene. Men dette hadde likevel mer karakter av utbrudd i desperasjon og hevn, enn *kamp*. Streikene i nittiåra avslørte langt større glimt av bevissthet. Bestemte krav blei satt fram, streiken blei omhyggelig planlagt, kjente hendinger og tilfeller på andre steder blei diskutert, osv. Opprøra var ganske enkelt motstanden fra de undertrykte, mens de systematiske streikene sto for klassekampen i kimeform, men bare i kimeform. Sett isolert var disse streikene rett og slett fagforeningskamper, de var ennå ikke sosialdemokratiske kamper. De markerte den våknende antagonismen mellom arbeidere og arbeidskjøpere, men arbeiderne var ikke, og kunne ikke være, bevisste om den uforenelige motsigelsen mellom interessene deres og hele det moderne samfunnsmessige og politiske systemet, dvs. bevisst-

heten deres var ennå ikke noen sosialdemokratisk bevissthet. I den forstand var streikene i nittiåra fortsatt en reint spontan bevegelse, trass i det voldsomme framskrittet som de sto for jamført med «opprøra».

Vi har sagt at *det ikke kunne ha eksistert* sosialdemokratisk bevissthet blant arbeiderne. Det måtte ha blitt brakt til dem utafra. Historia i alle land viser at arbeiderklassen ved utelukkende egen innsats, bare er i stand til å utvikle fagforeningsbevissthet, dvs. overbevisninga om at det er nødvendig å samle seg i foreninger, kjempe mot arbeidskjøperne og streve for å tvinge regjeringa til å vedta nødvendige arbeiderlovgivning, osv.* Men den sosialistiske teorien vokste ut av de filosofiske, historiske og økonomiske teoriene som var utarbeidd av utdanna representanter for de eiendomsbesittende klassene, av intellektuelle. Ved sin samfunnsmessige status tilhørte grunnleggerne av den moderne vitenskapelige sosialismen, Marx og Engels, sjøl de borgerlige intellektuelle. På nøyaktig samme vis oppsto den teoretiske doktrinen til sosialdemokratiet i Russland helt og holdent uavhengig av den spontane veksten i arbeiderbevegelsen. Den vokste fram som et naturlig og uunngåelig resultat av utviklinga av tenkninga blant de revolusjonære sosialistiske intellektuelle. I den perioden vi diskuterer, i midten av nittiåra, sto denne doktrinen ikke bare for det fullstendig formulerte programmet til Gruppen for frigjøring av arbeidet, men hadde allerede vunnet flertallet av den revolusjonære ungdommen i Russland over på si side.

Slik hadde vi både ei spontan oppvåkning blant de arbeidende massene, ei oppvåkning til bevisst liv og bevisst kamp, og en revolusjonær ungdom, væpna med sosialdemokratisk teori og på vei mot arbeiderne. I denne sammenhengen er det særlig viktig å slå fast den ofte glemte (og forholdsvis lite kjente) kjensgjerninga, at trass i at de *tidlige* sosialdemokratene i den perioden *drev*

* Trade-unionisme utelukker ikke «politikk» helt og holdent, slik noen trur. Fagforeninger har alltid drevet en del politisk (men ikke sosialdemokratisk) agitasjon og kamp. Vi skal ta opp forskjellen mellom trade-unionistisk politikk og sosialdemokratisk politikk i det neste kapitlet.

ivrig med økonomisk agitasjon (og blei leda i denne virksomheten av de virkelig nyttige påpekningene i brosjyra *Om agitasjon*³⁸, på den tida fortsatt et manuskript), så de ikke på dette som den eneste oppgava si. Tvert om, *helt fra begynnelsen* stilte de opp de mest vidtrekkende historiske oppgaver for det russiske sosialdemokratiet reint allment, og oppgava med å styrte autokratiet særskilt. Mot slutten av 1895, forberedte den sosialdemokratiske St. Petersburggruppa, som stifta Kampforbundet for frigjøring av arbeiderklassen³⁹, det første nummeret av ei avis som blei kalt *Rabotsjeje Djelo*. Dette nummeret var klart for trykking da det blei tatt av gendarmene, natta til den 8. desember 1895, i ei ransaking av huset til et av medlemmene av gruppa, Anatoli Aleksejevitsj Vanejev*, slik at det første nummeret av *Rabotsjeje Djelo* ikke kom til å se dagens lys. Lederartikkelen i dette nummeret (som kanskje en eller annen *Russkaja Starina*⁴⁰ vil grave fram fra arkivene til politidepartementet om tredve år fra nå) streka opp de historiske oppgavene til arbeiderklassen i Russland, og stilte det å oppnå politisk frihet i fremste rekke. Nummeret inneholdt også en artikkel kalt «Hva er det våre ministre tenker på» (1895 — *Red.*)**, som tok opp det at komiteene for grunnutdanninga blei knust av politiet. I tillegg var det en del korrespondanse fra St. Petersburg og fra andre deler av Russland (dvs. et brev om massakren av arbeiderne i Jaroslav-guvernemetet). Hvis vi ikke tar feil, så var denne «første innsatsen» til de russiske sosialdemokratene i nittiåra ikke ei reint lokal, eller enda mindre, ei «økonomisk» avis, men ei avis som sikta på å samle streikebevegelsen og den revolusjonære bevegelsen mot autokratiet, og å vinne alle dem som var undertrykt av politikken til den reaksjonære ob-

* A.A. Vanejev døde i Øst-Sibir i 1899 av tæring, som han hadde pådratt seg gjennom isolat-arrest i fengselet før han blei forvist. Det er derfor vi så det som mulig å offentliggjøre opplysningene ovafor, og vi garanterer at de er pålitelige, for de kommer fra personer som var nært og direkte knytta til A.A. Vanejev.

** Se Lenin, Samla verk, bind 2., s. 87-92. — *Red.*

skurantismen* over på sosialdemokratiets si side. Ingen som var det minste kjent med stillinga til bevegelsen på den tida, kunne tvile på at ei slik avis ville ha blitt tatt varmt imot av arbeiderne i hovedstaden og de revolusjonære intellektuelle, og at den ville ha blitt spredd breitt. At dette foretaket blei mislykka, viste bare at sosialdemokratene i den perioden ikke var i stand til å møte de øyeblikkelige krava i tida, noe som skyldtes at de mangla revolusjonær erfaring og praktisk trening. Vi må også si det samme i samband med *St. Petersburgski Rabotsji Listok*⁴¹, og særlig i samband med *Rabotsjaja Gazeta* og *Manifestet*⁴² til Det russiske sosialdemokratiske arbeiderpartiet, grunnlagt om våren 1898. Sjølsagt ville vi ikke drømme om å klandre sosialdemokratene fra den tida for at de ikke var forberedt. Men for å utnytte erfaringene fra den bevegelsen og trekke praktisk lærdom fra den, må vi grundig forstå årsakene til og betydninga av den eller den mangelen. Derfor er det høyst viktig å grunnfeste den kjensgjerninga at en del (kanskje til og med et flertall) av sosialdemokratene som var aktive i perioden fra 1895-1898, med god grunn anså det for mulig også den gangen, i den aller første begynnelsen av den «spontane» bevegelsen, at de kunne stå fram med et svært omfattende program og ei militant taktisk linje.** Mangel på opplæring av flertallet av de revolusjonære, et fullkomment naturlig fenomen, kunne ikke ha forårsaka noe særlig frykt. Når oppgavene nå engang var riktig bestemt, når det nå engang fantes innsatsvilje til gjentatte forsøk på å løse dem, så var foreløpige mistak ikke noen

* *Obskurantisme* — fiendtlig holdning overfor opplysning og åndsfrihet. Den russiske tsaren mente at den eneste opplysninga folket trengte, var den russisk-ortodokse religionen — som i virkeligheten skulle holdet folket nede. — *Red.*

** «Når *Iskra* inntar ei fiendtlig holdning overfor virksomheten til sosialdemokratene i slutten av nittiåra, så overser den at det på den tida ikke var vilkår for annet arbeid enn kamp for små krav», erklærer økonomistene i «Brevet til russiske sosialdemokratiske organer» (*Iskra*, nr. 12). Kjensgjerningene som er gitt ovafor, viser at påstanden om «fravær av vilkår» er *stikk i strid med sannheten*. Ikke bare på slutten, men også midt i nittiåra, fantes alle vilkår for *annet* arbeid, i tillegg til

stor ulykke. Revolusjonær erfaring og organisatorisk dyktighet er saker som en kan tilegne seg, forutsatt at ønsket om å tilegne seg dem er der, forutsatt at en erkjenner manglene, noe som i revolusjonær virksomhet er mer enn halve veien til å fjerne dem.

Men det som ikke var noen stor ulykke, blei virkelig en ulykke da denne bevisstheten begynte å bli tåkete (den var svært levende blant medlemmene i de gruppene som er nevnt), da det sto fram folk — og til og med sosialdemokratiske organer — som var beredt til å se på mangler som dyder, som til og med prøvde å finne opp et *teoretisk* grunnlag for den *slaveaktige krypinga si for spontaniteten*. Det er på tide å trekke konklusjonene fra denne strømminga, der innholdet uriktig og for snevert er karakterisert som «økonomisme».

B. KNEFALL FOR SPONTANITETEN *RABOTSJAJA MYSL*

Før vi tar opp det litterære utslaget av denne krypinga for spontaniteten, ville vi gjerne ta med oss følgende karakteristiske kjensgjerning (formidla til oss fra den kilden som er nevnt ovafor), som kaster lys over de forholda der de to strømmingene som skulle komme i konflikt i framtida i det russiske sosialdemokratiet, grodde fram og vokste blant kameratene som arbeidde i St. Petersburg. I begynnelsen av 1897, like før de blei forvist, var A.A.Vanejev og flere av kameratene hans til stede på et privat møte⁴³ der «gamle» og «unge» medlemmer av Kampforbundet for frigjøring av arbeiderklassen

kampen for småkrav — alle vilkår unntatt skikkelig opplæring av lederne. I stedet for å innrømme åpent at vi, ideologene, lederne, mangla tilstrekkelig opplæring — så forsøker «økonomistene» å flytte skylda helt og holdent over på «fraværet av vilkår», på virkningene av de materielle omgivelsene som bestemmer veien, som ingen ideologer klarer å lede bevegelsen vekk fra. Hva annet er dette en slaveaktig kryping for spontaniteten, hva annet enn å forblinde «ideologien» med deres egne mangler?

samla seg. Samtalen dreide seg i hovedsak om spørsmålet om organisering, særlig om «reglene for velferdsfondet for arbeiderne», som blei offentliggjort i sin endelige form i «*Listok*» *Rabotnika*⁴⁴, nr. 9-10, s. 46. Det kom øyeblikkelig fram skarpe motsetninger mellom de «gamle» medlemmene («desembristene»⁴⁵, som sosialdemokratene i St. Petersburg spøkefullt kalte seg sjøl) og atskillige av de «unge» medlemmene (som seinere deltok aktivt i arbeidet med *Rabotsjaja Mysl*, som resulterte i en opphissa diskusjon. De «unge» medlemmene forsvarte hovedprinsippene i den formen de blei utgitt i. De «gamle» medlemmene forfekta at de som først og fremst var nødvendig var ikke dette, men det å befeste kampforbundet til en organisasjon av revolusjonære, som alle de ulike arbeiderhjelpfondene, studentpropagandasirkelene, osv. skulle bli innordna under. Vi trenger ikke å si at ingen av de to sidene i debatten på den tida på langt nær innså at disse uenighetene var begynnelsen til en splittelse. Tvert imot, de så på dem som noe isolert og tilfeldig. Men denne kjensgjerninga viser at heller ikke i Russland vokste «økonomismen» fram og spredde seg uten kamp mot de «gamle» sosialdemokratene (noe økonomistene i dag finner det passende å glemme). Og når denne kampen i hovedsak ikke har etterlatt seg «dokumentariske» spor, er det *utelukkende* fordi medlemskapet i de sirkelene som da fungerte, gjenomgikk ei så uavbrutt endring at det ikke blei opprettholdt noen sammenheng, og følgelig blei ikke ulikhetene i standpunktene skrevet ned i noen dokumenter.

Da *Rabotsjaja Mysl* blei starta, kom økonomismen fram i lyset, men ikke med ett slag. Vi må forestille oss konkret vilkåra for virksomheten og den korte levetida flertallet av de russiske studiesirkelene hadde (noe som er mulig bare for dem som har opplevd det sjøl). Vi må gjøre det for å forstå hvor mye slumpetreff det var i framgangen eller nederlaga som den nye strømminga hadde i de ulike byene, og hvor lenge det varte før forkjemperne eller motstanderne av det «nye» kunne bestemme seg. De hadde bokstavelig talt ikke noen mulighet til å avgjøre om dette virkelig var uttrykk for ei bestemt strømning eller bare var mangel på opplæring hos visse enkeltpersoner. For eksempel nådde aldri de

første mimeograferte* utgavene av *Rabotsjaja Mysl* ut til det store flertallet av sosialdemokrater, og når vi er i stand til å vise til lederartikkelen i det første nummeret, så er det bare fordi den blei trykt opp igjen i en artikkel av V.I.** («*Listok*» *Rabotnika*, nr. 9—10, s. 47, et seq.), som sjølsagt ikke lot være å lovprise den nye avisa med mer nidkjærhet enn fornuft, fordi den var så ulik de avisene og avisprosjektene som er nevnt tidligere.*** Det er vel verdt å oppholde seg ved denne lederen, fordi den sterkt framhever *hele ånden til Rabotsjaja Mysl* og økonomismen allment.

Etter å ha slått fast at den lange armen til «blåjakkene»**** aldri kunne hindre framskrittet til arbeiderbevegelsen, fortsetter lederartikkelen med å si: «...levedyktigheten til arbeiderbevegelsen skyldes den kjensgjerninga at arbeiderne sjøl til slutt tar skjebnen sin i egne hender og ut av hendene på lederne». Denne grunnleggende tesen blir så utvikla mer i detalj. I virkeligheten kan en si at lederne (dvs. sosialdemokratene som organiserte Kampforbundet) blei revet ut av hendene på arbeiderne av politiet*****, men likevel blir det framstilt som om arbeiderne kjempa mot lederne og frigjorde seg fra åket deres! I stedet for å oppfordre til å gå framover mot å konsolidere den revolusjonære organisasjonen og ut-

* *Mimeografi* — en mimeograf er et slags apparat for mangfoldiggjøring, funnet opp av Edison. — *Red.*

** «*Artikkelen av V.I.*» — en artikkel av V.P. Ivansjin.

*** I forbifarta bør vi si at lovprisninga av *Rabotsjaja Mysl* i november 1898, da økonomismen var fullt utforma, særlig i utlandet, kom fra den samme V.I., som like etter blei en av redaktøren for *Rabotsjeje Djelo*. Og likevel benekta *Rabotsjeje Djelo* at det fantes to strømninger i det russiske sosialdemokratiet, og fortsetter å benekte dette den dag i dag!

**** «*Blåjakkene*» — tsaristgendarmene bar blå uniformer — *Red.*

***** At denne liknelsen er riktig, blir vist av følgende karakteristiske kjensgjerning. En agent-provokatør, N.N. Mikhailov, en tannlege som hadde vært i kontakt med ei gruppe som var tilknynta «desembristene», medvirka til opprullinga og arrestasjonen av «desembristene». Da nyheten om dette spredde seg blant arbeiderne ved Schlüsselburg-veien, blei de så rasende at de bestemte seg for å drepe han.

vide den politiske virksomheten, lød ropet om et *tilbaketog* til rein trade-unionistisk kamp. Det blei erklært at «det økonomiske grunnlaget for bevegelsen er trengt i bakgrunnen av innsatsen for aldri å glemme det politiske idealet», og at stikkordet for arbeiderbevegelsen var «kampen for de økonomiske kåra(!), eller enda bedre, «arbeiderne for arbeiderne». Det blei erklært at streikefonds «er mer verdifullt for bevegelsen enn hundre andre slags organisasjoner» (jæmfør dette utsagnet fra oktober 1897 med polemikken mellom «desembristene» og de unge medlemmene i begynnelsen av 1897), osv. Slagord som «vi må ikke konsentere oss om 'kremen' av arbeiderne, men om 'gjennomsnittet', massearbeideren», «politikken følger alltid lydlig økonomien»,* osv., osv., kom på moten, og øvde en uimotståelig innflytelse på ungdomsmassene som blei trukket til bevegelsen, men som i de fleste tilfellene bare blei kjent med slike fragmenter av marxismen som var framstilt i legalt utgitte trykksaker.

Den politiske bevisstheten var fullstendig overvelda av spontaniteten — spontaniteten til de «sosialdemokratene» som gjentok «ideene» til herr V.V., spontaniteten til de arbeiderne som blei revet med av argumentene om at en kopek i tillegg til en rubel var verdt mer enn all sosialisme eller politikk, og at de måtte «kjempe, vite at de kjempa, ikke for en eller annen generasjon i framtida, men for seg sjøl og barna sine» (leder i *Rabotsjaja Mysl*, nr.1). Fraser som disse har alltid vært et favorittvåpen for det vesteuropeiske borgerskapet, som i sitt hat til sosialismen strevde for (som den tyske «*Sozial-Politiker*» Hirsch) å omplante engelsk trade-unionisme på hjemlig jord, og å forkynne for arbeiderne at de ved å delta i rein

* Disse sitatene er tatt fra den samme lederen i det første nummeret av *Rabotsjaja Mysl*. En kan vurdere graden av den teoretiske opplæringa som «disse V.V.'ene i det russiske sosialdemokratiet satt inne med⁴⁶» ut fra dette, de folka som fortsatte å gjenta de platte vulgariseringene av «den økonomiske materialismen» i ei tid da marxistene dreiv en litterær krig mot den virkelige herr V.V., som for lengst var blitt utnevnt til «forhenværende mester i reaksjonære handlinger», fordi han hadde *liknende* synspunkter på forholdet mellom politikk og økonomi!.

trade-unionistisk kamp* ville kjempe for seg sjøl og barna sine, og ikke for en eller annen generasjon i framtida, med en framtidig sosialisme. Og nå har «V.V'ene i det russiske sosialdemokratiet» satt i gang med å gjenta disse borgerlige frasene. På dette punktet er det viktig å merke seg tre forhold som kommer til å bli nyttige for de videre analysene våre av de *nåværende* uoverensstemmelsene.**

Det at spontaniteten overvelda den politiske bevisstheten, som vi nevnte ovafor, fant for det første også sted *spontan*. Dette kan høres ut som et ordspill, men dessverre, det er den bitre sannheten. Det skjedde ikke som et resultat av en åpen kamp mellom to stikk motsatte standpunkter, der det ene triumferte over det andre. Det skjedde på grunn av den kjensgjerninga at et økende antall «gamle» revolusjonære blei «revet vekk» av gendarmene, og et økende antall «unge» «V.V.'er i det russiske sosialdemokratiet» sto fram på scenen. Alle som har, jeg skal ikke si deltatt i, men i det minste pusta i atmosfæren til den *nåværende* russiske bevegelsen, veit utmerka godt at dette nettopp er saka. Og når vi likevel insisterer sterkt på at leseren må være fullt klar over denne alminnelig kjente kjensgjerninga, når vi ramser opp — for å være presise — det som er kjensgjerningene fra det første nummeret av *Rabotsjeje Djelo* og fra polemikken mellom de «gamle» og de «unge» i begynnelsen av 1897, så gjør vi dette fordi de folka som blærer seg med «demokratiet» sitt, spekulerer i at det breie publikum (eller den helt unge generasjonen) ikke kjenner til disse kjensgjerningene. Vi skal vende tilbake til dette punktet seinere.

For det andre, i det absolutt første litterære uttrykket for økonomismen, merker vi oss et ytterst merkelig

* Tyskerne har til og med et særuttrykk, *Nur-Gewerkschaftler*, som betyr en forkjemper for den «reine trade-unionistiske» kampen.

** Vi understreker ordet *nåværende* til beste for dem som fariseeraktig kan trekke på skuldrene å si: Det er lett nok å angripe *Rabotsjaja Mysl* nå, men er ikke alt dette gammel historie? *Mutato nomine de te fabula narratur* (skift ut navnet og sagnet er om deg. — Red.), er svaret vårt til slike nåværende fariseere, som har underkasta seg fullstendig ideene til *Rabotsjaja Mysl*, noe vi vil bevise seinere.

fenomen som er høyst karakteristisk for en forståelse av alle ulikhetene som rår blant nåværende sosialdemokrater. Nemlig at tilhengerne av den «reine og enkle arbeiderbevegelsen», tilbederne av de næreste «organisatoriske» forbindelser (uttrykk fra *Rabotsjeje Djelo*) med den proletariske kampen, motstandere av alle ikke-arbeider-intellektuelle (også sosialistiske intellektuelle), er tvunget til å ty til argumentene til de *borgerlige* «reine trade-unionistene» for å forsvare stillinga si. Dette viser at *Rabotsjaja Mysl* fra første stund begynte — ubevisst — å utføre programmet til *Credo*. Dette viser (noe som *Rabotsjeje Djelo* ikke kan fatte) at *all* tilbedelse av spontaniteten i arbeiderbevegelsen, all forringing av rolla til «det bevisste elementet», av rolla til sosialdemokratiet, betyr å styrke innflytelsen fra den borgerlige ideologien over arbeiderne, helt uavhengig av om den som forringer denne rolla ønsker det eller ikke. Alle de som snakker om «å overvurdere betydninga av ideologien»*, om å overdrive rolla til det bevisste elementet**, osv., forestiller seg at den reine og enkle arbeiderbevegelsen kan utvikle, og kommer til å utvikle, en sjølstendig ideologi for seg sjøl, om bare arbeiderne «river skjebnen sin ut av hendene på lederne». Men dette er en grunnleggende feil. For å fylle ut det som er blitt sagt ovafor, skal vi sitere de følgende grunnleggende sanne og viktige orda fra Karl Kautsky i det nye utkastet til program for Det østerrikske sosialdemokratiske partiet.***

«Mange av de revisjonistiske kritikerne våre trur at Marx hevda at den økonomiske utviklinga og klassekampen med nødvendighet ikke bare skaper vilkåra for den sosialistiske produksjonen, men også — og direkte — *bevisstheten* (uthevinga til K.K.) om nødvendigheten av den. Og disse kritikerne hevder at England, det landet som er høyest kapitalistisk utvikla, er fjernere enn ethvert annet

* Brevet til «økonomistene», i *Iskra*, nr. 12.

** *Rabotsjeje Djelo*, nr. 10.

*** *Neue Zeit* (Ny Tid), 1901—1902, XX, I, nr. 3, s. 79. Utkastet til komiteen som Kautsky her viser til, blei vedtatt av kongressen i Wien (ved slutten av fjoråret) i en litt forbedra form.

land fra denne bevisstheten. Skal en dømme ut fra utkastet, kan en anta at dette påstøtte ortodoks-marxistiske synet, som blir avvist slik, blei delt av den komiteen som laga utkastet til det østerrikske programmet. I programutkastet er det slått fast: «Jo mer den kapitalistiske utviklinga øker størrelsen på proletariatet, jo mer blir proletariatet tvunget til og egna til å kjempe mot kapitalismen. Proletariatet blir bevisst» at sosialismen er mulig og nødvendig. I denne sammenhengen viser den sosialistiske bevisstheten seg å være et nødvendig og direkte resultat av den proletariske klassekampen. Men dette er absolutt feilaktig. Sjølsagt har sosialismen, som doktrine, røttene sine i moderne økonomiske forhold, akkurat som klassekampen til proletariatet har det, og som den sistnevnte oppstår den fra kampen mot den kapitalist-skapte fattigdommen og elendigheten blant massene. Men sosialismen og klassekampen oppstår side om side, og ikke den ene ut av den andre. De oppstår under ulike forhold. Moderne sosialistisk bevissthet kan bare oppstå på grunnlag av djup vitenskapelig kunnskap. Visselig er moderne økonomisk vitenskap like mye et vilkår for sosialistisk produksjon som la oss si moderne teknologi, og proletariatet kan verken skape den ene eller den andre, uansett hvor mye det kan ønske å gjøre det. Begge sakene gror ut av den moderne samfunnsmessige prosessen. Vitenskapens redskap er ikke proletariatet, men de *borgerlige intellektuelle* (uthevingene av K.K.): Det var i hjernen på enkeltmedlemmer i dette sjiktet at den moderne sosialismen oppsto, og det var de som formidla den til de mer intellektuelt utvikla proletarene, som, i sin tur, innførte den i den proletariske klassekampen, der forholda tillot at det blei gjort. På det viset er sosialistisk bevissthet noe som blei ført inn i den proletariske klassekampen utafra (*von Aussen Hineingetragen*), og ikke noe som oppsto spontant innafor (*urwüchsig*) den. Likeens slo det gamle Hainfeldprogrammet ganske riktig fast at oppgava for sosialdemokratiet er å gjennomsyre proletariatet (bokstavelig: mette proletariatet) med *bevisstheten*

om dets stilling og bevisstheten om oppgavene det har. Det ville ikke være behov for dette hvis bevisstheten oppsto av seg sjøl fra klassekampen. Det nye utkastet kopierte dette framlegget fra det gamle programmet, og knytta det til framlegget nevnt ovafor. Men dette brøt fullstendig med linja i tenkninga...»

Siden det ikke kan bli snakk om en sjølstendig ideologi formulert av de arbeidende massene sjøl i utviklingsprosessen deres*, er det *eneste* valget — enten borgerlig eller sosialistisk ideologi. Det fins ingen middelvei (for menneskeheten har ikke funnet opp en «tredje» ideologi, og videre, i et samfunn som er revet opp av klassemotsetninger, kan det aldri bli en klasseløs ideologi eller noen ideologi som er hevet over klassene). Derfor betyr det å forringe den sosialistiske ideologien på *noen som helst måte, å snu seg vekk fra den ørlite grann, å styrke borgerlig ideologi*. Det er mye snakk om spontantiet. Men den *spontane* utviklinga av arbeiderbevegelsen leder til at den blir underordna den borgerlige ideologien, *til at den utvikler seg langs linjene i Credo-programmet*. For den spontane arbeiderbevegelsen er trade-unionisme, er *Nur-Gewerkschaftlerei*, og trade-unionisme betyr at arbeiderne blir ideologisk slavebundet av borgerskapet. Derfor er oppgava vår, oppgava for sosialdemokratiet, å *bekjempe spontaniteten, å skille arbeiderbevegelsen fra denne spontane, trade-unionistiske strevinga for å kom-*

* Dette betyr sjølsagt ikke at arbeiderne ikke har noen del i å skape en slik ideologi. De deltar, ikke som arbeidere, men som sosialistiske teoretikere, som en Proudhon eller en Weitling. Med andre ord så deltar de bare når de kan og i den utstrekning de er i stand til — mer eller mindre — å tilegne seg kunnskapen fra deres tidsalder og utvikle den kunnskapen. Men for at arbeidsfolk *skal kunne lykkes i dette litt oftere*, må alt bli gjort for å høyne bevissthetsnivået hos arbeiderne allment. Det er nødvendig at arbeiderne ikke innskrenker seg til de kunstig innsnevra grensene for «arbeiderlitteratur», men at de i økende grad lærer å mestre *allmenn litteratur*. Det ville være enda mer sant å si «er ikke innskrenka til», i stedet for «innskrenker seg ikke til», fordi arbeiderne sjøl ønsker å lese, og leser virkelig alt som er skrevet for de intellektuelle, og bare noen få (dårlige) intellektuelle trur at det er tilstrekkelig «for arbeiderne» å bli fortalt et par ting om fabrikkforholda og å få gjentatt for seg på nytt og på nytt det som har vært kjent lenge.

me inn under vingene til borgerskapet, og å bringe den under vingene til det revolusjonære demokratiet. Setninga som blir nytta av forfatterne av det «økonomistiske» brevet som blei trykt i *Iskra*, nr. 12, om at innsatsen fra de mest inspirerte ideologene mislykkes i å fjerne arbeiderbevegelsen fra den veien som er bestemt av samspillet mellom de materielle elementene og de materielle omgivelsene, *er derfor ensbetydende med å gi avkall på sosialismen*. Hvis disse forfatterne var i stand til å vurdere det de sier fryktløst, fast og grundig, som alle som kommer inn på den litterære arenaen og i offentlig virksomhet burde være i stand til, ville det ikke være annet for dem å gjøre enn å «legge de unyttige armene sine i kors over sine tomme bryst», og overgi virkefeltet til Struvefolka og Prokopovitsjene*, som sleper arbeiderbevegelsen «langs minste motstands vei», dvs. linja til den borgerlige trade-unionismen, eller til Subatovfolka, som sleper den langs linja til preste- og gendarm-«ideologien».

La oss minne om eksemplet fra Tyskland. Hva var den historiske tjenesten som Lassalle gjorde den tyske arbeiderbevegelsen? Det var at han *førte* bevegelsen *bort fra* veien til framgangsvennlig trade-unionisme og kooperativisme, som den spontant hadde beveget seg over mot (*med kjærlig assistanse fra Schultze-Delitzsch og hans like*). For å oppfylle ei slik oppgave, var det påkrevd å gjøre noe helt forskjellig fra å snakke om undervurdering av det spontante elementet, om taktikk som prosess, om samspillet mellom elementer og omgivelser, osv. *En heftig kamp mot spontaniteten* var nødvendig, og bare etter en slik kamp, som varte i mange år, var det mulig for eksempel å omvende den arbeidende befolkninga i Berlin fra å være et bolverk for framskrittspartiet til å bli en av de fineste festningene for sosialdemokratiet. Denne kampen er ikke på noe vis over sjøl i dag (som det kan se ut for dem som lærer den tyske arbeiderbevegelsens historie fra Prokopovitsj, og dens filosofi fra Struve). Også i dag er den tyske arbeiderklassen splitta

* *Struvefolka og Prokopovitsjene* — Folk som fulgte ideologien og læra til Struve og Prokopovitsj, se *navneregisteret* bak. — *Red.*

opp, så å si, i flere ideologier. En del av arbeiderne er organisert i katolske og monarkistiske fagforeninger, en annen del er organisert i Hirsch-Dunkerforbund⁴⁷, grunnlagt av de borgerlige tilbederne av engelsk trade-unionisme, den tredje delen er organisert i sosialdemokratiske fagforeninger. Den sistnevnte gruppa er voldsomt mye større enn resten, men den sosialdemokratiske ideologien klarte bare å oppnå denne suverene stillinga, og vil bare klare å beholde den, i urokkelig kamp mot alle andre ideologier.

Men hvorfor, vil leseren spørre, er det slik at den spontane bevegelsen, bevegelsen som går den minste motstands vei, fører til at borgerlig ideologi dominerer? Av den enkle årsak at borgerlig ideologi er mye eldre av opprinnelse enn sosialistisk ideologi, at den er mye mer utvikla og at den har hatt *utrulig* mange flere midler tilgjengelig for å bli spredd.* Og jo yngre den sosialistiske bevegelsen i et gitt land er, jo heftigere må den kjempe mot alle forsøk på å forskanse seg bak ikke-sosialistisk ideologi, og jo mer bestemt må arbeiderne bli advart mot de dårlige rådgiverne som roper ut mot «overdrivelse av det bevisste elementet», osv. Forfatterne av økonomistbrevet, samstemt med *Rabotsjeje Djelo*, raser mot den intoleransen som er karakteristisk for spedbarnsstadiet til bevegelsen. Til dette svarer vi: Ja, bevegelsen vår er virkelig på spedbarnsstadiet, og for at den skal bli voksen raskere, må den bli gjennomsyrt med intoleranse overfor dem som sinker veksten med krypinga si overfor spontaniteten. Ikke noe er så latterlig og skadelig som å fore-

* Det blir ofte sagt at arbeiderklassen blir trukket *spontant* mot sosialismen. Dette er helt sant i den forstand at sosialistisk teori avslører årsakene til elendigheten for arbeiderklassen mer grunnleggende og mer riktig enn noen annen teori, og av den grunn er arbeiderne i stand til å ta den opp så lett, men det *forutsetter* at denne teorien ikke sjøl gir etter for spontaniteten, og det forutsetter at den underordner spontaniteten under seg sjøl. Vanligvis blir dette tatt for gitt, men det er nettopp dette *Rabotsjeje Djelo* glemmer eller forvrenger. Arbeiderklassen blir trukket *spontant* mot sosialismen, men likevel tvinger den svært utbredte borgerlige ideologien (som hele tida blir gjenoppliva i forskjellige former) seg *spontant* på arbeiderklassen i stadig større grad.

stille seg at vi er «gamle krefter» som for lengst har opplevd alle de avgjørende stadier i kampen.

For det tredje viser det første nummeret av *Rabotsjaja Mysl* at begrepet «økonomisme» (som vi sjølsagt ikke foreslår å avskaffe, siden denne betegnelsen på en eller annen måte har befesta seg) ikke tilstrekkelig uttrykker den virkelige karakteren til den nye strømminga. *Rabotsjaja Mysl* forkaster ikke den politiske kampen helt: Reglene for det gjensidige velferdsfondet for arbeiderne, som blei trykt i det første nummeret, inneholder ei henvisning om å kjempe mot regjeringa. Men *Rabotsjaja Mysl* trur at «politikken alltid lydig følger økonomien» (*Rabotsjeje Djelo* varierer denne tesen når den i programmet sitt påstår at «i Russland mer enn i noe annet land, er den økonomiske kampen *uatskillelig* fra den politiske kampen»). *Hvis politikk betyr sosialdemokratisk politikk*, så er tesene til *Rabotsjaja Mysl* og *Rabotsjeje Djelo* fullstendig feilaktige. Den økonomiske kampen arbeiderne fører er svært ofte knytta sammen med (om enn ikke *uatskillelig* fra) borgerlig politikk, kirkelig politikk osv., noe vi har sett. Tesene til *Rabotsjeje Djelo* er riktige dersom politikk betyr tradeunionistisk politikk, dvs. den alminnelige innsatsen fra alle arbeidere for å sikre at regjeringa tar tiltak for å lindre den nøden som forholda deres er årsak til, men som ikke avskaffer disse forholda, dvs. som ikke tilintetgjør kapitalens herredømme over arbeidet. Ganske visst er denne innsatsen felles for de engelske tradeunionistene, som er fiendtlige til sosialismen, for de katolske arbeiderne, for «Subatov»-arbeiderne, osv. Det fins politikk og politikk. Derfor ser vi at *Rabotsjaja Mysl* ikke så mye benekter den politiske kampen, som den bøyer kne for *spontaniteten* i den, for bevisstløsheten ved den. Mens *Rabotsjaja Mysl* fullt ut anerkjenner den politiske kampen (bedre: de politiske ønskene og krava til arbeiderne) som oppstår spontant fra arbeiderklassen sjøl, så nekter den fullstendig å *utarbeide* en særskilt *sosialdemokratisk politikk* på en *uavhengig* måte i samsvare med de allmenne oppgavene til sosialismen og de nåværende forholda i Russland. Seinere skal vi vise at *Rabotsjeje Djelo* gjør den samme feilen.

C. SJØLFRIGJØRINGSGRUPPA⁴⁸ OG RABOTSJEJE DJELO

Vi har tatt opp den lite kjente og nå nesten glemte lederartikkelen i det første nummeret av *Rabotsjaja Mysl* i slikt omfang fordi den var det første og mest slående uttrykket for den allmenne tankestrømninga som etter hvert kom fram i dagslyset i utallige småstrømmer. V.I. hadde helt rett da han sa — mens han lovpriste det første nummeret og lederartikkelen i *Rabotsjaja Mysl* — at artikkelen var skrevet på «en skarp og brennende» måte («Listok» *Rabotnika*, nr. 9—10, s. 49.). Ethvert menneske med overbevisning, som trur han har noe nytt å si, skriver «brennende» og slik at standpunktene hans blir skarpt framheva. Bare de som er vant til å sitte mellom to stoler mangler «inderligheten», bare slike folk er i stand til å lovprise inderligheten til *Rabotsjaja Mysl* en dag og angripe den «brennende polemikken» til motstanderne den neste dagen.

Vi skal ikke oppholde oss ved det «*Særskilte tillegget*» til *Rabotsjaja Mysl* (seinere vil vi på flere punkter få høve til å vise til dette arbeidet som uttrykker ideene til økonomistene mer dekkende enn noe annet), men skal kort nevne at «Appellen til Gruppa for arbeiderne si sjølfrigjøring» (mars 1898, opptrykt i London *Nakanune*⁴⁹, nr. 7, juli 1899). Forfatterne av «Appellen» sier riktig at «arbeiderne i Russland holder *nettopp på å våkne*, begynner nettopp å se seg omkring, og *klynger seg instinktivt til det første tilgjengelige kampmidlet.*» Likevel trekker de av dette den samme falske slutninga som *Rabotsjaja Mysl* trakk, og glemmer at det instinktive er det bevisstløse (det spontane), som sosialistene må komme til hjelp og vise at «de først tilgjengelige kampmidlene» i det moderne samfunnet alltid vil være de trade-unionistiske kampmidlene, og at den «først tilgjengelige» ideologien vil være den borgerlige (trade-unionistiske) ideologien. Likeens «tilbakeviser» ikke disse forfatterne politikk, de er bare (bare!) et ekko av herr V.V. om at politikk er overbygninga, og at «politisk agitasjon derfor må være overbygninga for den agitasjonen som blir drevet til fordel for den økonomiske

kampen. Den må oppstå på grunnlag av denne kampen og følge i kjølvannet på den.»

Når det gjelder *Rabotsjeje Djelo*, så åpnet det virksomheten sin med et «forsvar» av økonomistene. Det slo fast en *direkte usannhet* i åpningsnummeret sitt (nr. 1, s. 141—42) ved å erklære at det «ikke veit hvilke unge kamerater som Axelrod henviste til» da han advarte økonomistene i den velkjente brosjyra si*. I den polemikken som flamma opp mellom Axelrod og Plekhanov omkring denne løgna, måtte *Rabotsjeje Djelo* innrømme at det «i form av forfjamselse forsøkte å *for-svare* alle de yngre sosialdemokratene i utlandet mot denne urettferdige anklagen» (den anklagen om sneverhet som Axelrod retta mot økonomistene). I virkeligheten var denne anklagen fullstendig rettferdiggjort, og *Rabotsjeje Djelo* visste utmerka godt at den også blant andre omfatta V.I., et medlem av redaksjonskomiteen. La meg bemerke i forbifarta at Axelrod hadde fullstendig rett i denne polemikken, og *Rabotsjeje Djelo* tok helt feil i den respektive tolkninga deres av brosjyra mi om *Oppgavene til de russiske sosialdemokratene***. Brosjyra blei skrevet i 1897, før *Rabotsjaja Mysl* begynte å komme ut, da jeg korrekt tenkte at den *opprinnelige* tendensen i Kampforbundet i St. Petersburg var rådende, den som jeg beskreib ovafor. Og denne tendensen herska i hvert fall fram til midten av 1898. Derfor hadde ikke *Rabotsjeje Djelo* noen som helst rett til å henvise til en artikkel som uttrykte synspunkter *tvunget fram* av «økonomist»-synspunktene i St. Petersburg i 1897—98***, når det forsøker å benekte eksistensen av og faren for økonomisme.

* *De aktuelle oppgavene og taktikken til det russiske sosialdemokratiet*, Geneve, 1898. To brev til *Rabotsjaja Gazeta*, skrevet i 1897.

** Se Lenin, Samla verk, eng. utg. 1973, bind 2, s. 23—51. — *Red.*

*** Da det forsvarte den første løgna si («vi veit ikke hvilke unge kamerater Axelrod henviser til»), så la *Rabotsjeje Djelo* til nok ei løgn, da det skreiv i *svaret* sitt: «Etter at anmeldelsen av *Oppgavene* blei trykt, er det oppstått, eller mer eller mindre blitt klart formulert, tendenser blant visse russiske sosialdemokrater til økonomisk ensidighet, noe som betyr et skritt tilbake fra situasjonen til bevegelsen vår, slik som den er framstilt i *Oppgavene*» (s. 9). Dette står i *Svaret*, trykt i 1900. Men det første nummeret av *Rabotsjeje Djelo* (som inneholdt an-

Men *Rabotsjeje Djelo* «forsvarte» ikke bare økonomistene, det gjorde sjøl stadig vekk de samme grunnleggende feilene. Kilden til denne forvirringa er å finne i tvetydigheten i tolkninga som blei gitt av den følgende tese i programmet til *Rabotsjeje Djelo*: «Vi mener at den viktigste saka i det russiske samfunnslivet, den som hovedsakelig kommer til å *avgjøre oppgavene* (våre uthevninger) og karakteren av utgivervirksomheten til Unionen, er *massebevegelsen i arbeiderbevegelsen* (uthevninger av *Rabotsjeje Djelo*) som er oppstått i de seinere åra.» At massebevegelsen er ei svært viktig sak, er ei kjensgjerning som er hevet over enhver debatt. Men kjerna i saka er: Hvordan skal en oppfatte påstanden om at massebevegelsen i arbeiderbevegelsen kommer til å «avgjøre oppgavene»? Det kan bli tolka på en av to måter. *Enten* betyr det å bøye kne for spontaniteten i denne bevegelsen, dvs. redusere rolla til sosialdemokratiet i denne bevegelsen, til ei slett innordning under arbeiderbevegelsen som sådan (tolkninga til *Rabotsjaja Mysl*, Sjølfrikjøringsgruppa og økonomistene), *eller* så betyr det at massebevegelsen stiller *nye* teoretiske, politiske og organisatoriske oppgaver foran oss, oppgaver som er mye vanskeligere enn dem som kunne ha tilfredsstilt oss i perioden før massebevegelsen oppsto. *Rabotsjeje Djelo* hellet mot, og heller fortsatt mot, den første tolkninga, for det har ikke sagt noe bestemt om noen nye oppgaver, men har stadig argumentert som om «massebevegelsen» *frir* oss fra at det er nødvendig å forstå klart og oppfylle oppgavene som den stiller opp for oss. Vi trenger bare å peke på at *Rabotsjeje Djelo* mente at det var umulig å sette opp det å styrte autokratiet som den *første* oppgava for massebevegelsen, og at det satte denne oppgava (i navnet til massebevegelsen) ned på samme nivå som kampen for de øyeblikkelige politiske krava. (*Svar*, s. 25.)

meldelsen), kom ut i april 1899. Oppsto økonomismen virkelig først i 1899? Nei. I året 1899 kom den første protesten fra de russiske sosialdemokratene mot økonomismen. (Protesten mot *Credo*). Økonomismen oppsto i 1897, som *Rabotsjeje Djelo* utmerka godt veit, for allerede i november 1898, lovpriste V.I. *Rabotsjaja Mysl* (se «*Listok*» *Rabotnika*, nr. 9—10.).

Vi skal hoppe over artikkelen til B.Kritsjevski, redaktøren av *Rabotsjeje Djelo*, den artikkelen som er kalt «Den økonomiske og politiske kampen i den russiske bevegelsen», trykt i nr. 7 i det tidsskriftet, der nettopp disse feilene* blir gjentatt, og fortsetter direkte til *Rabotsjeje Djelo*, nr. 10. Vi skal sjølsagt ikke gå i detalj med de ulike innvendingene som er reist av Kritsjevski og Martynov mot *Zarja* og *Iskra*. Her er vi bare interessert i det prinsipielle grunnlaget som *Rabotsjeje Djelo* tok standpunktene sine på bakgrunn av, i det tiende nummeret sitt. Derfor skal vi ikke gå gjennom den merkelige kjensgjerninga at *Rabotsjeje Djelo* fant en «fullkommen motsigelse» mellom dette framlegget:

«Sosialdemokratiet binder ikke hendene sine, innskrenker ikke virksomheten sin til en eller annen

* «Stadieteorien», eller teorien om «forsiktige sikk-sakkbevegelser» i den politiske kampen, er for eksempel uttrykt i denne artikkelen på følgende vis: «Politiske krav som i sitt vesen er felles for hele Russland, bør imidlertid i utgangspunktet (dette ble skrevet i august 1900!) være i samsvar med erfaringene som er høsta i den økonomiske kampen av det gitte laget (*sic*) av arbeidere. Bare(!) på grunnlag av disse erfaringene kan og bør det bli satt igang politisk agitasjon», osv. (s. 11) Forfatteren utbryter patetisk på s. 4, der han protesterer mot det han anser som den absolutt ubegrunna anklagen om økonomistisk kjetteri: «Hvilken sosialdemokrat er det som ikke veit at ifølge teoriene til Marx og Engels, så spiller de økonomiske interessene til visse klasser ei avgjørende rolle i historia, og *følgelig* er det slik at særlig den kampen som proletariatet fører for de økonomiske interessene sine, må være overordentlig viktig når det gjelder den klassemessige utviklinga av proletariatet og kampen for frigjøring?» (Våre uthevinger.) Ordet «følgelig» er fullstendig uvesentlig. Kjensgjerninga at økonomiske interesser spiller ei avgjørende rolle *medfører ikke i det hele tatt* at den økonomiske (dvs. den trade-unionistiske) kampen har størst betydning, for det vesentligste, de «avgjørende» interessene til klassene kan *bare* bli oppfylt ved gjennomgripende *politiske* endringer allment. Og *særlig* kan de grunnleggende økonomiske interessene til proletariatet bare bli tilfredsstilt gjennom en politisk revolusjon, som vil erstatte borgerskapets diktatur med proletariatets diktatur. Kritsjevski gjentar argumentene til «V.V.»ene i det russiske sosialdemokratiet (nemlig at politikken følger økonomien, osv.), og til bernsteinianerne i det tyske sosialdemokratiet (f.eks. prøvde Woltmann med liknende argumenter å beviser at arbeiderne først må oppnå «økonomisk makt», før de kan tenke på politisk revolusjon).

forutbestemt plan eller metode for politisk kamp. Det anerkjenner alle kampformer så lenge de er i samsvar med de kreftene som er tilgjengelige for partiet,» osv. (Iskra, nr. 1.)*

og dette framlegget:

«Uten en sterk organisasjon som evner å føre politisk kamp under alle slags forhold og til alle tider, kan det ikke være snakk om noen systematisk handlingsplan, opplyst av faste prinsipper og bestemt utført, som aleine er verdt å bli kalt taktikk». (Iskra, nr. 4).**

Å blande sammen den *prinsipielle* anerkjennelsen av alle slags kampmidler, alle planer og metoder — forutsatt at de er formålstjenelige, med kravet om å bli leda av en nøye utforma plan *på et gitt politisk tidspunkt*, er på høyde med — hvis vi skal snakke om taktikk — å blande sammen det at den medisinske vitenskapen anerkjenner ulike metoder for å behandle sjukdommer, med at det er nødvendig å ha en særskilt, bestemt behandlingsmetode for en gitt sjukdom. Men saka er at *Rabotsjeje Djelo*, som sjøl er et offer for en sjukdom som vi har kalt knefall for spontaniteten, nekter å anerkjenne noen «behandlingsmetode» for *den* sjukdommen. Derfor har *Rabotsjeje Djelo* gjort den bemerkelsesverdige oppdagelsen at «planmessig taktikk motsier den grunnleggende ånden i marxismen» (nr. 10, s. 18), at taktikk er «en vekstprosess for partioppgaver som vokser fram sammen med partiet» (s. 11, uthevinger av *Rabotsjeje Djelo*.) Denne merknaden har alle sjanser til å bli ei feira forskrift, et evig monument over *Rabotsjeje Djelo* «strømninga». På spørsmålet om *hvorhen?* svarer det ledende organet: Bevegelse er en prosess for å endre avstanden mellom utgangspunktet og etterfølgende stadier i bevegelsen. Dette usammenliknbare eksemplet på

* Se Lenin, «De presserende oppgavene for bevegelsen vår» (1900) i Samla verk, eng. utg. 1972, bind 4, s. 371. — *Red.*

** Se Lenin, «Hvor skal vi begynne» (1901) i Samla verk, eng. utg. 1973, bind 5, s. 18. — *Red.*

djuphet er ikke bare en raritet (hvis det var det, ville det ikke være verdt å bli skikkelig tatt opp), men *programmet til ei hel strømning*, nettopp det programmet som *Rabotsjaja Mysl* (i det «*Særskilte tillegget*» til *Rabotsjaja Mysl*) uttrykte med orda: Den kampen som er mulig er ønskelig, og den kampen som er mulig, er den som foregår på det gitte tidspunktet. Dette er nettopp strømninga til en grenseløs opprtunisme, som passivt innretter seg etter spontaniteten.

«Planmessig taktikk står i motsetning til kjerna i marxismen!» Men dette er bakvaskelse av marxismen. Det betyr å forvrengte marxismen til å bli den karikaturen som blir opprettholdt av narodnikene i kampen deres mot oss. Det betyr å forringe tiltaket og innsatsen til de klassebevisste kjemperne, der marxismen tvert imot er ei enorm drivkraft for tiltaket og innsatsen til sosialdemokraten, åpner de videste perspektivene for han, og (om vi kan si det slik) gir han mulighet til å nytte den mektigste krafta til mange millioner arbeidere som reiser seg «spontant» til kamp. I hele historia til det internasjonale sosialdemokratiet myldrer det av planer som er satt fram snart av én, snart av en annen, politisk leder. Noen av planene stadfester vidsynheten og de riktige politiske og organisatoriske synspunktene til forfatterne av dem, andre avslører kortsyntheten og de politiske feilene deres. På den tida da Tyskland var ved et av de viktigste vendepunktene i historia si — danninga av riket, åpninga av der Reichstag (Riksdagen) og gjennomføringa av alminnelig stemmerett — hadde Liebknecht én plan for sosialdemokratisk politikk og arbeid reint allment, og Schweitzer hadde en annen. Da anti-sosialistlovene blei tredd ned over hodene på de tyske sosialistene, hadde Most og Hasselmann én plan — de var forberedt på å bruke vold og terror der og da. Höchberg, Schramm og (delvis) Bernstein, hadde en annen plan — de begynte å forkynne for sosialdemokratene at de sjøl hadde framkalt lovvedtaket, ved å være urimelig bitre og revolusjonære, og nå måtte de gjøre seg fortjent til tilgivelse gjennom å oppføre seg eksemplarisk. Det fantes også en tredje plan som var foreslått av dem som forberedte og gjennomførte utgivelsen av et illegalt organ. Det er sjølsagt lett, med etterpåklokskap, å komme med

djupsindige forskrifter om veksten i partioppgavene som vokser sammen med partiet — mange år etter kampen om valget av den veien som skulle bli fulgt, og etter at historia har uttalt dommen over det formålstjenelige i den veien som blei valgt. Men i ei tid med forvirring*, da de russiske «kritikere» og økonomister* degraderer sosialdemokratiet til et trade-unionistisk nivå, og da terroristene går sterkt inn for å ta opp «planmessig taktikk» som gjentar de gamle feilene — i slike tider er det å innskrenke seg til djupsindigheter av denne typen det samme som ganske enkelt å utstede «et fattigdomsbevis» til seg sjøl. I ei tid da mange russiske sosialdemokrater lider under mangel på tiltak og innsats, under utilstrekkelig «perspektiv på politisk propaganda, agitasjon og organisering»,** under mangel på «planer» for en breiere organisasjon for revolusjonært arbeid — i slike tider er det å erklære at «planmessig taktikk motsier kjerna i marxismen» ikke bare det samme som å vulgarisere marxismen når det gjelder teori, men i praksis å *trekke partiet bakover*.

Rabotsjeje Djelo går videre og messer:

«Oppgava for den revolusjonære sosialdemokraten er bare å få opp farta i den objektive utviklinga gjennom det bevisste arbeidet sitt, ikke å forebygge den eller erstatte denne utviklinga med sine egne subjektive planer for denne utviklinga. *Istra* veit alt dette i teorien, men den enorme betydninga som marxismen med rette fester til bevisst revolusjonært arbeid, forårsaker at avisa praktisk *forringer betydninga av det objektive eller det spontane elementet i utviklinga*, på grunn av det doktrinære synet den har på taktikk» (s. 18).

* «*Ein Jahr der Verwirrung*» («Et år med forvirring») er tittelen Mehring satte på det kapitlet i si «*Historia til det tyske sosialdemokratiet*», der han skildrer nølinga og mangelen på fasthet, som først viste seg hos sosialistene da de skulle velge den «planmessige taktikken» for den nye situasjonen.

** Lederartikkel i *Iskra*, nr. 1 (Se Lenin, «De presserende oppgavene for bevegelsen vår» (1900) i Samla verk, eng. utg. 1972, bind 4, s. 369. — *Red.*

Nok et eksempel på den enestående teoretiske forvirringa som er verdig herr V.V. og åndsbrødrene hans. Vi må spørre filosofen vår: Hvordan kan en som streker opp subjektive planer «forringe» objektiv utvikling? Tydeligvis ved at han ikke lenger ser at denne objektive utviklinga skaper eller styrker, ødelegger eller svekker visse klasser, lag eller grupper, visse nasjoner eller grupper av nasjoner, osv., og på dette viset tjener til å bestemme ei gitt internasjonal politisk oppstilling av krefter, eller den stillinga som revolusjonære partier inntar, osv. Hvis den som streker opp planer gjorde det, så ville ikke syndene hans være at han forringa det spontane elementet, men tvert om, at han forringa det *bevisste* elementet, fordi han da ville vise at han mangla den *bevisstheten*, som skal til for å forstå objektiv utvikling. Derfor avslører nettopp snakket om «å vurdere den *relative* betydninga» (utheving av *Rabotsjeje Djelo*) av spontanitet og bevissthet sjøl en fullstendig mangel på «bevissthet». Dersom visse «spontane elementer i utviklinga» i det hele tatt kan bli fatta av menneskelig forstand, da vil ei uriktig vurdering av dem være på linje med å «forringe det bevisste elementet». Men hvis de ikke kan bli fatta, så kjenner vi dem ikke, og kan derfor ikke snakke om dem. Hva er det så Kritsjevski diskuterer? Hvis han mener at de «subjektive planene» til *Iskra* er feilaktige (som han faktisk erklærer at de er), burde han ha vist hvilke objektive kjensgjerninger de overser, og bare da kunne han anklage *Iskra* for *manglende politisk bevissthet*, for at den overså dem, for «å forringe det bevisste elementet», for å nytte hans egne ord. Men, hvis han ikke kan sette fram noen andre argumenter enn det om å «forringe det spontane elementet»(!) og er misnøyd med subjektive planer, viser han bare: 1) At han teoretisk forstår marxismen *à la* Karejev og Mikhailovski, som er blitt latterliggjort nok av Beltov⁵⁰, og 2) at han er svært tilfreds med «det spontane elementet i utviklinga» som har trukket de legale marxistene våre over mot bernsteinianismen og sosialdemokratene våre over mot økonomismen, og at han er «fylt av vrede» mot dem som har bestemt seg for — uansett hva det koster — å lede det russiske sosialdemokratiet bort fra veien til den «spontane» utviklinga.

Videre følger det saker som virkelig er klovnerier. «Akkurat som menneskelige vesener vil reprodusere seg på den gammeldagse måten trass i alle oppdagelsene til naturvitenskapen, så vil fødselen av en ny samfunnsmessig orden, også i framtida, *hovedsakelig* bli frambrakt som et resultat av elementutbrudd, trass i alle oppdagelsene til samfunnsvitenskapen og økinga i antallet bevisste kjempere» (s. 19). Akkurat som bestefedrene våre pleide å si med den gammeldagse visdommen sin at alle kan sette barn til verden, så sier de «moderne sosialistene» (à la Nartissus Tuporilov)⁵¹ i sin vishet at alle kan delta i den spontane fødselen til et nytt samfunnssystem. Vi mener også at alle kan det. Alt som trengs for å delta i noe slikt, er å *overgi seg* til økonomismen når økonomismen hersker, og til terrorismen når terrorismen oppstår. Slik sto *Rabotsjeje Djelo* forundra, stilt overfor et problem som var «nytt» for tidsskriftet i vår, da det var så viktig å komme med et advarselsskriv mot å forgape seg i terrorismen. Og nå, seks måneder seinere, når problemet er blitt mindre sentralt, legger det fram for oss — på ei og samme tid — erklæringa: «Vi mener at det ikke er, og at det ikke bør være oppgava for sosialdemokratiet å gå imot det at det oppstår terroristiske følelser» (*Rabotsjeje Djelo*, nr. 10., s. 23), og konferanseresolusjonen: «Konferansen ser på systematisk og aggressiv terror som noe som er uheldig» (*To konferanser*, s. 18). Så vidunderlig klart og sammenhengende dette er! Ikke gå imot, men erklære den uheldig, og å erklære dette på en slik måte at usystematisk og forsvarsmessig terror ikke faller inn under perspektivet til «resolusjonen». Vi må innrømme at en slik resolusjon er utrulig sikker, og fullt ut forsikra mot mistak, akkurat som en mann som snakker, men ikke sier noe, sikrer seg mot å ta feil. Alt som trengs for å lage en slik resolusjon er en evne til å holde seg bakerst, som haleheng til bevegelsen. Da *Iskra* latterliggjorde *Rabotsjeje Djelo* for å erklære at spørsmålet om terror var et nytt spørsmål*, anklagde sistnevnte rasende *Iskra* for å «ha den utrulige frekkhet å tvinge på partiorganisa-

* Se Lenin, «Hvor skal vi begynne» (1901) i Samla verk, eng. utg. 1973, bind 5, s. 18-20. — *Red.*

sjonen den løsninga på taktiske problemer som er lagt fram av ei gruppe emigrantskribenter for over 15 år siden.» (s. 24). Virkelig uforskammet, og hvilken overvurdering av det bevisste elementet! Først løse spørsmåla teoretisk på forhand, og deretter prøve å overbevise organisasjonen, partiet og massene om at denne resolusjonen er riktig*! Så mye bedre det ville være å gjenta elementene, og svinge med hver eneste «vending», uten å «tvinge» noe på noen, enten i retning av økonomismen eller i retning av terrorismen. *Rabotsjeje Djelo* gjør til og med denne store rettesnora for jordisk visdom allmenn, og anklager *Iskra* og *Zarja* for å «sette opp programmet sitt mot bevegelsen, som en ånd som svever over det formløse kaoset» (s.29). Men hva annet er det som er oppgava for sosialdemokratiet, om det ikke er å være en «ånd», som ikke bare svever over den spontane bevegelsen, men også *hever* denne bevegelsen til *nivået som «programmet til sosialdemokratiet» står på?* Visselig er det ikke oppgava til sosialdemokratiet å være haleheng til bevegelsen. I beste fall ville ikke dette tjene bevegelsen, på sitt verste ville det være svært skadelig. Men *Rabotsjeje Djelo* følger ikke bare denne «taktikken-som-prosess», men opphøyer det til et prinsipp, slik at det ville være mer riktig å framstille tendensene til *Rabotsjeje Djelo* ikke som opportunisme, men som *halehengisme* (fra ordet *hale*). Og vi må innrømme at de som har bestemt seg for at de alltid vil komme bak bevegelsen, og være halen på den, er absolutt og for alltid sikra mot «å forringe det spontane elementet i utviklinga».

* * *

Og så er vi blitt overbevist om at den grunnleggende feilen til den «nye strømninga» i det russiske sosialdemokratiet er at den bøyer kne for spontaniteten, og at den ikke klarer å forstå at spontaniteten til massene krever et høyt bevissthetsnivå hos oss sosialdemokrater. Jo større den spontane reisninga til massene er, jo mer

* Vi må heller ikke glemme at ved å løse problemene med terror «teoretisk», så *generaliserte* Gruppen for frigjøring av arbeidet erfaringene fra den tidligere revolusjonære bevegelsen.

utbredt bevegelsen er, jo raskere — uten sammenlikning mye raskere — kommer kravet om større bevissthet i det teoretiske, politiske og organisatoriske arbeidet til sosialdemokratiet.

Den spontane reisninga til massene i Russland gikk videre (og fortsetter) med slik fart at de unge sosialdemokratene viste seg uforberedt til å møte disse kjempestore oppgavene. Denne uforberedtheten er den felles ulykka vår, ulykka til *alle* russiske sosialdemokrater. Oppsvinget blant massene gikk videre, og spredde seg med uavbrutt kontinuitet*. Det fortsatte ikke bare på de stedene der det tok til, men spredde seg til nye områder og til nye lag i befolkninga (under innflytelse av arbeiderbevegelsen blei det fornya gjæring blant studentene, de intellektuelle allment og til og med blant bøndene). Men de revolusjonære *sakka bakut* i forhold til dette oppsvinget, både i «teoriene» sine og virksomheten sin. De klarte ikke å opprette en varig og kontinuerlig organisasjon som var i stand til å *lede* hele bevegelsen.

I kapittel 1 slo vi fast at *Rabotsjeje Djelo* forringa de teoretiske oppgavene våre, og at det «spontant» gjentok det moderne slagordet om «friheten til å kritisere». De som gjentok dette slagordet, mangla «bevissthet» til å forstå at stillingene til de opportunistiske «kritikerne» og de revolusjonære i Tyskland og Russland er helt motsatte.

I de kapitlene som følger, skal vi vise hvordan dette knefallet for spontaniteten fant uttrykk i området for de politiske oppgavene og det organisatoriske arbeidet til sosialdemokratiet.

* *kontinuitet* — uavbrutt sammenheng. — *Red.*

III

TRADE-UNIONISTISK POLITIKK OG SOSIALDEMOKRATISK POLITIKK

Vi skal på nytt begynne med å lovprise *Rabotsjeje Djelo*. «Avsløringslitteratur og den proletariske kampen» er tittelen som Martynov satte på artikkelen om uoverensstemmelene sine med *Iskra*, trykt i *Rabotsjeje Djelo*, nr. 10. Han formulerte kjerna i uoverensstemmelsene slik:

«Vi kan ikke innskrenke oss til bare å avsløre systemet som står i veien for utviklinga av det (partiet til arbeiderklassen). Vi må også reagere på de øyeblikkelige og aktuelle interessene til proletariatet ... *Iskra* ... er i virkeligheten et organ for den revolusjonære opposisjonen som avdekker tingenes tilstand i landet vårt, særlig tingenes tilstand innafor politikken... Men vi derimot, arbeider og skal fortsette å arbeide for saka til arbeiderklassen i nær organisatorisk kontakt med den proletariske kampen.» (s. 63) En kan ikke hjelpe for at en blir takknemlig mot Martynov for denne formuleringa. Den har overordentlig allmenn interesse, fordi den i sitt vesen ikke bare omfavner uenighetene våre med *Rabotsjeje Djelo*, men også den allmenne uenigheten mellom oss og «økonomistene» når det gjelder den politiske kampen. Vi har vist at «økonomistene» ikke tilbakeviser «politikk» helt og holdent, men at de stadig forviller seg bort fra den sosialdemokratiske oppfatninga av politikk til den tradeunionistiske. Martynov vimser rundt nettopp på dette viset, og derfor skal vi ta synspunktene hans som en *modell* for økonomistiske mistak i dette spørsmålet. Som vi skal søke å bevise, så vil verken forfatterne av det «*Særskilte tillegget*» til *Rabotsjaja Mysl*, eller forfatterne av det manifestet som er gitt ut av Sjølfrigjøringsgruppa, eller forfatterne av økonomistbrevet som blei trykt i *Iskra* nr. 12, ha noen rett til å klage på dette valget av modell.

A. POLITISK AGITASJON OG HVORDAN ØKONOMISTENE INNSKRENKER DEN

Alle veit at den økonomiske* kampen til de russiske arbeiderne gjennomgikk ei utstrakt utvikling og konsolidering samtidig med produksjonen av «litteratur» som avslørte økonomiske (fabrikk- og boligmessige) forhold. «Flygeblada» var hovedsakelig viet til å avdekke fabrikkssystemet, og svært raskt bredte det seg en virkelig lidenskap for avsløringer blant arbeiderne. Så snart arbeiderne innså at de sosialdemokratiske studiesirklene ønsket, og kunne, forsyne dem med en ny type flygeblad som fortalte hele sannheten om den elendige levemåten deres, om det umenneskelige harde slitet deres, og at de manglet rettigheter, begynte de å sende inn — i virkeligheten å oversvømme oss — med korrespondanse fra fabrikkene og verkstedene. Denne «avsløringslitteraturen» skapte en enorm sensasjon, ikke bare i den enkelte fabrikk som blei framstilt i det bestemte flygebladet, men i alle fabrikkene der nyhetene om de avslørte kjensgjeringene blei spredd. Og siden fattigdom og behov blant arbeiderne i de ulike foretaka og de ulike fag-greinene for en stor del er like, så opprørte «sannheten om livet til arbeiderne» *alle*. Sjøl blant de mest tilbakeliggende arbeiderne oppsto det en virkelig lidenskap etter å «komme på trykk» — en edel lidenskap for denne begynnende formen for krig mot hele det eksisterende samfunnssystemet som er grunnlagt på tjuveri og undertrykking. Og i det overveldende flertallet av disse tilfellene, var disse «flygeblada» i sannhet ei krigserklæring, fordi avsløringene virkelig tjente til å hisse opp arbeiderne. De vekket felles krav blant dem om å fjerne de mest iøynefallende krenkingene, og gjorde dem parate til å støtte krava med streiker. Endelig blei arbeiderkjøperne sjøl tvunget til å anerkjenne betydninga av disse flygeblada som ei krigserklæring, i så stor grad at i ei lang rekke tilfeller venta de ikke engang på at fiendt-

* For å unngår misforståelser, bør vi peke på at vi her, og i resten av denne brosjyra, med økonomisk kamp (i samsvar med den godtatte bruken hos oss) mener den «praktiske økonomiske kampen», som Engels i det avsnittet som er sitert tidligere, framstilte som «motstand mot kapitalistene», og som er kjent som den organiserte arbeider-, syndikalistiske- eller trade-unionistiske kampen.

lighetene skulle bryte ut. Som vanlig gjorde sjølve utgivelsen av disse trykksakene dem effektive, og de fikk en sterk moralsk innflytelse. I mer enn ett tilfelle var bare det at flygeblada dukka opp, nok til å sikre at alle eller deler av de krava som var satt fram blei oppfylt. Kort sagt, så var og blir økonomiske (fabrikk) avsløringer ei viktig brekkstang i den økonomiske kampen. Og de kommer til å beholde denne betydninga så lenge det fins kapitalisme som gjør det nødvendig for arbeiderne å forsvare seg. Sjøl i de mest framskredne landa i Europa, kan en fortsatt se at avsløringa av overgrep i et eller annet tilbakeliggende fag eller i en glemt grein av hjemmeindustrien, tjener som et utgangspunkt for å vekke klassebevisstheten, for å starte en fagforeningskamp, og for å spre sosialismen.*

Det overveldende flertallet av russiske sosialdemokrater har inntil det siste vært nesten helt oppslukt av dette arbeidet med å organisere avsløringa av fabrikkforholda. Det rekker med å minne om *Rabotsjaja Mysl* for å se i hvilken utstrekning de har vært oppslukt av det — ja, så mye at de har glemt å se den kjensgjerninga at dette, *tatt i seg sjøl*, fortsatt ikke er sosialdemokratisk arbeid i si kjerne, men bare trade-unionistisk arbeid. I virkeligheten tok avsløringene bare opp forholda mellom arbeiderne i et bestemt fag og arbeidskjøperne deres, og alt de oppnådde var at selgerne av arbeidskraft lærte å selge «vara» si på bedre vilkår, og å kjempe mot kjøperne i en reint handelsmessig avtale. Disse avsløringene kunne ha

* I dette kapitlet tar vi bare for oss den politiske kampen, i brei eller snever forstand. Derfor merker vi oss bare i forbifarta, mest som en raritet, anklagen fra *Rabotsjeje Djelo* om at *Iskra* er «for tilbakeholden» når det gjelder den økonomiske kampen (*To konferanser*, s. 27, som blei kokt opp igjen av Martynov i brosjyra hans: *Sosialdemokratiet og arbeiderklassen*). Hvis anklagerne telte opp i hundretalls eller antall ris papir (et ris = 20 bøker a 24 ark. — Red.) (som de er så glad i å gjøre) diskusjonene av den økonomiske kampen i industrispaltene til *Iskra* i et hvilket som helst år, jamført med de tilsvarende spaltene til *Rabotsjeje Djelo* og *Rabotsjaja Mysl* til sammen, så ville de lett se at de sistnevnte lå etter sjøl i dette henseende. Tydeligvis tvinger innsikten i denne enkle sannheten dem til å ty til argumenter som klart avslører forvirringa deres. De skriver at «*Iskra* er enten den vil eller ikke (!) tvunget til (!) å regne med de sterke krava i livet, og i det minste (!) gi ut korrespondanse om arbeiderbevegelsen» (*To konferanser*, s. 27). Jo, dette er et virkelig knusende argument!

tjent (hvis de hadde blitt skikkelig utnyttet av en revolusjonær organisasjon) som en begynnelse og en innarbeidd del av virksomheten til sosialdemokratiet, men de kunne også ha ført (og med ei tilbedende holdning overfor spontaniteten, måtte de føre) til en «reint tradeunionistisk» kamp og til en ikke-sosialdemokratisk arbeiderbevegelse. Sosialdemokratiet leder kampen til arbeiderklassen, ikke bare for bedre salgsvilkår for arbeidskrafta, men for avskaffing av det samfunnssystemet som tvinger de eiendomsløse til å selge seg sjøl til de rike. Sosialdemokratiet representerer arbeiderklassen, ikke i forholdet den har til ei gitt gruppe arbeidskjøperne aleine, men i forholdet til alle klasser i det moderne samfunnet og til staten som ei organisert politisk kraft. Derfor følger det at det ikke bare er slik at sosialdemokratene ikke må innskrenke seg utelukkende til den økonomiske kampen, men at de ikke må tillate at organiseringa av økonomiske avsløringer blir den altoverveiende delen av virksomheten deres. Vi må ta aktivt opp den politiske oppdragelsen av arbeiderklassen og utviklinga av den politiske bevisstheten dens. *Nå* som *Iskra* og *Zarja* har kommet med det første angrepet på økonomismen, «er alle enige» om dette (sjøl om noen bare er enige i ord, noe vi skal se snart).

Spørsmålet reiser seg: Hva bør den politiske oppdragelsen bestå i? Kan den innskrenke seg til propaganda om arbeiderklassens fiendskap mot autokratiet? Sjølsagt ikke. Det er ikke nok *å forklare* arbeiderne at de er politisk undertrykt (ikke mer enn det er nok *å forklare* dem at interessene deres er antagonistiske til interessene til arbeidskjøperne). Det må bli drevet agitasjon med sikte på hvert eneste konkrete eksempel på denne undertrykkinga (liksom vi har begynt å drive agitasjon omkring konkrete eksempler på økonomisk undertrykking). Ettersom *denne* undertrykkinga angår de mest ulike klassene i samfunnet, ettersom den viser seg på de mest ulike områder av livet og virksomheten — faglige, statsborgerlige, personlige, familiemessige, religiøse, vitenskapelige, osv. osv. — er det ikke da åpenbart at *vi ikke kommer til å oppfylle oppgava vår* med å utvikle den politiske bevisstheten til arbeiderne, hvis vi ikke *påtar* oss å organisere en *allsidig politisk avsløring*

av autoritet? For å drive agitasjon omkring konkrete tilfeller av undertrykking, må disse tilfellene bli avslørt (liksom det er nødvendig å avsløre misgrep på fabrikkene for å føre økonomisk agitasjon).

En kunne tru at dette er klart nok. Men det viser seg at det bare er i ord at «alle» er enige om behovet for å utvikle en politisk bevissthet allsidig. Det viser seg at *Rabotsjeje Djelo*, for eksempel, langt fra å mestre oppgavene med å organisere (eller få til en begynnelse i organiseringa av) omfattende politiske avsløringer, til og med prøver å trekke *Iskra*, som er gått i gang med denne oppgava, *vekk fra den*. Hør på det følgende: «Den politiske kampen til arbeiderklassen er bare (den er såvisst ikke «bare») den mest utvikla, breie og mest effektive formen for økonomisk kamp» (programmet til *Rabotsjeje Djelo*, trykt i nr. 1, s. 3). «Sosialdemokratene står nå overfor oppgava med å gi den økonomiske kampen sjøl, så langt det er mulig, en politisk karakter» (Martynov, *Rabotsjeje Djelo*, nr. 10, s. 42). «Den økonomiske kampen er det breieste brukbare midlet til å trekke massene med i aktiv politisk kamp» (resolusjon vedtatt av Konferansen for Unionen i utlandet og «tillegga» til denne, *To konferanser*, s. 11 og 17). Som leseren vil se, gjennomsyrrer alle disse tesene *Rabotsjeje Djelo* fra det første nummeret til de siste «Instrukser til redaktørene», og alle sammen uttrykker øyensynlig et eneste synspunkt når det gjelder politisk agitasjon og kamp. La oss gå gjennom dette synspunktet ut fra den meninga som hersker blant alle økonomistene, nemlig at politisk agitasjon må *følge* den økonomiske agitasjonen. Er det sant at den økonomiske kampen allment* er det «breieste brukbare

* Vi sier «allment» fordi *Rabotsjeje Djelo* taler om allmenne prinsipper og om allmenne oppgaver for partiet som helhet. Utvilsomt forekommer det praktiske tilfeller da politikken virkelig *må* følge økonomien, men bare økonomistene kan snakke om dette i en resolusjon som skal gjelde for hele Russland. Det forekommer tilfeller da *det er mulig* «helt fra begynnelsen» å føre politisk agitasjon «utelukkende på et økonomisk grunnlag». Likevel kom *Rabotsjeje Djelo* til slutt fram til konklusjonen at «det er ikke noe behov for dette i det hele tatt». (*To konferanser*, s. 11). I det neste kapitlet skal vi vise at taktikken til «politikerne» og de revolusjonære ikke bare er oppmerksom på de fagforeningsmessige oppgavene til sosialdemokratiet, men at det tvert om bare er den som *kan sikre* at de blir utført konsekvent.

midlet» til å trekke massene med i politisk kamp? Det er fullstendig usant. *Hvert eneste uttrykk* for politisk tyranni og autokratisk voldsbruk er ikke mindre «breit brukbart» som et middel til å «trekke» massene «med», og det er ikke bare i samband med den økonomiske kampen at det er slik. Oppsynsmennene* på landsbygda og piskinga av bønder, korrupsjonen blant embetsmenn og politiets behandling av «vanlige folk» i byene, kampen mot de sulteramma og undertrykkinga av den folkelige kampen for opplysning og kunnskap, utdrivinga av skatter og forfølginga av religiøse sekter, den ydmjukende behandlinga av soldater og militærmetodene overfor studenter og liberale intellektuelle — er alle disse og tusenvis av andre liknende utslag av tyranniet allment *mindre* «breit brukbare» midler og muligheter for politisk agitasjon og for å trekke massene med i den politiske kampen fordi de ikke direkte er bundet sammen med «den økonomiske kampen»? Sannheten er det stikk motsatte. Av den samla summen av tilfeller der arbeiderne lider (enten sjøl eller gjennom de som er nært knytta til dem) under tyranniet, volden og mangelen på rettigheter, er det utvilsomt bare et lite mindretall som representerer tilfeller med politi-tyranni innafor fagforeningskampen som sådan. Hvorfor skal vi da i forveien *innsnevre* perspektivet for den politiske agitasjonen ved å erklære bare *ett* av midlene som «det breiest brukbare», når sosialdemokratene i tillegg må ha andre, ikke mindre «breit brukbare» midler, for å tale allment?

I den dunkle og fjerne fortida (et helt år siden!) skreiv *Rabotsjeje Djelo*: «Massene begynner å forstå øyeblikkelige politiske krav etter en streik, eller i hvert fall etter flere», «så snart regjeringa setter inn politiet og gendarmene mot dem» (*August* (nr.7) 1900, s. 15). Denne opportunistiske stadieteorien er nå blitt avvist av Unionen i utlandet, som gir en innrømmelse til oss ved å erklære: «Det er ikke nødvendig å drive politisk agitasjon helt fra begynnelsen utelukkende på et økonomisk grunnlag», (*To konferanser*, s. 11). Det at Unionen forkaster deler av de tidligere feilene sine, vil mer enn mange lange argumenter vise dem som skriver historia om de russiske sosialdemokratene i framtida, i hvor stor

**Oppsynsmenn* — adelsmenn med politi- og domsmyndighet. — *Red.*

grad økonomistene våre har forneda sosialismen! Men Unionen i utlandet må virkelig være svært naiv når den innbiller seg at fordi den forkaster én form for inn-snevring av politikken, vil vi gå med på en annen form. Ville det ikke være mer logisk å si, også i dette tilfellet, at den økonomiske kampen bør bli drevet på så breitt grunnlag som mulig, at den alltid bør bli nytta i politisk agitasjon, men at «det ikke er nødvendig i det hele tatt» å se på den økonomiske kampen som det *breiest* brukbare midlet til å trekke massene med i aktiv politisk kamp?

Unionen i utlandet mener at det er betydningsfullt at den har erstatta uttrykket «det breiest brukbare midlet» med «det beste midlet» som står i en av resolusjonene til Den fjerde kongressen til det jødiske arbeiderforbundet (Bund)⁵². Vi tilstår at vi finner det vanskelig å si hvilken av disse resolusjonene som er best. Etter vår mening er *begge to ille*. Både Unionen i utlandet og Bund gjør den feilen (kanskje delvis ubevisst under innflytelse fra tradisjonen) at de gir ei økonomistisk, trade-unionistisk tolkning av politikk. Om dette blir gjort ved å nytte ordet «beste» eller orda «breiest brukbare», er ikke noen vesentlig forskjell i det hele tatt. Hvis Unionen i utlandet hadde sagt at «politisk agitasjon på et økonomisk grunnlag» er det breiest brukte, ikke «brukbare» midlet, ville den hatt rett når det gjelder en viss periode i utviklinga av den sosialdemokratiske bevegelsen vår. Den ville hatt rett når det gjelder *økonomistene* og mange (om ikke flertallet) av aktivistene i 1898—1901. For disse praktiske økonomistene *brukte* politisk agitasjon (i den utstrekning som de brukte det i det hele tatt) *nesten utelukkende på et økonomisk grunnlag*. Politisk agitasjon etter *slike* linjer var anerkjent, og som vi har sett, til og med anbefalt av *Rabotsjaja Mysl* og Sjølfrikjøringsgruppa. *Rabotsjeje Djelo* burde ha *fordømt sterkt* den kjensgjerninga at det nyttige arbeidet med økonomisk agitasjon blei fulgt av en skadelig innsnevring av den politiske kampen. I stedet erklærer *Rabotsjeje Djelo* at det midlet som er *brukt* mest utstrakt (av *økonomistene*), er det breiest mulig *brukbare*! Det er ikke overraskende at når vi kaller disse folka for økonomister, så kan de ikke gjøre noe annet enn å bombardere oss med alle slags skjellsord, kalle oss «mystifikasjonister», «splittelsesmakere», «pavens sen-

debud» og «bakvaskere».* De går og klager til hele verden over at vi har fornærma dem dødelig, og erklærer omtrent under ed at «ikke en eneste sosialdemokratisk organisasjon nå har et anstrøk av økonomisme»**. Å, disse onde, bakvaskende politikerne! De må ha funnet opp økonomismen med vilje, av reint og skjært hat til menneskeheten, for å fornærme andre folk dødelig.

Hvilken konkret, virkelig mening ligger i orda til Martynov når han setter fram for sosialdemokratiet oppgava med «å la den økonomiske kampen sjøl få en politisk karakter»? Den økonomiske kampen er den felles kampen arbeiderne fører mot arbeidskjøperne sine, for bedre vilkår *når de selger arbeidskrafta si*, for bedre leve- og arbeidsvilkår. Denne kampen er nødvendigvis en fagforeningskamp, fordi arbeidsvilkåra er svært ulike på de ulike fagområdene, og derfor kan kampen *for å forbedre* dem bare bli ført på grunnlag av fagorganisasjonene (i de vestlige landa gjennom fagforeninger, i Russland gjennom midlertidige fagsammenslutninger og flygeblad, osv.). Å gi «den økonomiske kampen sjøl en politisk karakter» betyr derfor å streve for å sikre at disse faglige krava blir oppfylt, å forbedre arbeidsvilkåra i hvert enkelt fag ved hjelp av «lovgivning og administrative tiltak» (som Martynov formulerer det på den etterfølgende sida i artikkelen sin, s. 43). Dette er nettopp det alle arbeiderfagforeninger gjør og alltid har gjort. Les verkene til de skikkelige vitenskapelige (og «skikkelige» opportunistiske) herr og fru Webb, og dere vil se at de britiske fagforeningene for lenge siden anerkjente, og lenge har satt ut i livet oppgava med «å la den økonomiske kampen sjøl få en politisk karakter». De har kjempa lenge for streikeretten, for å fjerne alle juridiske hindringer for de kooperative bevegelsene og fagforeningsbevegelsene, for lover som skal beskytte kvinner og barn, for ei forbedring av arbeidsforholda ved hjelp av helse- og fabrikklovgiving, osv.

Slik tjener den pompøse frasen «om å la den økonomiske kampen *sjøl* få en politisk karakter», som lyder

* Dette er nøyaktig de uttrykka som blir nytta i *To konferanser*, sidene 31, 32, 28, 30.

** *To konferanser*, s. 32.

så «skrekkelig» djupsindig og revolusjonær, som et skjerm Brett for å skjule det som i virkeligheten er den tradisjonelle strevinga for å *degradere* den sosialdemokratiske politikken til et trade-unionistisk politisk nivå. Under dekke av å rette opp ensidigheten til *Iskra*, som de påstår setter «revolusjoneringa av dogmer høyere enn revolusjoneringa av livet»*, får vi framlagt *kampen for økonomiske reformer* som om det var noe ganske nytt. Saka er at frasen om «å gi den økonomiske kampen sjøl en politisk karakter», ikke betyr noe mer enn kampen for økonomiske reformer. Martynov kunne sjøl ha kommet til denne enkle slutninga om han hadde tenkt over betydninga av sine egne ord. «Partiet vårt», sier han, og retter det tyngste skytset sitt mot *Iskra*, «kunne og burde ha lagt fram konkrete krav for regjeringa om lovgivning og administrative tiltak mot økonomistisk utbytting, arbeidsløshet, sult, osv.» (*Rabotsjeje Djelo*, nr. 10, s. 42-43). Konkrete krav om tiltak — betyr ikke dette krav om samfunnsmessige reformer? Igjen spør vi den upartiske leseren: Bakvasker vi *Rabotsjeje Djeloistene* (må jeg bli tilgitt denne merkelige betegnelsen jeg nettopp nytta!) ved å kalle dem skjulte bernsteiniere, når de på det punktet der de er uenige med *Iskra*, legger fram tesen sin om at det er nødvendig å kjempe for økonomiske reformer?

Det revolusjonære sosialdemokratiet har alltid tatt med kampen for reformer som en del av virksomheten sin. Men det nytter «økonomisk» agitasjon til å legge fram for regjeringa ikke bare krav om alle slags tiltak, men også (først og fremst) kravet om at den skal opphøre å være ei autokratisk regjering. Videre ser sosialdemokratiet det som si plikt å legge fram dette kravet, ikke bare på grunnlag av den økonomiske kampen, men på grunnlag av alle utslaga i det offentlige og politiske livet allment. Kort sagt det underordner kampen for reformene, som en del av helheten, under den revolusjonære kampen for frihet og sosialisme. Men Martynov

* *Rabotsjeje Djelo*, nr. 10, s. 60. Dette er varianten til Martynov av bruken — som vi har karakterisert tidligere — av tesen om at «hvert skritt i den virkelige bevegelsen er viktigere enn et dusin programmer», på den nåværende kaotiske tilstanden i bevegelsen vår. I virkeligheten er dette bare ei omsetting til russisk av den berykta bernsteinianske setninga: «Bevegelsen er alt, det endelige målet ingenting».

gjenoppliver stadieteorien i ei ny utgave, og strever som vi så for å foreskrive en utelukkende økonomisk utviklingsvei for den politiske kampen. Ved å sette fram ei påstått sær-«oppgave» med å kjempe for reformer på dette tidspunktet, når den revolusjonære bevegelsen er for oppadgående, trekker han partiet baklengs og spiller det over i hendene på både «økonomister» og liberal opportunisme.

For å fortsette. Idet han skamfullt gjemte kampen for reformer bak den pompøse tesen om «å gi den økonomiske kampen sjøl en politisk karakter», satte Martynov fram — som om det var et særskilt punkt — *utelukkende økonomiske* (virkelig utelukkende fabrikk-) *reformer*. Når det gjelder grunnen for å gjøre dette, kjenner vi ikke den. Likegladhet, kanskje? Likevel, hvis han hadde noe mer i tillegg til fabrikkreformer i tankene, så mister hele tesen hans, som vi har sitert, all mening. Kanskje han gjorde det fordi han ser det som mulig og sannsynlig at regjeringa vil gi «innrømmelser» bare innafor det økonomiske området?* Hvis det er slik, så er det en merkelig villfarelse. Innrømmelser er altså mulige og blir gjort innafor lovgivninga, når det gjelder pisking, pass, nedbetalinger på frikjøp av jord**, religiøse sekter, sensuren, osv., osv. «Økonomiske» innrømmelser (eller pseudo-innrømmelser***) er sjølsagt det billigste og mest fordelaktige fra regjeringa sitt synspunkt, fordi den håper å vinne tillit fra de arbeidende massene ved hjelp av disse midlene. Nettopp av denne grunn *må ikke* vi sosialdemokrater under noen omstendigheter eller på

* S. 43. «Når vi gir arbeiderne råd om å legge fram visse økonomiske krav for regjeringa, så gjør vi sjølsagt dette fordi den autokratiske regjeringa med nødvendighet er forberedt på å gi visse innrømmelser på det økonomiske området».

** *Frikjøp av jord* — betaling som bøndene var tvunget til å betale til godseierne for jordlappene de hadde kjøpt av dem, i følge dekretet fra den 19. februar 1861 om oppheving av livegenskapen i Russland. Frikjøpsavgiftene var mange ganger større enn den faktiske verdien av jordlappene til bøndene (ca. to millioner rubler). Den tunge betalingsbyrden ruinerte bøndene, og under den første russiske revolusjonen (1905-1907) tvang bondebevegelsen tsaren til å oppheve disse avgiftene (januar 1907). — *Red.*

*** *Pseudo* — gr., i sammensetninger: uekte, oppdikta, skinn-. — *Red.*

noen som helst måte skape grobunn for den trua (eller misforståelsen) at vi tillegger økonomiske reformer større verdi, eller at vi ser på dem som særskilt viktige, osv. «Slike krav», skriver Martynov, og han snakker om de konkrete krava om lovgivnings- og administrative tiltak som er gjengitt ovafor, «ville ikke bare være tomt snakk, for fordi de lover visse handgripelige resultater, kan de bli aktivt støtta av de arbeidende massene»...» Vi er ikke økonomister, å nei! Vi kryper bare like slaveaktig for «det handgripelige» ved konkrete resultater som bernsteinianerne, prokopovitsjene, Struve-folka, Rabotsjaja Mysl-folka og *tutti quanti*!* Vi ønsker bare å gjøre det forstått (som Narcissus Tuporilov) at alt det som «ikke lover handgripelige resultater» bare er «tomt snakk»! Vi prøver bare å argumentere som om de arbeidende massene var ute av stand til (og ikke allerede hadde bevist evnene sine trass i dem som tillegger massene sin egen spissborgerlighet) å støtte aktivt *enhver* protest mot autokratiet, sjøl om den *absolutt ikke lover noen handgripelige resultater i det hele tatt!*

La oss for eksempel ta nettopp de «tiltaka» for å avhjelpe arbeidsløsheten og sulten som Martynov sjøl setter fram. Om en skal dømme ut fra det som det har lovd, så er *Rabotsjeje Djelo* opptatt med å streke opp og utarbeide et program for «konkrete» (i form av lovforslag?) krav for lovgivnings- og administrative tiltak som «lover handgripelige resultater». *Iskra*, derimot, som «stadig setter revolusjoneringa av dogmer høyere enn revolusjoneringa av livet», har prøvd å forklare den uatskillelige forbindelsen mellom arbeidsløsheten og hele det kapitalistiske systemet, har advart om at «sulten kommer», har avslørt politi-«kampen mot de sultende», og de forferdelige «provisoriske straffearbeidsreglene». Og *Zarja* har gitt ut et særopptrykk, i form av ei agitasjonsbrosjyre, av et avsnitt i «Oversikt over innenrikssaker», som tar opp sulten**. Men gode Gud! Så «ensidige» disse uforbederlige snevre og ortodokse doktrinære er, så døde overfor ropa fra «sjølve livet»! Artiklene deres inneholdt — redsel og gru! — *ikke et eneste*, kan dere forestille dere? — ikke et eneste «konkret krav» «som lover hand-

* *Tutti quanti* — italiensk, alle slike, hele bunten. — *Red.*

** Se Lenin, Samla verk, eng. utg. 1973, bind 5, s. 253—74. — *Red.*

gripelige resultater»! Stakkars doktrinære! De skulle vært sendt til Kriksjevski og Martynov for å lære at taktikk er en vekstprosess, om det som vokser, osv., og at den økonomiske kampen *sjøl* burde få en politisk karakter!

«I tillegg til den øyeblikkelige revolusjonære betydninga den har, har den økonomiske kampen som arbeiderne fører mot arbeidskjøperne og regjeringa («*økonomisk* kamp mot regjeringa») også denne betydninga: Den viser stadig arbeiderne den kjensgjerninga at de ikke har noen politiske rettigheter» (Martynov, s. 44). Vi siterer dette avsnittet, ikke for å gjenta for hundrede og tusende gang det som er sagt ovafor, men for å uttrykke særlige takksigelser til Martynov for denne utmerka nye formuleringa: «Den økonomiske kampen arbeiderne fører mot arbeidskjøperne og regjeringa». For ei perle! Med slik uforliknelig dyktighet og mesterlighet i å fjerne alle delvise uenigheter og nyanser av ulikheter, uttrykker denne klare og presise påstanden sjølve kvintessensen* i økonomismen, like fra det å mane arbeiderne «til den politiske kampen de fører i alles interesse for å forbedre vilkåra for alle arbeidere»,** gjennom stadieteorien, og til en ender opp i resolusjonen fra Konferansen om «det breiest brukbare», osv. «Økonomisk kamp mot regjeringa» er nettopp trade-unionistisk politikk, som fortsatt er svært langt fra å være sosialdemokratisk politikk.

B. HVORDAN MARTYNOV GJORDE PLEKHANOV MER DJUPTGÅENDE

«Så mange sosialdemokratiske Lomonosov-typer det har oppstått blant oss i det siste!» bemerkta en kamerat en dag, og tenkte på den forbausende tilbøyeligheten som mange av dem som heller mot økonomismen har til «nødvendigvis» å komme fram til store sannheter «med sin egen forstand» (dvs. at den økonomiske kampen stimulerer arbeiderne til å gruble over sine manglende

* *Kvintessens* — det vesentlige, kjernen. — *Red.*

** *Rabotsjaja Mysl.* «Særskilt tillegg», s. 14.

rettigheter). Og når de gjør det, så overser de med den overlegne forakt som medfødte genier har, alt det som er blitt produsert av den tidligere utviklinga av den revolusjonære tenkninga og den revolusjonære bevegelsen. Lomonosov-Martynov er nettopp et slikt medfødt geni. Vi trenger bare å se på artikkelen hans om «Påtrengende spørsmål», for å se hvordan han «med sin egen forstand» kommer fram til det som Axelrod sa for lenge siden (som vår Lomonosov sjølsagt ikke sier et ord om), for eksempel hvordan han *er i ferd med* å begynne å forstå at vi ikke kan overse opposisjonen i det eller det laget av borgerskapet (*Rabotsjeje Djelo*, nr. 9, s. 61, 62, 71, jamfør dette med *Svaret fra Rabotsjeje Djelo* til Axelrod, nr. 9, s. 22, 23, 24), osv. Men akk, han er bare i ferd med å «komme fram til», og er bare i ferd med å «begynne», ikke mer enn det, for så lite har han forstått av ideene til Axelrod, at han snakker om «den økonomiske kampen mot arbeidskjøperne og regjeringa». I tre år (1898-1901) har *Rabotsjeje Djelo* prøvd hardt å forstå Axelrod, men har til dags dato ikke forstått ham! Kan en av årsakene være at sosialdemokratiet, «lik som menneskeheten», alltid bare stiller seg oppgaver som kan bli løst?

Men Lomonosov-typene er ikke bare kjennetegnet ved at de er uvitende om en mengde saker (det ville være bare halve ulykka!), men også ved at de ikke er klar over sin egen uvitenhet. Og dette er ei virkelig ulykke, og det er denne ulykka som påvirker dem til uten særlig mye besvær å prøve å gjøre Plekhanov «mer djuptgående».

«Mye vann», sier Lomonosov-Martynov, «har rent under brua siden Plekhanov skreiv denne boka (*Oppgaver for sosialistene i kampen mot sulten i Russland*). Sosialdemokratene som leda den økonomiske kampen til arbeiderklassen i et tiår... har ennå ikke klart å knesette et breit teoretisk grunnlag for taktikken til partiet. Dette spørsmålet er nå kommet i forgrunnen, og hvis vi ønsker å knesette et slikt teoretisk grunnlag, måtte vi virkelig gjøre de prinsippene for taktikk som en gang blei utvikla av Plekhanov mye djupere... Den nåværende definisjonen vår av forskjellen mellom propaganda og agitasjon

måtte være forskjellig fra definisjonen til Plekhanov (Martynov har akkurat sitert orda til Plekhanov: «En propagandist legger fram mange ideer for en eller noen få personer, en agitator legger bare fram en eller noen få ideer, men han legger dem fram for en folke-masse»). Med propaganda forstår vi den revolusjonære forklaringa av det bestående samfunnssystemet, helt og fullt, eller slik som det delvis viser seg, enten dette blir gjort i en form som er forståelig for enkeltpersoner eller breie masser. Med agitasjonen, i den strenge forståelsen av ordet (*sic!*), forstår vi oppfordring til massene om å foreta bestemte, konkrete handlinger, og det å fremme direkte revolusjonære inngripping fra proletariatet i det samfunnsmessige livet.»

Vi gratulerer det russiske — og det internasjonale — sosialdemokratiet med å ha funnet et nytt begrepsapparat, et strengere og mer djuptgående begrepsapparat, takket være Martynov. Hittil har vi trudd (med Plekhanov og alle lederne i den internasjonale arbeiderbevegelsen) at propagandisten, når han tar opp for eksempel spørsmålet om arbeidsløsheten, må forklare den kapitalistiske karakteren ved krisene, årsaken til at de er uunngåelige i det moderne samfunnet, at det er nødvendig å omdanne dette samfunnet til et sosialistisk samfunn, osv. Kort sagt, så må han legge fram «mange ideer», faktisk så mange at de vil bli forstått som en sammenhengende helhet bare av (forholdsvis) få personer. Agitatoren, derimot, som taler om det samme emnet, vil bruke som bilde ei kjensgjerning som virkelig er slående og virkelig kjent for tilhørerne, for eksempel det at familien til en arbeidsløs arbeider er død av sult, den økende utarminga, osv. Og idet han nytter denne kjensgjerninga som alle kjenner til, vil han sette inn kreftene på å legge fram *en enkelt ide* for «massene», dvs. det meningsløse i motsigelsen mellom den økende velstanden og den økende fattigdommen. Han vil streve for å *vekke* misnøye og indignasjon blant massene mot denne skrikende urettferdigheten, og overlate ei mer fullstendig forklaring av denne motsigelsen til propagandisten. Derfor arbeider propagandisten hovedsakelig ved hjelp av

det *skrevne* ordet, agitatorene ved hjelp av det *talte* ordet. Propagandisten trenger egenskaper som er forskjellige fra dem som agitatorene har. Vi kaller for eksempel Kautsky og Lafarque for propagandister, mens vi kaller Bebel og Guesde for agitatorer. Å skille ut et tredje felt, eller en tredje funksjon, når det gjelder praktisk virksomhet, og å ta med i denne funksjonen «oppfordring til massene om å foreta bestemte, konkrete handlinger», er det rene sludder, fordi «oppfordring», som ei enkelt handling, enten utfyller den teoretiske avhandlinga, den propagandistiske brosjyra og den agitatoriske talen naturlig og uunngåelig, eller så har den en reint utøvende funksjon. La oss ta for eksempel den kampen som de tyske sosialdemokratene nå fører mot korntollen. Teoretikerne skriver forskningsarbeider om prispolitikken — la oss si med «oppfordring» om å kjempe for handelsavtaler og frihandel. Propagandisten gjør det samme i tidsskriftene, og agitatorene gjør det i offentlige taler. På det nåværende tidspunktet tar den «konkrete handlinga» til massene form av å skrive under bønneskriver til Riksdagen (Reichstag) mot å heve korntollen. Oppfordringa til denne aksjonen kommer indirekte fra teoretikerne, propagandistene og agitatorene, og direkte fra arbeiderne som tar underskriftslista med til fabrikkene og til private hjem for å samle underskrifter. Ifølge «begrepsapparatet til Martynov» er både Kautsky og Bebel propagandister, mens de som krever underskrifter er agitatorer. Er ikke dette klart?

Det tyske eksemplet fikk meg til å huske på det tyske ordet «Verballhornung», som bokstavelig omsatt betyr «å ballhorne» (Ballhorning). En forlegger i Leipzig fra det 16. århundre, Johann Ballhorn, ga ut ei lesebok for barn der han viste en tegning av en hane, noe som var skikken, men en hane uten sporer og med et par egg liggende i nærheten. På permen trykte han sjølve sagnet, «*Revidert* utgave av Johann Ballhorn.» Siden den gangen har tyskeren framstilt enhver «revidering» som i virkeligheten er ei forverring, som «det å ballhorne». Og en kan ikke hjelpe for at en tenker på Ballhorn når en ser hvordan Martynov prøver å gjøre Plekhanov «mer djuptgående».

Hvorfor «oppfant» Lomonosov'en vår denne forvir-

ringa? For å belyse hvordan *Iskra* «vier oppmerksomheten bare til den ene sida ved saka, akkurat som Plekhanov gjorde det for femten år siden» (39). «Ifølge *Iskra* tvinger de propgandistiske oppgavene de agitatoriske oppgavene i bakgrunnen, i hvert fall for øyeblikket» (52). Hvis vi omsetter denne siste påstanden fra Martynov-språket til vanlig menneskespråk (fordi menneskeheten ennå ikke har klart å lære det nettopp oppfunnede begrepsapparatet), får vi følgende: Ifølge *Iskra* tvinger oppgavene med politisk propaganda og politisk agitasjon de oppgavene i bakgrunnen som går ut på «å legge fram konkrete krav om lovgivnings- og administrative tiltak for regjeringa», krav som «lover visse handgripelige resultater» (eller krav om samfunnsmessige reformer, det vil si hvis vi nok en gang kan tillate oss å nytte det gamle begrepsapparatet til den gamle menneskeheten, som ennå ikke er nådd opp til nivået til Martynov). Vi foreslår at leseren jamfører denne teksten med følgende ordflom:

«Noe som også forbauser oss i disse programmene (programmer som er lagt fram av revolusjonære sosialdemokrater) er at de stadig understreker det nyttige i at arbeiderne deltar i parlamentene (som ikke fins i Russland), sjøl om de fullstendig overser (takket være den revolusjonære nihilismen* deres) det viktige i at arbeiderne deltar i de lovgivende produsentforsamlingene når det gjelder fabrikk-saker (som virkelig eksisterer i Russland) ... eller i det minste det viktige i at arbeiderne deltar i kommunale organer...»

Forfatteren av denne ordflommen uttrykker på en noe mer rett fram og klar måte sjølve ideen som Lomonosov-Martynov oppdaga gjennom sin egen forståelse. Forfatteren er R.M., i «*Særskilt tillegg*» til *Rabotsjaja Mysl* (s. 15).

* *Nihilisme* — eg. filosofisk retning som går ut på at det ikke eksisterer noen virkelighet, standpunkt som fornektet alle teoretiske og praktiske verdier eller normer. I tsar-Russland var svært mange såkalte revolusjonære grupper prega av nihilisme, dvs. de ville bryte ned *all* bestående samfunnsmessig og politisk orden. — *Red.*

C. POLITISKE AVSLØRINGER OG «OPPLÆRING I REVOLUSJONÆR VIRKSOMHET»

Ved å sette fram sin teori om «å høyne virksomheten til de arbeidende massene» mot *Iskra*, avslørte Martynov i virkeligheten en trang til å *svekke* denne virksomheten, for han erklærte at sjølve den økonomiske kampen som alle økonomistene kryper for, er å foretrekke, er særskilt viktig, og er det «breiest brukbare» midlet til å vekke denne virksomheten i videste omfang. Denne feilen er typisk, nettopp fordi den ikke er særegen for Martynov i det hele tatt. I virkeligheten er det mulig å «høyne virksomheten til de arbeidende massene» *bare* når denne virksomheten *ikke er innskrenka* til «politisk agitasjon på et økonomisk grunnlag». Et grunnleggende vilkår for den nødvendige utvidinga av den politiske agitasjonen, er å organisere *gjennomgripende* politiske avsløringer. Massene kan ikke bli lært opp til politisk bevissthet og revolusjonær virksomhet *på noe annet vis* enn ved hjelp av slike avsløringer. Derfor er virksomhet av denne typen en av de viktigste funksjonene til det internasjonale sosialdemokratiet som helhet, for sjøl politisk frihet kan ikke på noe vis gjøre avsløringer unødvendige, den bare endrer noe på innrettinga av avsløringene. *Det tyske partiet* styrker på det viset stillinga si særlig, og sprer innflytelsen sin, særskilt på grunn av den utrøttelige innsatsen som det fører den politiske avsløringskampanjen sin med. Arbeiderklassebevissthet kan ikke bli ekte politisk bevissthet med mindre arbeiderne blir lært opp til å svare på alle tilfeller av tyranni, undertrykking, vold og misbruk, uansett *hvilken klasse* som blir berørt — og med mindre de i tillegg er lært opp til å svare ut fra et sosialdemokratisk standpunkt og ikke noe annet. Bevisstheten til de arbeidende massene kan ikke bli ekte klassebevissthet med mindre arbeiderne lærer fra konkrete og framfor alt fra aktuelle politiske kjensgjerninger og hendinger å iaktta alle uttrykka deres i det intellektuelle, etiske og politiske livet, med mindre de lærer å bruke praktisk den materialistiske analysen og den materialistiske vurderinga av *alle* sidene ved livet og virksomheten til *alle* klassene, laga og gruppene i befolk-

ninga. De som utelukkende konsentrerer oppmerksomheten, iakttakelsen og bevisstheten om arbeiderklassen, eller til og med hovedsakelig om den aleine, er ikke sosialdemokrater. For den kunnskapen arbeiderklassen har om seg sjøl, er uløselig knytta sammen med ikke bare en helt og fullt klar teoretisk forståelse — eller snarere ikke så mye med den teoretiske som med den praktiske forståelsen — for forholda mellom *alle* de ulike klassene i det moderne samfunnet, en forståelse som er tilegna gjennom erfaringer fra det politiske livet. Derfor er oppfatninga av den økonomiske kampen som det breiest brukbare midlet til å trekke massene med i den politiske bevegelsen, som økonomistene våre forkynner, så utrulig skadelig og reaksjonær i den praktiske betydninga si. For å bli en sosialdemokrat, må arbeiderne ha et klart bilde i tankene sine om den økonomiske karakteren og de samfunnsmessige og politiske trekka til godseieren og presten, den høye embetsmannen og bonden, studenten og omstreiferen. Han må kjenne de sterke og svake punktene deres, han må gripe meninga i alle slagord og sofismer* som hver klasse og hvert lag dekker den sjølgode strevinga si og den virkelige «indre virksomheten» sin med. Han må forstå hvilke interesser som blir gjen-speilt i bestemte institusjoner og bestemte lover, og hvordan de blir gjen-speilt. Men dette «klare bildet» kan ingen tilegne seg fra ei bok. En kan bare tilegne seg det fra levende eksempler og fra avsløringer som følger tett oppunder det som foregår omkring oss på et gitt tidspunkt, det som blir diskutert, kanskje hviska om, av alle og enhver på sin måte, det som kommer til uttrykk i de og de hendingene, i den og den statistikken, i den eller den domsfellinga, osv., osv. Disse gjennomgripende politiske avsløringene er et vesentlig og *grunnleggende* vilkår for å lære opp massene i revolusjonær virksomhet.

Hvorfor framviser de russiske arbeiderne fortsatt liten revolusjonær virksomhet som svar på den brutale behandlinga folket får av politiet, forfølginga av religiøse sekter, piskinga av bønder, den forferdelige sensuren, tortureringa av soldater, forfølginga av de mest uskyl-dige kulturelle foretak, osv.? Er det fordi den «økono-

* *Sofisme* — gresk, bevisst logisk feilslutning, spissfindighet. — *Red.*

miske kampen» ikke «stimulerer» dem til det, fordi slik virksomhet ikke «lover handgripelige resultater», fordi den frambringer lite som er «positivt»? Å innta ei slik oppfatning, gjentar vi, er bare å rette anklagen der den ikke hører hjemme, å bebreide de arbeidende massene for ens egen spissborgerlighet (eller bernsteinianisme). Vi må bebreide oss sjøl for at vi ligger etter massebevegelsen, for at vi fortsatt ikke klarer å organisere tilstrekkelig breie, slående og raske avsløringer av alle de skammelige krenkingene. Når vi klarer det (og vi må og kan klare det), vil den mest tilbakeliggende arbeideren forstå *eller føle* at studentene og de religiøse sektene, bøndene og forfatterne blir krenka og at det blir øvd vold mot dem av de samme mørke maktene som undertrykker og knuger ham på hvert eneste trinn i livet. Når han føler det, vil han sjøl bli fylt av et uimotståelig ønske om å handle, og han vil vite hvordan han kan pipe ut sensorene en dag, hvordan han en annen dag kan demonstrere utafor huset til en guvernør som brutalt har undertrykt et bondeopprør, eller gi gendarmene i messeskjorter, som gjør arbeidet til den hellige inkvisisjonen*, en leksjon hver tredje dag, osv. Inntil i dag har vi gjort veldig lite, nesten ingen ting, for å *legge fram* raske avsløringer av alle mulige saker for massene. Mange av oss anerkjenner ennå ikke dette som vår *klare plikt*, men trasker spontant i kjølvannet på den «fargeløse dagskampen», innafor de snevre grensene til fabrikklivet. Å si under slike forhold at «*Iskra* viser en tendens til å svekke betydninga av marsjen framover i de den fargeløse dagskampen, jamført med propagandaen av strålende og fullkomne ideer» (Martynov, op. cit.**, s. 61), betyr å trekke paritet bakover, å forsware og skjønne at vi er uforberedt og tilbakeliggende.

Når det gjelder å oppfordre massene til handling, så vil det komme av seg sjøl så snart som energisk politisk agitasjon, slående og levende avsløringer blir satt i sving. Å ta en kriminell på fersk gjerning og øyeblikkelig stem-

* *Inkvisisjonen* — strengt forhør eller undersøkelse. Historisk: Institusjon til den romerske kirken med oppgave å spore opp og dømme «kjettere». — *Red.*

* *op. cit.* — latin, fra det siterte verket. — *Red.*

ple ham offentlig overalt, er i seg sjøl mye mer virkningsfullt enn alle slags «oppfordringer». Virkninga er ofte slik at det vil være umulig å si hvem det var som «oppfordra» massene og hvem som foreslo den eller den demonstrasjonsplanen, osv. Oppfordringer til handling, ikke i den allmenne, men i den konkrete forstanden av ordet, kan bare skje der handlinga foregår. Bare de som sjøl går med i aksjonen, og gjør dette øyeblikkelig, kan gi slike oppfordringer. Virksomheten vår som sosialdemokratiske avisfolk er å gjøre djupere, utvide og trappe opp de politiske avsløringene og den politiske agitasjonen.

Et ord i forbifarta om «oppfordringer til handling». *Den eneste avisa som før* hendingene i vår *oppfordra* arbeiderne til å gripe aktivt inn i ei sak som visselig ikke i det hele tatt *lovde* noen *handgripelige resultater* for arbeiderne, dvs. innkallinga av studentene til hæren, *var Iskra*. Øyeblikkelig etter at ordren av 11. januar «om å innkalle de 183 studentene til hæren» blei offentliggjort, trykte *Iskra* en artikkel om saka (i februarnummeret, nr. 2)*, og *før* noen demonstrasjoner var begynt, oppfordra *Iskra* straks «arbeiderne til å støtte studentene», og «folket» til åpent å ta opp den arrogante utfordringa fra regjeringa. Vi spør: Hvordan skal vi forklare den merkverdige kjensgjerninga at sjøl om Martynov snakker så mye om «å oppfordre til handling», og til og med foreslår «oppfordringer til handling» som en særlig form for virksomhet, så sier han ikke et ord om *denne* oppfordringa? Var det ikke etter dette rein og skjær besteborgerlighet fra Martynov si side å erklære at *Iskra* var *ensidig* fordi den ikke sendte ut tilstrekkelige «oppfordringer» om å kjempe for krav «som lover handgripelige resultater»?

Økonomistene våre, medregna *Rabotsjeje Djelo*, hadde framgang fordi de innretta seg etter de tilbakeliggende arbeiderne. Men den sosialdemokratiske arbeideren, den revolusjonære arbeideren (og tallet på slike arbeidere vokser), vil forarga tilbakevise alt dette snakket om kamp for krav «som lover handgripelige resultater», osv., fordi han vil forstå at dette bare er en variant av den

* Se Lenin, «Utskrivinga av 183 studenter til hæren» (1901) i Samla verk, eng. utg. 1972, bind 4, s. 414—419. — *Red.*

gamle visa om å legge en kopek til rubelen. En slik arbeider vil si til rådgiverne sine fra *Rabotsjaja Mysl* og *Rabotsjeje Djelo*: Mine herrer, dere anstrenger dere til ingen nytte, og dere skulker unna de egentlige pliktene deres ved å blande dere med overdreven iver inn i en jobb der vi klarer oss sjøl svært godt. Det fins ikke noe lurt i påstandene deres om at oppgava for sosialdemokratene er å gi den økonomiske kampen sjøl en politisk karakter. Den er bare begynnelsen, den er ikke hovedoppgava for sosialdemokratene. For over hele verden, også i Russland, *tar politet ofte sjøl initiativet for å gi den økonomiske kampen en politisk karakter*, og arbeiderne lærer sjøl å forstå hvem regjeringa støtter.* Den «økonomiske kampen arbeiderne fører mot arbeidskjøperne og regjeringa», som dere lager slik blest om — som om dere hadde oppdaga et nytt Amerika, blir ført overalt i Russland, sjøl på de mest tilbakeliggende stedene, av arbeiderne sjøl, som omtrent ikke har hørt om sosialismen. Den «virksomheten» dere ønsker å stimulere blant oss arbeidere ved å sette fram konkrete krav som lover handgripelige resultater, kan vi vise fram allerede. Og i det daglige, innsnevra trade-unionistiske arbeidet vårt setter vi fram disse konkrete krava, svært

* Kravet om «å gi den økonomiske kampen sjøl en politisk karakter» uttrykker virkelig slående *underkastelse for spontaniteten* innafor området med politisk virksomhet. Svært ofte får den økonomiske kampen *spontan* en politisk karakter, det vil si uten at «den revolusjonære bacilli (lærde menn — Red.) — de intellektuelle» griper inn, uten at de klassebevisste sosialdemokratene griper inn. Den økonomiske kampen til de engelske arbeiderne, for eksempel, fikk også en politisk karakter uten at sosialistene greip inn. Men oppgava til sosialdemokratene er ikke uttømt med politisk agitasjon på et økonomisk grunnlag. Oppgava deres er å *omdanne* trade-unionistisk politikk til sosialdemokratisk politisk kamp, å *utnytte* gnistene av politisk bevissthet som den økonomiske kampen frambringer blant arbeiderne til å *heve* arbeiderne til det nivået som den *sosialdemokratiske* politiske bevisstheten har. Men Martynov-folka *bukker og skraper for spontaniteten* og gjentar om og om igjen *ad nauseam* (til en kaster opp — Red.) at den økonomiske kampen «tvinger» arbeiderne til å innse at de mangler politiske rettigheter, i stedet for å heve og stimulere den spontane oppvåkninga av den politiske bevisstheten til arbeiderne. Det er uheldig mine herrer, at den spontant oppvåkneende trade-unionistiske politiske bevisstheten ikke «*tvinger*» dere til å forstå de sosialdemokratiske oppgavene deres.

ofte uten hjelp fra intellektuelle i det hele tatt. Men *slik* virksomhet er ikke nok for oss, vi er ikke barn som kan bli fødd med den tynne suppa av «økonomisk» politikk aleine, vi ønsker å vite alt det som andre veit, vi ønsker å lære detaljene ved *alle* sidene i det politiske livet og å ta *aktivt* del i hver eneste politiske handling. For å gjøre dette, må de intellektuelle snakke mindre til oss om det vi allerede veit*, og fortelle oss mer om det vi ennå ikke veit, og det vi aldri kan lære fra fabrikk- og «økonomi»-erfaringene våre, nemlig politisk kunnskap. Dere intellektuelle kan tilegne dere denne kunnskapen, og det er deres *plikt* å overbringe den til oss i hundre og tusen ganger større målestokk enn dere har gjort til nå. Og dere må ikke bare bringe den til oss i form av diskusjoner, brosjyrer og artikler (som svært ofte — unnskyld at vi snakker rett ut — er heller kjedelige), men nettopp i form av levende *avsløringer* av det som regjeringa vår foretar

* For å bevisе at denne forestilte talen fra en arbeider til en økonomist er basert på fakta, skal vi henvise til to vitner som utvilsomt har direkte kunnskap om arbeiderbevegelsen, og som minst av alle har en hang til å ta parti for oss «doktrinære». For det ene vitnet er en økonomist (som ser på til og med *Rabotsjeje Djelo* som et politisk organ!), og det andre er en terrorist. Det første vitnet er forfatteren av en merkverdig sann og levende artikkel kalt «Arbeiderklassen i St. Petersburg og de praktiske oppgavene for sosialdemokratiet», trykt i *Rabotsjeje Djelo*, nr. 6. Han deler arbeiderne inn i følgende grupper: 1) Klassebevisste revolusjonære, 2) mellomliggende lag, 3) resten av massene. Han sier at det mellomliggende laget «ofte er mer interessert i spørsmål om det politiske livet enn i sine egne økonomiske interesser, og at det forlengst har forstått forbindelsen mellom disse og de allmenne samfunnsmessige forholda»... *Rabotsjaja Mysl* «blir skarpt kritisert»: «Den fortsetter å gjenta de samme tingene om og om igjen, ting som vi har visst lenge, lest for lenge siden». «Igjen ingenting i den politiske oversikten!» (s. 30—31.) Men sjøl det tredje laget, «den yngre og mer følsomme delen av arbeiderne, mindre korrumpert av vertshuset og kirken, som knapt noen gang har hatt høve til å få tak i politisk litteratur, diskuterer politiske hendinger på en usammenhengende måte og grubler over de bitene av nyheter som de får om studentopptøyene», osv. Terroristen skriver som følger: «... De leser en eller to ganger gjennom de små detaljene om fabrikklivet i andre byer, ikke deres egen, og så leser de ikke noe mer... de finner det kjedelig... Å ikke si noe om regjeringa i ei arbeideravis... er å se på arbeiderne som om de var små barn. Arbeiderne er ikke små barn.» (*Svoboda*⁵³, utgitt av Den revolusjonære sosialistgruppa, s. 69—70.)

seg nettopp nå på alle områder av livet. Vær mer ivrige etter å utføre denne plikta, og *snakk mindre om å «høyne aktiviteten til de arbeidende massene»*. Vi er langt mer aktive enn dere trur, og vi er helt i stand til — gjennom åpen gatekamp — å støtte til og med krav som ikke lover noen «handgripelige resultater» i det hele tatt. Det er ikke opp til dere å «høyne» aktiviteten vår, fordi *aktivitet er nettopp den tingen dere sjøl mangler*. Bukk og skrap mindre for spontaniteten, og tenk mer på å høyne *deres egen aktivitet*, mine herrer!

D. HVA ER DET SOM ER FELLES FOR ØKONOMISMEN OG TERRORISMEN?

I den siste fotnoten siterte vi meninga til en økonomist og en ikke-sosialdemokratisk terrorist, som viste at de tilfeldigvis var enige. Men for å snakke allment, så er det ikke en tilfeldig, men en nødvendig indre sammenheng mellom de to, som vi er nødt til å snakke om seinere, og som blir nevnt her i samband med spørsmålet om opplæring i revolusjonær virksomhet. Økonomistene og dagens terrorister har ei felles rot, nemlig *knefall for spontaniteten*, som vi tok opp i kapitlet foran som et allment fenomen, og som vi nå skal ta for oss i samband med utslaga dette har for den politiske virksomheten og den politiske kampen. Ved første øyekast kan påstanden vår virke sjølmotsigende, så stor er forskjellen mellom dem som legger vekt på «den fargeløse dagskampen» og dem som roper om den mest sjøloppofrende, personlige kampen. Men dette er ingen sjølmotsigelse. Økonomistene og terroristene bare bukker og skrapes for ulike poler ved spontaniteten. Økonomistene bøyer kne for spontaniteten til «den reine og enkle arbeiderbevegelsen», mens terroristene bøyer kne for spontaniteten til den lidenskapelige harmen hos de intellektuelle, som mangler evnene og mulighetene til å binde den revolusjonære kampen og arbeiderbevegelsen sammen til en sammenhengende helhet. Det er virkelig vanskelig for dem som har mista trua, eller som aldri har trudd at dette er mulig, å finne annet utløp for harmen og den revolu-

sjonære energien sin enn terror. Slik er begge de formene for knefall for spontaniteten som vi har nevnt, ingenting annet enn *begynnelsen på å gjennomføre* det berykta *Credo-programmet*: La arbeiderne kjempe den «økonomiske kampen sin mot arbeidskjøperne og regjeringa» (vi ber forfatteren av *Credo* om unnskyldning for at vi uttrykker synspunktene hennes med orda til Martynov. Vi mener at vi har rett til å gjøre dette, siden *Credo* også sier at arbeiderne «kommer til å renne mot det politiske regimet» i den økonomiske kampen), og la de intellektuelle drive den politiske kampen gjennom sin egen innsats — ved hjelp av terror, sjølsagt! Dette er en absolutt logisk og uunngåelig *slutning* som vi må insistere på — *sjøl om de* som er i ferd med å sette dette programmet ut i livet, *ikke sjøl innser* at den er uunngåelig. Politisk virksomhet har sin logikk helt atskilt fra bevisstheten til dem som — med de beste forsetter — enten roper om terror eller om å gi den økonomiske kampen sjøl en politisk karakter. Veien til helvete er brulagt med gode forsetter, og i dette tilfellet kan ikke gode forsetter redde en fra å bli dratt spontant «langs den minste motstands vei», langs linja til *det fullstendig borgerlige Credo-programmet*. Visselig er det heller ikke tilfeldig at mange russiske liberalere, erklærte liberalere og liberalere som maskerer seg bak marxismen, sympatiserer helhjerta med terroren og prøver å fostre de terroristiske stemningene som er oppstått i denne tida.

Danninga av Den revolusjonære sosialistiske *Svobodagrappa* — som satte seg som mål å hjelpe arbeiderbevegelsen på alle mulige vis, men som i *programmet* sitt tok med terror og frigjøring, så og si, fra sosialdemokratiet — stadfesta nok en gang den merkverdige skarp-sindigheten til P. B. Axelrod, som *bokstavelig forutså* disse resultatene av den sosialdemokratiske vaklinga, *så langt tilbake som på slutten av 1897 (Aktuelle oppgaver og taktikk)*, da han streka opp de berømte «to perspektivene» sine. Alle de etterfølgende diskusjonene og uenighetene blant de russiske sosialdemokratene kan vi finne i disse to perspektivene*, som ei plante i såkornet.

* Martynov «unnfanger et annet og mer realistisk (?) dilemma» (*Sosialdemokratiet og arbeiderklassen*, s. 19): «Enten tar sosialdemo-

Ut fra dette synspunktet blir det også klart hvorfor *Rabotsjeje Djelo*, som ikke klarer å stå imot spontaniteten i økonomismen, heller ikke klarer å stå imot spontaniteten i terrorismen. Det er høyst interessant å merke seg de særskilte argumentene som *Svoboda* har satt fram som forsvar for terrorismen. Den «benekter fullstendig» den avskrekkende rolla til terrorismen (*Revolusjonismen gjenoppstår*, s. 64), men understreker i stedet den «oppildende betydninga» den har. Dette er typisk. For det første fordi det står for et av stadiene med oppbrudd og forfall i den tradisjonelle (før-sosialdemokratiske) tankeverdenen som sto på terrorismen sitt standpunkt. Innrømmelsen om at regjeringa nå ikke kan bli «skremt» og derfor ikke forstyrret av terror, er på linje med ei fullstendig forkasting av terror som et kampsystem, som et virkefelt godkjent av programmer. For det andre er det enda mer typisk som et eksempel på at en ikke har forstått de øyeblikkelige oppgavene våre når det gjelder «opplæring i revolusjonær virksomhet». *Svoboda* går inn for terror som et middel til å «ildne opp» arbeiderbevegelsen og gi den en «sterk impuls». Det er vanskelig å forestille seg et argument som avkrefter seg sjøl mer grundig. Foregår det ikke nok voldshandlinger i det russiske livet — trenger en virkelig å finne opp særskilte «oppildningsmidler»? Er det ikke på den andre sida innlysende at de som ikke er oppildna, og ikke kan bli oppildna sjøl av det russiske tyranniet, fortsatt kommer en til å stå å «tvinne tommeltotter» og se på ei handfull

kratiet over den direkte ledelsen av den økonomiske kampen til proletariatet og omdanner den med det (!) til en revolusjonær klassekamp...» «Med det», dvs. øyensynelig ved den direkte ledelsen av den økonomiske kampen. Kan Martynov nevne et tilfelle der det å lede den trade-unionistiske kampen aleine har lyktes i å omdanne en trade-unionistisk bevegelse til en revolusjonær klassebevegelse? Kan han ikke forstå at for å få til denne «omdanninga», så må vi aktivt ta opp den «direkte ledelsen» av *allsidig* politisk agitasjon? ... «Eller det andre perspektivet: Sosialdemokratiet avstår fra å ta ledelsen i den økonomiske kampen til arbeiderne, og slik ... klipper det av sine egne vinger ...» Ifølge meninga til *Rabotsjeje Djelo*, som er sitert ovafor, så er det *Iskra* som «avstår». Men vi har sett at sistnevnte *gjør mye mer enn Rabotsjeje Djelo* for å lede den økonomiske kampen, men at *Iskra* i tillegg ikke innskrenker seg til dette og *ikke snevrer inn* de politiske oppgavene sine for den økonomiske kampen si skyld.

terrorister som er opptatt med en enslig kamp mot regjeringa? Det er ei kjensgjerning at de samfunnsmessige ondene i det russiske livet ildner opp massene ganske sterkt, men vi klarer ikke å samle, om en kan si det slik, og konsentrere alle disse dråpene og bekkene med folkelig motstand som kommer fram i langt større grad enn vi trur ut fra vilkåra for livet i Russland, og som må bli samla i en eneste kjempemessig strøm. At dette kan bli gjort, er uomtvistelig bevist av den enorme veksten i arbeiderbevegelsen og av hvor ivrige arbeiderne er etter å rope på politisk litteratur, noe vi merka oss ovafor. På den andre sida er oppfordringene til terror og om å gi den økonomiske kampen sjøl en politisk karakter, bare to ulike former for å *unngå* den mest påtrengende plikta som nå hviler på de russiske revolusjonære, nemlig å organisere gjennomgripende politisk agitasjon. *Svoboda* ønsker å *erstatte* agitasjon med terror, og innrømmer åpent at «så snart det kommer i gang opptrappa og sterk agitasjon blant massene, vil det bli slutt på den oppildnenede funksjonen til terroren», (*Revolusjonismen gjenoppstår*, s. 68). Dette beviser nettopp at både terroristene og økonomistene *undervurderer* den revolusjonære virksomheten til massene, trass i det slående beviset fra hendingene som fant sted i vår*, og mens den ene gruppa går ut for å leite etter kunstige «oppildningsmidler», så prater den andre om «konkrete krav». Men ingen av dem klarer å vie nok oppmerksomhet til utviklinga av *sin egen virksomhet* i den politiske agitasjonen og i organiseringa av politiske avsløringer. Og ikke noe annet arbeid kan tjene som *erstatning* for denne oppgava, verken nå eller seinere.

E. ARBEIDERKLASSEN SOM KJEMPENDE FORTROPP FOR DEMOKRATIET

Vi har sett at det er ei absolutt nødvendig og *ytterst viktig* oppgave i virksomheten vår å drive breiest mulig politisk agitasjon, og dermed allsidige politiske avsløringer, om denne virksomheten skal være en ekte sosialdemokratisk

* De store gatedemonstrasjonene som tok til på våren 1901. (Merknad fra forfatteren til 1907-utgava, — *Red.*).

virksomhet. Men vi kom fram til denne slutninga *bare* på bakgrunn av de tvingende behova som arbeiderklassen har for politisk kunnskap og politisk opplæring. Men ei slik framlegging av spørsmålet er for snever, for den overser de allmenne oppgavene til sosialdemokratiet, særlig det nåværende russiske sosialdemokratiet. For å forklare dette punktet mer konkret, skal vi nærme oss emnet fra ei side som er «nærmest» økonomistene, nemlig fra den praktiske sida. «Alle er enige om» at det er nødvendig å utvikle den politiske bevisstheten til arbeiderklassen. Spørsmålet er *hvordan* det skal bli gjort, og hva som trengs for å gjøre det. Den økonomiske kampen «tvinger» bare arbeiderne til å innse den holdninga regjeringa har til arbeiderklassen. Derfor er det slik at *hvor mye vi enn prøver* å «gi den økonomiske kampen sjøl en politisk karakter», vil *vi aldri bli i stand til* å utvikle den politiske bevisstheten til arbeiderne (til det nivået den sosialdemokratiske bevegelsen har) ved å holde oss innafor ramma med økonomisk kamp, for den ramma er for snever. Martynov-oppskrifta har litt verdi for oss, ikke fordi den belyser tendensen til Martynov til å rote til sakene, men fordi den uttrykker på spissen den grunnleggende feilen som alle økonomistene gjør, nemlig å utvikle den klassepolitiske bevisstheten til arbeiderne *innafra*, så og si, fra den økonomiske kampen deres, dvs. ved å gjøre denne kampen til det eneste (eller i hvert fall det viktigste) utgangspunktet, ved å gjøre den til det eneste (eller i hvert fall det viktigste) grunnlaget. Et slikt standpunkt er fullstendig feilaktig. Økonomistene nekter å tenke skikkelig gjennom opprinnelsene til disse uenighetene, fordi de er såra over polemikken vår mot dem. Resultatet er at vi ganske enkelt ikke kan forstå hverandre. Det er som om vi snakker ulike språk.

Klassepolitisk bevissthet kan *bare* bli tilført arbeiderne *utafra*, det vil si bare fra området som ligger utafor den økonomiske kampen, fra livet utafor det området der en finner forholdet mellom arbeidere og arbeidskjøpere. Det eneste området der det er mulig å tilegne seg denne kunnskapen, er innafor det området der en finner *alle* klassers og lags forhold til staten og regjeringa, området med indre forbindelser mellom *alle* klassene. Derfor kan ikke svaret på spørsmålet om hva som må gjøres for å

tilføre arbeiderne politisk kunnskap, bare være det svaret som aktivister, særlig de som heller mot økonomismen, i de fleste tilfellene er fornøyde med, nemlig: «Å ferdes blant arbeiderne». For å tilføre *arbeiderne* politisk kunnskap, må sosialdemokratene *gå ut blant alle klassene i befolkninga*, de må sende enheter av hæren sin ut *i alle retninger*.

Vi velger denne plumpe formuleringa med vilje, vi uttrykker oss på denne skarpt forenkla måten med vilje, ikke fordi vi ønsker å hengi oss til paradokser, men for å «tvinge» økonomistene til å innse oppgavene sine som de overser uten unnskyldning, for å understreke sterkt for dem forskjellen mellom trade-unionistisk og sosialdemokratisk politikk, noe de nekter å forstå. Derfor ber vi leseren om at han ikke blir oppbrakt, men lytter tålmodig til oss til vi er ferdige.

La oss ta den typen sosialdemokratisk studiesirkel som er blitt svært utbredt i de siste få åra, og se på hva den har utretta. Den har «kontakt med arbeiderne» og er fornøyd med det, gir ut flygeblad der overgrep i fabrikkene, det at regjeringa tar parti for kapitalistene og tyranniet til politiet blir sterkt fordømt. På arbeidermøter går diskusjonen aldri eller nesten aldri utover grensene for disse emnene. Forelesninger og diskusjoner om historia til den revolusjonære bevegelsen, om spørsmåla innafor innen- og utenrikspolitikken til regjeringa, om spørsmåla om den økonomiske utviklinga i Russland og Europa, om stillinga til de ulike klassene i det moderne samfunnet, osv., er uhyre sjeldne. Når det gjelder å oppnå systematisk og utvida kontakt med andre klasser i samfunnet, så er det ingen som drømmer om det. I virkeligheten er den ideelle lederen, slik som flesteparten av medlemmene i slike sirkler forestiller seg ham, noe langt mer i retning av en fagforeningssekretær enn en politisk leder. For sekretæren i en hvilken som helst, la oss si en engelsk fagforening hjelper alltid arbeiderne med å føre den økonomiske kampen, han hjelper dem med å avsløre overgrep på fabrikkene, forklarer det urettferdige i lovene og tiltaka som hindrer streikeretten og retten til å sette ut streikevakter (dvs. å advare alle og enhver om at en streik er i gang i en bestemt fabrikk), forklarer at dommere som tilhører borgerklassen tar par-

ti for voldgift, osv, osv. Kort sagt, enhver fagforeningssekretær, fører og hjelper til med å føre, «den økonomiske kampen mot arbeidskjøperne og regjeringa». Vi kan ikke få slått fast hardt nok at «dette fortsatt ikke er sosialdemokratisk, at det sosialdemokratiske idealet ikke burde være fagforeningssekretæren, men *folketribunen**, som er i stand til å reagere på alle utslag av tyranni og undertrykking, uansett hvor det kommer fram, uansett hvilket lag eller klasse av folket det angår, én som er i stand til å oppsummere alle disse utslaga og legge fram et enhetlig bilde av politivold og kapitalistisk utbytting. En som klarer å dra nytte av alle hendinger, uansett hvor små de er, for å legge fram de sosialistiske overbevisningene sine og de demokratiske krava sine for *alle*, for å klargjøre for *alle* og enhver den verdenshistoriske betydninga av proletariatets kamp for frigjøring. Sammenlikn for eksempel en leder som Robert Knight (den velkjente sekretæren og lederen for Kjelesmedforbundet (The Boiler Makers' Society) en av de mektigste fagforeningene i England), med Wilhelm Liebknecht, og prøv å bruke motsetningene som Martynov trekker opp i striden sin med *Iskra*, på dem. Dere vil se — jeg skynder meg gjennom artikkelen til Martynov — at Robert Knight var mest opptatt med å «oppfordre massene til visse konkrete aksjoner» (Martynov, op.cit., s. 39), mens Wilhelm Liebknecht var mer opptatt av «den revolusjonære klarlegginga av det nåværende systemet som helhet eller utslag av deler av det», (s. 38 — 39), at Robert Knight «formulerte proletariatets øyeblikkelige krav og pekte på midlene som de kunne bli innfridd med» (41), mens Wilhelm Liebknecht, mens han gjorde dette, ikke lot være å «rettlede virksomheten til ulike opposisjonelle lag på samme tid», «idet han la fram et positivt handlingsprogram for dem»** (s. 41). Dere vil se at Robert Knight strevde «så langt han kunne for å gi

* *Folketribuner* — eg. betegnelse for de embetsmennene i det gamle Roma, som var valgt av folkeforsamlingene til å representere plebeierne (almuen) mot patrisierne (adelsfolka). — *Red.*

** For eksempel, under den fransk-prøyssiske krigen la Liebknecht fram et handlingsprogram for hele demokratiet. Marx og Engels gjorde dette i enda større grad i 1848.

den økonomiske kampen sjøl en politisk karakter» (s. 42), og klarte utrulig bra «å føre fram konkrete krav som lovde visse handgripelige resultater for regjeringa» (s. 43), mens Liebknecht i langt større grad var opptatt med «ensidige avsløringer» (s. 40), at Robert Knight mente at «marsjen framover i den fargeløse dagskampen» var det viktigste (s. 61), mens Liebknecht mente at «propaganderinga av strålende og fullkomne ideer» var det viktigste (s. 61). Dere vil se at Liebknecht omdanna den avisa han leda til «et organ for revolusjonær motstand som avslørte tilstandene i landet vårt, særskilt den politiske tilstanden, i den grad den angikk interessene til de mest forskjellige lag i befolkninga,» (s. 63), mens Robert Knight «arbeidde for arbeiderklassens sak i nær organisatorisk kontakt med den proletariske kampen» (s. 63) — hvis det med «nær organisk kontakt» er ment det knefallet for spontaniteten som vi gikk gjennom ovafor ved å ta for oss eksemplene til Kretsjevski og Martynov — og «innsnevra innflytelsessfæra si», sjølsagt overbevist, som Martynov, om at «ved å gjøre det, så utvida han denne innflytelsen» (s. 63). Kort sagt, dere vil se at Martynov *de facto* (i virkeligheten, — *Red.*) reduserer sosialdemokratiet til det trade-unionistiske nivået, sjøl om han sjølsagt ikke gjør det fordi han ikke ønsker at det skal gå bra for sosialdemokratiet, men ganske enkelt fordi han har det litt for travelt med å utdype Plekhanov, i stedet for å ta seg tid til å forstå ham.

Men la oss gå tilbake til tesen vår. Vi sa at en sosialdemokrat, må «gå ut blant alle klassene i befolkninga» om han virkelig trur at det er nødvendig å utvikle den politiske bevisstheten til proletariatet på et gjennomgripende vis. Dette reiser spørsmålet: Hvordan er dette mulig? Har vi nok krefter til å gjøre dette? Fins det grunnlag for slikt arbeid blant alle de andre klassene? Vil ikke dette bety et tilbaketog, eller føre til et tilbaketog, ut fra klassestandpunktet? La oss ta opp disse spørsmåla.

Vi må «gå ut blant alle klasser i befolkninga» som teoretikere, propagandister, agitatorer og organisatorer. Ingen tviler på at det teoretiske arbeidet til sosialdemokratene bør bli retta inn på å studere alle de særegne trekka ved de samfunnsmessige og politiske vilkåra for

de ulike klassene. Men det er gjort uhyre lite i denne retninga, sammenlikna med det arbeidet som er gjort når det gjelder å studere de særegne trekka ved fabrikklivet. I utvalga og studiesirkelene kan en møte folk som til og med er fordjupa i studiet av en særskilt grein av metallindustrien, men en finner neppe medlemmer av organisasjoner (tvunget, som det ofte skjer, av en eller annen grunn til å slutte med praktisk arbeid) som er særlig opptatt med å samle stoff om noen trengende spørsmål i det samfunnsmessige og politiske livet i landet vårt som kunne tjene som et middel til å drive sosialdemokratisk arbeid blant andre lag i befolkninga. Når vi oppholder oss ved den kjensgjerninga at flertallet av de nåværende lederne av arbeiderbevegelsen mangler opplæring, kan vi ikke la være å nevne opplæringa i dette henseende også, for den er også knytta til den «økonomistiske» oppfatninga av «nær organisatorisk kontakt med den proletariske kampen». Men hovedsaka er sjølsagt *propagandaen og agitasjonen* blant alle lag av folket. Arbeidet til den vest-europeiske sosialdemokraten er, når det gjelder dette, gjort lettere ved folkemøtene og samlingene som alle kan gå på, og ved den kjensgjerninga at sosialdemokratene henvender seg til representanter for *alle* klasser i parlamentet. Vi har verken et parlament eller forsamlingsfrihet. Likevel klarer vi å holde møter med arbeidere som ønsker å høre på *en sosialdemokrat*. Vi må også finne utveier og midler til å samle representanter for alle de samfunnsmessige klassene som ønsker å høre på *en demokrat* på møter, for den er ikke sosialdemokrat som i praksis gløkker at «kommunistene støtter alle revolusjonære bevegelser», at vi av den grunn er forplikta til å framstille og understreke *de allmenne demokratiske oppgavene for hele folket*, uten å skjule de sosialistiske overbevisningene våre et øyeblikk. Den som i praksis gløkker forpliktelsene sine til å være i *spissen for alle*, når det gjelder å reise, framheve og løse *alle* allmenne demokratiske spørsmål er ingen sosialdemokrat.

«Men alle er enige i dette!», vil den utålmodige leseren utbryte, og de nye instruksene for redaksjonen i *Rabotsjeje Djelo* som blei vedtatt på den siste konferansen i Unionen i utlandet, sier bestemt: «Alle hendinger i det

samfunnsmessige og politiske livet som angår proletariatet enten direkte som en særskilt klasse, eller *som fortropp for alle revolusjonære krefter i kampen for frihet*, bør tjene som emner for politisk propaganda og agitasjon.» (*To konferanser*, s. 17, våre uthevinger). Ja, dette er svært sanne og svært gode ord, og vi ville være helt tilfredse dersom *Rabotsjeje Djelo* forsto dem, og dersom det lot være å si ting som motsier dem i neste åndedrag. For det er ikke nok at vi kaller oss sjøl «fortroppen», den framskredne delen, vi må handle slik at alle de andre troppene ser og er nødt til å innrømme at vi marsjerer i spissen. Og vi spør leseren: Er representantene for de andre «troppene» slike tosker at de tar oss på ordet når vi sier at vi er «fortroppen»? Bare forstill dere følgende: En sosialdemokrat kommer til «troppen» av russiske skolerte radikale eller liberale konstitusjonalister* og sier: Vi er fortroppen — «den oppgava som står foran oss nå, er å gi den økonomiske kampen sjøl en politisk karakter så langt det er mulig». Radikaleren eller konstitusjonalisten, hvis han er intelligent i det hele tatt (og det er mange intelligente menn blant russiske radikale og konstitusjonalister), ville bare smile over slikt snakk og si (til seg sjøl, sjølsagt, for i de fleste tilfellene er han en erfaren diplomat): «Fortroppen» deres må bestå av treskaller. De forstår ikke en gang at det er oppgava vår, oppgava til de framskrittvennlige representantene for det borgerlige demokratiet, å gi den økonomiske kampen til arbeiderne *som sådan* en politisk karakter. Kjære, vi ønsker å trekke arbeiderne inn i politikken, liksom de vest-europeiske borgerne, *men bare inn i den trade-unionistiske, ikke den sosialdemokratiske politikken*. Den trade-unionistiske politikken til arbeiderklassen er nettopp den *borgerlige politikken* til arbeiderklassen, og slik denne 'fortroppen' formulerer oppgava si, formulerer den en trade-unionistisk politikk! La dem kalle seg sosialdemokrater for å tilfredsstille seg sjøl, jeg er ingen unge som blir opphissa over en merkelapp. Men de må ikke komme under innflytelse av de for-

* *Konstitusjonalist* — en person som ville at autokratiet i Russland skulle bli erstatta med et demokratisk monarki, med en borgerlig parlamentarisk konstitusjon (grunnlov). — *Red.*

dervelige ortodokse doktrinære, la dem tillate 'friheten til å kritisere' for dem som ubevisst driver sosialdemokratiet inn i trade-unionistiske kanaler.»

Og det vage smilet til konstitusjonalisten vår kommer til å bli en homerisk latter* når han får greie på at de sosialdemokratene som snakker om sosialdemokratiet som fortroppen, i dag, når spontaniteten nesten fullstendig dominerer bevegelsen vår, ikke frykter noe mer enn å «svekke det spontane elementet», å «undervurdere betydninga av marsjen framover» i den fargeløse dagskampen, sammenlikna med å propagandere «strålende og fullkomne ideer», osv., osv! En «fortropp» som frykter at bevissthet vil gjøre det av med spontaniteten, som er redd for å sette fram en modig «plan» som ville tvinge fram anerkjennelse, sjøl blant dem som er uenig med oss. Forveksler de ikke «fortroppen» med «baktroppen»?

La oss virkelig gå gjennom den følgende tankegangen til Martynov. På side 40 sier han at *Iskra* er ensidig i taktikken sin med å avsløre overgrep, at «uansett hvor mye vi sprer mistillit og hat til regjeringa, kommer vi ikke til å nå målet vårt før vi har lyktes med å utvikle tilstrekkelig aktive samfunnsmessige krefter for å styrte den». Dette er, kan vi i parentes notere oss, den vanlige omsorgen for å aktivisere massene, mens en samtidig strever for å innskrenke sin egen virksomhet. Men det er ikke hovedsaka for øyeblikket. Martynov snakker altså her om *revolusjonær* kraft («til å styrte»). Og hvilken slutning kommer han fram til? Siden det er slik at ulike samfunnslag i normale tider uunngåelig marsjerer i utakt, «er det derfor klart at vi sosialdemokrater ikke kan rettleie virksomheten til de ulike opposisjonelle laga samtidig, vi kan ikke legge fram et positivt handlingsprogram for dem, vi kan ikke peke på hvordan de bør føre en kamp fra dag til dag for interessene sine. . . Det liberale laget vil sjøl ta vare på den aktive kampen for de øyeblikkelige interessene sine, den kampen som kommer til å bringe dem ansikt til ansikt med det politiske regimet vårt» (s. 41). Slik vender Martynov seg øyeblikkelig mot

* *En homerisk latter*: gr. (Homer), skrallende, langvarig, hjertelig latter.

trade-unionistisk innsats og aktiv kamp for øyeblikkelige interesser, etter å ha begynt med å snakke om revolusjonære krefter, om den aktive kampen for å styrte autokratiet! Det er klart at vi ikke kan rettlede kampen til studentene, de liberale osv., for de «øyeblikkelige interessene deres», men det var ikke den saka det gjaldt, min høyst ærede økonomist! Saka som vi diskuterte var at det er mulig og nødvendig at de ulike sosiale laga deltar i å styrte autokratiet, og ikke bare *klarer* vi, men det er vår tvingende plikt å lede *disse* «handlingene til de ulike opposisjonelle laga», om vi ønsker å være «fortroppen». Ikke bare kommer studentene våre og liberalerne osv. sjøl til å ta seg av «den kampen som bringer dem ansikt til ansikt med det politiske regimet vårt», politiet og embetsmennene i den autokratiske regjeringa vil først og fremst sørge for dette. Men hvis «vi» ønsker å bli demokrater i frontlinja, må vi gjøre det til vårt ansvar å *lede* tenkinga til dem som bare er misnøyde med forholda på universitetet eller i Semstvo'ene⁵⁴ osv., osv., fram til ideen om at hele det politiske systemet er verdiløst. *Vi* må ta på oss oppgava med å organisere en allsidig politisk kamp under ledelse av partiet *vårt*, slik at det blir gjort mulig for alle opposisjonelle lag å gi si helhjerta støtte til kampen og til partiet vårt. *Vi* må lære opp de sosialdemokratiske aktivistene våre til å bli politiske ledere, i stand til å rettleie alle uttrykk for denne allsidige kampen, i stand til å «legge fram et positivt handlingsprogram» på det rette tidspunktet — for oppildna studenter, misnøyde Semstvo-folk, de forfulgte religiøse sektene, de krenka folkeskolelærerne osv., osv. Derfor er påstanden til Martynov om at «når det gjelder disse, kan vi *bare* virke *på et negativt* vis, som de som avslører overgrep... vi kan *bare* få forhåpningene deres til ulike regjeringskommisjoner til å briste», *fullstendig feilaktig* (våre uthevninger). Ved å si dette, viser Martynov at han *absolutt ikke klarer å forstå* rolla som den revolusjonære «fortroppen» virkelig må spille. Hvis leseren husker på dette, vil han forstå *den virkelige meninga* i de avsluttende merknadene fra Martynov: «*Iskra* er organet for den revolusjonære opposisjonen som avslører tilstandene i landet vårt, særskilt de politiske tilstandene, i den utstrekning som det angår in-

teressene til de mest forskjellige lag i befolkninga, mens vi arbeider, og vil fortsette å arbeide, for arbeiderklassens sak i nær organisk tilknytning til den proletariske kampen. Ved å innsnevre området for den aktive innflytelsen vår, utvider vi denne innflytelsen» (s. 63). Den sanne meninga i denne slutninga er som følger: *Iskra* ønsker å *heve* den trade-unionistiske politikken til arbeiderklassen (den som aktivistene våre stadig innskrenker seg til, på grunn av misforståelser, mangel på skolering eller gjennom overbevisning) til nivået til den sosialdemokratiske politikken. Men *Rabotsjeje Djelo* ønsker å *degradere* den sosialdemokratiske politikken til trade-unionistisk politikk. I tillegg forsikrer det verden om at de to standpunktene er «fullkomment forenlige innafor den felles saka» (s. 63). *O, sancta simplicitas!**

For å fortsette. Har vi tilstrekkelig krefter til å drive propagandaen og agitasjonen vår blant *alle* samfunnsklasser? Sikkert og visst. Økonomistene våre, som stadig har en tendens til å benekte dette, mister av synet det enorme framskrittet som bevegelsen vår har gjort fra (omtrent) 1894 til 1901. Akkurat som virkelige «haleheng», fortsetter de ofte å leve i de stadiene som er passert siden bevegelsen starta. Det er sikkert og visst at vi hadde forbausende få krefter i tidligere perioder, og da var det helt naturlig og rettmessig at vi viet oss utelukken- de til virksomhet blant arbeiderne, og at vi fordømte alvorlig alle avvik fra denne kursen. Da var hele oppgava å grunnfeste stillinga vår i arbeiderklassen. Men i dag har voldsomme krefter blitt trukket til bevegelsen. De beste representantene for den yngre generasjonen i de utdanna klassene kommer over til oss. Overalt i provinsen er det folk, som bor der tilfeldig, som har deltatt i bevegelsen tidligere eller som ønsker å gjøre det nå, og som beveger seg mot sosialdemokratiet (mens en kunne telle sosialdemokratene på ei hand i 1894). En grunnleggende politisk og organisatorisk mangel i bevegelsen vår, er at vi *ikke er i stand til* å nytte alle disse kreftene, og gi dem passende oppgaver (vi skal ta opp dette grundigere i neste kapittel). Det overveldende flertallet av disse kreftene mangler fullstendig muligheten til «å gå ut blant ar-

* Å, hellige enfoldighet! — *Red.*

beiderne», slik at det er ingen grunn til å frykte at vi skal lede krefter bort fra det viktigste arbeidet vårt. For å klare å gi arbeiderne ekte, altomfattende og levende politisk kunnskap, må vi ha «våre egne folk», sosialdemokrater, over alt, blant alle samfunnsmessige lag, og i alle stillinger der vi kan lære om de indre drivkreftene i statsmekanismen vår. Slike folk trengs ikke bare til propaganda og agitasjon, men i enda større grad til organisering.

Fins det grunnlag for virksomhet blant alle klassene i befolkninga? Den som tviler på dette, henger etter de spontane oppvåkneende massene i bevisstheten sin. Arbeiderbevegelsen har vekt og fortsetter å vekke misnøye hos noen, håp om støtte til motstanden hos andre, og forståelse for at autokratiet er utålelig og at det uunn-gåelig må falle, hos atter andre. Vi ville være «politikere» og bare sosialdemokrater i navnet (slik det alt for ofte er i virkeligheten), om vi ikke klarte å innse at oppgava vår er å utnytte hvert eneste utslag av misnøye og å samle og dra fordel av hver eneste protest, uansett hvor liten den er. Og dette sier vi helt uavhengig av den kjensgjerninga at millioner av arbeidende bønder, handverkere, småhand-verkere, osv., alltid vil lytte ivrig til en tale av en hvilken som helst sosialdemokrat som er noe kvalifisert. Fins det virkelig en eneste samfunnsklasse der det ikke fins noen enkeltpersoner, grupper eller sirkler som er misnøyd med mangelen på rettigheter og med tyranniet, og som derfor er mottagelig for propagandaen fra sosialdemokratene som talsmenn for de mest tvingende allmenne demokratiske behova? For dem som ønsker å ha ei klar oppfatning om hva den politiske agitasjonen til en sosialdemokrat blant *alle* klasser og lag i befolkninga bør være, ønsker vi å peke på *politiske avsløringer* i vid forstand av ordet, som den viktigste (men sjølsagt ikke den eneste) formen for denne agitasjonen.

«Vi må vekke en lidenskap for *politiske avsløringer* i alle deler av befolkninga som er politisk bevisste i det hele tatt», skreiv jeg i artikkelen min, «Hvor skal vi begynne» (*Iskra*, mai, (nr. 4) 1901), og det skal jeg ta opp mer detaljert siden. «Vi må ikke miste motet på grunn av den kjensgjerninga at

røsten til de politiske avsløringene er så veik i dag, så forsiktig og ustadig. Dette skyldes ikke ei total underkasting for politidespotismen*, men det er slik fordi de som er i stand til, og som står klare til å drive med avsløringer, ikke har noen tribune å snakke fra og ingen ivrige og oppmuntrende tilhørere. Ikke noe sted blant folket ser de krefter som det ville være verdt å rette klagen sin mot den 'omnipotente'** russiske regjeringa til... Vi er nå i ei stilling der vi kan framskaffe en tribune for å avsløre tsaristregjeringa over hele landet, og det er vår plikt å gjøre det. Den tribunen må være ei sosialdemokratisk avis.»***

Det ideelle publikumet for politiske avsløringer er arbeiderklassen, som først og fremst er den klassen som trenger allsidig og levende politisk kunnskap og som er best i stand til å omdanne denne kunnskapen til aktiv kamp, også når denne kampen ikke lover «handgripelige resultater». En tribune for *landsomfattende* avsløringer kan bare være ei allrussisk avis. «En politisk bevegelse som fortjener dette navnet, er umulig å tenke seg i Europa i dag uten et politisk organ», og når det gjelder dette, må Russland utvilsomt bli tatt med i det nåværende Europa. Pressa har for lengst blitt ei makt i landet vårt, ellers ville ikke regjeringa bruke titusenvise av rubler for å bestikke den og subsidiere Katov- og Mesjtsjerski-folka. Og det er ikke noe nytt i det autokratiske Russland at undergrunnspressa sprenger seg gjennom sensurmuren og *tvinger* den legale og konservative pressa til å snakke åpent om den. Dette har skjedd i syttiåra og til og med i femtiåra. Hvor mye breiere og djupere er ikke de delene av folket som nå er villige til å lese den illegale undergrunnspressa, og lære fra den «hvordan leve, hvordan dø» for å nytte et uttrykk fra en arbeider som sendte et

* *Despotisme* — voldsherredømme, tyranni. I Russland betegnelse på den monarkiske statsformen, det var ingen grenser for den vilkårlige maktutøvinga til tsaren. — *Red.*

** *Omnipotent* — allmektig. — *Red.*

*** Se Lenin, Samla verk, eng. utgave 1973, bind 5, s. 21—22. — *Red.*

brev til *Iskra* (nr. 7).⁵⁵ Politiske avsløringer er like mye ei krigserklæring mot *regjeringa* som økonomiske avsløringer er ei krigserklæring mot fabrikkene. Den moralske betydninga av denne krigserklæringa vil bli desto større, jo breiere og mektigere avsløringskampanjen kommer til å bli, og jo mer tallrik og fast den sosiale *klassen* som har *erklært krig for å starte krigen er*. Følgelig er politiske avsløringer i seg sjøl et mektig redskap for å *oppløse* systemet vi går imot, et middel til å skille fra fienden de som tilfeldig og forbigående er allierte med ham, et middel til å spre fiendskap og mistillit blant de faste partnerne til autokratiet.

I vår tid er det bare det partiet som vil *organisere* virkelige landsomfattende avsløringer som kan bli fortroppen til de revolusjonære kreftene. Ordet «landsomfattende» har ei særlig djup mening. Det overveldende flertallet av de som jobber med avsløringer og ikke er fra arbeiderklassen (vi må huske at for å bli fortroppen, må vi trekke til oss andre klasser) er nøkterne politikere og sindige praktiske folk. De veit utmerka godt hvor farlig det er å «klage», sjøl på en lavere embetsmann, for ikke å snakke om den «allmektige» russiske regjeringa. Og de vil komme *til oss* med klagene sine bare når de ser at disse klagene virkelig kan få virkninger, og at vi representerer *ei politisk kraft*. For å bli ei slik kraft for dem som står utafør, trengs det mye vedvarende og standhaftig arbeid for å *heve* vår egen bevissthet, initiativ og innsats. For å oppnå dette er det ikke nok å hefte en «fortropp»-merkelapp på baktropp-aktig teori og praksis.

Men hvis vi må foreta organisering av ei virkelig landsomfattende avsløring av regjeringa, hvordan vil så klassekarakteren til bevegelsen vår bli uttrykt? — vil de overivrige forkjemperne for «nær organisk kontakt med den proletariske kampen» spørre oss, og de spør oss allerede. Svaret er mangesidig: Vi sosialdemokrater vil organisere disse landsomfattende avsløringene, og alle spørsmål som blir reist gjennom agitasjonen vil bli forklart i en gjennomført sosialdemokratisk ånd, uten noen innrømmelser til forvrengningene av marxismen, enten de er overlagte eller uoverlagte. Den allsidige politiske agitasjonen kommer til å bli ført av et parti som samler i

en udelelig helhet angrepet på regjeringa i hele folkets navn, den revolusjonære opplæringa av proletariatet og sikringa av dets politiske sjølstendighet, rettleiinga av den økonomiske kampen til arbeiderklassen og utnyttinga av alle de spontane konfliktene som oppstår mellom proletariatet og utbytterne og driver et økende antall fra proletariatet over til leiren vår.

Men et svært typisk trekk ved økonomismen er at den ikke klarer å forstå denne forbindelsen, og videre — den identiteten mellom de mest tvingende behova til proletariatet (en gjennomgripende politisk opplæring gjennom politisk agitasjon og politiske avsløringer) og behovet til den allmenne demokratiske bevegelsen. Denne mangelen på forståelse kommer til uttrykk ikke bare i de «martynovske» frasene, men i henvisningene til et antatt klassestandpunkt, som betydningsmessig er identisk med disse frasene. Følgelig slår forfatterne av «økonomist»-brevet i *Iskra*, nr. 12 fast*:

«Dette grunnleggende lytet ved *Iskra* (overvurdering av ideologien) er også grunnen til at den ikke er konsekvent i spørsmålet om sosialdemokratiet si holdning til de ulike samfunnsklassene og -tendensene. Ved teoretisk tenkning (ikke ved «veksten av partioppgaver som vokser sammen med partiet»), løste *Iskra* problemet med den øyeblikkelige overgangen til kamp mot absolutismen. Sannsynligvis oppfatter den vanskene med ei slik oppgave for arbeiderne under de nåværende tilstandene (ikke bare oppfatter, men veit fullkomment godt at den oppgava står fram som mindre vanskelig for arbeiderne enn for de «økonomiske» intellektuelle med barnepikeholdninga si, for arbeiderne er forberedt på å slåss, til og med for krav som ikke «lover handgripelige resultater», for å nytte språket til han som-aldri-må-bli-glemt-Martynov), men fordi den mangler tålmodighet til å vente til arbeiderne har samla tilstrekkelige krefter til denne kam-

* Plassmangel har hindra oss fra å svare i detalj i *Iskra* på dette brevet, som er høyst karakteristisk for økonomistene. Vi blei svært glade da det dukka opp, for påstandene om at *Iskra* ikke holdt fast på et skikkelig klassestandpunkt hadde nådd oss fra ulike kilder lenge før dette, og vi venta på et passende høve, eller på et formulert uttrykk for denne moderne anklagen, for å gi vårt svar. Dessuten er det vår vane å svare på angrep, ikke med forsvar, men med motangrep.

pen, begynner *Iskra* å leite etter allierte innafor rekkene til de liberale og intellektuelle»...

Ja, vi har virkelig mista all «tålmodighet» når det gjelder å «vente» på den salige timen, som lenge er blitt lovt oss av ulike «fredsmeklere», da økonomistene har slutta med å anklage arbeiderne for *sin egen* tilbakeliegenhet, og med å rettferdiggjøre sin egen mangel på krefter med påstanden om at arbeiderne mangler styrke. Vi spør økonomistene våre: Hva mener de med «samling av arbeiderklassestyrke til kampen»? Er det ikke innlysende at dette betyr den politiske opplæringa av arbeiderne, slik at *alle* sidene ved det tarvelige autokratiet vårt blir avslørt for dem? Og er det ikke klart at *nettopp til dette arbeidet* trenger vi «allierte fra rekkene til de liberale og intellektuelle», som er forberdt på å gå sammen med oss i avsløringa av det politiske angrepet på Semstvo'ene, lærerne, statistikerne, studentene, osv? Er denne overraskende «intrikate mekanismen» virkelig så vanskelig å forstå? Har ikke P. B. Axelrod siden 1897 hele tida gjentatt at «oppgava for de russiske sosialdemokratene når det gjelder å skaffe seg tilhengere og direkte og indirekte allierte blant de ikke-proletære klassene, vil bli løst hovedsakelig og først og fremst ved den karakteren en gir den propagandistiske virksomheten som blir drevet blant proletarene sjøl»? Men Martynov-folka og de andre økonomistene fortsetter å forestille seg at arbeiderne *først* må samle styrke (til den trade-unionistiske politikken) «gjennom den økonomiske kampen mot arbeidskjøperne og regjeringa», og *så* «gå over» — vi antar fra trade-unionistisk «opplæring til aktivitet» — til sosialdemokratisk aktivitet!

«I dette spørsmålet», fortsetter økonomistene, «går *Iskra* ikke sjelden bort fra klassestandpunktet, tilslører klassemotsetningene og setter den felles karakteren ved misnøyen med regjeringa i forgrunnen, sjøl om årsakene til og graden av misnøye varierer betraktelig blant 'forbundsfellene'. Slik er for eksempel *Iskras* holdning til Semstvo'ene...» Det blir påstått at *Iskra* «lover adelen som er misnøyd med godbitene fra regjeringa, hjelp fra arbeiderklassen, men den sier ikke et ord om klasseantagonismen som eksisterer mellom disse samfunnsmessige laga». Hvis leseren vil ta for seg artikkelen

«Autokratiet og Semstvo'en» (*Iskra*, nr. 2 og 4) som forfatteren av brevet *sannsynligvis* henviser til, vil han finne at de* tar opp *regjeringas* holdning til «den milde agitasjonen fra den byråkratiske Semstvo'en, som er grunnlagt på de samfunnsmessige stendene», og til den «sjølstendige virksomheten til de besittende klassene sjøl». Artikkelen slår fast at arbeiderne ikke kan stå likeglade å se på mens regjeringa fører en kamp mot Semstvo'en, og Semstvo'ene blir oppfordra til å slutte med å holde milde taler men snakke fast og bestemt når det revolusjonære sosialdemokratiet vender seg mot regjeringa med hele sin styrke. Det er ikke klart hva forfatterne av brevet er uenige i. Trur de at arbeiderne «ikke vil forstå» setninga om «de besittende klassene» og den «byråkratiske Semstvo'en som er grunnlagt på de samfunnsmessige stendene»? Trur de at å *oppfordre* Semstvo'en til å gå vekk fra milde taler og til å snakke fast, er å «overvurdere ideologien»? Forestiller de seg at arbeiderne kan «samle styrke» til kampen mot autokratiet hvis de ikke veit noe om holdninga regjeringa tar *også* overfor Semstvo'en? Alt dette er også uvisst. En eneste sak er klar, og det er at forfatterne av brevet har en svært uklar ide om hva de politiske oppgavene til sosialdemokratiet er. Dette blir avslørt enda klarere ved bemerkninga deres: «Slik er også *Iskras* holdning overfor studentbevegelsen», (dvs. også den «tilslører klassemotsetningene»). I stedet for å oppfordre arbeiderne til å erklære gjennom offentlige demonstrasjoner at den virkelige yngleplassen for uhemma vold, uorden og overgrep ikke er universitetsungdommen, men den russiske regjeringa (*Iskra*, nr. 2**), burde vi antakelig ha kommet med argumenter av *Rabot-sjaja Mysl*-typen! Slike ideer blei uttrykt av sosialdemokrater høsten 1901, etter hendingene i februar og mars, like før et nytt oppsving i studentbevegelsen, som avslører at til og med innafor dette området *løper* den «spontane» protesten mot autokratiet *fra* den bevisste

* I tida mellom disse artiklene var det én (i *Iskra* nr. 3) som særskilt tok opp klasse-motsetningene på landsbygda. (Se Lenin, «Arbeiderklassens parti og bøndene» (1901) i Samla verk, eng. utg. 1972, bind. 4, s. 420—428. — Red.)

** Se Lenin, «Utkallinga av 183 studenter til hæren» (1901) i Samla verk, eng. utg. 1972, bind 4, s. 414—419. — Red.

sosialdemokratiske ledelsen av bevegelsen. Den spontane kampen fra arbeiderne for å forsvare studentene som blir angrepet av politiet og kosakkene, overgår den bevisste virksomheten til den sosialdemokratiske organisasjonen!

«Og likevel i andre artikler fordømmer *Iskra* skarpt alle kompromisser og forsvarer for eksempel den intolerante atferden til guesdistene», fortsetter forfatterne av brevet. Vi vil anbefale dem som har det for vane å erklære så innbilsk og ansvarsløst at de nåværende uoverensstemmelsene blant sosialdemokratene er uvesentlige og ikke rettferdiggjør en splittelse, om å tenke over disse orda. Er det mulig for folk å arbeide sammen i den samme organisasjonen, når noen blant dem hevder at vi har gjort uhyre lite for å forklare autokratiets fiendtlige forhold til de ulike klassene og for å informere arbeiderne om motstanden som de ulike samfunnslaga yter mot autokratiet, mens andre blant dem ser et «kompromiss» i dette — tydeligvis et kompromiss med teorien om «økonomisk kamp mot arbeidskjøperne og regjeringa»?

Vi understreka det nødvendige i å føre klassekampen ut i landdistriktene i samband med førtiårsjubileet for frigjøringa av bøndene (utgave nr. 3*), og snakka om at de lokale regjeringsorganene og autokratiet er uforenlige når det gjelder det hemmelige memorandumet til Witte (nr. 4). I samband med den nye loven angreip vi de føydale godseierne og regjeringa som tjener dem (nr. 8**), og vi ønsket den illegale Semstvokongressen velkommen. Vi oppfordra Semstvo'en til å gå over fra ynkelige bønneskriver til kamp (nr. 8***). Vi oppmuntra studentene, som hadde begynt å forstå behovet for en politisk kamp, til å drive den kampen (nr. 3), mens vi samtidig kjørte ut mot den «skandaløse uforstanden» som avslørte seg blant tilhengerne av den «reine

* Se Lenin, «Arbeidernes parti og bøndene» (1901) i Samla verk, eng. utg. 1973, bind 4, s. 420—428. — *Red.*

** Se Lenin, «Slaveeierne i arbeid» (1901) i Samla verk, eng. utg. 1973, bind 5, s. 95—100. — *Red.*

*** Se Lenin, «En Semstvo-kongress» (1901) i Samla verk, eng. utg. 1973, bind 5, s. 101—102. — *Red.*

student»-bevegelsen, som makte studentene til å avstå fra å delta i gatedemonstrasjoner (nr. 3, i samband med manifestet som blei gitt ut av Eksekutivkomiteen for Moskvastudentene, 25. februar). Vi avslørte de «meningsløse drømmene» og det «falske hykleriet» til de slu liberalerne i *Rossija*⁵⁶ (nr. 5), mens vi pekte på at regjeringsfangevokteren forfulgte «fredelige skribenter, aldrende professorer, vitenskapsmenn og andre velkjente liberale Semstvo-medlemmer» med et voldsomt raseri (nr. 5, «Politiangrep på litteraturen»). Vi avslørte den virkelige betydninga av programmet om «statsbeskyttelse av arbeidernes velferd», og ønska velkommen den «verdifulle innrømmelsen» om at «det er bedre å gjennomføre reformer ovafor og komme krava nedafor om slike reformer i forkjøpet», enn å vente på at krava skal bli satt fram (nr. 6*). Vi oppmuntra statistikerne som protesterte (nr. 7), og fordømte de streikebrytende statistikerne (nr. 9). Den som ser ei tilsløring av klassebevisstheten til proletariatet og *et kompromiss med liberalismen* i denne taktikken, avslører en fullstendig mangel på å forstå den sanne betydninga av programmet til *Credo*, og *setter det programmet de facto ut i livet*, uansett hvor mye vedkommende tilbakeviser dette. For gjennom *ei slik holdning* sleper vedkommende sosialdemokratiet mot den «økonomiske kampen mot arbeidskjøperne og regjeringa» og *gir etter for liberalismen*, gir opp oppgava med å gripe aktivt inn i *hver eneste* «liberale» sak og med å bestemme *sin egen*, sosialdemokratiske holdning til dette spørsmålet.

F. ENDA EN GANG «FOLK SOM BAKVASKER», ENDA EN GANG «FOLK SOM MYSTIFISERER»

Disse høflige uttrykka tilhører, som leseren vil huske, *Rabotsjeje Djelo*, som på dette viset svarer på anklagen vår om at det «indirekte forbereder grunnen for å om-danne arbeiderbevegelsen til et redskap for det borgerlige demokratiet». *Rabotsjeje Djelo* bestemte ut fra den enkle

* Se Lenin, «En verdifull innrømmelse» (1901) i Samla verk, eng. utg. 1973, bind 5, s. 81—88. — *Red.*

sjela si at denne anklagen ikke var noe mer enn et polemisk påfunn: Disse ondskapsfulle doktrinære er nødt til å si alle slags ubehagelige ting om oss, og hva er mer ubehagelig enn å være et redskap for det borgerlige demokratiet? Og så trykker de med feite typer et «dementi»: «Ikke noe annet enn regelrett bakvaskelse, «mystifisering», «tisking og hvisking» (*To konferanser*, s. 30, 31, 33). Som Jahve*, er *Rabotsjeje Djelo* (sjøl om det likner lite på den guddommen) rasende fordi det tar feil, og beviser ved denne hastige utskjellinga si at det ikke klarer å forstå måten motstanderen tenker på. Og likevel, med bare en smule tenkning, ville *Rabotsjeje Djelo* ha forstått hvorfor *alt* knefall for spontaniteten fra massebevegelsen si side, og *all* degradering av den sosialdemokratiske politikken til det trade-unionistiske politiske nivået, betyr å forberede grunnen for å om-danne arbeiderbevegelsen til et redskap for borgerlig demokrati. Den spontane arbeiderbevegelsen er i seg sjøl i stand til å skape (og skaper uunngåelig) bare trade-unionisme, og trade-unionistisk politikk i arbeiderklassen er nettopp borgerlig politikk i arbeiderklassen. Den kjensgjerninga at arbeiderklassen deltar i den politiske kampen, og til og med i den politiske revolusjonen, gjør ikke i seg sjøl arbeiderklassens politikk til en sosialdemokratisk politikk. Kommer *Rabotsjeje Djelo* til å være modig nok til å benekte alt dette? Vil *Rabotsjeje Djelo* til sjuende og sist forklare hvordan det oppfatter de presserende spørsmåla i det internasjonale og det russiske sosialdemokratiet, offentlig, rett fram og uten tvetydigheter? Neppe. *Rabotsjeje Djelo* vil aldri gjøre noe slikt, fordi det holder fast ved knepet som kan bli karakterisert som «ikke-her»-metoden — «Det er ikke meg, dette er ikke min hest, jeg er ikke kjørekaeren. Vi er ikke økonomister, *Rabotsjaja Mysl* står ikke for økonomisme, det fins ikke økonomisme i det hele tatt i Russland». Dette er et bemerkelsesverdig smidig og «politisk» knep, men det lider av den lille feilen at de trykksakene som praktiserer det, vanligvis har klengenavnet, «Til Deres tjeneste, min herre».

* *Jahve* — guddommen til det jødiske folket, som blir omtalt i det gamle testamentet. — *Red.*

Rabotsjeje Djelo innbiller seg at det borgerlige demokratiet i Russland allment sett bare er et «fantom» (*To konferanser*, s. 32*). Lykkelige mennesker! Som strutser graver de hodet sitt ned i sanden, og forestiller seg at alt rundt dem er forsvunnet. Liberale utgivere som måned etter månede roper ut over hele verden sin triumf over at marxismen er brutt sammen, ja, til og med at marxismen er borte; liberale aviser (*S. Peterburgskije Vedomosti*,⁵⁷ *Russkije Vedomosti* og mange andre) som oppmuntrer liberalerne som gir arbeiderne Brentanto-oppfatninga (se navneregisteret — *Red.*) av klassekampen og den tradeunionistiske oppfatninga av politikken; hærskaren med kritikere av marxismen, som *Credo* avslørte de virkelige tendensene hos svært godt, og som har litterære produkter som sirkulerer i Russland uten den minste hindring; gjenopplivinga av revolusjonære ikke-sosialdemokratiske tendenser, særlig etter hendingene i februar og mars — alt dette er tydeligvis bare fantomer! Alt dette har ingenting å gjøre med borgerlig demokrati!

Rabotsjeje Djelo og forfatterne av økonomistbrevet som blei trykt i *Iskra* nr. 12, burde «tenke over hvorfor hendingene på våren førte til ei slik gjenoppliving av revolusjonære ikke-sosialdemokratiske tendenser i stedet for å øke sosialdemokratiets autoritet og prestisje».

Årsaken ligger i den kjensgjerninga at vi ikke klarte å mestre oppgavene våre. Arbeidermassene viste seg mer aktive enn oss. Vi mangla skikkelig opplærte revolusjonære ledere og organisatorer som satt inne med grundig kunnskap om stemninga som rådde i alle de opposisjonelle laga, og som var i stand til å lede bevegelsen, til å snu en spontan demonstrasjon til en politisk demonstrasjon, utvide den politiske karakteren ved demonstra-

* Det følger ei henvisning til de «konkrete russiske forholda som skjebnebestemt tvinger arbeiderbevegelsen inn på den revolusjonære veien». Men disse folkene nekter å forstå at den revolusjonære veien til arbeiderbevegelsen kanskje ikke er en sosialdemokratisk vei. Da absolutismen regjerte, «tvang» hele det vesteuropeiske borgerskapet, tvang med fullt overlegg, arbeiderne inn på den revolusjonære veien. Men vi sosialdemokrater kan ikke være fornøyd med det. Og om vi, uansett med hvilke midler, degraderer den sosialdemokratiske politikken til det tradeunionistiske politiske nivået, spiller vi alt over i hendene på det borgerlige demokratiet.

sjonen, osv. Under slike omstendigheter vil tilbakeleggheten vår uunngåelig bli utnyttet av de mer bevegelige og mer energiske ikke-sosialdemokratiske revolusjonære, og arbeiderne vil vise seg å bare være ei kraft som støtter disse revolusjonære, baktroppen i det borgerlige demokratiet, og ikke den sosialdemokratiske fortroppen, uansett hvor energisk og sjøloppofrende de kjemper mot politiet og troppene, uansett hvor revolusjonære handlingene deres er. La oss for eksempel ta de tyske sosialdemokratene, som økonomistene våre bare ønsker å ta etter når det gjelder de svake sidene deres. Hvorfor er det *ikke ei eneste* politisk hending i Tyskland som ikke øker autoriteten og prestisjen til sosialdemokratiet? Fordi sosialdemokratiet alltid er å finne foran alle andre når det gjelder å komme med den mest revolusjonære vurderinga av hver eneste konkrete hending og når det gjelder å fremme hver eneste protest mot tyranniet. Det tyske sosialdemokratiet luller ikke seg sjøl inn med argumenter om at den økonomiske kampen får arbeiderne til å innse at de ikke har noen politiske rettigheter, og at de konkrete forholda uunngåelig tvinger arbeiderbevegelsen inn på den revolusjonære veien. Det griper inn på alle områder og i hvert eneste spørsmål i det samfunnsmessige og politiske livet, i saka angående avslaget fra Wilhelm* på å innsette en borgerlig framskrittssmann som borgermester (økonomistene våre har ennå ikke klart å lære opp tyskerne til å forstå at ei slik handling i virkeligheten er et kompromiss med liberalismen!), i saka om lovene mot «obskøne» trykksaker og bilder, i saka om regjeringsinnflytelse over valg av professorer, osv., osv. Overalt finner en sosialdemokratene i forgrunnen, der de vekker politisk misnøye blant alle klasser, vekker lathanser og stimulerer etternølere, og kommer med et vell av stoff til utviklinga av den politiske bevisstheten og den politiske virksomheten til proletariatet. Som et resultat blir til og med de svorne fiendene av sosialismen fylt av respekt for denne framskredne politiske kjemperen, og ikke sjelden finner et viktig dokument fra borgerskapet, og til og med fra byrå-

* *Wilhelm*: Den tyske keiseren, Wilhelm I (1797—1888).

krati- og hoffkretsene, på et eller annet mirakuløst vis veien til redaksjonskontoret i *Vorwärts* (Framover).

Det er dette som er løsningen på den tilsynelatende «motsigelsen» som overgår forstanden til *Rabotsjeje Djelo* i så stor grad at det bare kan rekke hendene i været og rope «Klovnerier!» Sikkert og visst — bare tenk på det: Vi, *Rabotsjeje Djelo*, ser på *masse*-arbeiderbevegelsen som *hjørnesteinen* (og sier det med feite typer!). Vi advarer alle og enhver mot å svekke betydninga av det spontane elementet, vi ønsker å gi den økonomiske kampen *sjøl* — *sjøl* — en politisk karakter, vi ønsker å fastholde en nær og organisk kontakt med den proletariske kampen. Og likevel blir vi fortalt at vi forbereder grunnen for å omdanne arbeiderbevegelsen til et redskap for det borgerlige demokratiet! Og hvem er de som forsøker å si dette? Folk som «inngår kompromisser» med liberalismen ved å gripe inn i hver eneste «liberale» sak (for en enorm misforståelse av «den organiske kontakten med den proletariske kampen»!), ved å vie så mye oppmerksomhet på studentene og til og med (å redsel og gru!) på Semstvo'ene! Folk som allment ønsker å vie en større del (jamført med økonomistene) av innsatsen sin til virksomhet blant de ikke-proletære klassene i befolkninga! Hva annet er dette enn «klovnerier»?

Stakkars *Rabotsjeje Djelo*! Vil det noen gang finne løsningen på dette forvirrende puslespillet?

IV

ØKONOMISTENES AMATØRISME OG EN ORGANISASJON FOR REVOLUSJONÆRE

Påstandene fra *Rabotsjeje Djelo*, som vi har analysert, om at den økonomiske kampen er det breiest brukbare midlet for politisk agitasjon, og at oppgava vår nå er å gi den økonomiske kampen sjøl en politisk karakter, osv., uttrykker et snevert synspunkt, ikke bare når det gjelder de politiske, men også de *organisatoriske* oppgavene våre. Den «økonomiske kampen mot arbeidskjøperne og regjeringa» krever ikke på noe vis en allrussisk sentralisert organisasjon, og derfor kan ikke denne kampen noen gang gi opphav til en slik organisasjon som vil samle, i et allment angrep, alle utslaga av politisk motstand, protest og harme, dvs. en organisasjon som vil bestå av yrkesrevolusjonære og være leda av de virkelige politiske lederne for hele folket. Dette er klart. Karakteren til enhver organisasjon er sjølsagt og uunngåelig bestemt av innholdet i virksomheten den driver. Følgelig godkjenner og rettferdiggjør *Rabotsjeje Djelo* ikke bare sneverhet i den politiske virksomheten med påstandene som vi har analysert ovafor, men også i det organisatoriske arbeidet. Også i denne saka viser *Rabotsjeje Djelo* seg, som alltid, å være et organ med en bevissthet som underordner seg spontaniteten. Likevel er knefall for organisasjonsformer som utvikler seg spontant, det at en ikke innser hvor snevert og primitivt det organisatoriske arbeidet vårt er, hvilke amatører vi ennå er på dette svært viktige området, det å ikke innse dette er, vil jeg hevde, virkelig en sjukdom som bevegelsen vår lider av. Det er ikke en sjukdom som kommer med nedgang, men sjølsagt en som kommer med vekst. Men det er slik at på det nåværende tidspunktet, når bølga av spontan misnøye faktisk feier over oss, lederne og organisatorene i bevegelsen, så må det bli ført en uforsonlig kamp mot alt forsvar av tilbakeliggenheten, mot

all rettferdiggjøring av sneverhet i denne saka. Det er særlig nødvendig å vekke misnøye med *det amatør-messige* som hersker blant oss, hos alle dem som deltar i det praktiske arbeidet eller forbereder seg på å gå i gang med det arbeidet, samt ei urokkelig innstilling om å kvitte oss med det.

A. HVA ER AMATØRISME?

Vi skal prøve å svare på dette spørsmålet ved å gi ei kort framstilling av virksomheten til en typisk sosialdemokratisk studiesirkel fra perioden 1894—1901. Vi har merka oss at hele studentungdommen på den tida var oppslukt av marxismen. Sjølsagt var ikke disse studentene bare, eller ikke på langt nær bare, interessert i marxismen som teori. De var interessert i den som et svar på spørsmålet: «Hva må gjøres?», som ei oppfordring om å dra i felten mot fienden. Disse nye krigerne marsjerte til slaget med forbausende primitivt utstyr og mangelfull opplæring. I temmelig mange tilfeller hadde de nesten ikke noe utstyr og absolutt ikke noe opplæring. De gikk i krigen som bønder fra plogen, bare væpna med klubber. En student-sirkel oppretter kontakt med arbeidere og går i gang med arbeidet, uten noen tilknytning til gamle medlemmer av bevegelsen, uten noen forbindelse med studiesirkler i andre distrikter, eller ikke engang i andre deler av den samme byen (eller i andre utdanningsinstitusjoner), uten noen organisering av de ulike delene av det revolusjonære arbeidet, uten en systematisk handlingsplan over lengre sikt. Sirkelen utvider gradvis propagandaen og agitasjonen sin. Gjennom virksomheten sin vinner den sympati fra ganske store deler av arbeiderne og en viss del av de utdanna laga, som støtter den med penger, og som «komiteen» rekrutterer nye grupper av unge mennesker fra. Tiltrekningskrafta til komiteen (eller Kampforbundet) vokser, området for virksomheten blir større og komiteen utvider denne virksomheten helt spontant. De samme folka som for et år eller noen få måneder siden talte på studentsirkelsamlinger og diskuterte spørsmålet «hvor går vi?», som tok opp og fastholdt kontakten med arbeiderne og skreiv og utga flygeblad, opp-

retter nå kontakt med andre grupper av revolusjonære, skaffer fram litteratur, setter i gang å arbeide med å få gitt ut ei lokal avis, begynner å snakke om å organisere en demonstrasjon, og tar til sist fatt på åpen krig (som, i samsvar med omstendighetene kan ta form av å gi ut det første agitatoriske flygebladet eller det første nummeret av ei avis, eller organisere den første demonstrasjonen). Vanligvis ender iverksettinga av slike aksjoner i et øyeblikkelig og fullkomment nederlag. Øyeblikkelig og fullkomment fordi denne åpne krigføringa ikke var resultat av en systematisk og nøyaktig uttenkt og gradvis forberedt plan for en langvarig og innbitt kamp, men ganske enkelt resultat av den spontane veksten i det tradisjonelle sirkelarbeidet. Fordi politiet sjølsagt i nesten hvert eneste tilfelle kjente de viktigste lederne i den lokale bevegelsen, siden de allerede hadde «fått et rykte» på seg i studentdagene, venta politiet bare på det rette øyeblikket for å foreta aksjonen sin. De lot med vilje studiesirkelene få tilstrekkelig med tid til å utvikle arbeidet sitt, slik at de kunne få handgriperlige *Corpus delicti**, og de tillot alltid flere av de personene de kjente å være frie «for å formere seg» (som, så vidt jeg veit, er det tekniske begrepet som blir brukt både av våre folk og gendarmene). En kan ikke la være å sammenlikne denne typen krigføring med den som bondemassene, væpna med klubber, driver mot moderne tropper. Og en kan bare undre seg over hvor levende bevegelsen var, som utvida seg, grodde og innhenta seire trass i at de kjempende totalt mangla opplæring. Sant nok, denne primitive utrustninga var — fra et historisk synspunkt — ikke bare uunngåelig i begynnelsen, men *til og med berettiga* som et av vilkåra for den breie rekrutteringa av kjempere. Men så snart de alvorlige krigshandlingene tok til (og de begynte faktisk med streikene sommeren 1896), gjorde skavankene i kamporganisasjonene våre seg gjeldende i stadig økende grad. Regjeringa som først blei forvirra, og gjorde ei rekke brølere (for eksempel appellen til offentligheten som skildra ugjerningene til sosialistene, eller forvisninga av arbeidere fra hovedstedene til industrisentre i provin-

* *Corpus delicti* — lat., uttrykk for samtlige ytre spor etter en forbrytelse som er begått og de redskapene som blei nytta under forbrytelsen. — *Red.*

sen), tilpassa seg svært snart de nye kampforholda og klarte å utnytte de perfekt utstyrte avdelingene sine av *agentprovokatører*, spioner og gendarmer bra. Plutselige angrep blei så hyppige, angikk så mange folk og renska ut de lokale studiesirklene så grundig at arbeidermassene bokstavelig talt mista alle lederne sine, bevegelsen fikk en utrulig sporadisk karakter og det blei enda mer umulig å opprettholde kontinuitet og sammenheng i arbeidet. Den fryktelige spredninga av de lokale lederne, tilfældigheten ved studiesirkelmedlemskapene, mangelen på opplæring i, og det snevre synet på, teoretiske, politiske og organisatoriske spørsmål, var alt sammen et uunngåelig resultat av forholda som er framstilt ovafor. Tingene er kommet så langt at flere steder har arbeiderne begynt å miste trua på de intellektuelle og unngå dem, på grunn av mangelen vår på sjølbeherskelse og evne til å holde på sikkerheten. De intellektuelle, sier de, er alt for skjødesløse og forårsaker politiangrep!

Alle som kjenner det minste til bevegelsen, er klar over at alle tenkende sosialdemokrater i hvert fall er begynt å se på disse amatørmessige metodene som en sjukdom. For at leseren, som ikke er kjent med bevegelsen, ikke skal få noen grunn til å tenke at vi «finner opp» et særskilt nivå eller en særskilt sjukdom i bevegelsen, så skal vi enda en gang henvise til det vitnet som vi har sitert. Vi stoler på at vi blir tilgitt at sitatet er langt:

«Hvis den gradvise omdanninga til en mer utstrakt praktisk virksomhet», skriver B-v i *Rabotsjeje Djelo*, nr. 6, «ei omdanning som er direkte avhengig av den allmenne overgangsperioden som den russiske arbeiderbevegelsen nå går gjennom, er et typisk trekk... er det likevel et annet og ikke mindre interessant trekk ved den allmenne mekanismen i revolusjonen til de russiske arbeiderne. Vi tenker på *den allmenne mangelen på revolusjonære krefter som er i stand til å handle**, som nå blir følt ikke bare i St. Petersburg, men over hele Russland. Med den allmenne oppblomstringa av arbeiderbevegelsen, med den allmenne utviklinga av de arbeidende

* Alle uthevningene er våre.

massene, med økende hyppighet av streiker, med økende åpne massekamper som arbeiderne fører, og med de intensiverte regjeringsforfølgelsene, arrestasjonene, forvisningene og utvisningene, blir *denne mangelen på svært dyktige revolusjonære krefter mer og mer merkbar*, og den kan uten tvil ikke la være å berøre dybden i, og den allmenne karakteren ved bevegelsen. Mange streiker finner sted uten at de revolusjonære organisasjonene har noen sterk og direkte innflytelse over dem... Vi merker knapphet på agitatoriske flygeblad og illegal litteratur... Studiesirkelene til arbeiderne står uten agitatorer... I tillegg er det konstant mangel på pengemidler. Kort sagt, veksten i arbeiderbevegelsen går forbi veksten og utviklinga av de revolusjonære organisasjonene. Den tallmessige styrken til de aktive revolusjonære er for liten til at de klarer å samle all innflytelsen som blir øvd på hele massen av misnøyde arbeidere i egne hender, eller å gi denne misnøya bare en skygge av sammenheng og organisasjon... De forskjellige studiesirkelene, de forskjellige revolusjonære, spredt og uforent, representerer ikke en enkelt, sterk og disiplinert organisasjon med planmessig utvikla deler...» Mens han innrømmer at den øyeblikkelige organiseringa av nye studiesirkler for å erstatte dem som er blitt sprengt, «bare beviser at bevegelsen er levende... men ikke at det fins et skikkelig antall med skikkelig forberedte revolusjonære kadre», slutter forfatteren med: «Mangelen på praktisk opplæring blant de revolusjonære i St. Petersburg kan en se på resultatene av arbeidet deres. De siste rettergangene, særlig den mot Sjølfrikjøringsgruppa og Arbeidet-mot-kapitalen-gruppa⁵⁹, viste klart at den unge agitatoren som mangler detaljert kunnskap om forholda for arbeiderklassen, og følgelig om når det kan bli drevet agitasjon i en bestemt fabrikk, som er uvitende om sikkerhetsprinsippene og som bare forstår de allmenne prinsippene til sosialdemokratiet (om han gjør det), klarer å drive på med arbeidet sitt i kanskje fire, fem eller seks måneder. Så kommer arrestasjonene, som ofte fører til at hele organisa-

sjonen, eller i alle fall deler av den, blir sprengt. Spørsmålet reiser seg derfor om gruppa kan drive vellykka virksomhet, dersom levetida dens blir målt i måneder?... Det er innlysende at manglene ved organisasjonen som fins, ikke bare kan bli tilskrevet overgangsperioden... Det er innlysende at den tallmessige, og framfor alt den kvalitative oppbygginga av de organisasjonene som fungerer, ikke er noen liten faktor, og den første oppgava som sosialdemokratene må ta for seg..... *er å samordne organisasjonene effektivt og gjøre et strengt utvalg blant medlemmene.*»

B. AMATØRISME OG ØKONOMISME

Vi må nå ta opp et spørsmål som utvilsomt har stilt seg for alle leserne. Kan det være en forbindelse mellom amatørismen, den sjukdommen som tiltar og som angår hele bevegelsen, og økonomismen, som er *en* av strømningene i det russiske sosialdemokratiet? Vi trur det kan være det. Mangelen på praktisk opplæring, på evne til å drive organisatorisk arbeid, er visselig felles *for oss alle sammen*, også dem som har stått usvikelig på den revolusjonære marxismen helt fra begynnelsen. Om det bare var snakk om mangel på praktisk opplæring, så kunne sjølsagt ingen klandre aktivistene. Men begrepet «amatørisme» omfatter noe mer enn mangel på opplæring, det betegner et snevert perspektiv på revolusjonært arbeid reint allment, mangel på forståelse av at en god organisasjon av revolusjonære ikke kan bli bygd på grunnlag av en slik snever virksomhet, og til sist — og dette er hovedsaka — forsøk på å rettferdiggjøre denne sneverheten og å opphøye den til en særskilt «teori», dvs. knefall for spontaniteten også i dette spørsmålet. Med en gang det blei avslørt slike forsøk, blei det klart at amatørismen er knytta sammen med økonomismen, og at vi aldri vil bli kvitt denne sneverheten i den organisatoriske virksomheten vår, før vi kvitter oss med økonomismen allment (dvs. den snevre oppfatninga av marxistisk teori, så vel som av oppgavene og rolla til sosialdemokratiet). Disse forsøka slo ut i to retninger.

Noen begynte å si at de arbeidende massene sjøl ennå ikke var kommet så langt som til de breie og militante politiske oppgavene som de revolusjonære prøver å «tvinge» på dem, at de må fortsette å kjempe for *øyeblikkelige* politiske krav, med å føre «den økonomiske kampen mot arbeidskjøperne og regjeringa»* (og sjølsagt, i samsvar med denne kampen som er «lett å forstå» for massene, må det finnes en organisasjon som er «lett å forstå» for den helt uskolerte ungdommen). Andre, som sto langt fra noen teori om «det gradvise», sa at det er mulig og nødvendig å «få til en politisk revolusjon», men at dette ikke krever at det blir bygd en sterk organisasjon av revolusjonære for å bygge opp proletariatet til standhaftig og innbitt kamp. Alt vi trenger, er å fiske opp vår gamle venn, den «handterlige» kjeppen. For å slutte med å bruke bilder, så betyr det at vi må organisere en generalstreik**, eller at vi må stimulere det «uinspirerte» framskrittet til arbeiderbevegelsen ved hjelp av «oppildnende terror»***. Begge disse strømningene, både opportunistene og «revolusjonistene», bøyer kne for den framherskende amatørismen, ingen av dem trur at den kan bli fjerna, ingen av dem forstår den viktigste og mest tvingende nødvendige praktiske oppgava vår med å opprette *en organisasjon av revolusjonære* som klarer å gi kraft, stabilitet og kontinuitet til den politiske kampen.

Vi har sitert orda til B-v: «Veksten i arbeiderbevegelsen går forbi veksten og utviklinga i de revolusjonære organisasjonene». Denne «verdifulle merknaden fra en nær observatør» (kommentaren fra *Rabotsjeje Djelo* om artikkelen til B-v) har dobbelt verdi for oss. Den viser at vi hadde rett da vi mente at hovedårsaken til den nåværende krisa i det russiske sosialdemokratiet er at *lederne* («ideologene», de revolusjonære, sosialdemokratene) *sakker akterut i forhold til massenes spontane reisning*. Den viser at alle argumentene som blei framsatt av forfatterne av økonomistbrevet (i *Iskra*, nr. 12), av

* *Rabotsjaja Mysl* og *Rabotsjeje Djelo*, særlig i Svaret til Plekhanov.

** Se: «Hvem vil få til den politiske revolusjonen?» i samlinga som er gitt ut i Russland, kalt «*Den proletariske kampen*». Den er nyutgitt av Kievkomiteen.

*** *Fornyselsen av revolusjonismen* og tidsskriftet *Svoboda*.

Kritsjevski og Martynov, når det gjaldt faren for å svekke betydninga av det spontane elementet, av den fargeløse dagskampen, når det gjaldt taktikk-som-prosess, osv., ikke er noe annet enn ei glorifisering og et forsvar for amatørismen. Disse folka som ikke kan uttale ordet «teoretiker» uten å snerre, som beskriver knefallet sitt for den alminnelige mangelen på opplæring og tilbakeleggheten som en «sans for realitetene i livet», avslører i praksis at de ikke klarer å forstå de mest tvingende nødvendige *praktiske* oppgavene våre. Til etternølerne roper de: Hold takta! Ikke spring forover! Til folk som lider under mangel på innsats og tiltak i det organisatoriske arbeidet, prater de om «taktikk-som-prosess»! Den verste synden vi begår, er at vi *senker* de politiske og organisatoriske oppgavene våre ned til nivået til de øyeblikkelige, «handgripelige», «konkrete» interessene i den økonomiske dagskampen. Likevel fortsetter de å gnåle på det samme refrenget: Gi den økonomiske kampen sjøl en politisk karakter! Vi gjen-tar: Denne typen saker viser like mye «sansen for realitetene i livet» som det som blei vist av helten i folke-eventyret, han som ropte til ei gravferd som gikk forbi, «Jeg ønsker dere mange dager som denne!»

Husk på det makeløse, i sannhet «narcissus-aktige»⁵⁹ hovmotet til disse bedreviterne, da de belærte Plekhanov om «arbeidersirklene i sin alminnelighet» (sic!) som ikke «klarte å hamle opp med politiske oppgaver i den virkelige og *praktiske* betydninga av ordet, dvs. i betydninga av en rask og vellykka *praktisk* kamp for politiske krav» (Svar fra Rabotsjeje Djelo, s. 24). Det fins sirkler, mine herrer! «Amatør»-sirkler er sjølsagt ikke i stand til å hamle opp med politiske oppgaver så lenge som de ikke er blitt klar over amatørismen sin og ikke kvitter seg med den. Hvis disse amatørerne i tillegg til dette er forelska i de primitive metodene sine, og insisterer på å skrive ordet «praktisk» med store bokstaver, og innbillar seg at det å være praktisk krever at oppgavene en har blir redusert til det forståelsesnivået som de mest tilbakeleggende laga av massene har, så er de håpløse amatører og kan sjølsagt *ikke hamle opp med noen politiske oppgaver i det hele tatt*. Men en sirkel for ledere, av den typen som Aleksejev, Mysjkin, Khalturin og Isjeljabov tilhører, klarer å hamle

opp med politiske oppgaver i den ekte og mest praktiske betydninga av ordet, fordi og i den utstrekning den liden-skapelige propagandaen deres får svar blant de spontant oppvåkneende massene, og den gnistrende energien deres blir svart på og får støtte fra energien til den revolu-sjonære klassen. Plekhanov hadde grunnleggende rett, ikke bare når han pekte på denne revolusjonære klassen og beviste at den spontane oppvåkninga dens var uunn-gåelig, men også når han satte fram ei stor og stolt politisk oppgave til og med for «arbeidersirklene». Men dere henviser til massebevegelsen som har oppstått siden den gangen, for å *degradere* denne oppgava, for å *hem-me* innsatsen og perspektivet for virksomheten til «ar-beidersirklene». Hvis dere ikke er amatører som er forelska i de primitive metodene deres, hva er dere da? Dere skryter av at dere er praktiske, men dere klarer ikke å se at hver eneste russisk aktivist kjenner, nemlig, de miraklene som energien — ikke bare fra en sirkel, men til og med fra en enkeltperson, kan klare å utrette for den revolusjonære saka. Eller trur dere at bevegelsen vår ikke kan fostre slike ledere som dem i syttiåra? Hvis det er slik, hvorfor trur dere det? Fordi vi mangler skolering? Men vi skolerer oss sjøl, vi vil fortsette med å skolere oss sjøl, og vi kommer til å bli skolert! Uheldigvis er det sant at overflata på det stillestående vannet til «den økono-miske kampen mot arbeidskjøperne og regjeringa» er overgrodd med sopp. Det har stått fram folk blant oss som kneler i bønn til spontaniteten, og skuer med ære-frykt (for å låne et uttrykk fra Plekhanov) de «bakre delene» til det russiske proletariatet. Men vi vil kvitte oss med denne soppen. Tida er kommet da russiske revolu-sjonære, leda av en ekte revolusjonær teori, og som stoler på den ekte revolusjonære og spontant opp-våkneende klassen, endelig kan — etter svært lang tid! — reise seg opp i full høyde med hele den enorme styrken sin. Alt som trengs er at massene av aktivister og de enda større massene av dem som drømte om praktisk arbeid da de ennå var på skolen, forakter og latterliggjør alle forslag som kan bli satt fram for å degradere de politiske oppgavene våre og innsnevre perspektivet på det organisatoriske arbeidet vårt. Og vær sikker, mine herrer, vi kommer til å klare dette!

I artikkelen «Hvor skal vi begynne» (mai 1901 — *Red.*), skreiv jeg mot *Rabotsjeje Djelo*: «Agitasjonstaktikken i forhold til et eller annet særskilt spørsmål, eller taktikken når det gjelder en eller annen detalj i partiorganisasjonene, kan bli endra på tjuefire timer, men bare folk som ikke har noen prinsipper, er i stand til å endre synet sitt på at det er nødvendig — allment, konstant og absolutt — med en organisasjon for kamp og politisk agitasjon blant massene, i løpet av tjuefire timer, eller for den saks skyld, i løpte av tjuefire måneder».* På dette svarte *Rabotsjeje Djelo*: «Dette, den eneste av anklagene fra *Iskra* som gir seg ut for å være grunna på kjensgjerninger, er fullstendig uten grunnlag. De som leser *Rabotsjeje Djelo* veit utmerka godt at vi ikke bare oppfordra til politisk agitasjon helt fra begynnelsen, uten å vente på at *Iskra* skulle oppstå... (og sier samtidig at ikke bare arbeiderstudiesirklene «men også massearbeiderbevegelsen, ikke kunne se på det å styrte absolutismen» som den første politiske oppgava si, men bare kampen for øyeblikkelige politiske krav etter en, eller i hvert fall flere, streiker))... men at vi brakte fram det *eneste* sosialdemokratiske politiske og agitatoriske stoffet, nemlig trykksakene våre som vi skaffa fra utlandet til kameratene som jobba i Russland... (og i dette stoffet som var det eneste, innretta dere ikke bare den breieste politiske agitasjonen utelukkende på den økonomiske kampen, men dere gikk til og med så langt som å erklære at denne innsnevra agitasjonen var den «breiest brukbare». Og ser dere ikke, mine herrer, at deres eget argument — om at dette var det *eneste* materialet som blei skaffa — beviser at det var nødvendig at *Iskra* oppsto og dreiv kamp mot *Rabotsjeje Djelo*?)... «På den andre sida så forberedte utgivervirksomheten vår grunnen for den taktiske enheten i partiet... (enhet i overbevisninga om at taktikk er en prosess med vekst i partioppgavene som vokser sammen med partiet? En virkelig dyrebar enhet!)... og gjorde det mulig gjennom dette å skape en 'militant organisasjon' som Unionen i utlandet gjorde alt for, alt det en organisasjon i utlandet kunne gjøre» (*Rabotsjeje Djelo*, nr. 10, s. 15). Et forgjeves forsøk på å

* Se Lenin, Samla verk, eng. utg. 1973, bind 5, s. 18. — *Red.*

slippe unna! Jeg ville aldri drømme om å nekte for at dere gjorde alt som var mulig for dere å gjøre. Jeg har hevda, og hevder nå, at *grensene* for hva som var «mulig» for dere å gjøre, er begrensa av sneverheten i oppfatninga deres. Det er latterlig å snakke om en «militant organisasjon» som skal kjempe for «øyeblikkelige politiske krav», eller som skal føre «den økonomiske kampen mot arbeidskjøperne og regjeringa».

Men hvis leseren ønsker å se perler på «økonomistisk» forelskelse i amatørisme, må han sjølsagt vende seg fra den eklektiske og vaklende *Rabotsjeje Djelo* til den konsekvente og målbevisste *Rabotsjaja Mysl*. I det *Særskilte tillegget* deres, s. 13, skreiv *Rabotsjaja Mysl*: «Så to ord om de såkalte ekte revolusjonære intellektuelle. Sant nok, i mer enn ett høve har den vist seg forberedt 'til å gå inn i innbitte slag med tsarismen'. Men det som er uheldig, er at våre revolusjonære intellektuelle, som blir hensynsløst forfulgt av det politiske politiet, innbilte seg at kampen mot det politiske politiet var den politiske kampen mot autokratiet. Det er derfor de intellektuelle til dags dato ikke kan fortå 'hvor kreftene til kampen mot autokratiet skal hentes fra'».

Denne høytravende forakten for kampen mot politiet, som denne tilbederen (i verste betydning av ordet) av den *spontane* bevegelsen viser, er virkelig makeløs! Han står klar til å rettferdiggjøre den manglende evnen vår til å organisere hemmelige aksjoner, med argumentet om at det ikke er det spor viktig for oss å kjempe mot det politiske politiet, vi har jo den spontane massebevegelsen! Virkelig få mennesker ville skrive under på denne frastøtende slutninga, i så stor grad har manglene våre når det gjelder de revolusjonære organisasjonene blitt ei sak som er brennende viktig. Men hvis Martynov, for eksempel, nekter å skrive under på dette, er det bare fordi han ikke klarer, eller mangler mot til, å tenke ideene sine helt ut til sin logiske konklusjon. Er det virkelig slik at «oppgava» med å fremme konkrete krav gjennom massene, krav som lover handgripelige resultater, krever særskilt innsats for å skape en stabil, sentralisert, militant organisasjon av revolusjonære? Kan ikke ei slik «oppgave» bli drevet til og med av masser som ikke «kjemper mot det politiske politiet» i

det hele tatt? Er det videre slik at denne oppgava kunne bli fullført hvis den ikke blei drevet av slike arbeidere (det store flertallet) — i tillegg til noen få ledere — som er helt *ute av stand* til å «kjempe mot det politiske politiet»? Slike arbeidere, gjennomsnittsfolk blant massene, er i stand til å vise enorm innsats og sjøloppofrelse i streiker og gatekamper med politiet og soldatene, og klarer (faktisk klarer de aleine) å *bestemme* utkommet av hele bevegelsen vår — men kampen mot det *politiske* politiet krever særlige egenskaper, den krever *yrkes*revolusjonære. Og vi må sørge for dette, ikke bare at massene «kommer fram med» konkrete krav, men at arbeidermassene «kommer fram med» et økende antall slike yrkesrevolusjonære. Slik har vi kommet fram til spørsmålet om forholdet mellom en organisasjon av yrkesrevolusjonære og arbeiderbevegelsen rett og slett. Sjøl om dette spørsmålet har kommet lite til uttrykk i litteraturen, har det i stor grad opptatt oss «politikere» i samtaler og polemikker med kamerater som beveger seg mer eller mindre i retning av økonomismen. Det er et spørsmål som krever særskilt behandling. Men før vi tar det opp, la oss komme med enda et sitat for å belyse tesen vår om forbindelsen mellom amatørisme og økonomisme.

I *Svaret* sitt, skreiv herr N.N.*: «Grappa for frigjøring av arbeidet krever direkte kamp mot regjeringa, uten først å vurdere hvor de materielle kreftene til denne kampen skal bli henta fra, og uten å peke på *veien for kampen*». Idet han understreker de siste orda, legger forfatteren til følgende fotnote til ordet «veien»: «Dette kan ikke bli forklart med sikkerhetshensynet, for programmet henviser ikke til en sammensvergelse men til *en massebevegelse*. Og massene kan ikke gå framover på hemmelige veier. Kan vi tenke oss en hemmelig streik? Kan vi tenke oss hemmelige demonstrasjoner og bønneskriv?» (*Vademecum*, s. 59). Slik kommer forfatteren svært nær opp til spørsmålet om «de materielle kreftene» (de som organiserer streiker og demonstrasjoner) og «veiene» for kampen, men ikke desto mindre er han fort-

* N.N. — S.N. Prokopovitsj, en aktiv «økonomist» som seinere blei kadett. — Red.

satt forvirra fordi han «tilber» massebevegelsen, dvs. han ser på den som noe som frigjør oss fra nødvendigheten av å drive revolusjonær virksomhet, og ikke som noe som burde oppmuntre oss og *stimulere* den revolusjonære virksomheten vår. Det er umulig at en streik er en hemmelighet for dem som streiker og for dem som har øyeblikkelig befatning med den, men den kan være (og i de fleste tilfellene er den) «hemmelig» for massene av de russiske arbeiderne, fordi regjeringa anstrenger seg for å avskjære all kommunikasjon med de streikende og for å hindre alle nyhetene om streiker fra å spre seg. Nettopp her er det at det trengs en særskilt «kamp mot det politiske politiet», en kamp som aldri kan bli drevet aktivt av så store masser som de som deltar i streiker. Denne kampen må bli organisert i samsvar med «alle kunstens regler», av folk som driver profesjonelt med revolusjonær virksomhet. Den kjensgjerninga at massene blir spontant trukket med i bevegelsen, gjør ikke organiseringa av denne kampen *mindre nødvendig*. Tvert om, det gjør den *mer nødvendig*, for vi sosialister ville ikke oppfylle vår direkte forpliktelse overfor massene, hvis vi ikke hindra politiet i å holde streiker og demonstrasjoner hemmelige (og hvis vi ikke av og til forbereder hemmelige streiker og demonstrasjoner). Og vi *kommer til å lykkes i å gjøre dette*, fordi de spontant oppvåkne massene *også* vil fostre et økende antall «yrkes-revolusjonære» fra *sine egne rekker* (det vil si hvis vi lar være å bruke hodene våre til å gi massene råd om å fortsette med å stå på stedet hvil).

C. ARBEIDERNES ORGANISASJON OG DE REVOLUSJONÆRES ORGANISASJON

Hvis begrepet politisk kamp for en sosialdemokrat dekkes av begrepet «økonomisk kamp mot arbeidskjøperne og regjeringa», da er det naturlig å vente seg at for ham vil begrepet «de revolusjonæres organisasjon» mer eller mindre dekkes av begrepet «arbeidernes organisasjon». Dette er faktisk det som virkelig skjer, slik at når vi snakker om organisasjon, snakker vi bokstavelig talt ulike språk. Jeg kan for eksempel levende

huske en samtale jeg en gang hadde med en temmelig konsekvent økonomist, som jeg ikke hadde truffet før. Vi diskuterte brosjyra *Hvem kommer til å gjennomføre den politiske revolusjonen?*, og blei snart enige om at hovedfeilen ved den var at den overså spørsmålet om organisasjon. Vi hadde begynt med å anta at det var full enighet mellom oss, men ettersom samtalen gikk videre, blei det tydelig at vi snakka om forskjellige ting. Samtalepartneren min anklaget forfatteren for å overse streikefonds, gjensidige velferdsforeninger osv., mens jeg tenkte på en organisasjon av revolusjonære som en vesentlig faktor når det gjelder å «frambringe» den politiske revolusjonen. Så snart uenigheten blei klar, var det knapt — ettersom jeg husker — et eneste prinsipielt spørsmål som jeg var enig med økonomisten i!

Hva var kilden til uenigheten vår? Det var den kjensgjerninga at både i spørsmål om organisasjon og politikk, har økonomistene for alltid falt fra sosialdemokratiet til trade-unionismen. Den politiske kampen sosialdemokratiet fører er langt mer omfattende og sammensatt enn den økonomiske kampen arbeiderne fører mot arbeidskjøperne og regjeringa. Likeens (og nettopp av den grunn) må det revolusjonære sosialdemokratiske partiets organisasjon uunngåelig være av *en annen type* enn arbeidernes organisasjon for denne kampen. Organisasjonen til arbeiderne må for det første være en fagforeningsorganisasjon, for det andre må den være så brei som mulig, og for det tredje må den være så offentlig som forholda tillater det (her og videre utover, tenker jeg sjølsagt på det eneveldige Russland). På den andre sida må organisasjonen av revolusjonære først og fremst bestå av folk som gjør revolusjonær virksomhet til yrket sitt (derfor snakker jeg om organiseringa av *revolusjonære*, og mener revolusjonære sosialdemokrater). Når det gjelder den felles karakteren medlemmene av en slik organisasjon har, *må alle skille mellom arbeidere og intellektuelle*, for ikke å snakke om skille mellom fag og yrker innafor begge gruppene, *bli fjerna*. En slik organisasjon kan nødvendigvis ikke være særlig stor, og den må være så hemmelig som mulig. La oss se på dette tredobbelte skillet.

I land der det eksisterer politisk frihet, er skillet

mellom ei fagforening og en politisk organisasjon klart nok, liksom skillet mellom fagforening og sosialdemokratiet. Forholda mellom de sistnevnte og de førstnevnte vil sjølsagt variere i hvert land i samsvar med historiske, juridiske og andre forhold, de kan være mer eller mindre nære, sammensatte, osv. (etter vår mening bør de være så nære og så lite kompliserte som mulig), men det kan ikke være på tale at organiseringa av det sosialdemokratiske partiet faller sammen med organiseringa av fagforeninger i frie land. Men i Russland ser det ved første øyekast ut som om autokratets åk visker ut alle skiller mellom den sosialdemokratiske organisasjonen og arbeiderforbunda, siden *alle arbeiderforbunda og alle arbeiderstudiesirkelene* er forbudt, og siden det viktigste utslaget av og våpenet i den økonomiske kampen til arbeiderne — nemlig streiken — blir sett på som kriminell (og noen ganger til og med som politisk kriminell!) handling. Derfor «tvinger» forholda i landet vårt på den ene sida arbeidere som er opptatt med økonomisk kamp til å beskjeftige seg med politiske spørsmål, og på den andre sida «tvinger» de sosialdemokratene til å blande sammen fagforeningskamp med sosialdemokratiet (og Kritsjevski- og Martynov-folka våre og co., klarer ikke å se denne andre sida, mens de diskuterer flittig den første typen «tvang»). Prøv virkelig å forestille dere folk som er nittini prosent fordjupa i «den økonomiske kampen mot arbeidskjøperne og regjeringa». Noen av dem kommer aldri, i løpet av *hele* den virksomme perioden sin (fra fire til seks måneder) til å bli tvunget til å tenke på behovet for ei mer sammensatt organisering av revolusjonære. Andre vil kanskje komme over bernstein-litteraturen, som er ganske breitt utbredt, og vil av den bli overbevist om det grunnleggende viktige i marsjen framover i «den fargeløse dagskampen». Atter andre kommer kanskje til å bli revet med av den forføreriske ideen om å vise verden et nytt eksempel på «nær og organisk kontakt med den proletariske kampen» — kontakt mellom fagforeninga og de sosialdemokratiske bevegelsene. Slike folk kan argumentere med at jo seinere et land trer inn på kapitalismens arena, og følgelig på arbeiderbevegelsens arena, jo flere sosialister er det i det landet som vil ta del i og støtte fagbevegelsen, og jo mindre er grunnen til at det

skal eksistere ikke-sosialdemokratiske fagforeninger. Så langt er argumentet fullstendig riktig, men uheldigvis går noen utover dette, og drømmer om ei fullstendig sammensmeltning mellom sosialdemokratiet og trade-unionismen. Vi skal snart se, fra eksemplet med reglene for Kampfondet i St. Petersburg, hva for ei skadelig virkning slike drømmer har for planene våre om organisering.

Organisasjonene til arbeiderne for den økonomiske kampen, bør være fagforeningsorganisasjoner. Alle sosialdemokrater bør støtte og arbeide aktivt i disse organisasjonene så langt det er mulig. Men om dette er sant, så er det sikkert og visst ikke i vår interesse å kreve at bare sosialdemokrater skulle være skikka som medlemmer i «fag»foreningene, ettersom dette bare ville innnevne perspektivet på innflytelsen vår over massene. La hver eneste arbeider som forstår behovet for å samle seg i kampen mot arbeidskjøperne og regjeringa, gå inn i fagforeningene. Det ville være umulig å oppnå sjølv målet for fagforeningene, hvis de ikke samla alle som har skaffa seg i hvert fall denne elementære graden av forståelse, hvis de ikke var svært breie organisasjoner. Jo breiere disse organisasjonene er, jo breiere vil innflytelsen vår over dem være — en innflytelse som ikke bare skyldes den «spontane» utviklinga i den økonomiske kampen, men den direkte og bevisste innsatsen fra de sosialistiske fagforeningsmedlemmene for å øve innflytelse på kameratene sine. Men en brei organisasjon kan ikke nytte metoden med streng sikkerhet (siden dette krever langt større skolering enn det som trengs til den økonomiske kampen). Hvordan skal en løse motsigelsen mellom behovet for et stort medlemstall og behovet for strengt hemmelige metoder? Hvordan skal vi klare å gjøre fagforeningene så offentlige som mulig? Allment sagt kan det bare være to måter å løse dette på: Enten blir fagforeningene legalisert (i noen land skjedde dette før de sosialistiske og politiske foreningene blei legalisert), eller så må organisasjonen bli holdt hemmelig, men så «fri» og løs, *lose** som tyskerne sier, at behovet for hemmelige metoder nesten kan bli oversett for de fleste medlemmene sitt vedkommende.

* *Lose* (tysk) — løselig sammenknytt — *Red.*

Legaliseringa av ikke-sosialistiske og ikke-politiske arbeiderforeninger i Russland er begynt, og det er ikke tvil om at hvert framskritt som blir gjort av den raskt voksende sosialdemokratiske arbeiderbevegelsen vår, vil mangfoldiggjøre og oppmuntre forsøka på ei legalisering — forsøk som for det meste kommer fra dem som støtter det bestående systemet, men også delvis fra arbeiderne sjøl og fra liberale intellektuelle. Legalitetsfana er allerede blitt heist av Vasiljev- og Subatov-folka. Det er blitt lova støtte og det er kommet støtte, fra Oserov- og Worms-folka, og tilhengere av denne nye strømninga finner vi nå blant arbeiderne. Følgelig kan vi ikke annet enn å regne med denne tendensen. Hvordan vi skal regne med den, kan det ikke være mer enn en oppfatning av blant sosialdemokratene. Vi må utrøttelig avsløre den rolla som Subatov-folka og Vasiljev'ene, gendarmene og prestene spiller i denne bevegelsen, og forklare arbeiderne de virkelige hensiktene deres. Vi må også avsløre alle de forsonlige «harmoniske» tonene som en vil komme til å høre fra talene liberale politikere holder på lovlige møter for arbeiderne, uansett om disse talene er motivert ut fra ei ærlig overbevisning om at det er ønskelig med et fredelig classesamarbeid, av et ønske om å stå seg godt med de som har makta, eller om de bare er resultatet av klønethet. Til sist må vi advare arbeiderne mot fellene som politiet ofte setter opp, som spionerer seg fram til de «lidenskapelige» på slike møter og i tillatte foreninger, og prøver å utnytte legale organisasjoner til å plante *agentprovokatørene* sine i de illegale organisasjonene.

Å gjøre alt dette betyr ikke å glemme at på lang sikt vil legalisering av arbeiderbevegelsen være til fordel for oss, og ikke for Subatovfolka. Tvert om, det er nettopp avsløringskampanjen vår som vil hjelpe oss til å skille klinten fra hveten. Hva klinten er, har vi allerede antyda. Med hveten mener vi å trekke oppmerksomheten til stadig flere, også de mest tilbakeliggende delene, av arbeiderne mot samfunnsmessige og politiske spørsmål, og avlaste oss sjøl, de revolusjonære, med slike funksjoner som er hovedsakelig lovlige (spredning av bøker som er tillatt, gjensidig hjelp, osv.). Det å utvikle slike funksjoner vil uunngåelig skaffe oss en økende mengde stoff

til agitasjon. På dette viset kan vi — og må vi — si til Subatov- og Oserov-folka: Driv på, mine herrer, gjør deres beste! Hver eneste gang dere setter opp ei felle i veien for arbeiderne (enten gjennom direkte provokasjon eller gjennom «ærlig» demoralisering av arbeiderne ved hjelp av «struveisme»), skal vi sørge for at dere blir avslørt. Men hver eneste gang dere tar et virkelig skritt framover, sjøl om det er det mest beskjedne «sikk-sakk», vil vi si: Vær så snille, fortsett! Og det eneste skrittet som kan være et virkelig skritt framover, er en virkelig, om enn liten, utvidelse av virkefeltet til arbeiderne. Hver eneste slik utvidelse vil være til fordel for oss, og hjelpe til med å framskynde at det oppstår legale foreninger av den typen der det ikke vil være *agentprovokatører* som sporer opp sosialister, men sosialister som skaffer seg tilhengere. Kort sagt, så er oppgava vår å kjempe mot klinten. Det er ikke vår sak å dyrke hvete i blomsterpotter. Ved å rive opp klinten, rensker vi jorda så hvete-kornet får mulighet til å spire. Og mens Afanasi Ivanovitsj- og Pulkheria Ivanovna-folka⁶⁰ pleier blomsterpotte-avlingene sine, må vi forbedre de som skal høste, ikke bare på å rive opp klinten i dag, men på å høste hveten i morgen*.

Altså *vi* kan ikke ved hjelp av legalisering *løse* problemet med å skape en fagforeningsorganisasjon som er så lite hemmelig og så brei som mulig (men vi ville bli utrolig glade hvis Subatov- og Oserov-folka bare delvis åpna en mulighet for ei slik løsning for oss — men for dette formålet må vi bekjempe dem iherdig). Da gjenstår det hemmelige fagforeninger, og *vi må* gi all mulig støtte til de arbeiderne som (vi helt sikkert veit) følger denne

* Kampanjen *Iskra* førte mot klinten utløste følgende sinte utbrudd fra *Rabotsjeje Djelo*: «For *Iskra* ligger tegnene i tida ikke så mye i de store hendingene (i vår), som i de trøstesløse forsøka fra agentene til Subatov på å 'legalisere' arbeiderbevegelsen. Avisa klarer ikke å se at disse kjensgjerningene går mot det, for de vitner om at arbeiderbevegelsen har fått truende proporsjoner for regjeringa» (*To konferanser*, s. 27). Alt dette skyldes «dogmatisme» hos de ortodokse, som «snur det døde øret til de viktige krava i livet». De nekter halstarrig å se den meterhøye hveten og kjemper mot den centimeterhøye klinten! Avslører ikke dette en «forvrent sans for perspektiver når det gjelder den russiske arbeiderbevegelsen»? (samme sted, s. 27)

kursen. Fagforeningsorganisasjoner er ikke bare av enorm verdi når det gjelder å utvikle og grunnfeste den økonomiske kampen, men de kan også bli et svært viktig hjelpemiddel i den politiske agitasjonen og den revolusjonære organiseringa. For å oppnå dette, og for å lede den nyfødte fagforeningsbevegelsen inn i de kanalene som sosialdemokratiet ønsker, må vi først forstå klart det latterlige i den organisatoriske planen som økonomistene i St. Petersburg har pleid i nesten fem år. Den planen er framsatt i «Vedtekter for et gjensidig velferdsfond for arbeiderne», fra juli 1897 («*Listok*» *Rabotnika*, nr. 9—10, s. 46, tatt fra *Rabotsjaja Mysl*, nr. 1) og i «Vedtekter for en faglig arbeiderorganisasjon», fra oktober 1900 (et særskilt flygeblad trykt i St. Petersburg og henvist til i *Iskra*, nr. 1). Begge disse vedtektene har en viktig mangel: De streker opp den breie arbeiderorganiseringa i en strengt definert oppbygging, og blander den sammen med organiseringa av revolusjonære. La oss ta de sistnevnte vedtektene, siden de er streka opp mest detaljert. Byggverket består av *femtito* paragrafer. Tjuetre handler om oppbygginga, funksjonsmetoden og ansvarsområdet til «arbeidersirkelene», som skal bli organisert på hver eneste fabrikk («et øverste tak på ti personer») og som velger «sentrale (fabrikk) grupper». «Den sentrale gruppa», sier paragraf to, «merker seg alt som foregår på fabrikken eller verkstedet og fører oversikt over hendingene». «Den sentrale gruppa gir ut en månedlig oversikt over økonomien til medlemmene», (paragraf 17), osv. Ti paragrafer er viet til «distriktsorganiseringa», og nitten til det høyst innvikla indre forbindelsen mellom Komiteen for arbeiderorganisasjonen og Komiteen for kampforbundet i St. Petersburg (valgte representanter for hvert distrikt og fra «eksekutivgruppene» — «propagandagrupper, grupper for å opprettholde kontakten med provinsene og med organisasjonen i utlandet, grupper som styrer lagrene, utgivelsene og pengemidlene»).

Sosialdemokratiet = «eksekutivgrupper» i forhold til den økonomiske kampen til arbeiderne ! Det ville være vanskelig å vise mer slående hvordan ideene til økonomistene avviker fra sosialdemokratiet og går over til trade-unionismen, og hvor fremmed enhver ide om at

en sosialdemokrat først og fremst må være opptatt med en organisasjon av revolusjonære som er i stand til å lede *hele* den proletariske frigjøringskampen, er for dem. Å snakke om «arbeiderklassens politiske frigjøring» og om kampen mot «tsar-despotismen», og samtidig streke opp vedtekter som disse, betyr at en ikke har noen ide i det hele tatt om de virkelige politiske oppgavene til sosialdemokratiet. Ikke en av de rundt femti paragrafene avslører det minste glimt av forståelse av at det er nødvendig å drive en breiest mulig politisk agitasjon blant massene, en agitasjon som kaster lys over alle sidene ved den russiske absolutismen og de særegne trekka ved de ulike samfunnssklassene i Russland. Vedtekter som disse er ikke engang brukbare for å oppnå fagforeningsmål, for ikke å snakke om politiske mål, fordi fagforeningene er organisert etter *fag* — noe som ikke blir nevnt.

Men det som kanskje er mest typisk, er at hele «systemet» er så forbausende tungt i toppen idet det forsøker å binde hver enkelt fabrikk og «komiteen» dens gjennom en fast rad med ensarta og latterlige små regler og et tretrinns valgsystem. Tankene forsvinner i detaljer som formelig oser av kontorpedanteri og byråkrati, når de er gjerda inn av det snevre synet til økonomismen. I praksis blir sjølsagt tre fjerdedeler av paragrafene aldri brukt. På den andre sida gjør en «hemmelig» organisasjon av denne typen — med ei sentral gruppe på hver fabrikk — det veldig lett for gendarmene å gjennomføre razziaer i stor stil. De polske kameratene har gjennomgått en liknende fase i bevegelsen sin, der alle var opprømte over den utstrakte organiseringa av velferdsfonds for arbeiderne, men de kvitta seg svært raskt med denne ideen da de så at slike organisasjoner bare skaffa gendarmene rike innhøstinger. Hvis vi tenker på breie arbeiderorganisasjoner, og ikke utstrakte arrestasjoner, hvis vi ikke ønsker å tilfredsstille gendarmene, må vi sørge for at disse organisasjonene forblir uten noen streng formell oppbygging. Men kommer de i så fall til å klare å fungere?

La oss se på hva funksjonene er: «...Å merke seg alt som foregår på fabrikken og føre oversikt over hendingene» (paragraf 2 i Reglene). Trenger vi virkelig ei formelt oppretta gruppe for å gjøre dette? Kunne ikke

denne hensikten bli bedre ivaretatt ved å skrive i de illegale avisene, uten å opprette særskilte grupper? «...Å lede kampen arbeiderne fører for å forbedre verkstedsforholda sine» (paragraf 3). Heller ikke dette krever noen fast organisatorisk form. Alle vettuge agitatorer kan i løpet av en vanlig samtale få tak i hva som er krava til arbeiderne, og formidle dem til en liten — ikke brei — organisasjon av revolusjonære, for å få dem på et flygeblad. «...Å organisere et fond... der alle bør tegne seg for to kopek pr. rubel*» (paragraf 9) — og deretter sende medlemmene en månedlig økonomisk oversikt (paragraf 17), å ekskludere medlemmer som ikke betaler bidraget sitt (paragraf 10), og så videre. Men dette er jo det reine paradiset for politiet, for ikke noe er lettere for dem enn å trenge inn i en slik hemmelighet som et «sentralt fabrikkfond», beslaglegge pengene og arrestere de beste folka. Ville det ikke være enklere å gi ut en-kopek eller to-kopek-kuponger som har det offisielle stempellet til en velkjent (svært begrensa og svært hemmelig) organisasjon, eller å foreta innsamlinger uten kuponger av noe slag og trykke rapporter i en viss avtalt kode i ei illegal avis? Hensikten vil dermed være oppnådd, men det ville være hundre ganger vanskeligere for gendarmene å skaffe seg spor.

Jeg kunne fortsette med å analysere Vedtektene, men jeg trur det rekker med det som er sagt. En liten hard kjerne av de mest pålitelige, erfarne og herda arbeiderne, med ansvarlige representanter i de viktigste distriktene, som holder forbindelse med organisasjonen av revolusjonære gjennom strenge sikkerhetsregler, kan utføre *alle* funksjonene til en fagforeningsorganisasjon med brei støtte fra massene og uten noen formell organisasjon, og i tillegg gjøre det på en måte som er ønskelig fra sosialdemokratiet si side. Bare på dette viser kan vi sikre ei konsolidering og utvikling av en *sosialdemokratisk* fagbevegelse, trass i alle gendarmer.

Innvendinga kan være at en organisasjon som er så *løs* at den ikke engang er formelt stifta, og som ikke engang har innmeldte og registrerte medlemmer, ikke kan bli kalt en organisasjon i det hele tatt. Kanskje det. Men

* av lønna — *Red.*

navnet er ikke viktig. Det som er viktig er at denne «organisasjonen uten medlemmer» skal gjøre alt som trengs, og helt fra starten av sikre en solid forbindelse mellom de framtidige fagforeningene våre og sosialismen. Bare en uforbederlig utopist ønsker en *brei* organisasjon av arbeidere, med valg, rapporter, allmenn stemmerett, osv., under autokratiet.

Moralen i dette er enkel. Hvis vi begynner med det solide grunnlaget til en sterk organisasjon av revolusjonære, kan vi sikre stabiliteten i bevegelsen som helhet, og sette målsettingene for både sosialdemokratiet og de egentlige fagforeningene ut i livet. Men hvis vi starter med en brei arbeiderorganisasjon, som er antatt å være mer «tilgjengelig» for massene (men som faktisk er mest «tilgjengelig» for gendarmene og gjør revolusjonære svært tilgjengelige for politiet), vil vi oppnå verken det ene eller det andre målet. Vi kommer ikke til å få utrydda «tommelfingermetodene» våre, og fordi vi forblir spredte, og styrkene våre stadig blir sprengt av politiet, kommer vi bare til å gjøre fagforeningene av Subatov- og Oserovtypen mer tilgjengelige for massene.

For å snakke klart, hva bør funksjonen til en organisasjon av revolusjonære være? Vi skal ta opp dette spørsmålet i detalj. Men la oss først undersøke et svært typisk argument som er ført fram av terroristen vår, som (for en trist skjebne!) også i denne saka er nærmeste nabo til økonomisten. *Svoboda*, et tidsskrift gitt ut for arbeidere, har i sitt første nummer en artikkel kalt «Organisering», der forfatteren prøver å forsvare vennene sine, de økonomistiske arbeiderne i Ivanovo-Voznesensk. Han skriver:

«Det er ille når massene er uopplyste og ikke sier noe, når bevegelsen ikke kommer fra de menige. For eksempel er det slik at studentene i en universitetsby reiser hjem i sommerferien og andre ferier, og øyeblikkelig stopper arbeiderbevegelsen opp. Kan en arbeiderbevegelse som må bli dytta på utafra, være ei virkelig kraft? Nei, ikke i det hele tatt... Den har ikke lært å gå ennå, den er fortsatt i gå-sele. Slik er det i alle saker. Studentene reiser vekk og alt stopper opp. De beste blir grepet, fløten blir skumma og melka blir sur. Hvis 'komiteen' blir arrestert, stop-

per alt opp, inntil en ny komite kan bli danna. Og ingen veit hva slags komite som blir oppretta neste gang — det kan bli alt annet enn den som var. Den første sa en ting, den andre kan komme til å si det motsatte. Kontinuiteten mellom i går og i morgen er brutt, erfaringene fra fortida tjener ikke som lede-tråd for framtida. Og alt sammen fordi det ikke har grodd djupe nok røtter i massene. Arbeidet blir ikke videreført av hundre tosker, men av tolv vise menn. Tolv vise menn kan bli utsletta i ei hand vending, men hvis organisasjonen favner om massene, går alt videre fra dem, og ingen — uansett hvordan han prøver — kan ødelegge saka» (s. 63.)

Kjensgjerningene er framstilt riktig. Bildet av amatørismen vår er godt tegna. Men konklusjonene er *Rabotsjaja Mysl* verdige, både når det gjelder dumskapen i dem og manglene på politisk skjønn. De representerer toppen av dumskap, fordi forfatteren blander sammen det filosofiske og samfunnshistoriske spørsmålet om «dybden» og «røttene» i bevegelsen med det tekniske og organisatoriske spørsmålet om den beste metoden til å kjempe mot gendarmene. De representerer toppen av mangel på politisk skjønn, fordi forfatteren, i stedet for å vende seg fra dårlige ledere til gode ledere, vender seg fra ledere i det store og hele til «massene». Dette er like mye et forsøk på å sette oss tilbake organisatorisk, som ideen om å erstatte politisk agitasjon med oppildnende terrorisme. Jeg opplever virkelig en skikkelig *embarras de richesses**, og veit knapt hvor jeg skal starte for å nøste opp det rotet som *Svoboda* har kommet fram med. For å være klar, la meg begynne med å sitere et eksempel. Se på tyskerne. Ingen kan nekte for, håper jeg, at organisasjonen deres er en masseorganisasjon, at alt kommer fra massene i Tyskland, at arbeiderbevegelsen der har lært å gå. Legg merke til hvor høyt disse millionene likevel verdsetter «de tolv» prøvde lederne sine, hvor fast de står ved dem. Medlemmene av de fiendtlige partiene i parlamentet har ofte spotta sosialistene ved å utbryte: «Dere er virkelig noen fine demokrater!

* *Embarras de richesses* — fransk, overflod av muligheter som gjør et valg vanskelig, overvelda av for mye — *Red*.

Bevegelsen deres er bare en arbeiderbevegelsen i navnet, i virkeligheten er den samme lederklikken alltid for handa, den samme Bebel og den samme Liebknecht, år ut og år inn — og det pågår i tiår. De såkalt valgte arbeiderrepresentantene er mer faste enn embetsmennene som er pekt ut av Keiseren!» Men tyskerne bare smiler foraktelig til disse demagogiske* forsøka på å sette «massene» opp mot «lederne», på å vekke dårlige og ærekjære instinkter i massene, og på å frarøve bevegelsen soliditeten og stabiliteten ved å undergrave den tilliten massene har til «de tolv vise mennene» sine. Den politiske tenkinga er tilstrekkelig utvikla hos tyskerne, og de har samla opp tilstrekkelig politisk erfaring til å forstå at uten «de tolv» velprøvde og begavede lederne (og begavede mennesker blir ikke født i hundrevis), profesjonelt lært opp, skolert gjennom lang erfaring og som arbeider perfekt sammen, kan ingen klasse i det moderne samfunnet føre en fast kamp. Tyskerne har også hatt demagoger i rekkene sine som har smigra de «hundre toskene», opphøyd dem over «de tolv vise mennene», prist massenes «senede neve» og (som Most og Hasselmann) anspord dem til uvørne «revolusjonære» handlinger og sådd mistillit mot de faste og standhaftige lederne. Det er bare gjennom halstarrig og nådeløs kamp mot alle demagogiske elementer innafor den sosialistiske bevegelsen at den tyske sosialismen har greid å vokse og bli så sterk som den er. Men i ei tid da det russiske sosialdemokratiet holder på å gå gjennom ei krise som helt og holdent skyldes mangel på tilstrekkelig skolerte, utvikla og erfarne ledere, hyler bedreviterne våre, med en djupsindighet som er typisk for tosker: «Det er ikke bra saker når bevegelsen ikke utgår fra grunnplanet».

«En komite av studenter er til ingen nytte, den er ikke stabil.» Helt sant. Men den slutninga vi må trekke av det, er at vi må ha en komite av *yrkesrevolusjonære*, og det er uvesentlig om det er en student eller en arbeider som klarer å bli en yrkesrevolusjonær. Men konklusjonen deres er at arbeiderbevegelsen ikke må bli dytta på utafra! I all den politiske uskylden deres klarer dere ikke

* *demagogi* — oppvigling av massene på grunnlag av usaklige argumenter, appellere til de slette instinktene hos massene. — *Red.*

å se at dere spiller korta over i hendene på økonomistene våre og pleier amatørismen vår. Hvordan, kan jeg spørre, «dytta» studentene våre «på» arbeiderne våre? *I den betydninga* at studenten tilførte arbeideren deler av den politiske kunnskapen som han sjøl har, smulene av sosialistiske ideer som han har klart å tilegne seg (for den viktigste intellektuelle dietten for studenten av i dag, den legale marxismen, kan bare bistå med begynnelsen, bare biter av kunnskaper). Det har aldri vært for mye av slik «pådytting utafra», tvert om, hittil har det vært alt for lite av det i bevegelsen vår, for vi har tært alt for flittig på vårt eget spekk, vi har bøyd kne altfor slaveaktig for den elementære «økonomiske kampen arbeiderne fører mot arbeidskjøperne og regjeringa». Vi yrkesrevolusjonære må og vil gjøre det til vår sak å drive med *denne typen* «pådytting» hundre ganger mer kraftfullt enn vi har gjort det hittil. Men nettopp den kjensgjerninga at dere velger en så frastøtende frase som «å dytte på utafra» — en frase som ikke kan annet enn å vekke mistru hos arbeiderne (i hvert fall hos de arbeiderne som er like uopplyste som dere sjøl) mot *alle* som bringer dem politisk kunnskap og revolusjonære erfaring utafra, som ikke kan annet enn å vekke et instinktivt ønske blant dem om å stå imot *alle* slike folk — den kjensgjerninga viser at dere er *demagoger*, og demagoger er arbeiderklassens verste fiender.

Og, vær så snille, ikke løp hen og skrik om de «ukameratslige diskusjonsmetodene» mine. Jeg har ikke det minste ønske om å tvile på at dere har redelige hensikter. Som jeg har sagt, så kan en bli demagog ut fra rein politisk uskyld. Men jeg har vist at dere har nedverdiget dere til demagogi, og jeg kommer aldri til å bli trøtt av å gjenta at demagoger er arbeiderklassens verste fiender. De verste fiendene fordi de vekker lave instinkter hos massene, fordi den uopplyste arbeideren ikke klarer å gjenkjenne fiendene sine i mennesker som står fram som vennene hans, og det av og til ærlig. De verste fiendene fordi ikke noe er lettere enn å nytte demagogiske metoder for å villede massene i en periode med oppløsning og vakling, når bevegelsen nettopp begynner å ta form. For massene kan bare innse feilene sine seinere gjennom bitter erfaring. Det er derfor slagordet for de russiske sosial-

demokratene for øyeblikket må være — fast kamp mot *Svoboda* og *Rabotsjeje Djelo*, som begge to har sunket ned til det demagogiske nivået. Vi skal seinere ta opp dette mer detaljert.*

«Tolv vise menn kan lettere bli utsletta enn hundre tosker.» Denne praktfulle sannheten (som de hundre toskene alltid vil applaudere for) ser innlysende ut bare fordi dere har hoppa fra et spørsmål til et annet, midt i argumentasjonen deres. Dere begynte med og fortsatte å snakke om å rulle opp en «komite», om å rulle opp en «organisasjon», og nå hopper dere over til spørsmålet om å rulle opp «røttene» til bevegelsen i sin «dybde». Kjensgjerningene er sjølsagt at bevegelsen vår ikke kan bli rulla opp, nettopp fordi den har utallige tusen røtter djupt nede blant massene, men det er ikke saka nå. Når det gjelder «djupe røtter», så kan vi ikke engang bli «rulla opp» nå, trass i all vår amatørisme, og likevel klager vi alle sammen, og kan ikke annet enn å klage over at «organisasjonene» blir rulla opp, og resultatet er at det er umulig å fastholde kontinuiteten i bevegelsen. Men siden dere reiser spørsmålet om at *organisasjonene* blir rulla opp, og holder fast på meninga deres, påstår jeg at det er mye vanskeligere å rulle opp tolv vise menn enn hundre tosker. Denne oppfatninga vil jeg forsvare, uansett hvor mye dere egger massene mot meg for de «udemokratiske» synspunktene mine, osv. Som jeg har slått fast gang på gang, så mener jeg med «vismenn» i samband med organisering, *yrkesrevolusjonære*, uten hensyn til om de har utvikla seg fra studenter eller arbeidsfolk. Jeg hevder: 1) At ingen revolusjonær bevegelse kan vare uten en stabil organisasjon av ledere som opprettholder kontinuiteten, 2) at jo breiere folkemassene som blir trukket spontant med i kampen og som danner grunnlaget i bevegelsen og deltar i den er, jo mer påtrengende er behovet for en slik organisasjon, og jo mer solid må denne organisasjonen være (for det er

* La oss for øyeblikket bare merke oss at merknadene våre om «pådytting utofra» og de andre avhandlingene fra *Svoboda* om organisasjon, i sin helhet gjelder for alle økonomistene, medregna tilhengerne av *Rabotsjeje Djelo*. For noen av dem har aktivt fremma og forsvart slike synspunkter på organisasjon, mens andre har hellet mot dem.

mye lettere for alle slags demagoger å kjøre de mer tilbakeliggende delene av massene ut over sidelinja), 3) at en slik organisasjon hovedsakelig må bestå av folk som er profesjonelt opptatt med revolusjonær virksomhet, 4) at i en autokratisk stat er det slik at jo mer vi *begrenser* medlemskapet i en slik organisasjon til folk som er profesjonelt lært opp i revolusjonær virksomhet og i kunsten å bekjempe det politiske politiet, jo vanskeligere vil det være å rulle opp organisasjonen, og 5) jo *flere* folk fra arbeiderklassen og fra de andre samfunnsklassene vil det være som har mulighet for å slutte seg til bevegelsen og drive aktivt arbeid innafor den.

Jeg inviterer økonomistene, terroristene og «økonomist-terroristene»* våre til å gjendrive disse påstandene. For øyeblikket skal jeg bare ta for meg de to siste punktene. Spørsmålet om det er lettere å utradere «tolv vise menn» enn «hundre tosker» reduserer seg sjøl til det spørsmålet som vi så på ovafor, nemlig om det er mulig å ha en masseorganisasjon når det er nødvendig å opprettholde streng sikkerhet. Vi kan aldri gi en masseorganisasjon den graden av sikkerhet som vi må ha hvis det skal være tale om utholdenhet og vedvarende kamp mot regjeringa. Å samle alle hemmelige funksjoner i hendene på et så lite antall yrkesrevolusjonære som mulig, betyr ikke at de sistnevnte skal «tenke for alle», eller at de vanlige medlemmene ikke skal delta aktivt i *bevegelsen*. Tvert om, så vil medlemmene få fram et økende antall yrkesrevolusjonære fra rekkene sine, for

* Dette ordet er kanskje mer brukbart på *Svoboda* enn det førstnevnte, for i en artikkel kalt «Fornyelsen av revolusjonismen», forsvaret dette tidsskriftet terrorismen, mens det i den artikkelen som nå blir gjennomgått, forsvaret økonomismen. En kan si om *Svoboda* at «det ville, hvis det kunne, men det kan ikke». Ønskene og hensiktene til tidsskriftet er de aller beste — men resultatet er ubetinga forvirring. Dette skyldes i hovedsak den kjensgjerninga at mens *Svoboda* går inn for kontinuitet i organisasjonen så nekter det å anerkjenne kontinuitet i revolusjonær tenkning og sosialdemokratisk teori. Det ønsker å gjenopplive den yrkesrevolusjonære («Fornyelsen av revolusjonismen»), og for å gjøre det foreslår tidsskriftet for det første oppildnende terrorisme, og for det andre «en organisasjon av gjennomsnittsarbeidere», (*Svoboda*, nr. 1, s. 66, et seq.) som skulle være mindre «pådytta utafra». Med andre ord så foreslår det å rive ned huset for å bruke tømmeret til å varme det opp med.

de vil vite at det ikke er nok at noen få studenter og noen få arbeidsfolk som driver økonomisk kamp, samler seg for å danne en «komite», men at det tar årevis å lære opp seg sjøl til å bli en yrkesrevolusjonær. Og de vanlige medlemmene vil «tenke», ikke bare på amatøraktige metoder, men på slik opplæring. Sentralisering av de hemmelige funksjonene til *organisasjonen* medfører ikke på noe vis ei sentralisering av alle funksjonene til *bevegelsen*. Den aktive deltakelsen fra de breieste massene i den illegale pressa kommer ikke til å avta fordi om «tolv» yrkesrevolusjonære sentraliserer de hemmelige funksjonene som er knytta til dette arbeidet. Tvert om, dette vil *øke* ti ganger så mye. På denne måten, og bare på denne måten, skal vi sikre at det å lese den illegale pressa, skrive for den, og i noen grad til og med spre den, *nesten vil opphøre å være hemmelig arbeid*, for politiet vil snart komme til å innse at det er umulig og tåpelig å drive juridiske og administrative byråkratiske prosedyrer for hvert eneste nummer av ei trykksak som blir spredd i tusenvis. Dette gjelder ikke bare for pressa, men for alle funksjonene i bevegelsen, til og med for demonstrasjoner. Den aktive og utbredte deltakelsen fra massene kommer ikke til å lide, tvert om — den vil tjene på den kjensgjerninga at «tolv» erfarne revolusjonære, ikke mindre profesjonelt opplært enn politiet, kommer til å sentralisere alle de hemmelige sidene ved arbeidet — skrijving av flygeblad, utarbeidelse av omtrentlige planer og utpeking av ledergrupper for hvert bydistrikt, hvert fabrikkdistrikt og hver utdanningsinstitusjon osv. (Jeg veit at det vil bli tatt til motmæle mot de «udemokratiske» synspunktene mine, men jeg skal svare skikkelig på denne innvendinga, som er alt annet enn intelligent, nedafor). Sentralisering av de hemmeligste funksjonene i en organisasjon av revolusjonære vil ikke minske, men snarere øke graden av og kvaliteten på virksomheten til ei lang rekke andre organisasjoner som er retta mot et breit publikum, og som derfor er så løse og ikke-hemmelige som mulig, slik som arbeiderfagforeninger, sjølskoloringssirkler for arbeiderne og lesesirkler for illegal litteratur, og sosialistiske så vel som demokratiske sirkler blant *alle* andre deler av befolkninga, osv., osv. Vi må ha *så mange* slike sirkler,

fagforeninger og organisasjoner *som mulig* over alt, og de må ha så mange forskjellige funksjoner som mulig. Men det ville være tåpelig og skadelig å *blande dem sammen* med organisasjonen av *revolusjonære*, å viske ut skillelinja mellom dem, å gjøre enda mer tåkete den alt for svake anerkjennelsen av det faktum at for å «tjene» massebevegelsen må vi ha folk som vil vie seg utelukken- de til sosialdemokratisk virksomhet, og at slike folk må *øve* seg tålmodig og stadig for å bli yrkesrevolusjonære.

Ja, denne anerkjennelsen er utrolig dunkel. Vår verste synd når det gjelder organisasjon, består i at *vi har min- ska prestisjen til de revolusjonære i Russland gjennom amatørismen vår*. En person som er utflytende og usikker i teoretiske spørsmål, som har et snevert syn, som anfører massenes spontanitet som unnskyldning for at han sjøl er så treg, som mer likner en fagforenings- sekretær enn en talsmann for folket, som ikke er i stand til å tenke ut en omfattende og dristig plan som ville tvinge fram respekt også fra motstanderne, og som er uerfaren og klønede i sin egen profesjonelle kunst — kun- sten å kjempe mot det politiske politiet — et slikt men- neske er ikke en revolusjonær, men en ussel amatør!

Ingen aktiv kader trenger å bli krenka av disse åpen- hjertige merknadene, for når det gjelder utilstrekkelig opplæring, så gjelder det først og fremst meg sjøl. Jeg pleide å arbeide i en studiesirkel⁶¹ som stilte seg svært store, altomfattende oppgaver, og alle sammen, alle medlemmene i den sirkelen, lei smertefullt og akutt under at vi innså at vi handla som amatører på et tidspunkt i historia da vi kunne ha vært i stand til å si, ved å vri litt på et velkjent utsagn: «Gi' oss en organisasjon av revolu- sjonære, og vi skal snu opp ned på Russland!» Jo mer jeg tenker på den brennende skamfølelsen jeg opplevde den gangen, jo bitrere blir følelsene mine mot de skinn-sosial- demokratene som taler slik at de «fører skam på det revolusjonære kallet», som ikke klarer å forstå at opp- gava vår ikke er å kjempe for å senke den revolusjonære bevegelsen ned til et amatørnivå, men å *heve* amatørerne opp til nivået der de revolusjonære står.

D. PERSPEKTIVET PÅ ORGANISATORISK ARBEID

Vi har hørt B-v fortelle oss om «mangelen på handlekraftige revolusjonære krefter, som en ikke bare merker i St. Petersburg men over hele Russland». Det er neppe noen som vil gå imot denne kjensgjerninga. Men spørsmålet er — hvordan skal vi forklare den? B-v skriver:

«Vi skal ikke gå inn på ei forklaring av de historiske årsakene til dette fenomenet, vi skal bare slå fast at et samfunn som er demoralisert av langvarig politisk reaksjon og splitta opp av fortidige og nåværende økonomiske endringer, framskaffer *et utrolig lite antall handlekraftige personer når det gjelder revolusjonært arbeid* fra sine egne rekker, at arbeiderklassen virkelig produserer revolusjonære arbeidere som i noen grad forsterker rekkene til de illegale organisasjonene, men at tallet på slike revolusjonære er utilstrekkelig til å møte krava i tida. Dette er enda mer tilfellet fordi arbeideren som tilbringer elleve og en halv time om dagen i fabrikk, er i ei slik stilling at han i hovedsak bare kan fungere som agitator, mens propaganda og organisering, å framstille og trykke illegal litteratur, å utgi flygeblad osv., er oppgaver som nødvendigvis må ligge hovedsakelig på skuldrene til en svært liten styrke av intellektuelle» (*Rabotsjeje Djelo*, nr. 6., s. 38-39).

Vi er uenige med B-v på mange punkter, særlig dem vi har understreka, som svært tydelig avslører at til tross for at han er trøtt av amatørismen vår (som alle tenkende aktivister er), så kan ikke B-v finne veien ut av denne utålelige situasjonen, fordi han er nedtynga av økonomisme. Kjensgjerninga er at samfunnet produserer svært *mange* personer som er skikka for «saka», men vi klarer ikke å gjøre bruk av alle sammen. Den kritiske, forbigående tilstanden i bevegelsen vår kan — når det

gjelder dette — bli formulert som følger: *Det fins ikke folk — likevel fins det folk i massevis*. Det fins en masse folk, fordi arbeiderklassen og i økende grad ulike samfunnslag, år etter år frambringer et økende antall misnøyde folk fra rekkene sine, som ønsker å protestere, som er klare til å gi all den støtta de kan i kampen mot absolutismen og intoleransen til dette systemet, som blir følt mer og mer akutt av stadig større masser i folket, sjøl om ikke alle har innsett det ennå. Samtidig har vi ikke folk, fordi vi ikke har noen ledere, ingen politiske ledere, ingen begavede organisatorer som klarer å få til utstrakt, og samtidig samordna og harmonisk arbeid som kan utnytte alle kreftene, til og med de mest ubetydelige. «Veksten og utviklinga i de revolusjonære organisasjonene» sakker ikke bare bakut for veksten i arbeiderbevegelsen, noe som sjøl B-v innrømmer, men bakut for veksten i den allmenne demokratiske bevegelsen blant alle lag i folket. (Sagt i forbifarta — nå ville sikkert B-v se på dette som et tillegg til konklusjonen hans). Perspektivet på det revolusjonære arbeidet er for snevert, jamført med bredden i det spontane grunnlaget til bevegelsen. Det er for inngjerda av den ynkelige teorien om «den økonomiske kampen mot arbeidskjøperne og regjeringa». Likevel, på det nåværende tidspunktet må ikke bare sosialdemokratiske politiske agitatorer, men også sosialdemokratiske organisatorer «gå ut blant alle klasser i befolkninga».* Det er neppe en eneste aktivist som vil tvile på at sosialdemokratene kunne fordele de tusen-og-en småfunksjonene i det organisatoriske arbeidet sitt på enkeltrepresentanter for de mest ulike klasser. Mangel på spesialisering er en av de mest alvorlige skavankene i teknikken vår, noe B-v helt riktig og bittert klager over. Jo mindre hver atskilt «operasjon» er i den felles saka vår, jo flere folk finner vi som klarer å

* Slik kan vi se at den demokratiske ånden utvilsomt er blitt gjenoppleva blant folk i det militære, delvis som en følge av de mer hyppige gatekampene med «fiender» som arbeidere og studenter. Så snart som de tilgjengelige kreftene våre tillater det, må vi virkelig klare å vie den mest alvorlige oppmerksomhet på propaganda og agitasjon blant soldater og offiserer, og til å opprette «militærorganisasjoner» knytta til partiet vårt.

sette slike operasjoner ut i livet (folk som i de fleste av tilfellene er fullstendig ute av stand til å bli yrkesrevolusjonære), jo vanskeligere blir det for politiet å «nøste opp» alle disse «detaljarbeiderne». Og jo vanskeligere blir det for politiet, når det kniper en person for en eller annen bagatell, å arrangere en «prosess» som kan rettferdiggjøre statskassas utgifter til «forsvar av samfunnet». Når det gjelder tallet på folk som står klare til å hjelpe oss, henviste vi i forrige kapittel til den enorme endringa som har skjedd på dette feltet i de siste fem åra eller så. På den andre sida, for å samle alle disse små delene til en helhet, for ikke å sprengte bevegelsen mens vi deler opp funksjonene i den, og for å gjennomsyre folk som utfører disse småfunksjonene med den overbevisninga at arbeidet deres er nødvendig og viktig, ei overbevisning som er nødvenig for dem*, er det nødvenig å ha en sterk organisasjon av velprøvde revolusjonære. Jo hemmeligere en slik organisasjon er, jo sterkere og mer utbredt vil tilliten til partiet bli. I krigstider er det som vi

* Jeg husker at en kamerat en gang fortalte meg om en fabrikk-inspektør som ønska å hjelpe sosialdemokratene, og faktisk gjorde det, men som klaga bittert over at han ikke visste om «opplysningene» hans nådde det virkelige revolusjonære sentret, hvor mye hjelpa hans virkelig var tiltrengt, og hvilke muligheter det var for å nytte de små og ubetydelige tjenestene hans. Alle aktivister kan sjølsagt sitere mange liknende tilfeller der amatørismen vår har frarøvet oss allierte. Disse tjenestene, som hver for seg er små men sammenlagt er uvurderlige, kunne og ville bli gitt oss fra kontoransatte og embetsmenn, ikke bare i fabrikkene, men i postvesenet, på jernbanen, i tollvesenet, blant adelen, blant presteskapet og innafor *hvert eneste* annet felt av livet, til og med i politiet og ved hoffet! Hvis vi hadde hatt et virkelig parti, en virkelig militant organisasjon av revolusjonære, ville vi ikke sette urimelige krav til hver av disse «hjelperne», vi ville ikke alltid og uunn-gåelig skynde oss og bringe dem til sjølve kjernen i «illegaliteten» vår, men tvert om, vi ville ta vare på dem svært omhyggelig og til og med lære opp folk særskilt til slike funksjoner, for vi husker at mange studenter, som satt med en eller annen offisiell jobb, kunne være til mye større hjelp for partiet som «hjelpere», enn som «korttidsrevolusjonære». Men jeg gjentar at bare en organisasjon som er fast grunnfesta og som ikke mangler aktive krefter, ville ha rett til å nytte en slik taktikk.

veit ikke bare av den største betydning at en gjennom-syrer sin egen hær med overbevisning om egen styrke, men det er også viktig å overbevise fienden og alle *nøytrale* elementer om denne styrken, fordi vennlig nøytralitet av og til kan avgjøre saka. Hvis det eksisterte en slik organisasjon, en som var bygd opp på et fast teoretisk grunnlag og hadde et sosialdemokratisk organ, skulle vi ikke ha noen grunn til å frykte at bevegelsen kunne bli leda vekk fra veien sin av de utallige «utaforstående» elementene som blir trukket til den. (Tvert om, det er nettopp nå, når amatørismen hersker, at vi ser at mange sosialdemokrater heller mot *Credo*, og bare innbiller seg at de er sosialdemokrater.) Kort sagt, spesialisering forutsetter nødvendigvis sentralisering, og krever det sterkt i sin tur.

Men B-v sjøl, som så utmerka har framstilt det nødvendige i spesialisering, undervurderer, etter vår mening, hvor viktig det er i den andre delen av argumentasjonen som vi har gjengitt. Tallet på revolusjonære fra arbeiderklassen er utilstrekkelig, sier han. Dette er helt sant, og på nytt understreker vi at den «verdifulle beretninga fra en nær observatør» fullt og helt bekrefter synet vårt på årsakene til den nåværende krise i sosialdemokratiet, og følgelig midlene til å komme over den. Ikke bare sakker de revolusjonære allment bakut for den spontane oppvåkninga til massene, men til og med revolusjonære arbeidere sakker akterut for den spontane oppvåkninga til massene i arbeiderklassen. Denne *kjensgjerninga* stadfester med klare bevis, også fra det «praktiske» synspunktet, ikke bare den latterlige, men til og med *politiske reaksjonære karakteren* til den «pedagogikken» som vi så ofte blir traktet med i diskusjonen om pliktene våre overfor arbeiderne. Denne kjensgjerninga beviser at den første og mest pressende plikta vi har, er å hjelpe til med å lære opp revolusjonære fra arbeiderklassen, som er på samme nivå som de revolusjonære fra de intellektuelle *når det gjelder partivirkksomhet* (vi understreker uttrykket «når det gjelder partivirkksomhet», for sjøl om det er nødvendig, så er det verken så lett eller så tvingende nødvendig å bringe arbeiderne opp på nivået til de intellektuelle når det gjelder andre ting). Derfor må vi vie oppmerksomheten *hoved-*

sakelig til å *heve* arbeiderne opp til de revolusjonæres nivå. Det er slett ikke vår oppgave å *gå ned* til nivået som de «arbeidende massene» er på, som økonomistene ønsker å gjøre eller til nivået som «gjennomsnittsarbeideren», er på, slik *Svoboda* ønsker å gjøre (og som dermed går ned til annen grad av økonomistisk «pedagogikk»). Jeg benekter langt fra at det er nødvendig med populær litteratur for arbeiderne, og særlig populær (sjølsagt ikke vulgær) litteratur for de særskilt tilbakeleggende arbeiderne. Men det som erger meg, er denne stadige sammenblandinga av pedagogikk og spørsmål om politikk og organisasjon. Dere, mine herrer, som er så veldig opptatt av «gjennomsnittsarbeideren», fornærmer i virkeligheten snarere arbeiderne gjennom trangen deres til å *tale ned* til dem når dere diskuterer arbeiderklassepolitikk og arbeiderklasseorganisering. Snakk om alvorlige saker på skikkelig vis, overlatt pedagogikken til pedagogene og ikke til politikerne og organisatorene! Fins det ikke mindre framskredne folk, «gjennomsnittsfolk» og «masser» blant de intellektuelle også? Anerkjenner ikke alle at populær litteratur også trengs til intellektuelle, og blir ikke slik litteratur skrevet? Forestill dere en eller annen som i en artikkel om å organisere universitets- eller gymnasstudentene, gjentar om og om igjen at vi først og fremst må ha en organisasjon for «gjennomsnittsstudenter» — som om han har gjort en ny oppdagelse. Forfatteren av en slik artikkel ville bli ledd ut, og det med rette. Gi oss ideene dine om organisasjon, om du har noen, ville han fått høre — og så skal vi sjøl avgjøre hvem som er «gjennomsnitt», hvem som er over gjennomsnittet og hvem som er under. Men hvis ikke du har noen *egne* organisatoriske ideer, så er alle utlegningene dine på vegne av «massene» og «gjennomsnittsfolka» ganske enkelt kjedsommelige. Du må forstå at disse spørsmåla om «politikk» og «organisering» er så alvorlige i seg sjøl, at de ikke kan bli tatt opp på noen annen enn den alvorlige måten. Vi kan og må *utdanne* arbeidere (og universitets- og gymnasstudenter) slik at vi *kan bli i stand til å diskutere* disse spørsmåla med dem. Men med det samme du reiser disse spørsmåla, må du gi skikkelige svar på dem, ikke falle tilbake på «gjennomsnittet» eller

«massene», ikke prøv å gjøre deg ferdig med saka gjennom vittige merkander og reine fraser.*

For å være fullt og helt forberedt på oppgava si, må den arbeiderrevolusjonære også bli en yrkesrevolusjonær. Dermed tar B-v feil når han sier at siden arbeiderne tilbringer elleve og en halv time i fabrikk, *må* alle andre revolusjonære funksjoner «nødvendigvis hovedsakelig ligge på skuldrene til en svært liten styrke av intellektuelle». Men dette vilkåret gjelder ikke ut fra rein og skjær «nødvendighet». Det gjelder fordi vi er tilbakeleggende, fordi vi ikke anerkjenner at vi har plikt til å hjelpe hver eneste arbeider som klarer det, til å bli en *profesjonell* agitator, organisator, propagandist, litteraturspreder, osv, osv. Når det gjelder dette, kaster vi bort styrken vår på en helt og holdent skammelig måte, vi mangler evnen til å verne om det som skulle bli tatt vare på og pleid med særskilt varsomhet. Se på tyskerne, krefte deres er hundre ganger større enn våre. Men de forstår utmerka godt at virkelig evnerike agitatorer osv., ikke ofte blir frambrakt fra rekkene til «gjennomsnittet». På grunn av dette prøver de øyeblikkelig å la hver evnerik arbeider få vilkår som vil sette ham i stand til å utvikle og bruke evnene sine til de ytterste: Han blir gjort til en profesjonell agitator, han blir oppmuntra til å utvide feltet for virksomheten sin, å spre den fra en fabrikk til hele industrien, fra et enkelt lokalområde til hele landet. Han tilegner seg erfaring og ferdighet i faget sitt, han utvider perspektivet sitt og øker kunnskapen sin, han studerer de framstående politiske lederne fra andre lokalsamfunn og andre partier på nært hold. Han strever etter å komme opp på deres nivå og forene hos seg sjøl kjennskapet til arbeiderklassemiljøet og friskheten i den sosialistiske overbevisninga med profesjonell dyktighet,

* *Svoboda*, nr. 1, s. 66, i artikkelen om «Organisasjon». «Med sine tunge skritt vil hæren av arbeidere forsterke alle krav som vil bli satt fram på vegne av det russiske Arbeidet» — arbeid med stor A, sjølsagt. Og forfatteren utbryter: «Jeg er ikke det minste fiendtlig overfor de intellektuelle, men (*men* — ordet som Sjtsjedrin omsatte til å bety: ørene vokser aldri over panna!) — men jeg blir alltid forferdelig ergerlig når en mann kommer til meg og ytrer vakre og sjarmerende ord, og krever at de skal bli akseptert for skjønnheten sin (hans?) og andre dyder» (s. 62). Ja, jeg blir også «alltid forferdelig ergelig».

som proletariatet *ikke kan* klare seg uten om det skal føre en halstarrig kamp mot sine grundig opplærte fiender. Bare på denne måten kan de arbeidende massene frambringe personer av samme kaliber som Bebel og Auer. Men det som i stor grad skjer automatisk i et politisk fritt land, må i Russland bli gjort overlagt og systematisk av organisasjonene våre. En arbeideragitator som er det minste talentfull og «lovene», *må ikke bli overlatt* til å arbeide elleve timer om dagen i en fabrikk. Vi skal ordne det slik at han kan bli underholdt av partiet, at han kan gå under jorda i god tid, at han skifter arbeidsfelt om han skal øke erfaringene sine, utvide perspektivet sitt, og klare å holde ut i hvert fall et par år i kampen mot gendarmene. Ettersom den spontane reisninga til bevegelsen deres blir breiere og djupere, frambringer massene i arbeiderklassen ikke bare et økende antall begavede agitatorer, men også begavede organisatorer, propagandister og «praktiske kadre» i den beste betydninga av ordet, fra rekkene sine (av de «praktiske» er det så få blant våre intellektuelle, som for det meste — på russisk vis — har litt likeglade og trege vaner). Når vi har styrker med særskilt opplærte arbeiderrevolusjonære som har gjennomgått grundige forberedelser (og sjølsagt revolusjonære «innafor alle våpengreiner»), er det ikke noe politisk politi i verden som kan klare å kappes med dem, for disse styrkene, som har viet seg helt og fullt til revolusjonen, vil nyte en uendelig tillit fra de breieste massene av arbeiderne. Det er vi som må bli direkte *anklaga* for å gjøre alt for lite for å «stimulere» arbeiderne til å ta fatt på denne veien med profesjonell revolusjonær opplæring, felles for dem og de «intellektuelle», og for alt for ofte å sette dem tilbake med de tåpelige talene våre om hva som «kan bli forstått» av massene av arbeiderne, av «gjennomsnittsarbeiderne», osv.

Når det gjelder dette — som andre saker — har det snevre perspektivet på det organisatoriske arbeidet vårt uten tvil direkte bakgrunn i den kjensgjerninga (sjøl om det store flertallet av «økonomistene» og nybegynnerne i det praktiske arbeidet ikke oppfatter dette) at vi innskrenker teoriene og de politiske oppgavene våre til et snevert felt. Knep for spontaniteten ser ut til å gi næring til en frykt for å ta bare et eneste skritt bort fra

det som massene «kan forstå», en frykt for å heve seg for høyt over rein underkastelse for massenes øyeblikkelige og direkte krav. Ikke vær redde, mine herrer! Husk at vi står så lavt på det organiserte planet at sjølve ideen om at vi *kunne* heve oss *for* høyt opp, er latterlig!

E. EN «SAMMENSVERGELSES»ORGANISASJON OG «DEMOKRATI»

Ennå er det mange mennesker blant oss som er så følsomme for «livets røst» at de er reddere for den enn for noe annet her i verden, og de anklager tilhengerne av det synet som er framstilt her for å følge ei Narodnaja Volja-linje, for at disse ikke forstår «demokrati», osv. Disse anklagene, som sjølsagt blir gjentatt av *Rabotsjeje Djelo*, må vi ta opp.

Forfatteren av disse linjene kjenner utmerka godt til at økonomistene i St. Petersburg også retta anklager mot *Rabotsjaja Gazeta* for Narodnaja Volja-tendenser. (Dette kan en godt forstå når det blir sammenlikna med *Rabotsjaja Mysl*.) Derfor blei vi ikke det minste overraska da en kamerat fortalte oss at sosialdemokratene i byen framstilte *Iskra* som et Narodnaja Volja-organ, straks etter at *Iskra* kom ut. Vi blei sjølsagt smigra av denne anklagen, for hvilken anstendig sosialdemokrat har ikke økonomistene ankla for å være en sympatisør av Narodnaja Volja?

Disse anklagene er resultatet av en dobbelt misforståelse. For det første er den revolusjonære bevegelsens historie så lite kjent blant oss, at navnet «Narodnaja Volja» blir brukt for å betegne alle ideer om en militant, sentralisert organisasjon som erklærer målbevisst kamp mot tsarismen. Men den storarta organisasjonen som de reovlusjonære hadde i sytti-åra — og den bør være en modell for oss — blei ikke oppretta av Narodnaja Volja, men av *Zemlja i Volja*⁶², som blei splitta i Tsjorni Peredel⁶³ og Narodnaja Volja. Ut fra dette er det latterlig, både fra et historisk og et logisk standpunkt, å se på

en militant revolusjonær organisasjon som noe særskilt Narodnaja Volja-aktig, for *ingen* revolusjonær retning som tenker alvorlig på å kjempe, kan være uten en slik organisasjon. Feilen Narodnaja Volja gjorde var ikke at den prøvde å ta inn *alle* de misnøyde i organisasjonen, og å lede denne organisasjonen i målbevisst kamp mot autokratiet. Det var tvert om en stor historisk fortjeneste. Feilen var at den stolte på en teori som i sin kjerne ikke var noen revolusjonær teori i det hele tatt, og enten visste ikke medlemmene av Narodnaja Volja hvordan de skulle knytte bevegelsen ubrytelig sammen med klassekampen i det kapitalistiske samfunnet som var i utvikling, eller så var de ute av stand til å gjøre det. Bare en grov mangel på forståelse av marxismen (eller at en «forstår» den i «struveismen»s ånd) kunne skape den oppfatninga at når det oppstår en spontan massebevegelse blant arbeiderklassen, så *frir* dette oss fra plikta til å skape en like god organisasjon av revolusjonære som den som Zemlja i Volja hadde, eller snarere en enda bedre organisasjon. Tvert om er det slik at denne massebevegelsen *pålegger* oss denne plikta. For den spontane kampen til proletariatet kommer ikke til å bli den ekte «klassekampen» til proletariatet, før kampen blir leda av en sterk organisasjon av revolusjonære.

For det andre misforstår mange polemikken som sosialdemokratene alltid har ført mot et «sammensvergelses»syn på den politiske kampen, slik også B. Kritsjevski (*Rabotsjeje Djelo*, nr. 10, s. 18) opplagt gjør. Vi har alltid protestert og vil sjølsagt fortsette å protestere mot å *innskrenke* den politiske kampen til sammensvergelses*. Men dette betyr sjølsagt ikke at vi avviser behovet for en sterk revolusjonær organisasjon. Etter å ha polemisert mot å redusere den politiske kampen til sammensvergelses, gir jeg derfor, i den brosjyra som blei nevnt i forrige fotnote, ei framstilling (som et sosialdemokratisk ideal) av en organisasjon som er så sterk at den er i stand til å «bruke... oppstand» og «alle

* Jfr. *Oppgavene til de russiske sosialdemokratene* (1897), s. 21, polemikk mot P.L. Lavrov. (Se Lenin, Samla verk, eng. utg. 1972, bind 2, s. 340—41. — *Red.*)

andre former for angrep» for å «rette det avgjørende slaget mot absolutismen.*

I *formen* kan altså en slik sterk revolusjonær organisasjon i et autokratisk land bli framstilt som en organisasjon av «sammensvorne», fordi det franske ordet «conspiration» har samme betydning som det russiske ordet «*sagovor*» («sammensvergelse»), og en slik organisasjon må være strengt hemmelig. At den er hemmelig, er et så nødvendig vilkår for en slik type organisasjon, at alle de andre vilkåra (tallet på og utvelginga av medlemmer, oppgaver osv.) må være i samsvar med det. Derfor ville det virkelig være uhyre barnslig å frykte anklagen om at vi sosialdemokrater ønsker å skape en organisasjon av sammensvorne. En slik anklage burde være like så smigrende for alle motstanderne av økonomismen, som anklagen om at vi følger ei Narodnaja Volja-linje.

Det kan bli reist ei innvending om at en så mektig og strengt hemmelig organisasjon alt for lett kommer til å kaste seg ut i et angrep før tida er inne, og tankeløst-skjerpe bevegelsen før veksten i den politiske misnøyen, og styrken i gjæringa og forbitringa i arbeiderklassen osv., har gjort et slikt angrep mulig og nødvendig. Denne innvendinga kan bli reist på grunnlag av at en slik organisasjon samler alle trådene i de hemmelige virksomhetene i hendene sine, og nødvendigvis er sentralistisk. Til dette svarer vi: Om en snakker abstrakt, kan det sjølsagt ikke bli benekta at en militant organisasjon tankeløst *kan* ta del i et slag som *kan* ende med nederlag, et

* *Oppgavene til de russiske sosialdemokratene*, s. 23. Vi skal forresten gi enda et eksempel på den kjensgjerninga at enten er det slik at *Rabotsjeje Djelo* ikke veit hva det snakker om, eller så skifter det oppfatning «etter den veien vinden blåser». I nr. 1 av *Rabotsjeje Djelo* finner vi følgende avsnitt understreka: «*De standpunktene som blir lagt fram i brosjyra er helt og fullt i samsvar med det redaksjonelle programmet til Rabotsjeje Djelo,*» (s. 142). Virkelig? Er standpunktet om at å styrte autokratiet ikke må bli satt som den første oppgava for massebevegelsen i samsvar med de standpunktene som blir satt fram i *Oppgavene til de russiske sosialdemokratene*? Er teorien om «den økonomiske kampen mot arbeidskjøperne og regjeringa» og stadie-teorien i samsvar med de standpunktene som blir satt fram i brosjyra? Vi overlater til leseren å dømme om et tidsskrift som oppfatter «samsvar i meninger» på denne merkelige måten, kan ha faste prinsipper.

nederlag som helt kunne ha vært unngått under andre vilkår. Men vi kan ikke innskrenke oss til å tenke abstrakt om et slikt spørsmål, fordi alle kamper har den abstrakte muligheten til et nederlag i seg, og det fins ingen andre måter å *minske* denne muligheten på enn å forberede seg organisatorisk for kampen. Om vi derimot tar utgangspunkt i de konkrete vilkåra som for tida rår i Russland, må vi komme til den positive slutninga at en sterk revolusjonær organisasjon er helt nødvendig, nettopp nå, da det ennå ikke fins noen slik organisasjon, og da den revolusjonære bevegelsen vokser raskt og spontant, kan vi *alt iaktta* to motsatte ytterpunkter (som «møtes» — som ventet var). Disse er den fullstendig uholdbare økonomismen og preiket om måtehold, og den like uholdbare «oppildnende terroren», som «på en kunstig måte strever etter å frambringe kjennemerkene på at bevegelsen, som utvikler og styrker seg, er fullt utvikla mens den er nærmere startfasen enn slutfasen.» (V. Sasulitsj i *Zarja*, nr. 2—3, s. 353.) Og tilfellet *Rabot-sjeje Djelo* viser at *det fins* sosialdemokrater som gir etter for begge ytterpunktene. Dette er ikke noen overraskelse, for — sett bort fra andre grunner — kan *aldri* den «økonomiske kampen mot arbeidskjøperne og regjeringa» tilfredsstillende revolusjonære, og motsatte ytterpunkter vil derfor alltid dukke opp her og der. Bare en sentralisert, militant organisasjon, som målbevisst fører ut en sosialdemokratisk politikk som tilfredsstiller, så og si, alle revolusjonære instinkter og anstrengelser, kan verne bevegelsen mot å sette i verk tankeløse angrep, og forberede angrep som innfrir løftet om å lykkes.

Det kan bli reist enda ei innvending, nemlig at de synspunktene som blir satt fram her om organisasjon, motsier «det demokratiske prinsippet». Mens den forrige innvendinga var særs russisk i opphavet, er denne innvendinga en særs *utenlandsk* type. Og bare en organisasjon som holdt til i utlandet (Unionen av russiske sosialdemokrater i utlandet) var i stand til å gi redaksjonen sin instruks som dette:

«*Organisasjonsprinsipp*. For å sikre en vellykka utvikling og samling av sosialdemokratiet, må partiorganisasjonens prinsipp om breitt demokrati bli

understreka, utvikla og kjempa for. Særlig er dette nødvendig ut fra de anti-demokratiske tendensene som har vist seg i partiet vårt.» (*To konferanser*, s. 18.)

I neste kapittel skal vi se hvordan *Rabotsjeje Djelo* kjemper mot de «anti-demokratiske tendensene» til *Iskra*. I dette kapitlet skal vi se nærmere på det «prinsippet» som økonomistene setter fram. Alle vil trulig være enige i at «prinsippet om breitt demokrati» forutsetter de to følgende vilkåra: For det første full offentlighet, og for det andre valg til alle verv. Det ville være latterlig å snakke om demokrati uten offentlighet, og i tillegg en offentlighet som ikke er begrensa til medlemskap i organisasjonen. Vi kaller Det tyske sosialistpartiet en demokratisk organsiasjon fordi det utfører alle virksomhetene sine offentlig. Sjøl partikongressene er åpne. Men ingen ville kalle en organisasjon som er skjult i et slør av hemmelighet for alle bortsett fra medlemmene, for demokratisk. Hva er da poenget med å sette fram «prinsippet om breitt demokrati», når det grunnleggende vilkåret for dette prinsippet *ikke kan bli oppfylt* av en hemmelig organisasjon? «Det breie prinsippet» framviser sjøl at det ganske enkelt er en klangfull, men tom frase. Det avlører videre en fullstendig mangel på forståelse av de brennende oppgavene for øyeblikket når det gjelder organisasjon. Alle veit hvor stor mangelen på sikkerhet er blant de «breie» massene av våre revolusjonære. Vi har hørt de bitre klagene til B-v om dette og det helt rettferdige kravet hans om en «streng utvelgelse av medlemmer» (*Rabotsjeje Djelo*, nr. 6, s. 42). Og likevel *krever* ikke personer, som skryter av en skarp «sans for realiteter» den strengeste hemmeligholding og den strengeste (følgelig strengere) utvelging av medlemmer, i en situasjon som denne. De krever «et prinsipp om breitt demokrati»! Det er dette vi kaller å være helt på jorden.

Situasjonen er ikke noe bedre når det gjelder det andre kjennetegnet på demokrati, nemlig valgprinsippet. I politisk frie land blir dette vilkåret tatt for gitt. «De som godtar partiprogrammet, og yter partiet all mulig støtte, er medlemmer av partiet» — slik lyder paragraf 1 i vedtektene til Det tyske sosialdemokratiske partiet. Siden

hele den politiske arenaen er like åpen for offentligheten som en teaterscene er det for publikum, er denne anerkjennelsen eller ikke-anerkjennelsen, støtta eller motstanden, kjent for alle fra pressa og fra offentlige møter. Alle kjenner til at den og den politikeren starta slik og slik, at han gikk gjennom den og den utviklinga, at han oppførte seg sånn og sånn i vanskelige tider, og at han har de og de egenskapene. Følgelig kan *alle* medlemmene av partiet velge eller avstå fra å velge denne personen til et bestemt partiverv, for de kjenner alle kjensgjerningene. Den allmenne kontrollen (i bokstavelig forstand) som blir utøvd over alle handlingene til et medlem av partiet på det politiske området, setter i gang en automatisk mekanisme, som har som resultat det som i biologien blir kalt «den som er best egna, overlever». «Naturlig utvelgelse» gjennom full offentlighet, valg og allmenn kontroll sikrer at hver eneste politisk størrelse til sjuende og sist kommer til å være «på sin rette plass» og gjøre det arbeidet som han passer best for, ut fra kreftene og evnene sine, om han sjøl tar konsekvensene av de feilene han gjør, og beviser for all verden evnene sine til å erkjenne de mistaka han gjør og unngå dem.

Prøv å få dette bildet til å passe med ramma for autokratiet vårt! Er det tenkelig at alle «som godtar prinsippene i partiprogrammet og gir all mulig støtte til partiet» kan kontrollere alle handlinger til den revolusjonære som arbeider hemmelig i Russland? Er det tenkelig at alle kan velge en av disse revolusjonære til et bestemt verv, når den revolusjonære *må* skjule hvem han er for ni av ti av disse «alle», nettopp for å utføre arbeidet sitt? Om en tenker litt over den virkelige betydninga av de høylydte frasene som *Rabotsjeje Djelo* serverer, vil en skjønne at «breitt demokrati» i partiorganisasjonen ikke er noe annet enn et *ubrukelig og skadelig leiketøy*, så lenge det formørkede autokratiet og herredømmet til gendarmeriet rår. Det er et ubrukelig leiketøy fordi ingen revolusjonær organisasjon i virkeligheten noen gang har praktisert, eller kunnet, praktisere *breitt* demokrati, uansett hvor mye den har ønska å gjøre det. Det er et skadelig leiketøy fordi alle forsøk på å praktisere «prinsippet om breitt demokrati» ganske enkelt vil lette arbeidet til politiet med å foreta razziaer i

stort omfang, fordi det vil gjøre amatørismen som rår nå evig, og fordi det vil lede tankene til aktivistene vekk fra den alvorlige og tvingende oppgava med å trene seg opp til yrkesrevolusjonære, og over til å lage detaljerte «papir»regler for valgsystemer. Bare i utlandet, der folk som ikke har noen sjanse til å utføre aktivt arbeid svært ofte samler seg, kunne denne «demokrati-leiken» utvikle seg her og der, særlig i smågrupper.

For å vise det utiltalende i favorittknepet til *Rabotsjeje Djelo* med å sette fram det truverdige «prinsippet» om demokrati i revolusjonære virksomheter, skal vi igjen trekke fram et vitne. Dette vitnet, J. Serebrjakov, redaktør av London-tidsskriftet *Nakanune*, er svak for *Rabotsjeje Djelo*, og fylt av et heftig hat mot Plekhanov og «plekhanov-folka». I artiklene i *Nakanune* om splittelsen i Unionen av russiske sosialdemokrater i utlandet, tok tidsskriftet avgjort parti for *Rabotsjeje Djelo*, og fyrte av ei salve av smålige skjellsord mot Plekhanov. Derfor er dette vitnet enda mer verdifullt i det spørsmålet vi diskuterer. I *Nakanune* juli 1889 (nr. 7), argumenterte Serebrjakov i en artikkel kalt «Om manifestet til Gruppa for arbeiderne si sjølfrikjøring», for at det var «uanstendig» å snakke om slike ting som «sjølfbedrag, lederskap og den såkalte areopagen* i virkelig revolusjonær bevegelse». Han skreiv, *inter alia* (blant annet. — *Red.*): «Mysjkin, Rogatsjov, Tsjeljabov, Mikhailov, Perovskaja, Figner og andre så aldri på seg sjøl som ledere, og ingen valgte eller pekte dem noen gang ut som ledere, sjøl om de i virkeligheten var ledere fordi de tok på seg mesteparten arbeidet, gikk inn på de farligste stedene, og fordi arbeidet deres var det som ga de største resultatene i den propagandistiske perioden og i perioden med kamp mot regjeringa. De blei ikke ledere fordi de ønska det, men fordi kameratene som omga dem hadde tiltru til klokskapen deres, til handlekrafta deres og til lojaliteten deres. Det er alt for barnslig å være redde for noen slags areopag (om en ikke er redd for en, hvorfor skrive om det da?) — som ville komme til å lede bevegelsen på en tilfeldig måte. Hvem ville høre på den?»

* areopag — gr., haug, sete, for domstol i det gamle Aten. — *Red.*

Vi spør leseren: På hvilken måte skiller «areopagen» seg fra «anti-demokratiske tendenser»? Og er det ikke opplagt at det «truverdige» organisasjonsprinsippet til *Rabotsjeje Djelo* er like barnslig og uanstendig? Det er barnslig fordi ingen ville høre på «areopagen» eller folk med «anti-demokratiske tendenser», dersom «kamera-tene som omgir dem» ikke hadde noen tru på «klokskapen, handlekrafta og lojaliteten deres». Det er uanstendig fordi det er et demagogisk utfall som er ment å spille på innbilskheten til noen og på uvitenheten til andre når det gjelder hvor bevegelsen vår faktisk står nå, og på mangelen på skolering og på uvitenheten om historia til den revolusjonære bevegelsen hos andre igjen. Det eneste alvorlige organisasjonsprinsippet for aktivistene i bevegelsen vår burde være den strengeste hemmeligholdinga, den strengeste utvelgelsen av medlemmer og opplæring av yrkesrevolusjonære. Om vi hadde slike egenskaper, ville vi sikre oss noe langt mer enn «demokratisme», nemlig fullstendig, kameratslig og gjensidig tillit blant revolusjonære. Dette har avgjørende betydning for oss, for i Russland kan det ikke være snakk om å erstatte det med alminnelig demokratisk kontroll. Det ville være et stort mistak å tru at i og med at det er umulig å opprette virkelig «demokratisk» kontroll, så blir medlemmene av den revolusjonære organisasjonen uten noen som helst kontroll. De har ikke tid til å pønske på barnslige former for demokratisme (demokratisme innafor en tett organisasjon av kamerater, der det hersker fullstendig og gjensidig tillit), men de har en sterk sans for *ansvaret* sitt, for de veit erfaringsmessig at en organisasjon av virkelige revolusjonære ikke kommer til å sky noe som helst for å kvitte seg med et uverdigg medlem. Videre fins det en ganske godt utvikla offentlighet i russiske (og internasjonale) revolusjonære kretser, som har ei lang historie bak seg, og som strengt og uten skånsel straffer alle avvik fra de pliktene kameratskapet innebærer (og «demokratisme», virkelig og ikke leikedemokratisme, utgjør en del av helheten i begrepet kameratskap). Om en tar alt dette med i betraktninga, vil en skjønne at dette snakket om disse uttalelsene om «anti-demokratiske tendenser» har den mugne lukta av leiken med allmennheter, som de forfaller til i utlandet.

En må også ta med i betraktninga at den andre kilden til dette snakket, nemlig barnsligheten, også er oppstått ved å blande sammen oppfatninger av hva demokrati betyr. I boka til herr og fru Webb om de engelske fagforeningene, finner vi et interessant kapittel som har overskrifta «Primitivt demokrati». Her forteller forfatterne hvordan de engelske arbeiderne i den første perioden med foreninger så det som et nødvendig kjenne-tegn på demokrati at alle medlemmene gjorde alt når det gjaldt å styre foreningene. Ikke bare var det slik at alle spørsmål blei avgjort ved at alle medlemmene stemte, men alle tillitsverv blei utført av alle medlemmene etter tur. Det var nødvendig med en lang periode med historiske erfaringer før arbeiderne skjønnte det latterlige i å oppfatte demokrati slik, og for å få dem til å skjønne nødvendigheten av representative organer på den ene sida, og heltidsfunksjonærer på den andre. Først etter at det hadde skjedd ei rekke tilfeller med økonomisk sammenbrudd i fagforeningskassene, forsto arbeiderne at størrelsen på kontingenten og støttebidraga ikke rett og slett kunne bli avgjort av ei demokratisk avstemning, men at dette også krever råd fra forsikringseksperter. La oss også se på boka til Kautsky om parlamentarisme og folkelovgivning. Der finner vi at de slutningene som den marxistiske teoretikeren trekker, er i samsvar med lærdommene fra mange år med praktisk erfaring som de arbeiderne som organiserte seg «spontant» fikk. Kautsky protesterer sterkt mot den primitive oppfatninga av demokrati som Rittinghausen har. Han latterliggjør dem som i demokratiets navn krever at «aviser for folket skal bli redigert direkte av folket», og viser at *yrkesjournalister*, *yrkesparlamentarikere* osv. er nødvendige for den sosialdemokratiske ledelsen av klassekampen til proletariatet. Han angriper «sosialismen til anarkister og *litterateurs**, som «i jakta si på effekter», forherliger direkte lovgivning av hele folket, og som dermed ikke forstår at denne ideen bare kan bli anvendt i relativ forstand i det moderne samfunnet.

De som har drevet praktisk arbeid i bevegelsen vår, kjenner til hvor utbredt den «primitive» oppfatninga av

* *litterateurs*: skribenter, forfattere. — Red.

demokrati er blant massene av studenter og arbeidere. Det er ikke noen overraskelse at denne oppfatninga også trenger inn i vedtektene for organisasjoner og i litteraturen. Økonomister av Bernstein-typen tok med følgende i vedtektene sine: «§ 10. Alle saker som angår hele foreningsorganisasjonen skal bli avgjort gjennom flertallsvalg der alle medlemmene deltar». Økonomistene av terrorist-typen gjentar etter dem: «Vedtaka i komiteen skal først bli satt i verk etter at alle sirklene har fått kjennskap til dem» (*Svoboda*, nr. 1, s. 67). Legg merke til at dette forslaget om utbredt bruk av referendum* blir satt fram i tillegg til kravet om at *hele* organisasjonen skal bli bygd opp på grunnlag av valg! Sjølsagt vil vi ikke fordømme aktivister, som har hatt alt for få muligheter til å studere teorien og virksomheten til virkelige demokratiske organisasjoner, på grunnlag av dette. Men når *Rabotsjeje Djelo*, som krever å lede kampen, under slike vilkår innskrenker seg til et vedtak om breie demokratiske prinsipper, kan vi vel ikke framstille dette som annet enn reint «effektmakeri»?

F. LOKALT OG LANDSOMFATTENDE ARBEID

De innvendingene som er reist mot den organisasjonsplanen som er streka opp her, om at den er udemokratisk og konspiratorisk, er fullstendig uholdbar. Likevel står det igjen et spørsmål som blir reist svært ofte, og som fortjenr å bli undersøkt møye. Dette er spørsmålet om forholdet mellom lokalt arbeid og landsomfattende arbeid. Noen er redde for at opprettelse av en sentralistisk organisasjon vil endre tyngdepunktet fra lokalt til landsomfattende arbeid, og skade bevegelsen ved at forbindelsen vår med de arbeidende massene og kontinuiteten i den lokale agitasjonen i alminnelighet blir dårligere. Til dette svarer vi at bevegelsen vår i de seinere åra nettopp har lidd av at lokale aktivister har vært alt for oppslukt av lokalt arbeid, og at det derfor er helt

* *Referendum*— lat., folkeavstemning. — *Red.*

nødvendig å endre tyngdepunktet til nasjonalt arbeid i en viss grad. Og dette vil ikke gjøre banda våre til og kontinuiteten i den lokale agitasjonen vår dårligere, men styrke dem. La oss ta spørsmålet om sentrale og lokale aviser. Jeg må be leseren om ikke å glemme at vi bare bruker utgivelse av aviser som *et eksempel* for å illustrere det revolusjonære arbeidet i alminnelighet, altså uendelig mye breiere og mer forskjelligarta arbeid.

I massebevegelsens første periode (1896-98) gjorde lokale revolusjonære aktivister et forsøk på å gi ut ei all-russisk avis — *Rabotsjaja Gazeta*. I den neste perioden (1898-1900) tok bevegelsen et kjempeskritt framover, men lederne var fullstendig oppslukt av å gi ut lokale skrifter. Om vi regner oss fram til det samla tallet på lokale aviser som blei gitt ut, vil vi finne at i gjennomsnitt blei det gitt ut ett nummer i måneden*. Er ikke dette et bilde på amatørismen vår? Viser ikke dette klart at den revolusjonære organisasjonen vår henger etter den spontane veksten i bevegelsen? Om *det samme antallet* aviser var blitt gitt ut av én eneste organisasjon, og ikke av spredte lokale grupper, så ville vi ikke bare ha spart store anstrengelser, men vi ville ha sikra uendelig mye større stabilitet og sammenheng i arbeidet vårt. De aktivistene som arbeider *aktivt*, og nesten bare med lokale utgivelser, (også i dag er dette dessverre sant i de langt fleste tilfellene), taper ofte dette av syne. Dette gjelder også de skribentene som viser en forbausende quijotisme** i dette spørsmålet. Aktivistene er som regel fornøyde med argumentet om at «det er vanskelig»*** å ta del i organiseringa av ei allrussisk avis for lokale aktivister, og at lokale aviser er bedre enn ingen aviser i

* Se *Melding til partikongressen*⁶⁴, s. 14. «Fra da av (1897) til våren 1900 blei det gitt ut tretti nummer av forskjellige aviser på forskjellige steder. I gjennomsnitt blei det gitt ut mer enn et nummer i måneden.»

***quijotisme* (eller donquijoteri) — svermeri, overspenthet, fantasi. — Etter navnet på «helten» (Don Quijote) i ei berømt bok av den spanske forfatteren Cervantes. — *Red.*

*** Denne vansken er mer tilsynelatende enn virkelig. *Det fins* i virkeligheten *ikke* en eneste lokal studiesirkel som ikke har høve til å ta på seg en eller annen oppgave i samband med det landsomfattende arbeidet. «Ikke si: jeg kan ikke. Si: jeg vil ikke.»

det hele tatt. Dette argumentet er sjølsagt helt rett, og vi vurderer ikke den enorme betydninga og nytten av lokalaviser i *alminnelighet* lavere enn en hvilken som helst lokalaktivist gjør det. Men dette er ikke poenget. Poenget er om vi ikke kan overvinne oppsplittinga og amatørismen, som blir uttrykt så grelt av de tretti utgavene av de lokalavisene som er blitt gitt ut i Russland i løpet av to og et halvt år? Dere må ikke innskrenke dere til den udiskutable men alt for allmenne påstanden om nytten av lokalaviser i alminnelighet. Dere må ha mot til ærlig å innrømme de dårlige sidene ved dette, som erfaringene fra disse to og et halvt åra har avslørt. Disse erfaringene har vist at under de vilkåra som vi arbeider i, er disse lokale avisene i de fleste tilfellene ustabile i prinsippene sine, uten politisk betydning, svært kostbare når det gjelder bruk av revolusjonære krefter og fullstendig utilfredsstillende ut fra en teknisk synsvinkel (jeg tenker sjølsagt ikke på trykketeknikken, men på antallet av og regelmessigheten i utgivelser). Disse manglene er ikke tilfeldige mangler. De er det nødvendige resultatet av oppsplittinga, som på den ene sida forklarer at det er ei overvekt av lokalaviser i den perioden som vi undersøker, og den blir på den andre sida *holdt oppe* av denne overvekta. Det er uten tvil umulig for en enkelt lokalorganisasjon å heve avisa si til et nivå for et politisk organ som opprettholder faste prinsipper, og det er *ikke mulig* at den kan samle inn og bruke tilstrekkelig stoff for å belyse hele det politiske nivået vårt. Det argumentet som vanligvis blir brukt for å støtte behovet for mange lokalaviser i frie land, om at trykkekostnadene er lave når dette arbeidet blir gjort av lokale aktivister, og at folket kan bli holdt underretta mer fullstendig og raskere — dette *argumentet* taler *mot* lokalaviser i Russland, noe erfaringene har vist. De viser seg å være svært kostbare når det gjelder bruken av revolusjonære krefter, og de kommer ut *svært* sjelden, av den enkle grunn at det å gi ut ei *illegal* avis krever et stort hemmelig apparat, uansett hvor lita avisa er. Et slikt apparat er mulig først når det hersker fabrikkproduksjon i stort omfang, for dette apparatet kan ikke bli skapt i et lite handverkerverksted. Svært ofte setter det primitive nivået til det hemmelige apparatet (enhver aktivist kan viste til tallrike tilfeller)

politiet i stand til å nytte utgivelsen og spredninga av et eller to nummer til å gjøre *massearrestasjoner*, som soper alt så reint at det blir nødvendig å starte på nytt igjen. Et godt organisert hemmelig apparat krever godt trena yrkesrevolusjonære og ei arbeidsdeling som blir nytta konsekvent. Men disse to krava er ikke en enkelt lokal-organisasjon i stand til å fylle, uansett hvor sterk den måtte være på et gitt tidspunkt. Det er ikke bare de allmenne interessene til bevegelsen vår som helhet (fostringa av aktivister i faste sosialistiske og politiske prinsipper) som er *bedre tjent med aviser som ikke er lokale*, men også de særegent lokale interessene. Dette kan synes sjølmotsigende ved første øyekast, men det er blitt fullstendig bevist gjennom de to og et halvt åra med erfaringer som vi har vist til. Alle vil være enig om at hvis alle de lokale kreftene som tok del i utgivelsen av de tretti avisnumrene hadde arbeidd med ei eneste avis, så ville vi lett ha kunnet gitt ut seksti, om ikke hundre nummer som ville ha gitt et mer fullstendig uttrykk for alle de særegent lokale trekka ved bevegelsen som et resultat av dette. Det er sant at det ikke er noen lett sak å få til en slik grad av organisering, men vi må bli klar over behovet for det. Alle de lokale studiesirkelene må tenke på det og *arbeide aktivt* for å oppnå det, uten å vente på et puff utafra, og uten å la seg friste av populariteten til ei lokalavis som fins i nærheten. At ei avis er populær og fins i nærheten, er villedende, noe som de revolusjonære erfaringene våre har vist. Og det er virkelig en dårlig tjeneste disse skribentene gjør det praktiske arbeidet, disse skribentene som ikke får øye på dette illusjonsmakeriet, mens de sjøl trur at de er så nært forbundet med aktivistene, og som snakker seg bort fra saka med det forbausende hule og billige argumentet om at vi må ha lokalaviser, vi må ha distriktsaviser og vi må ha allrussiske aviser. Reint allment er sjølsagt alt dette nødvendig, men når en prøver å løse et konkret organisatorisk problem, må vi ta tidspunktet og omstendighetene med i betraktninga. Er det ikke don quijoteri når *Svoboda* (nr. 1, s. 68) skriver følgende i en særartikkel «som omhandler *spørsmålet om ei avis*»: «Vi mener at alle områder som har et noenlunde betydelig antall arbeidere burde ha en egen arbeideravis, ikke ei avis som blir innført fra et eller annet

sted, men sin egen avis.» Om han som skreiv disse orda nekter å tenke over hva de betyr, så kan i det minste leseren gjøre det for ham. Hvor mange snes, om ikke hundrevis, av «områder med et noenlunde betydelig antall arbeidere» fins det ikke i Russland! Og for ei opprettholding av amatørmetodene våre det ville bety dersom hver lokalorganisasjon virkelig satte i gang med å gi ut sin egen avis! Hvordan ville ikke denne spredninga lette oppgava til gendarmeriet med å kartlegge — uten «noen særlig store» vansker — lokale revolusjonære arbeidere med en gang de starta virksomheten sin, og hindre dem i å utvikle seg til virkelig revolusjonære. En som leser ei allrussisk avis, fortsetter forfatteren, ville finne lite av interesse i skildringene av overgrepa fra fabrikk-eierne og «detaljene fra fabrikklivet i forskjellige andre byer». Men «en som bor i Orel ville ikke kjede seg når han leser om det som skjer i Orel. I hvert nummer ville han få greie på hvem som har «fått seg en på trynet», og hvem som er blitt «flådd», og han ville juble høyt av fryd.» (s.69) Ganske visst jubler leseren i Orel høyt, men tankene til skribenten flyr også høyt — alt for høyt. Han burde ha spurt seg sjøl om en slik interesse for småting er bra taktisk sett. Vi er de første til å verdsette betydninga og nødvendigheten av å avsløre hva som skjer på fabrikkene, men en må huske på at vi har nådd et stadium da folk i St. Petersburg synes det er kjedelig å lese St. Petersburgs-korrespondansen i St.Petersburg-bladet *Rabotsjaja Mysl*. Vi har alltid avslørt, og *må fortsette* å avsløre hva som skjer på fabrikkene ved å bruke flygeblad, men vi må heve nivået til *avisa*, ikke senke det ned til nivået til et fabrikkflygeblad. Det vi krever av ei avis, er ikke så mye «små» avsløringer, men avsløringer av de store, typiske ondene ved fabrikklivet. Disse avsløringene må være bygd på særlig slående kjensgjerninger, og følgelig kunne vekke interesse hos *alle* arbeiderne og alle lederne i bevegelsen. De må kunne øke kunnskapen deres virkelig, utvide horisonten deres og tjene som et utgangspunkt for å vekke nye distrikter og arbeidere fra stadig nye fagområder.

«Videre kan alle overgrepa fra fabrikkledelsen og andre autoriteter bli fordømt der og da av ei lokalavis. I ei fjern, landsomfattende avis ville imidlertid kjens-

gjerningene være glemt der de fant sted når nyhetene kommer fram dit. Når leseren får avisa, kommer han til å utbryte: 'Når var det? Hvem husker det?''» (samme sted). Akkurat — hvem husker det! Fra den samme kilden får vi vite at de 30 avisutgavene som kom ut i løpet av to og et halvt år, blei gitt ut i seks byer. Dette er *et gjennomsnitt på ei utgave for hver by i halvåret!* Og sjøl om den lettsindige skribenten vår *tredobla* anslaget sitt over det som kommer ut av det lokale arbeidet (som ville være galt når det gjelder gjennomsnittsbyen, fordi det er umulig å øke produktiviteten i noen særlig utstrekning med «tommelfinger»-metodene våre), så ville vi likevel bare få ei utgave annenhver måned, dvs. slettes ikke noe som minner om «å fordømme der og da». Det ville imidlertid være nok om ti lokalorganisasjoner slo seg sammen og sendte utsendingene sine til å delta aktivt med å organisere ei landsomfattende avis, slik at vi kunne bli i stand til å «fordømme» virkelig framstående og typiske, og ikke små, onder hver fjortende dag *over hele Russland*. Ingen som veit hvordan det står til i organisasjonene våre kan ha den minste tvil når det gjelder dette. Og når det gjelder å gripe fienden på fersk gjerning, om vi virkelig mener det og ikke bare bruker det som en vakker frase, så er det helt umulig for ei illegal avis, allment sett. Det kan bare bli gjort ved å bruke flygeblad, fordi tidsbegrensningene for avsløringer av denne typen i beste fall er en dag eller to (f.eks. de vanlige korte streikene, de voldsomme sammenstøtene på fabrikkene, demonstrasjonene, osv.).

«Arbeiderne lever ikke bare på fabrikkene, men også i byene», fortsetter forfatteren vår, og går fra det særegne til det allmenne med en logikk som er så streng at den ville ha gjort ære på sjølveste Boris Kritsjevski. Han viser til slike saker som kommunestyre, kommunale sjukehus, kommunale skoler, og krever at avisene til arbeiderne ikke bør overse kommunale saker i alminnelighet.

Dette kravet, som i seg sjøl er et utmerka krav, tjener som et særlig levende bilde på det innholdsløse og abstrakte nivået som diskusjonene om lokalaviser alt for ofte er innskrenka til. For det første er det sånn at hvis avisene virkelig kom ut «i alle områder med et noenlunde betydelig antall arbeidere», med så detaljerte opp-

lysninger om kommunale saker som det *Svoboda* krever, så ville dette faktisk, ut fra vilkåra i Russland, uunn-gåelig utarte til at en beskjeftiga seg med hverdagslige småsaker. Og dette ville føre til at bevisstheten om det viktige i et landsomfattende angrep på det tsaristiske autokratiet blei svekka. Videre ville det styrke de svært kraftige utbrudda av en tendens som er blitt kjent som resultat av den berømte merknaden om de revolusjonære som snakker en masse om parlamenter som ikke eksisterer, og alt for lite om de kommunestyrene som faktisk fins. Vi sier «uunn-gåelig» for å streke under at *Svoboda* opplagt ikke ønsker at dette skal skje, men snarere det motsatte. Men fromme ønsker er ikke nok. For å kunne hamle opp med kommunale saker ut fra den rette synsvinkelen, i samband med hele arbeidet vårt, må dette først bli klart forstått, ikke bare i teorien, men gjen-nom tallrike eksempler, slik at det kan bli så stabilt som en *tradisjon*. Vi er slett ikke kommet så langt ennå. Like-vel må dette bli gjort *først*, før vi kan tillate oss å tenke på og snakke om ei utbredt lokal presse.

For det andre må en ha førstehands kunnskap, og ikke boklig kunnskap, om de sakene det dreier seg om for å skrive virkelig godt og interessant om kommunale saker. Men det fins neppe noen sosialdemokrater *noe som helst sted i Russland* som har slik kunnskap. For at en skal være i stand til å skrive om kommunale saker og stats-saker i aviser (ikke i folkelige brosjyrer), må en ha ferskt og forskjelligarta stoff, samla og skrevet ned av dyktige folk. Og for at vi skal være i stand til å samle og skrive ned slikt stoff, må vi ha kommet lenger enn det «primitive demokratiet» i en primitiv sirkel, der alle gjør alt, og der alle morer seg med avstemningsleiker. Det er nødvendig å ha en stab av skribenter og korrespondenter som er eksperter, en hær av sosialdemokratiske reportere som kan opprette kontakter vidt og breitt, som er i stand til å fatte kjernen i alle slags «statshemmeligheter» (som gjør den russiske embetsmannen så oppblåst, men som han har så lett for å plapre om), og som er i stand til å trenge inn «bak kulissene» — en hær av folk som må ha som sin «offisielle plikt» å være alle steder og vite alt. Og vi, partiet som kjemper mot *all* økonomisk, politisk, sosial og nasjonal undertrykking, kan og må finne,

samle, trene, mobilisere og sette en slik hær av allvitende folk i bevegelse — og ikke noe av dette er gjort ennå. Det er ikke bare det at vi ikke har tatt et eneste skritt i denne retninga på de aller fleste områdene. Til og med *erkjennelsen* for at dette er nødvendig mangler svært ofte. En vil lete forgjeves etter livfulle og interessante artikler, brev og avsløringer som dreier seg om våre små og store saker — diplomatiske, militære, kirkelige, kommunale, finansielle osv., osv., i den sosialdemokratiske pressa vår. Det fins *nesten ingenting*, eller svært lite, om disse sakene*. Det er derfor «det alltid ergrer meg svært når en mann kommer til meg, og sier vakre og fortryllende ord» om behovet for aviser i «alle områder med et noenlunde betydelig antall arbeidere», aviser som skal avsløre råttenskapen i fabrikkene, i kommunene og i regjeringa.

Det at det er en overvekt av lokalaviser i forhold til ei sentral presse, kan enten være et tegn på fattigdom eller det kan være et tegn på luksus. Det er et tegn på fattigdom når bevegelsen ennå ikke har utvikla kreftene til masseproduksjon, når den fortsetter med det amatørmessige rotet og er helt oppslukt av «de små detaljene fra fabrikklivet». Det er et tegn på luksus når bevegelsen *helt og holdent* mestrer oppgava med omfattende avsløringer og omfattende agitasjon, og det blir nødvendig å gi ut et stort antall lokalaviser i tillegg til den landsomfattende avisa. La hver enkelt sjøl ta stilling til hva det betyr i Russland i dag at det er en overvekt av lokalaviser. Jeg skal innskrenke meg til å formulere min egen konklusjon nøyaktig, for ikke å gi rom for misfor-

* Det er derfor at sjøl eksempler på ualminnelig gode lokalaviser helt og fullt stadfester synspunktet vårt. *Jusjni Robotsji*⁶⁵ er for eksempel ei utmerka avis, fullstendig fri for vakling i prinsippene. Men den har ikke vært i stand til å skaffe det den lokale bevegelsen har behov for, fordi den kommer ut med ujamne mellomrom og på grunn av omfattende politirazziaer. Det å legge fram de grunnleggende spørsmåla i bevegelsen og den breie politiske agitasjonen på prinsipielt vis har vist seg å være ei alt for stor oppgave for den lokale avisa. Det særlig verdifulle stoffet den har gitt ut, slik som artikler om kongressen til gruveeierne og om arbeidsløsheten, var i grunnen ikke lokalt stoff. *Det var behov for det i hele Russland*, ikke bare i den sørlig delen. Det har ikke stått noen slike artikler i noen av de sosialdemokratiske avisene våre ellers.

ståelser. Til nå har flertallet av de lokale organisasjonene våre nesten bare tenkt ut fra lokalaviser, og har viet nesten hele virksomheten sin til dette arbeidet. Dette er unormalt — det stikk motsatte burde vært tilfellet. Flertallet av de lokale organisasjonene burde overveie prinsipielt utgivelse av ei landsomfattende avis, og i hovedsak vie virksomheten sin til det. Før dette er blitt gjort vil vi *ikke* være i stand til å grunnlegge ei *eneste* avis som i noen særlig grad kan yte bevegelsen *omfattende* avis-agitasjon. Men når dette er gjort, vil det automatisk bli oppretta vanlige forbindelser mellom den nødvendige sentrale avisa og de nødvendige lokalavisene.

* * *

Ved første øyekast kan det se ut som om slutninga om at det er nødvendig å endre tyngdepunktet fra lokalt til landsomfattende arbeid ikke gjelder området for den særskilte økonomiske kampen. I denne kampen er de direkte fiendene til arbeiderne de enkelte arbeidskjøperne eller grupper av arbeidskjøpere, som ikke er knytta sammen i noen organisasjon som i det hele tatt likner den som regjeringa vår — som er den øyeblikkelige fienden vår i den politiske kampen — rår over, en reint militær og strengt sentralisert organisasjon, som er leda av en eneste vilje ned til den minste detalj.

Men det er ikke sånn at dette ikke gjelder for den økonomiske kampen. Som vi har pekt på gang på gang, er den økonomiske kampen en faglig kamp, og derfor er det nødvendig at arbeiderne organiserer seg ut fra faga, og ikke ut fra stedet de er ansatt på. Og organisering etter fag blir desto mer tvingende nødvendig ettersom arbeidskjøperne organiserer seg i alle slags selskaper og syndikater. Oppsplittinga vår og amatørismen vår er likefram ei hindring i dette organisasjonsarbeidet, som krever at det fins et enkelt allrusisk organ for revolusjonære, et organ som er i stand til å lede landsomfattende fagforeninger. Ovafor skildra vi hvilken type organisasjon som trengs for dette formålet. Nå vil vi legge til et par ord om spørsmålet om pressa vår i denne forbindelsen.

Knappt noen vil tvile på at hver eneste sosialdemo-

kratisk avis trenger *en egen avdeling* som tar seg av (den økonomiske) fagforeningskampen. Men veksten i fagbevegelsen tvinger oss til å overveie å danne ei fagforeningspresse. Likevel trur vi ikke at det, med få unntak, kan bli snakk om fagforeningsaviser i Russland på det nåværende tidspunktet. Det ville være luksus, og mange ganger har vi ikke en gang det daglige brødet. Den formen for ei fagforeningspresse som ville passe vilkåra for det illegale arbeidet vårt, og som alt nå er påkrevd, er *fagforeningsbrosjyrer*. I disse brosjyrene burde stoff både om *legale** og illegale saker bli samla og ordna systematisk — stoff om arbeidsvilkåra innafor et bestemt fag, om forskjellene når det gjelder dette i de ulike delene av Russland, om de viktigste krava som arbeiderne innafor et bestemt fag setter fram, om manglene i lovgivinga

* Legalt stoff er særlig viktig i denne sammenhengen, og vi er særlig tilbakeleggende når det gjelder evnen vår til å samle og nytte det på systematisk vis. Vi overdriver ikke når vi sier at en på en eller annen måte kunne lage ei fagforeningsbrosjyre bare på grunnlag av stoff om legale saker, men det kunne ikke blitt gjort bare på grunnlag av stoff om illegale saker. Når vi samler inn stoff om illegale saker fra arbeidere om illegale saker fra arbeidere om spørsmål av den typen som blir omhandla i *Rabotsjaja Mysl*, sløser vi svært med kreftene til revolusjonære (plassen deres i dette arbeidet kunne svært lett bli overtatt av aktivister som arbeider legalt), og likevel får vi aldri noe godt stoff. Grunnen er at en arbeider ikke kan få den kunnskapen som kontorpersonalet i en fabrikk, inspektørene, legene osv., har. Svært ofte kjenner han bare ei enkelt avdeling på en stor fabrikk. Han kjenner nesten alltid til de økonomiske resultatene, men ikke de allmenne vilkåra og normene for arbeidet sitt. Og disse opplysningene fins spredt i små avisreportasjer og i egne industri-, medisinske, semstvo- og andre tidskrifter.

Jeg husker levende det «første forsøket» mitt, som jeg ikke ville like å gjenta. Jeg brukte mange uker på å «spørre ut» en arbeider som ofte besøkte meg om alle sidene ved forholda som herska på den digre fabrikk han var ansatt ved. Sant nok, etter store anstrenginger makta jeg å få stoff til ei framstilling (av en eneste fabrikk!), men da intervjuet var slutt, tørka arbeideren svetten vekk fra panna og sa smilende: «Jeg syns det er lettere å arbeide overtid enn å svare på spørsmåla dine.»

Jo kraftigere vi holder fram med den revolusjonære kampen vår, jo mer vil regjeringa bli tvunget til å legalisere deler av «fagforenings»arbeidet, og på det viset vil den lette oss for noe av byrden vår.

på dette fagområdet, om viktige tilfeller av økonomisk kamp blant arbeiderne innafor dette fagområdet, om startfasen, den nåværende situasjonen i og behova til fagforeningsorganisasjonene deres osv. Slike brosjyrer ville for det første avlaste den sosialdemokratiske pressa vår for en masse faglige detaljer som bare interesserer arbeiderne innafor det gitte faget. For det andre ville de få ned på papiret resultatene av erfaringene våre i fagforeningskampen. De ville bevare det stoffet som blir samla, et stoff som nå bokstavlig talt forsvinner i massen av flygeblad og leilighetsvis brevveksling, og de ville oppsummere dette stoffet. For det tredje kunne de tjene som veiledning for agitatorer, fordi arbeidsvilkåra endrer seg relativt sakte, og fordi hovedkrava til arbeiderne innafor et gitt fagområde er svært stabile (jfr. for eksempel de krava som veverne i Moskva-området satte fram i 1885, og de som blei satt fram i St. Petersburgområdet i 1896). Ei samling av slike krav og behov kunne i årevis tjene som ei *utmerka* handbok for agitatorer i økonomiske spørsmål i tilbakeliggende områder, eller blant tilbakeliggende lag av arbeidere. Eksempler på streiker som har lyktes i et gitt område, opplysninger om bedra levevilkår og om bedra arbeidsvilkår i et gitt område ville oppmuntre arbeiderne i andre områder til å ta opp kampen igjen og igjen. For det fjerde ville sosialdemokratene samtidig med at de hadde satt i gang med å utbre fagforeningskampen, og på denne måten ha styrka banda mellom den russiske fagbevegelsen og sosialismen, sørge for at arbeidet vårt i fagbevegelsen hverken fikk en for stor eller for liten plass i det sosialdemokratiske arbeidet vårt som helhet. En lokalorganisasjon som er avsondra fra organisasjoner i andre byer, finner det svært vanskelig, noen ganger nesten umulig, å opprettholde et riktig forhold når det gjelder dette (eksemplet med *Rabotsjaja Mysl* viser hvilken uhyrlig overdrivelse som kan bli gjort i retning av trade-unionisme). Men en landsomfattende organisasjon av revolusjonære, som uten å vike står på grunnlaget til marxismen, som leder hele den politiske kampen og som har en stab av yrkesagitatorer, vil aldri finne det vanskelig å avgjøre det riktige forholdet.

V

«PLANEN» OM EI LANDS-
OMFATTENDE POLITISK AVIS

«Den alvorligste tabben *Iskra* gjorde i denne forbindelse», skriver B. Kritsjevski (*Rabotsjeje Djelo*, nr. 10, s. 30), «var 'planen' det satte fram om en samla partiorganisasjon (nemlig i artikkelen 'Hvor skal vi begynne' (1901 — *Red.*)*), og anklager oss for en tendens til å 'gjøre teorien til en livløs doktrine ved å isolere den fra det praktiske arbeidet'». Martynov gjentar denne oppfatninga i og med at han erklærer at «tendensen *Iskra* har til å svekke betydninga av frammarsjen i den fargeløse dagskampen sammenlikna med propagandaen for strålende og fullkomne tanker... blei krona med planen om organisering av et parti, som den setter fram i artikkelen kalt 'Hvor skal vi begynne' i nr. 4» (samme sted, s. 61). Endelig har L. Nadesjdin i det siste slutta seg til klagekoret mot denne «planen» (hermetegna markerer hvor det er spydig ment). I brosjyra si som er kalt *På terskelen til revolusjon* (utgitt av den «revolusjonære sosialistiske gruppa» *Svoboda*, som vi alt har stifta bekjentskap med), erklærer han (s. 126): «Å snakke om en organisasjon som blir holdt sammen av ei landsomfattende avis nå, betyr å propagandere skrivebordsideer og -arbeid», og er et uttrykk for «pedanteri», osv.

At terroristen vår viser seg å være enig med forkjemperne for «frammarsjen i den fargeløse dagskampen» overrasker ikke, for vi har funnet røttene til denne fortroligheten mellom dem i kapitlene om politikk og organisasjon. Men her må vi gjøre oppmerksom på den kjensgjerninga at Nadesjdin er den eneste som bevisst har prøvd å gripe tankerekka i en artikkel han har mislikt, og gjort et forsøk på å svare på det som det dreier seg om, mens *Rabotsjeje Djelo* ikke har sagt noe som er vesentlig for saka. Det har bare forsøkt å forkludre spørsmålet gjennom ei rekke usømmelige,

* Se Lenin, Samla verk, eng. utg. 1973, bind 5, s. 13—24. — *Red.*

demagogiske utfall. Sjøl om oppgava kan være ubehagelig, er vi nødt til å bruke litt tid på å gjøre denne augias-stallen* rein.

A. HVEM BLEI FORNÆRMA AV ARTIKKELEN «HVOR SKAL VI BEGYNNE»

La oss legge fram en liten del av de ukvemsorda og utbrudda som *Rabotsjaja Djelo* slengte til oss. «Ei avis kan ikke skape en partiorganisasjon. Det forholder seg omvendt...». «Ei avis, som står over partiet, *utafor kontrollen til det*, på grunn av at den har sin egen stab av folk...». «Hva for et mirakel er det som har fått *Iskra* til å glemme de sosialdemokratiske organisasjonene til partiet som virkelig fins, og som den tilhører?...». «De som har faste prinsipper og en plan som er i samsvar med disse, er de øverste lederne for den virkelige kampen til partiet og de dikterer det sin plan...». «Om planen til *Iskra* blei satt ut i livet, ville alle spor av Det russiske sosialdemokratiske arbeiderpartiet, som nå tar form, bli utsletta...». «Et propgandistisk organ blir en kontrollert, autokratisk lovgiver for hele den praktiske revolusjonære kampen...». «Hvordan bør partiet vårt stille seg til forslaget om at det skal bli *fullstendig* underordna en frittstående redaksjonskomite?» osv., osv.

Som leseren kan forstå av innholdet og tonen i sitata ovafor, er *Rabotsjeje Djelo* blitt fornærma. Det er ikke blitt fornærma på vegne av seg sjøl, men på vegne av de organsiasjonene og komiteene i partiet vårt som det påstår *Iskra* ønsker å drive inn i skyggenes rike og som det vil viske ut spora etter. Å, så forferdelig! Men vi må notere oss en merkelig sak. Artiklene i *Rabotsjeje Djelo* kom ut i september i 1901. Nå er vi i midten av januar 1902. I løpet av disse fem månedene (før og etter september), har *ikke en eneste* komite og *ikke en eneste* organisasjon i partiet protestert formelt mot dette uhyret som søker å drive dem inn i skyggenes rike. Og det til tross for at snes på snes og hundrevis av meldinger fra

* *Augias-stall* — betegnelse på et sted som er kjennetegna ved en overveldende opphopning av fordervelse og skitt. Ifølge den greske legenden hadde stallen til Augias stått uvaska i tretti år, da Herkules gjorde den rein på en dag. — *Red.*

alle deler av Russland har kommet i *Iskra*, og i tallrike lokale og ikke-lokale skrifter i løpet av denne perioden. Hvordan kan det ha seg at de som skulle bli drevet inn i skyggeriket ikke veit det, og ikke har tatt det ille opp, mens en tredje part har gjort det?

Forklaringa på det er at komiteene og de andre organisasjonene driver med skikkelig arbeid, og ikke med å leike «demokrati». Komiteene leste artikkelen «Hvor skal vi begynne», og forsto at den sto for et forsøk på å «utarbeide en fast plan for en organisasjon, *slik at danninga av organisasjonen kan skje fra alle sider*». Og siden de visste og forsto svært godt at *ikke en* av disse «sidene» ville drømme om «å sette i gang med å bygge den» før de var sikre på at det var nødvendig, og på at den arkitektoniske planen var riktig, så har det naturligvis aldri falt dem inn å bli fornærma av dristigheten til de folka som sa følgende i *Iskra*: «Fordi spørsmålet er så tvingende viktig, tar vi oss frihet til å legge fram en skissemessig plan for kameratene, en plan som vil bli utvikla i større detalj i ei brosjyre som nå blir gjort klar for trykking.» Om en gikk til arbeidet samvittighetsfullt, var det da mulig å se disse tingene på en annen måte enn at dersom kameratene *godtok* planen som blei lagt fram for dem, så ville de sette den i verk? Og det ville de ikke gjøre fordi de er «underordna», men fordi de ville bli overbevist om at den var nødvendig ut fra den felles saka vår. Og dersom de *ikke godtok den*, så ville vel «skissa» (et fordringsfullt ord, ikke sant?) bare forbli ei skisse? Er det ikke demagogi å kjempe mot ei skisse til en plan når en ikke bare «plukker den i småbiter», men egger folk som er uerfarne i revolusjonære saker opp mot forfatterne av den, *bare fordi* de *våger* å «gi lover», og ender som de «øverste lederne», dvs. fordi de *våger å foreslå* et omriss av en plan? Kan partiet vårt utvikle seg og gjøre framskritt om en protesterer mot et forsøk på å *heve* lokale funksjonærer opp til et nivå med breiere utsyn, oppgaver, planer osv., ikke bare med påstanden om at disse synspunktene er feilaktige, men fordi sjølve «ønsket» om å «*heve*» nivået vekker «forargelse»? Nadesjdin «plukka» også planen vår «i små biter», men han sank ikke ned til en form for demagogi som ikke kan bli forklart bare som barnsligheter, eller ut fra et lavt

nivå i de politiske standpunktene. Fra starten av forkasta han ettertrykkelig anklagen om at vi hadde som mål å opprette et «system for overvåkning av partiet». Derfor kan og bør kritikken til Nadesjdin av planen bli svart på ut fra det den er verdt, mens *Rabotsjeje Djelo* bare fortjener å bli behandla med forakt.

Men forakten for en skribent som synker så lavt at han hyler om «autokrati» og «underordning», fritar oss ikke fra plikta til å rydde opp i den forvirringa som slike folk skaper i hodene på leserne sine. Her kan vi på en klar måte bevise kjernen i slagord som «breitt demokrati» for hele verden. Vi blir anklaga for å glemme komiteene, for å ønske å drive dem inn i skyggeriket, osv. Hvordan kan vi svare på disse anklagene når det forholder seg slik at vi *nesten ikke kan gi leseren noen kjensgjerninger* om de virkelige forbindelsene våre til komiteene, ut fra vurderinger av sikkerheten? Folk som slenger fram heftige anklager som er beregna på å provosere massene, viser seg å ligge foran oss på grunn av frektheten sin, og fordi de ser bort fra den plikta en revolusjonær har til å skjule omhyggelig for offentligheten de forbindelsene og kontaktene han har, oppretter eller prøver å opprette. Naturligvis avslår vi en gang for alle å tevla med slike folk innafor området for «demokratismen». Når det gjelder de leserne som ikke er inne i alle partisakene, så er det eneste viset vi kan oppfylle plikta vår overfor ham på, å gjøre ham kjent med ikke det som er og det som er *im Werden* (i emning, — *Red.*) men med *en liten del* av det som har skjedd, og det som kan bli lagt fram som noe fra fortida.

Bund antyder at vi er bedragere.* Utenlandsunionen anklager oss for å prøve å slette ut alle spora av partiet. Mine herrer: Dere vil få oppfylt behova deres fullstendig når vi nå gir folk *fire kjensgjerninger* om fortida.

Kjensgjerning nummer en.** Medlemmene av Kampforbundene, som tok direkte del i grunnlegginga av partiet vårt, og som sendte en utsending til stiftelseskon-

* *Iskra*, nr. 8. Svaret fra Sentralkomiteen i Den felles jødiske unionen for Russland og Polen på artikkelen vår om det nasjonale spørsmålet.

** Det er overlagt at vi avstår fra å gjengi disse kjensgjerningene⁶⁶ i den rekkefølgen de skjedde i.

gressen til partiet, blei enige med et medlem av *Iskra*-gruppa om å gi ut en serie med bøker for arbeidere, bøker som skulle være til nytte for hele bevegelsen. Forsøket på å gi ut serien blei mislykka, og de brosjyrene som blei skrevet for den, nemlig *Oppgavene til de russiske sosialdemokratene* og *Den nye fabrikkloven* (1897 — *Red.*)*, fant via omveier og utenforstående parter veien til utlandet, der de blei gitt ut.⁶⁷

Kjensgjerning nummer to. Medlemmer av Sentralkomiteen i Bund vendte seg til et medlem av *Iskra*-gruppa med forslag om å organisere det som Bund da kalte et «litterært laboratorium». Ved at de kom med dette forslaget, stadfesta de at dersom dette ikke blei gjort, ville bevegelsen gjøre store tilbakeskritt. Resultatet av disse forhandlingene var at brosjyra *Arbeiderklassens sak i Russland*** kom ut.

Kjensgjerning nummer tre. Sentralkomiteen i Bund vendte seg, via en provinsby, til et medlem av *Iskra*-gruppa med et forslag om at han skulle påta seg å redigere *Rabotsjaja Gazeta* som skulle utkomme igjen, og det sa han seg sjølsagt villig til. Tilbudet blei seinere endra. Kameraten det gjaldt blei innbudt som bidragsyter, ut fra en plan for sammensetninga av redaksjonen. Også dette forslaget sa han sjølsagt ja til.⁶⁹ Følgende artikler (som vi greide å ta vare på) blei sendt: «Programmet vårt», som var en direkte protest mot bernsteinianismen, mot endringa i linja om den legale litteraturen og linja til *Rabotsjaja Mysel*, «De øyeblikkelige oppgavene våre» («å gi ut et partiorgan som skal komme ut regelmessig, og som skal ha forbindelse med alle de lokale gruppene»; ulempene ved den rådende «amatørismen»), «Et brennende spørsmål» (en undersøkelse av innvendinga om at det *før* en setter i gang med å gi ut et felles organ, er nødvendig å utvikle virksomheten til de lokale gruppene; ei understreking av den enormt store betydninga av en

* Se Lenin, Samla verk, eng. utg. 1972, bind 2, s. 267—315. — *Red.*

** Forfatteren ber meg si at denne, liksom de tidligere brosjyrene hans, blei sendt til Utenlandsunionen fordi han antok at det som de ga ut, blei redigert av Frigjøring av arbeidet-gruppa (på grunn av visse omstendigheter, kunne han ikke vite da — i februar 1899 — at redaksjonen var endra). Brosjyra vil bli gitt ut på nytt av Forbundet⁶⁸ ganske snart.

«revolusjonær organisasjon» og av nødvendigheten av å «utvikle organisasjonen, disiplinen og teknikken med å jobbe i skjul til et så høyt nivå som mulig»).* Forslaget om å ta opp igjen utgivelsen av *Rabotsjaja Gazeta* blei ikke satt ut i livet, og artiklene kom ikke ut.

Kjensgjerning nummer fire. Et medlem av komiteen som organiserte den andre ordinære kongressen til partiet vårt, formidla programmet for kongressen til et medlem av *Iskra*-gruppa, og foreslo at denne gruppa skulle være redaksjonskomite i *Rabotsjaja Gazeta* som skulle komme ut igjen. Dette foreløpige skrittet, det var det det var, blei seinere godkjent av den komiteen som dette medlemmet tilhørte, og av Sentralkomiteen i Bund.⁷⁰ *Iskra*-gruppa fikk melding om sted og tid for kongressen, og skreiv skriftlig melding til den (fordi gruppa var usikker på om den på grunn av visse omstendigheter kunne sende en utsending). I meldinga blei den tanken satt fram, at ved bare å velge en sentralkomite ville en ikke bare unnlate å løse samlingsspørsmålet i ei tid med så fullstendig mangel på orden som den vi har nå, men en ville til og med kompromittere den storslåtte tanken om å grunnlegge et parti, fordi en måtte vente en rask og grundig politirazzia på et tidlig tidspunkt, noe som var mer enn sannsynlig når en tenker på den manglende sikkerheten. Derfor blei det foreslått av en skulle begynne med å innby alle komiteene og alle andre organisasjoner til å støtte det felles organet som skulle komme ut på nytt, som ville opprette *virkelige* kontakter mellom alle komiteene, og *virkelig* lære opp ei ledergruppe for hele bevegelsen. Komiteene og partiet ville på en svært enkel måte være i stand til å omdanne ei slik gruppe til en sentralkomite straks gruppa hadde vokst og blitt sterk. Men som følge av ei rekke politiangrep og arrestasjoner kunne ikke kongressen finne sted. Av sikkerhetsgrunner blei meldinga ødelagt, etter at bare noen få kamerater hadde lest den, innbefatta talsmennene for en av komiteene.

La nå leseren sjøl dømme hva slags metoder Bund nytta ved å antyde at vi var bedragere, eller *Rabotsjeje Djelo*, som anklager oss for å prøve å drive komiteen inn

* Se Lenin, «Artikler til 'Rabotsjaja Gazeta'» (1899) i Samla verk, eng. utg. 1972, bind 4, s. 210—226.) — Red.

i skyggenes rike og å «erstatte» en partiorganisasjon med en organisasjon som sprer de ideene som ei enkelt avis står for. Det var til komiteene vi ga rapport om at det var nødvendig å vedta en endelig plan om samordna virksomheter, *etter at de gjentatte ganger hadde oppfordra til det*. Det var nettopp for partiorganisasjonen vi utarbeidde denne planen, i artikler som vi sendte til *Rabot-sjaja Gazeta*, og i meldinga til partikongressen — nok en gang etter oppfordring fra de som satt i så innflytelsesrike posisjoner i partiet at de kunne tilskynde (den faktiske) gjenoppbygginga av det. Først etter at partiorganisasjonen *sammen med oss* hadde gjentatt forsøket på å gjenopplive sentralorganet *offisielt* to ganger, og ikke lyktes med dette, så vi det som vår simple plikt å gi ut et *uoffisielt* organ, slik at kameratene kunne ha resultatene av *erfaringer* foran seg, når de forsøker for *tredje* gang, og ikke bare forslag som er bygd på gjetninger. Nå kan alle se visse resultater av disse erfaringene, og alle kameratene kan nå dømme om vi forsto pliktene våre rett. Og de kan dømme om hva en bør tenke om folk som strever med å villedde de som ikke kjenner den nære fortida, bare fordi de er fornærma fordi vi har pekt på det uholdbare i behandlinga deres av det «nasjonale» spørsmålet for noen, og fordi vi har pekt på det utillatelige i vaklinga deres i prinsippsspørsmål for andre.

B. KAN EI AVIS VÆRE EN FELLES ORGANISATOR?

Kjernen i artikkelen «Hvor skal vi begynne» består i at den diskuterer *nettopp* dette spørsmålet, og gir det et bekreftende svar. Så vidt vi kjenner til, er det eneste forsøket på å undersøke dette spørsmålet etter hvor viktig det er, og å bevise at det må bli besvart benektende, blitt gjort av L Nadesjdin. Vi gjengir hele argumentasjonen hans:

«...Det gledet oss svært å se *Iskra* (nr. 4) legge fram spørsmålet om behovet for ei landsomfattende avis, men vi kan ikke si oss enige i at denne framlegginga

er i samsvar med tittelen «Hvor skal vi begynne». Dette er uten tvil ei særs viktig sak, men verken ei avis eller en serie med folkelige flygeblad, eller et fjell av opprop, kan tjene som grunnlag for en militant organisasjon i revolusjonære tider. Vi må gå i gang med å arbeide for å bygge sterke politiske organisasjoner i distriktet. Vi mangler slike organisasjoner. Vi har i hovedsak utført arbeidet vårt blant opplyste arbeidere, mens massene nesten bare har tatt del i den økonomiske kampen. *Hvilken betydning vil sjøl ei utmerka organisert allrussisk avis ha, om ikke sterke politiske organisasjoner blir lært opp lokalt?* Det vil bli en brennende busk, som brenner til ingen nytte, som ikke oppildner noen! *Iskra* trur at det vil samle seg og organisere seg folk omkring den og virksomheten dens. *Men de vil komme til å forstå at det er mye lettere å samle og organisere omkring mer konkrete virksomheter.* Dette mer konkrete må og bør være den omfattende organiseringa av lokalaviser, at arbeiderkreftene øyeblikkelig blir forberedt på demonstrasjoner og den uopphørlige virksomheten til lokalorganisasjonene blant de arbeidsløse (utrøttelig spredning av brosjyrer og flygeblad, innkalling til møter, appeller om protestaksjoner mot regjeringa, osv.). Vi må sette i gang levende politisk arbeid i distriktene, og når tida for samling på dette virkelige grunnlaget kommer, vil det ikke bli en kunstig papirenhet. Ei slik forening av det lokale arbeidet til ei landsomfattende sak kan ikke bli oppnådd gjennom aviser!» (*På terskelen til revolusjonen*, s. 54.)

Vi har streka under de avsnitta i denne veltalende ordflommen som klarest viser den feilaktige bedømmelsen av planen vår som forfatteren gjør, og det feilaktige i synspunktet hans i alminnelighet, som her blir satt opp mot synspunktet til *Iskra*. Om vi ikke lærer opp sterke politiske organisasjoner lokalt, vil sjøl ikke ei utmerka organisert allrussisk avis være til noen nytte. Dette er uomtvistelig. Men sjølve poenget er at *det ikke fins noen annen måte å lære opp sterke politiske organisasjoner på*, enn gjennom ei landsomfattende avis. Forfatteren

har gått glipp av det viktigste utsagnet *Iskra* kom med, *før den gikk videre* med å sette fram «planen» sin, nemlig at det er nødvendig «å oppfordre til at det blir danna en revolusjonær organisasjon som er i stand til å samle alle krefter og lede bevegelsen i det praktiske arbeidet som må bli gjort. Og det må være *en organisasjon som ikke bare i navnet er klar til å støtte alle protester og alle oppstander på ethvert tidspunkt*, og bruke det til å bygge opp og befeste kampkreftene som kan føre den avgjørende kampen». Men nå, etter februar- og maihendingene, vil alle være enige om dette i prinsippet, fortsetter *Iskra*. Det vi trenger er likevel ikke ei løsning av spørsmålet i prinsippet, men den *praktiske løsninga* av det. Vi må øyeblikkelig sette fram en bestemt, oppbygningsplan, som alle øyeblikkelig kan sette i gang med å arbeide ut fra, *fra alle sider*. Nå blir vi enda en gang trukket bort fra den praktiske løsninga, til noe som er riktig i prinsippet, som ikke kan bli diskutert og som er stort, men som er fullstendig utilstrekkelig og uforståelig for de breie massene av arbeidere, nemlig «å bygge sterke politiske organisasjoner»! Det er ikke det det dreier seg om, høyst ærede herr forfatter. Poenget er *hvordan* vi skal gå fram for å bygge dem, og hvordan vi skal greie det.

Det er feilaktig å hevde at «vi i hovedsak har drevet arbeidet vårt blant opplyste arbeidere, mens massene nesten bare har tatt del i den økonomiske kampen». Satt fram i ei slik form, reduserer påstanden seg sjøl til den vanlige, men grunnleggende falske, motsetninga mellom opplyste arbeidere og «massene», som *Svoboda* setter opp. I de seinere åra har sjøl opplyste arbeidere «tatt del nesten bare i den økonomiske kampen». Det er det første poenget. På den andre sida kommer massene aldri til å lære å føre den politiske kampen, før vi hjelper til med å *lære opp* ledere for denne kampen, både fra rekkene til de uopplyste arbeiderne og fra rekkene til de intellektuelle. Slike ledere kan *bare* få opplæringa si ved å vurdere systematisk *alle* de daglige sidene ved det politiske livet vårt, *alle forsøka* på protest og kamp fra de forskjellige klassene si side og på forskjellige områder. Derfor er det rett og slett latterlig å snakke om «å bygge opp politiske organisasjoner», og samtidig sette «papirarbeidet» til ei politisk avis som *ei motsetning* til «leven-

de lokalpolitisk arbeid». *Iskra* har tilpassa «planen» sin om ei avis til «planen» om å skape en «militær beredskap» for å støtte bevegelsen til de arbeidsløse, bondeopprøra, misnøyen blant Semstvofolka, «folkelig misnøye med raserianfalla til en eller annen tsaristisk basji-basouk*», osv. Alle som kjenner det minste til bevegelsen veit svært godt at det overveldende flertallet av lokalorganisasjoner *ikke en gang har drømt* om disse tingene, og at mange av perspektivene ved «levende politisk arbeid», som det blir vist til her, *aldri har* blitt utarbeidd videre av en enkelt organisasjon. Videre veit de godt at for eksempel forsøket på å gjøre oppmerksom på den økende misnøyen og protesten blant de Semstvo-intellektuelle, kaller fram følelser av forskrekkelse og forvirring hos Nadesjdin («Gode gud, er denne avisa retta inn mot Semstvo-folk?» — *På terskelen*, s. 129), hos økonomistene (Brev til *Iskra*, nr. 12), og blant mange aktivister. Under disse omstendighetene er det *bare* mulig å «begynne» med å få folk til å *tenke* over disse tingene, å oppsummere og gjøre alle de ulike tegna på gjæring og aktiv kamp allmenne. I vår tid, da oppgavene til sosialdemokratiet blir nedvurdert, er *den eneste måten* «levende politisk arbeid» kan bli begynt på, levende politisk agitasjon, som er umulig om vi ikke har ei all-russisk avis som kommer ut regelmessig og som blir spredt regelmessig.

De som ser på «planen» til *Iskra* som et uttrykk for «boklig lærdom» har ikke forstått kjernen i den i det hele tatt, og de tar det som blir foreslått som de mest tjenelige midlene på dette tidspunktet, for å være målet. Disse folka har ikke gjort seg bryet med å studere de to jamføringene som blei trukket opp for å gi et klart bilde av planen. *Iskra* skreiv: Utgivelsen av ei allrussisk politisk avis må være *hovedlinja* som vi urokkelig utvikler, utdyper og utvider organisasjonen etter (dvs. den revolusjonære organisasjonen som alltid er klar til å støtte alle protester og alle oppstander). Jeg ber dere fortelle meg om det er «papir»arbeid å trekke ei linje for murere som legger mursteiner på forskjellige steder i et

* *basji-basouk* — eg. marodør (fransk), soldat som har forlatt avdelinga si for å plyndre befolkninga. — *Red.*

digert bygg, det største som noen gang er blitt bygd, for å antyde det endelige målet for det felles arbeidet for dem, for å sette dem i stand til å bruke ikke bare hver eneste murstein, men sjøl hver eneste bit av murstein som etter at den er sementert sammen med steinene som er lagt før og etter det, danner ei ferdig, sammenhengende linje? Og er det ikke slik at vi nå nettopp gjennomgår en slik periode i partilivet vårt, der vi har mursteiner og murere, men mangler retningslinja som alle kan se og følge? La dem rope at ved å trekke opp linja, så ønsker vi å kommandere. Om vi hadde ønska å kommandere, mine herrer, så ville vi ikke ha skrevet «*Iskra*, nr. 1» på forsida, men «*Rabotsjaja Gazeta* nr. 3», slik som visse kamerater foreslo at vi skulle gjøre, og *som vi ville ha hatt full rett til å gjøre* etter de hendingene som blei skildra ovafor. Men vi gjorde det ikke. Vi ønska å ha frie hender for å føre en uforsonelig kamp mot alle pseudo-sosialdemokrater, vi ønska at linja vår skulle bli respektert som riktig om den blei trukket riktig, og ikke fordi den var blitt trukket av et offisielt organ.

«Spørsmålet om å forene den lokale virksomheten i sentrale organer, går i en ond sirkel,» belærer Nadesjdin oss. «Samling krever at delene er homogene*, og homogenitet kan bare bli skapt av noe som forener. Men det elementet som forener kan være produktet av sterke lokalorganisasjoner, som for tida på ingen måte utmerker seg ved sin homogenitet». Denne sannheten er like akta og like ubestridelig som den at vi må trene opp sterke organisasjoner. Og den er like ufruktbar. *Alle* spørsmål «går i en ond sirkel» fordi det politiske livet som et hele er en kjede uten ende, en kjede som består av et uendelig antall ledd. Hele kunsten med politikk ligger i å finne og i å ta et så fast grep vi kan om det leddet som det er minst trulig vil bli slått ut av hendene våre, det som er det viktigste på det gitte tidspunktet, det som mest av alle sikrer at den som holder leddet, holder hele kjeden.**

* Homogen, dvs. av samme slag, ensarta. — *Red.*

** Kamerat Kritsjevski og kamerat Martynov! Jeg gjør dere oppmerksomme på dette uhyrlige uttrykket for «autokrati», «ukontrollert autokrati», «øverste ledelse» osv. Bare tenk over det: Et ønske om å holde hele kjeden! Her har dere et fiks ferdig emne for to lederartikler i nr. 12 av *Rabotsjeje Djelo!*

Om vi hadde en stab av erfarne murere, som hadde lært å arbeide så godt sammen, at de kunne legge steinene sine så nøyaktig som det var påkrevd, uten ei retningslinje (noe som på ingen måte er umulig, om en snakker abstrakt), da kunne vi kanskje ta et grep om et eller annet ledd. Men det er dessverre slik at vi ennå ikke har erfarne murere som er øvde i lagsarbeid. Ennå er det dessverre slik at steinene ofte blir lagt der de ikke trengs i det hele tatt, at de ikke blir lagt i samsvar med hovedlinja, men er så spredte at fienden kan ødelegge hele bygget, som om det var gjort av sand og ikke av murstein.

For å ta ei anna jamføring: «Ei avis er ikke bare en felles propagandist og en felles agitator, den er også en felles organisator. Når det gjelder dette, *kan den bli jamført med det stillaset* som blir satt opp rundt ei bygning som blir bygd. Det angir omrisset av bygninga, og letter samkvemmet mellom bygningsarbeiderne, og det gjør det mulig for dem å fordele arbeidet og se de felles resultatene som de oppnår med det organisatoriske arbeidet sitt.*» Høres dette på noen måte ut som en lenestolsforfatter som prøver å overdrive rolla si? Stillaset er slett ikke nødvendig for boligen. Det er laga av billigere materiale, det er bare satt opp forbigående og det blir hogd opp som brensel straks forskalinga av bygninga er fullført. Når det dreier seg om å bygge revolusjonære organisasjoner, viser erfaringa at de noen ganger kan bli bygd uten stillas. Erfaringene fra syttiåra viste dette. Men på det nåværende tidspunktet kan vi ikke en gang forestille oss at det er mulig å reise den bygninga som vi trenger uten et stillas.

Nadesjdin er uenig i dette, og sier: «*Iskra* trur at folk vil samle og organisere seg omkring avisa og dens virksomhet. *Men de kommer til å finne ut at det er mye lettere* å samle og organisere seg rundt virksomheter som er mer konkrete. «Mye lettere rundt virksomheter som er mer konkrete» — jomen sa jeg smør. Vi har et russisk ordtak som sier: «Ikke spytt i brønnen, du kan komme til

* Martynov siterer den første setninga i dette avsnittet i *Rabotsjeje Djelo* (nr. 10, s. 62), men ikke den andre, som om han enten ønska å streke under uviljen sin mot å diskutere kjernepunktene i spørsmålet, eller den manglende evnen sin til å forstå dem.

å ville drikke av den.» Men det fins folk som ikke har noe imot å drikke av en brønn som noen har spytt i. For noen usle ting våre strålende, legale «kritikere av marxismen» og illegale beundrere av *Rabotsjaja Mysl* har sagt i navnet til dette noe mer konkrete. Hvor innskrenka bevegelsen vår er av sneverheten vår, mangelen vår på tiltak og nølinga vår, som blir rettferdiggjort med det tradisjonelle argumentet om at man synes at det er «mye lettere å samle folk rundt noe mer konkret»! Og Nadesjdin ser ikke at han bidrar til den sneverheten som vekker misnøyen hans med argumentene sine, og at han drikker av den brønnen som det er spytt mest i — han som ser på seg sjøl som særlig skarpsynt når det gjelder «livets realiteter», som fordømmer «skrivebords»forfattere så strengt, og anklager *Iskra* for en svakhet for å se økonomisme overalt (han trur han er vitig), og han som ser på seg sjøl som en som står over skillet mellom ortodokse og kritikere! Den mest oppriktige misnøye med sneverheten, det mest brennende ønsket om å løfte de som tilber den opp fra knærne, holder ikke mål dersom den som er misnøyd blir feid med uten seil eller ror, og klynger seg til slikt som «oppildnende terror», «bondeterror», «ringing med stormklokka», osv., like «spontant» som de revolusjonære i syttiåra. La oss kaste et blick på disse «mer konkrete» virksomhetene, som han mener at det vil bli «mye enklere» å samle og organisere folk rundt: 1) lokalaviser, 2) forberedelser til demonstrasjoner, 3) arbeid blant de arbeidsløse. Vi ser øyeblikkelig at disse tingene blir trukket fram tilfeldig, som et påskudd for å si noe. For uansett hvordan vi kan se på dem, ville det være latterlig å se noe i dem som egna seg særskilt til «å samle og organisere». Den samme Nadesjdin sier noen få sider seinere: «Det er på tide at vi ganske enkelt slår fast den kjensgjerninga at den virksomheten som blir utført lokalt, er særs ynkelig. Komiteene gjør ikke en tidel av det de kunne gjøre. De sentrene som samordner de oppgavene som vi har nå, er de reineste fantasifostre og står for et slags revolusjonært byråkrati, der medlemmene gjensidig deler ut generaltitler til hverandre. Og slik vil det holde fram med å være, helt til sterke lokalorganisasjoner vokser fram.» Disse merknadene inneholder utvilsomt mange bitre

sannheter, sjøl om de overdriver stillinga litt. Men kan vi se at Nadesjdin ikke ser forbindelsen mellom den ynkkelige virksomheten lokalt og det trangsynte perspektivet til funksjonærene, det snevre virksomhetsfeltet deres, som ikke er til å unngå med den mangelen på opplæring som partiarbeiderne som må jobbe i lokale organisasjoner er henvist til? Har han, liksom forfatteren av artiklen om organiseringa som blei trykt i *Svoboda*, glemt hvordan overgangen til ei brei lokal presse (fra 1898 av) blei fulgt av ei styrking av økonomismen og «amatørismen»? Sjøl om ei «brei lokal presse» i det hele tatt kunne bli oppretta på en tilfredsstillende måte (og vi har vist at dette er umulig unntatt i svært særegne høve) — sjøl da ville ikke de lokale organene kunne «samle og organisere» *alle* de revolusjonære kreftene til et altomfattende angrep på autokratiet, og til én ledelse av den *samla* kampen. Vi må ikke glemme at vi her *bare* diskuterer den «samlede», organisasjonsmessige betydninga av avisa, og vi kunne stille Nadesjdin, som forsvaret oppsplittinga, det spørsmålet han sjøl spottende stiller: «Har vi fått en arv på 200.000 revolusjonære organisatorer?» Videre kan ikke «forberedelser til demonstrasjoner» bli *satt opp mot* planen til *Iskra*, nettopp fordi denne planen omfatter organiseringa av de breiest mulige demonstrasjonene som *ett av måla den har*. Det punktet som blir diskutert, er hvilke praktiske midler vi skal velge. Også på dette punktet er Nadesjdin forvirra, for han har tapt av syne den kjensgjerninga at bare krefter som er «samla og organisert» kan «forberede seg på» demonstrasjoner (som har funnet sted spontant i de aller fleste tilfellene til nå, og han har tapt av syne at vi *mangler* nettopp *evnen* til å samle og organisere. «Arbeid blant de arbeidsløse.» Igjen finner vi den samme forvirringa, for dette er også ett av virkeområdene for de mobiliserte kreftene, og ikke en plan for å mobilisere kreftene. Omfanget av den undervurderinga som Nadesjdin gjør når det gjelder skaden som oppsplittinga vår gjør også her, ved at vi mangler «200.000 organisatorer», kan vi se ut fra følgende kjensgjerning: Mange folk (dette omfatter også Nadesjdin) har klandra *Iskra* for at de nyhetene den gir om arbeidsløsheten er så knappe, og for at de nyhetene den trykker om dagliglivet

på landsbygda er tilfeldige. Klandringa er rettferdig, men *Iskra* «er skyldig uten å ha synda». Vi strever etter «å trekke ei linje» på landsbygda også, der det knapt fins murere, og vi er *forplikta* til å oppmuntre *alle* som gir oss opplysninger, også om de mest alminnelige kjensgjerninger. Vi gjør det fordi vi håper at det vil øke tallet på bidragsytere på det gitte området, og til sjuende og sist vil *øve oss alle* i å velge ut de kjensgjerningene som virkelig er de viktigste. Men det stoffet som vi kan øve oss på, er så snaut at om vi ikke generaliserer det for hele Russland, vil vi ha svært lite å øve oss på i det hele tatt. Det er ingen tvil om at en som har minst like store evner som agitator og like store kunnskaper om livet til løsgjengerne som det Nadesjdin viser, kunne yte uvurderlige tjenester til bevegelsen ved å agitere blant de arbeidsløse. Men en slik person ville rett og slett sette lyset sitt under ei skjepp, om han lot være å gi opplysninger til *alle* kameratene i Russland om hvert eneste skritt han tok i arbeidet sitt, slik at andre, som ennå stort sett mangler evnen til å utføre slike nye former for arbeid, kunne lære av eksemplet hans.

Nå snakker alle uten unntak om hvor viktig enhet er, om nødvendigheten av «samling og organisering». Men i de fleste høva er det som mangler ei bestemt oppfatning av hvor vi skal begynne, og hvordan vi skal oppnå denne enheten. Alle vil trulig være enige om at dersom vi «samler» for eksempel distriktssirklene i en bestemt by, så ville det være nødvendig å ha *felles institusjoner* for dette formålet, dvs. ikke bare fellesbenevnelsen «forbund», men ekte *felles* arbeid, utveksling av stoff, erfaringer og krefter. Det ville også være nødvendig å fordele oppgavene, ikke bare etter distrikter, men ved spesialisering på bynivå. Alle vil være enige om at et stort hemmelig apparat ikke vil lønne seg (for å bruke et handelsuttrykk) «med de ressursene» (både når det gjelder penger og arbeidskraft, sjølsagt) som hvert enkelt distrikt har, og om at et så snevert område ikke ville gi tilstrekkelig rom for at en spesialist skal kunne utvikle evnene sine. Men det samme gjelder også for samordning av virksomhetene i flere byer, fordi til og med et bestemt lokalområde *vil være* et alt for snevert felt. Det har historia til den sosialdemokratiske bevegelsen vår vist at det er. Vi

har vist dette i detalj ovafor når det gjelder politisk agitasjon og organisatorisk arbeid. Det vi først og fremst og aller mest trenger er å utvide området, opprette *virkelige* kontakter mellom byene, bygd på *regelmessig, felles* arbeid. For oppsplittinga er ei tung bør for folket, og de «sitter fast i hullet» (for å bruke et uttrykk som en korrespondent i *Iskra* nytta), fordi de ikke kjenner til det som skjer i verden, hvem de skal lære av eller hvordan de skal få erfaring og oppfylle ønsket sitt om å ta del i en brei virksomhet. Jeg holder fram med å streke under at vi bare kan *begynne* med å opprette *virkelige* kontakter ved hjelp av ei felles avis. Den vil være det eneste landsomfattende foretaket, et foretak som vil oppsummere de mest ulike formene for virksomhet, og med det anspore folk til å marsjere utrøttelig framover langs *alle* de utallige veiene som fører til revolusjon, på samme måte som alle veier fører til Roma. Hvis vi ikke bare ønsker enhet i navnet, må vi ordne det slik at alle de lokale studiesirklene *øyeblikkelig avsetter* la oss si en fjerdedel av kreftene sine til å arbeide *aktivt* for den *felles* saka. Da vil avisa *øyeblikkelig* si dem* hva den allmenne planen, omfanget og karakteren til saka betyr. Den vil gi dem ei nøyaktig oppgave over de manglene som er mest følbare i den landsomfattende virksomheten, hvilke steder vi ikke har agitasjon og hvilke steder vi har svake forbindelser og den vil peke på hvilke små hjul i den veldige mekanismen som en bestemt studiesirkel kan reparere eller skifte ut med et hjul som er bedre. En studiesirkel som ennå ikke er kommet i gang med arbeidet, men som bare prøver å finne ut hva den skal gjøre, kunne så starte som deltaker i det omfattende foretaket som *gjenspeiler* hele det allmenne revolusjonære angrepet på autokratiet, og ikke som en handverker i et isolert lite verksted som ikke kjenner til den tidligere utviklinga i «industrien» eller det allmenne nivået i produksjonsmetodene som rår

* *Et forbehold:* Dette gjelder dersom en bestemt studiesirkel sympatiserer med politikken til ei avis, og ser det som nyttig at den blir bidragsyter, og at den med dette ikke bare forstår litterært samarbeid, men revolusjonært arbeid i alminnelighet. *Note til Rabotsjeje Djelo:* Blant de revolusjonære som tillegger saka verdi, og som ikke leiker demokrati, som ikke skiller «sympati» fra en så aktiv og levende deltakelse som mulig, er dette forbeholdet sjølsagt.

i industrien. Jo mer finpusa hvert hjul er og jo større tallet på spesialarbeidere som arbeider for den felles saka er, jo tettere vil nettet vårt bli, og jo mindre blir den forvirringa i rekkene som følger etter uunngåelige politi-razzia.

Bare det å spre ei avis, vil bidra til å opprette *virkelige* kontakter (om den er ei avis som er verdt navnet, dvs. om den kommer ut regelmessig, ikke en gang i måneden slik som et tidsskrift, men minst fire ganger i måneden). På det nåværende tidspunktet er samkvemmet mellom byene når det gjelder revolusjonære saker noe svært sjeldent, og i alle fall er det unntaket snarere enn regelen. Men dersom vi hadde ei avis, ville et slikt samkvem bli regelen, og det ville ikke bare sikre at avisa blei spredt, sjølsagt, men (noe som er mye viktigere) at erfaringer, stoff, krefter og ressurser blei utveksla. Det organisatoriske arbeidet ville øyeblikkelig få et mye større perspektiv, og framgangen i et område ville tjene som ei stående oppmuntring til å bli enda dyktigere. Det ville skape et ønske om å nytte de erfaringene som kamerater som arbeider i andre deler av landet har gjort. Det lokale arbeidet ville bli langt rikere og mer allsidig enn det er for tida. De politiske og økonomiske avsløringene som er samla inn fra hele Russland, ville gi åndelig føde til arbeiderne i alle fag og på *alle trinn i utviklinga*. De ville gi stoff og høve til samtaler og foredrag om de mest forskjellige emner, og dette ville i tillegg komme til å bli foreslått gjennom antydninger i den legale pressa, gjennom snakk blant folk og gjennom «skamfulle» uttalelser fra regjeringa. Alle oppstander, alle demonstrasjoner, ville bli vurdert og diskutert ut fra alle sidene ved dem overalt i Russland, og ville på dette viset framkalle behovet for å holde tritt med, og sjøl overgå, de andre (vi sosialister forkaster ikke all kappestrid eller all «konkurranse» rett og slett!), og på en bevisst måte forbedre det som først sprang opp spontant. Videre ville det skape et ønske om å dra nytte av de gunstige vilkåra i et bestemt distrikt eller i et bestemt øyeblikk, for å omforme angrepsplanen osv. Samtidig ville denne gjenoppbygginga av det lokale arbeidet fjerne den desperate, «krampaktige» abruken av innsatsen fra *alle*, og vi ville unngå å utsette *alle* kreftene for fare, noe som hver

eneste demonstrasjon og utgivelse av hvert eneste nummer av ei lokalavis nå ofte fører med seg. På den ene sida ville politiet få det mye vanskeligere med å komme til «røttene», om de ikke veit i hvilket distrikt de skal grave etter dem. På den andre sida ville regelmessig felles arbeid trene opp folka våre til å tilpasse krafta i et *bestemt* angrep til styrken til den bestemte troppen i den felles hæren (nå for tida tenker knapt noen på å gjøre det, fordi disse angrepa skjer spontant i ni av ti tilfeller). Slikt regelmessig felles arbeid ville lette «transporten» fra et sted til et annet, ikke bare av litteratur, men også av revolusjonære krefter.

I svært mange tilfeller blir disse kreftene nå tappa for blod i det innskrenka lokale arbeidet. Men under de omstendighetene vi diskuterer, ville det være umulig å overføre en dyktig agitator eller organisator fra en kant av landet til den andre, og grunner for å gjøre dette vil stadig oppstå. Idet de begynner med korte reiser i partioppdrag på partiet si regning, kommer kameratene til å bli vant til å bli sørga for av partiet. De ville bli yrkesrevolusjonære, og de ville trene seg sjøl til å bli virkelige politiske ledere.

✓ Og om vi virkelig greide å komme til det punktet da alle, eller i det minste et betydelig flertall av, de lokale komiteene, de lokale gruppene og studiesirkelene begynte å arbeide aktivt for den felles saka, så kunne vi starte ei ukeavis i ei framtid som ikke er altfor fjern, ei avis som kunne bli spredt regelmessig og i titusenvis av eksemplarer over hele Russland. Denne avisa ville bli en del av et digert par smiebelger, som ville puste til enhver gnist i klassekampen og i misnøya til folket, og gjøre den til en landsomfattende storbrann. Rundt det som i seg sjøl fortsatt er et svært uskadelig og svært lite, men et regelmessig og *felles* forsøk, ville det systematisk samle seg og bli lært opp en regulær hær av prøvde soldater, i den fulle betydninga av ordet.

På stigen og stillaset til denne allmenne organisasjonsbygninga ville det snart utvikle seg sosialdemokratiske Tsjeljabov-folk, som ville komme fram blant våre revolusjonære, og det ville dukke opp russiske Bebel-typer blant arbeiderne våre. Disse ville finne plassen sin i spissen for den mobiliserte hæren, og reise

hele folket til oppgjøret med skammen og forbannelsen til Russland.

Det er dette vi må drømme om!

* * *

«Vi må drømme!» Jeg skreiv disse orda, og blei foruroliga. Jeg forestilte meg at jeg satt på et «samlingsmøte», og rett overfor meg var utgiverne av og bidragsyterne til *Rabotsjeje Djelo*. Kamerat Martynov reiser seg og sier strengt idet han snur seg mot meg: «Tillat meg å spørre: Har en frittstående redaksjon rett til å drømme uten at den først har bedt om partikomiteenes oppfatning?» Han blir fulgt av kamerat Kritsjevski, som (idet han filosofisk utdyper kamerat Martynov, som for lenge siden utdypte kamerat Plekhanov) fortsetter enda strengere: «Jeg går videre. Jeg spør: Har en marxist noen rett til å drømme i det hele tatt, når han veit at mennesket ifølge Marx alltid har satt seg oppgaver den kan løse, og når taktikken er en prosess av vekst i partioppgavene, som vokser sammen med partiet?»

Bare tanken på disse strenge spørsmåla får det til å gå kaldt nedover ryggen på meg, og det eneste jeg ønsker er et sted å gjemme meg. Jeg vil prøve å gjemme meg bak ryggen til Pisarev.

«Kløfter og kløfter er to forskjellige ting,» skreiv Pisarev om kløfta mellom drøm og virkelighet. «Drømmen min kan løpe foran den naturlige utviklinga av begivenhetene, eller den kan kjøre av sporet i ei retning hvor ingen naturlig utvikling av hendinger noen gang vil gå. I det første tilfellet ville ikke drømmen min gjøre noen skade, den kan til og med støtte eller øke virksomheten til arbeidsfolka... Det er ingenting i slike drømmer som ville ødelegge eller lamme arbeidskrafta. Tvert om. Dersom mennesket var fullstendig frarøvd evnen til å drømme på denne måten, dersom det ikke av og til kunne løpe foran og gripe det produktet som hendene hans nettopp har begynt å gi form i bevisstheten, i et helt og fullstendig bilde, da kan jeg ikke tenke meg hva som kunne få mennesket til å ta på seg og fullføre omfattende og anstrengende arbeid innafor kunsten, vitenskapen og praktiske foretak... Kløfta mellom drøm og virkelighet

forårsaker ikke noen skade om bare den personen som drømmer, alvorlig trur på drømmen sin, sammenlikner iakttagelsene sine med drømmeslotta sine, og om han, for å snakke allment, arbeider samvittighetsfullt for å oppfylle fantasiene sine. Om det fins noen forbindelse mellom drømmer og livet, da er alt bra.»⁷¹

Dessverre fins det alt for lite drømming av dette slaget i bevegelsen vår. Og de folka som har det største ansvaret for dette, er de som skryter av de nøkterne standpunktene sine, av at de er så «nært forbundet» med «det konkrete» — talsmennene for den legale kritikken og den illegale «haleheng-ismen».

C. HVA SLAGS ORGANISASJON TRENGER VI?

Ut fra det som er blitt sagt, vil leseren skjønne at «taktikken» vår «som plan» består i å forkaste ei øyeblikkelig *oppfordring* til angrep og i stedet sette kravet om «ei virkningsfull beleiring av festninga» til fienden. Eller med andre ord, i å kreve at alle anstrengelser skal bli styrt i retning av å samle, organisere og *mobilisere* en stående hær. Da vi latterliggjorde *Rabotsjeje Djelo* for å hoppe fra økonomismen til å rope om angrep (som det skreik om i *april* i 1901, i «*Listok*» *Rabotsjeje Djelo*, nr. 6), så slo de sjølsagt ned på oss med anklager om at vi var «doktrinære», at vi ikke forsto den revolusjonære plikta vår, for at vi oppfordra til var-somhet, osv. Vi blei sjølsagt like lite overraska over å høre disse anklagene fra disse folka som fullstendig mangler prinsipper og som unnviker alle argumenter ved å vise til en grunnleggende «taktikk-som-prosess», som vi blei overraska over at disse anklagene blei gjentatt av Nadesjdin, som allment sett har en enestående forakt for varige programmer og det som er grunnleggende i taktikken.

Det blir sagt at historia ikke gjentar seg sjøl. Men Nadesjdin gjør alt for å få den til å gjenta seg, og etterlikner nidkjært Tkatsjov når han fordømmer «revolusjonært kulturmakeri» sterkt, og når han roper om «å

ringe med stormklokkene» og om et særegent «på terskelen til revolusjonen-standpunkt», osv. Han har opplagt glemt den velkjente maksimen* om at mens ei historisk hending første gang er en tragedie, så er den når den gjentar seg bare en farse.⁷² Forsøket på å ta makta, som blei forberedt gjennom preknene til Tkatsjov, som blei forberedt utført gjennom «skremmende» terror, en terror som virkelig skremte, var storslagent. Men den «oppildnende» terroren til en Tkatsjov den lille er rett og slett latterlig, og særlig når den blir fulgt av forestillinga om en organisasjon av vanlige folk.

«Dersom *Iskra* bare ville komme ut av den boklærde sfæren som den lever i», skreiv Nadesjdin, «så ville den skjønnere at disse (tilfellene som brevet fra arbeideren til *Iskra* nr. 7, osv.) er tegn på at snart, meget snart, vil 'angrepet' begynne, og å snakke om en organisasjon som er knytta sammen med ei allrussisk avis nå (sic!), er å spre skrivebordsideer og skrivebordsvirksomhet.» For noe usannsynlig rør. På den ene sida oppildnende terror og en «organisasjon av vanlige folk», kopla sammen med oppfatninga om at det er mye «lettere» å samle folk rundt noe «mer konkret», slik som ei lokalavis, og på den andre sida standpunktet om at å snakke om en allrussisk organisasjon «nå», er å spre skrivebordstanker — eller, sagt rett ut, «nå» er det alt for seint! Men hva med «den omfattende organisasjonen av lokalaviser» — er det ikke for seint når det gjelder dette også, min kjære L. Nadesjdin? Og jamfør standpunktet og den taktiske linja til *Iskra* med dette: Oppildnende terror er noe tull. Å snakke om en organisasjon av vanlige folk og om ei *omfattende* utgiving av lokale aviser, er å åpne døra på vidt gap for økonomismen. Vi må snakke om en eneste allrussisk organisasjon av revolusjonære, og det vil aldri være for seint å snakke om det, ikke før det virkelige angrepet, og ikke et papirangrep, tar til.

«Ja, når det gjelder organisasjonen, så er stillinga alt annet enn lys,» fortsetter Nadesjdin. «Ja, *Iskra* har fullstendig rett når den sier at massene av kampkreftene våre består av frivillige og opprørere... Det

*maksime, lat., leveregel, grunnsetning, prinsipp. — Red.

er bra at dere gir et slikt nøkternt bilde av hvor krefte-
tene våre står. Men hvorfor glemmer dere samtidig
at *massene slett ikke er våre*, og følgelig *ikke kom-
mer til å spørre oss* når de starter militære hand-
linger. De kommer rett og slett til å 'gjøre opprør'. . .
Når massen sjøl gjør opprør med den grunnleg-
gende, ødeleggende krafta si, så *kan* den over-
velde og feie til side de 'regulære troppene', der vi
forberedte oss på å innføre en svært systematisk
organisasjon hele tida, men som vi aldri *greide* å få i
stand.» (Understrekingene er våre.)

For en forbløffende logikk! *Nettopp fordi* «massene ikke
er våre», er det latterlig og upassende å rope om et
øyeblikkelig storm«angrep», for stormangrep betyr
angrep med regulære tropper, og ikke ei spontan masse-
reisning. Nettopp fordi massene *kan* overvelde og feie
vekk de regulære troppene, må vi uten å feile «holde tritt
med» den spontane reisninga gjennom arbeidet vårt med
å «innføre ei svært systematisk organisering» blant de
regulære troppene. For jo bedre vi greier å innføre ei slik
organisering, jo mer sannsynlig er det at de regulære
troppene ikke vil bli overvelda av massene, men at de vil
finne plassen sin i spissen for dem. Nadesjdin er forvirra
fordi han innbiller seg at troppene gjør noe som isolerer
dem fra massene når de organiserer seg systematisk,
mens de i virkeligheten bare driver med allsidig og altom-
fattende politisk agitasjon, dvs. nettopp med arbeid som
bringer den grunnleggende ødeleggende krafta til
massene og den bevisste ødeleggende krafta til organisa-
sjonen til de revolusjonære *sammen*, og *smelter det sam-
men til en helhet*. Dere, mine herrer, ønsker å plassere
skylda på et sted der den ikke hører heime. For det er net-
topp *Svoboda-gruppa* som oppfordrer til å danne en
organisasjon av terrorister ved å ha terror *på program-
met sitt*, og en slik organisasjon ville virkelig ha hindra
troppene våre i å opprette nærmere forbindelser med
massene, som ennå desverre ikke er våre, og som
desverre ikke spør oss eller som spør oss svært sjelden om
hvor og når de skal sette i verk de militære handlingene
sine.

«Vi kommer til å gå glipp av sjølve revolusjonen,»

fortsetter Nadesjdin i forsøket sitt på å skremme *Iskra*, «på samme vis som vi gikk glipp av hendingene nå nylig, som kom over oss som lyn fra klar himmel.» Denne setninga viser på en klar måte det latterlige i «på terskelen til revolusjonen-standpunktet», som blei funnet opp av Svoboda*, om vi setter den i samband med det vi har gjengitt ovafor. Sagt rett ut, kan vi koke dette særegne «standpunktet» ned til at nå er det for seint å diskutere og forberede oss. Om det er tilfellet, høyst ærede motstander av «boklærdom», hva var vitsen med å skrive ei brosjyre på 132 sider om «spørsmål i teorien** og taktikken»? Syns du ikke at det ville vært mer passende — ut fra «på terskelen til revolusjonen-standpunktet» — å gi ut 132.000 flygeblad som inneholdt den kortfatta oppfordringa: «Bank dem opp — slå dem ned!»?

De som gjør politisk agitasjon på landsbasis til hjørnesteinen i programmet sitt, i *taktikken sin*, og i *det organisatoriske arbeidet sitt*, slik som *Iskra* gjør, er minst utsatt for å gå glipp av revolusjonen. Det var ikke bare slik at de folka som nå driver med å veve det nettverket av forbindelser som sprer seg ut fra den allrussiske avisa over hele Russland, ikke bare gikk glipp av hendingene i vår, men de ga oss tvert om et høve til å forutsi dem. Det

* *På terskelen til revolusjonen*, s. 62.

** I sin *Oversikt over spørsmål i teorien*, gir Nadesjdin forresten nesten ikke noe bidrag til diskusjonen om spørsmål i teorien, kanskje sett bort fra avsnittet som følger, som er særs merkelig ut fra «på terskelen til revolusjonen-standpunktet»: «Bernsteinianismen mister i det hele tatt den brennende betydninga si for oss for tida, liksom spørsmålet om hr. Adamovitsj kommer til å bevise at hr. Struve har fortjent juling for lenge siden, eller om hr. Struve snarere kommer til å gjendrive hr. Adamovitsj — og kommer til å nekte og gi seg — det gjør virkelig ikke noe fra eller til, for revolusjonstimen er kommet.» (s.110) En kan neppe forestille seg en mer lysende illustrasjon på den uendelige ringeakten som Nadesjdin har for teori. Vi har erklært at vi er på «terskelen til revolusjonen», *derfor* «gjør det i virkeligheten ikke noe fra eller til» om de ortodokse lykkes eller ikke med å drive kritikerne vekk fra posisjonene sine for alltid! Bedreviteren vår skjønner ikke at det nettopp er under revolusjonen at vi kommer til å trenge resultatene av de teoretiske kampene våre med kritikerne, for å være i stand til å bekjempe de *praktiske* posisjonene deres på en fast måte!

var heller ikke slik at de gikk glipp av de demonstrasjonene som blei skildra i nr. 13 og 14 av *Iskra*. Tvert om, de tok del i dem, for de forsto klart at de hadde plikt til å støtte massene som reiste seg spontant, og samtidig hjelpe alle kameratene i Russland med å få opplysninger om demonstrasjonene gjennom avisa, og ved å bruke de erfaringene de hadde samla. Og om de får leve, kommer de ikke til å gå glipp av revolusjonen, som først og fremst kommer til å kreve agitasjonserfaring av oss, evne til å støtte enhver protest (på sosialdemokratisk vis), så vel som ledelse av den spontane bevegelsen, mens vi verner den mot mistak fra venner og feller som fiender vil sette for den.

Slik har vi kommet til den siste årsaka som tvinger oss til å plukke så sterkt på planen om en organisasjon som er sentrert rundt ei allrussisk avis, gjennom det felles arbeidet for ei felles avis. Bare en slik organisasjon kan sikre den *smidigheten* som er nødvendig for en militant sosialdemokratisk organisasjon, nemlig evnen til å tilpasse seg de mest forskjellige og raskt skiftende kampvilkår på et øyeblikk, evnen «til på den ene sida å unngå åpen kamp mot en overveldene fiende, når fienden har samla alle kreftene sine på et sted, og likevel, på den andre sida, å utnytte baktungheten hans, og angripe ham når og der han minst venter det.»* Det ville være en alvorlig feil å bygge partiorganisasjonen bare for å foregripe oppstander og gatekamper, eller bare på «marsjen framover

* *Iskra*, nr. 4, «Hvor skal vi begynne». «Revolusjonære kulturmakere som ikke godtar på-terskelen-til-revolusjonen-standpunktet, blir ikke det minste forstyrret av utsikten til å arbeide i lang tid,» skriver Nadesjdin (s. 62). Dette får oss til å legge merke til følgende: Om vi ikke er i stand til å sette fram en politisk taktikk og en organisatorisk plan for arbeidet for en svært lang periode, mens vi i *sjølve utviklinga av dette arbeidet* sikrer at partiet vårt er rede til å være på post og oppfylle plikta si når utviklinga av hendingene måtte bli trappa opp — om vi ikke lykkes i å gjøre dette, så vil vi ha bevist at vi ikke er noe annet enn ynkelige politiske eventyrere. Bare Nadesjdin, som så seint som i går begynte å kalle seg sjøl sosialdemokrat, kan glemme at målet til sosialdemokratiet er å omforme livsvilkåra til hele menneskeheten på en grunnleggende måte, og at det derfor ikke er tillatt for en sosialdemokrat å bli «forstyrret» av spørsmålet om hvor lenge arbeidet vil vare.

i den fargeløse dagskampen». Vi må *alltid* utføre det daglige arbeidet vårt, og alltid være forberedt på enhver situasjon, fordi det svært ofte er umulig å forutse når en periode med oppstand kommer til å vike for en rolig periode. Men i de høva det er mulig å forutse dette, kan vi ikke vri dette til ei grunngeving for å legge om organisasjonen vår. For i et autokratisk land finner disse skiftningene sted med overraskende fart, idet de noen ganger har samband med en enkel nattlig razzia fra de tsaristiske janitsjarene⁷³. Og sjølve revolusjonen må ikke på noe vis bli sett på som ei enkelt handling (slik Nadesjdin-folka øyensynlig forestiller seg), men som ei rekke mer eller mindre kraftige oppstander, som raskt skifter med perioder med mer eller mindre fullstendig ro. Derfor må hovedinnholdet i virksomheten til partiorganisasjonen vår, brennpunktet i denne virksomheten, være arbeid som er mulig og vesentlig både i perioden med svært voldsom oppstand, og i perioden med fullstendig ro. Dette arbeidet er den politiske agitasjonen, som er knytta sammen over hele Russland, som belyser alle sidene ved livet og blir drevet blant breiest mulige lag av massene. Men dette arbeidet er *utenkelig* i Russland i dag uten ei allrussisk avis som blir gitt ut svært ofte. Den organisasjonen som vil danne seg rundt denne avisa, organisasjonen av *medarbeiderne* i den (medarbeidere tatt i den breie betydninga av ordet, dvs. alle som arbeider for den), kommer til å stå klare *til alt*, fra det å opprettholde æren og prestisjen til og kontinuiteten i partiet i perioder med akutte revolusjonære «depresjoner», til det å forberede seg på, angi tidspunktet for og utføre den *landsomfattende væpna oppstanden*.

Prøv bare å forestill dere noe som er ei svært vanlig hending i Russland — at det skjer ei fullstendig opprulling av kameratene våre i et eller flere områder. Fordi vi mangler en *enkelt*, felles, regelmessig virksomhet som binder sammen *alle* de lokale organisasjonene, vil slike opprullinger ofte ha som utfall at arbeidet blir avbrutt for mange måneder. Men dersom alle de lokale organisasjonene har en felles virksomhet, da vil to eller tre handlekraftige personer i løpet av noen få uker kunne opprette kontakt mellom det felles sentret og nye ungdomssirkler, som, som dere veit, sjøl nå spretter opp svært

raskt. Dette ville være mulig sjøl om det skjedde ei svært alvorlig opprulling. Og når den felles virksomheten som blir hindra av arrestasjonene, er kjent for alle, vil nye sirkler kunne bli danna og sette seg i samband med sentret enda raskere til og med.

Forestill dere på den andre sida en folkelig oppstand. Alle vil nå trulig være enige om at vi må tenke på dette, og forberede oss på det. Men *hvordan*? Sentralkomiteen kan sikkert og visst ikke peke ut agenter til alle områdene for å forberede oppstanden. Sjøl om vi hadde en sentralkomite, så kunne den ikke oppnå noe som helst med ei slik utpeking med de vilkåra som rår i Russland i dag. Men et nett av agenter* som ville bli danna i og med opprettinga av og spredninga av den felles avisa, ville ikke måtte «sitte og henge og vente» på ropet om oppstand, men kunne holde fram med den regelmessige virksomheten som ville sikre de største sjansene for at en mulig oppstand kunne bli vellykka. En slik virksomhet ville styrke kontakten med de breieste lag av de arbeidende massene og med alle de samfunnsmessige laga som er misnøyde med autokratiet, og det er svært viktig for en oppstand. Nettopp en slik virksomhet ville bidra til å utvikle evnen til å vurdere den allmenne politiske situasjonen riktig, og følgelig evnen til å velge det rette øyeblikket for en oppstand. Nettopp en slik virksomhet ville trene *alle* lokalorganisasjoner i å svare samtidig på de samme politiske spørsmåla, episodene og hendingene som ryster hele Russland, og i å reagere på slike

* Akk og ve! Jeg har igjen latt det forferdelige ordet «agenter» slippe fram, et ord som skurrer så fælt i de demokratiske ørene til Martynov-folka! Jeg lurar på hvorfor dette ordet ikke forarga heltene i syttiåra, mens det forarger amatørerne i nitti-åra? Jeg liker ordet fordi det på en klar og skarp måte angir *den felles* saka som alle agenter retter tankene og handlingene sine etter. Og om jeg måtte erstatte dette ordet med et annet, så er det eneste ordet jeg kunne velge, ordet «medarbeider», dersom det ikke hadde minnet om noe visst litterært og utflytende. Det vi trenger er en militær organisasjon av agenter. De tallrike Martynov-folka (særlig i utlandet), som svært gjerne fordriver tida med «gjensidige utdelinger av ærestitler til hverandre», kan imidlertid foretrekke å si «sjef for særavdelinga for tildeling av pass til revolusjonære» framfor å si «agent i passavdelinga», osv.

«episoder» på et så kraftig, enhetlig og tjenelig vis som mulig. For en oppstand er i sin kjerne det kraftigste, mest enhetlige og mest formålstjenelige «svaret» til regjeringa fra hele folket. Og endelig er det nettopp en slik virksomhet som ville trene alle revolusjonære organisasjoner over hele Russland i å opprettholde de mest vedvarende, og på samme tid de hemmeligste, kontakter med hverandre, og på det viset skape *virkelig* enhet i partiet. For uten slike kontakter vil det være umulig å diskutere planen for oppstanden i fellesskap, og å ta de nødvendige forberedende tiltaka kvelden før, tiltak som må bli holdt strengt hemmelige.

Kort sagt, «planen om ei allrussisk politisk avis», står ikke i det hele tatt for fruktene av arbeidet til skrivebordsarbeidere som er smitta av dogmatisme og stuelærdom (slik det så ut for dem som bare tenkte litt over den). Den er den mest praktiske planen for øyeblikkelige og allsidige forberedelser til oppstanden, samtidig som den ikke et øyeblikk mister av syne det tvingende arbeidet dag for dag.

KONKLUSJON

Historia til det russiske sosialdemokratiet kan bli delt opp i tre klart atskilte perioder:

Den første perioden omfatter omlag ti år, omtrent fra 1884 til 1894. Dette var den perioden da teorien og programmet til sosialdemokratiet oppsto og blei grunnfesta. Tilhengerne av denne nye strømninga var svært få i antall i Russland. Sosialdemokratiet eksisterte uten en arbeiderbevegelse, og som et politisk parti var det på fosterstadiet i utviklinga.

Den andre perioden omfatter tre eller fire år — 1894—98. I denne perioden sto sosialdemokratiet fram på scenen som en samfunnsmessig bevegelse, som folke-massenes reisning, som et politisk parti. Dette er perioden for sosialdemokratiets barndom og ungdom. De intellektuelle var oppildna av en enorm og allmenn iver etter å kjempe mot narodnismen og etter å gå ut blant arbeiderne. Arbeiderne viste ei allmenn begeistring for streiker. Bevegelsen gjorde svære skritt framover. Fler-tallet av lederne var unge folk som ikke hadde nådd «en alder av trettifem år», som sto som ei slags naturlig grense for hr. N. Mikhailovski. På grunn av at de var så unge, viste de seg å være uøvde i praktisk arbeid og de forlot scenen forbausende fort. Men i de fleste tilfellene var perspektivet på virksomheten deres svært vidt. Mange hadde starta den revolusjonære tenkinga si som tilhengere av Narodnaja Volja. Nesten alle hadde begeistra tilbedt terroristheltene i sin tidlige ungdom. Det krevde kamp å gi opp de fengslende inntrykka fra disse helte-modige tradisjonene, og kampen blei fulgt av brudd i det personlige samkvemmet med folk som var bestemte på å være lojale overfor Narodnaja Volja, og som de unge sosialdemokratene hadde djup respekt for. Kampen tvang de unge lederne til å skolere seg sjøl, til å lese illegal litteratur av alle slag og til å studere spørsmåla om den legale narodnismen nøye. Sosialdemokratene blei trent i denne kampen og gikk inn i arbeiderbevegelsen uten at de

«et eneste øyeblikk» glemte verken den marxistiske teorien, som lyste opp veien deres, eller oppgava med å styrte autokratiet. Danninga av partiet våren 1898 var den mest slående, og samtidig den *siste*, handlinga til sosialdemokratene i denne perioden.

Den tredje perioden blei, som vi har sett, forberedt i 1897, og gjorde endelig slutt på den andre perioden i 1898 (1898—?). Dette var perioden med splittelse, oppløsning og vakling. I ungdommen brister stemmen til unge menn. Og slik begynte stemmen til det russiske sosialdemokratiet å briste i denne perioden, den begynte å skurre falskt — på den ene sida i skriftene til Messrs. (herrene — *Red.*) Struve, Prokopovitsj, Bulgakov og Berdjajev, og på den andre sida i skriftene til V. I-n og R. M., til B. Kritsjevski og Martynov. Men det var bare lederne som vandra hver sin vei og trakk seg sjøl tilbake. Sjølve bevegelsen holdt fram med å vokse og gikk fram med sjumilsskritt. Den proletariske kampen spredte seg til nye lag av arbeidere og bredte seg over hele Russland, og påverka samtidig på en indirekte måte gjenopplivinga av den demokratiske ånden blant studentene og blant andre deler av befolkninga. Men den politiske bevisstheten til lederne brøt sammen overfor bredden og krafta i det spontane oppsvinget. Blant sosialdemokratene blei en annen type ledere herskende — funksjonærtypen som nesten bare var skolert i «legal marxistisk» litteratur, som viste seg å være desto mer utilstrekkelig, jo mer spontaniteten til massene krevde politisk bevissthet fra lederne si side. Det var ikke bare slik at lederne lå etter når det gjaldt teori («friheten til å kritisere») og praktisk handling («amatørisme»), men de søkte å rettferdiggjøre tilbakeslappet med alle former for høytflygende argumenter. Sosialdemokratiet blei senka til nivået med trade-unionisme, av tilhengerne av Brentano i den legale litteraturen og av halehengsfolka i den illegale litteraturen. *Credo*-programmet begynte å bli satt i kraft, særlig da sosialdemokratenes «amatørisme» forårsaka ei gjenoppliving av revolusjonære tendenser som ikke var sosialdemokratiske.

Om leseren skulle være kritisk til at jeg har oppholdt meg for lenge med et visst *Rabotsjeje Djelo*, så kan jeg bare si at *Rabotsjeje Djelo* fikk ei «historisk» betydning

fordi det klarest gjenspilte «ånden» i denne perioden*. Det var ikke den konsekvente R. M., men værhanene Kritsjevski- og Martynov-folka som var i stand til å uttrykke splittelsen og vaklinga og viljen til å gjøre innrømmelser til «kritikken», til «økonomismen» og til terrorismen på en typisk måte. Det er ikke den opphøyde forakten for praktisk arbeid fra enkelte tilbedere av det «absolutte» som kjennetegner perioden, men ei forening av smålig praktisk arbeid og fullstendig ringeakt for teori. Heltene i denne perioden var ikke så mye opptatt av å forkaste «storslagne fraser» direkte, som de var av å vulgarisere dem. Vitenskapelig sosialisme opphørte å være en helhetlig revolusjonær teori, og blei suppe som «fritt» blei ispedd innholdet i hver ny tysk lærebok som kom ut. Slagordet om «klassekamp» dreiv ikke fram breiere og mer handlekraftig virksomhet, men tjente som et beroligende middel, ettersom «den økonomiske kampen er uatskillelig knytta sammen med den politiske kampen». Ideen om et parti tjente ikke som et opprop om å danne en militant organisasjon av revolusjonære, men blei brukt til å rettferdiggjøre et slags «revolusjonært byråkrati» og barnslige leiker med «demokratiske» former.

Vi veit ikke når den tredje perioden vil ta slutt og den fjerde begynne (som mange ting nå varsler om). Vi går over fra det historiske til nåtida og delvis til framtida. Men trur fast på at den fjerde perioden kommer til å føre til at den militante marxismen blir grunnfesta, at det russiske sosialdemokratiet vil komme ut av krisa i mandommens fulle blomst, at den opportunistiske baktroppen kommer til å bli «erstatta» av den ekte fortroppen til den mest revolusjonære klassen.

Når det gjelder ei oppfordring om ei slik «erstatning», og ved å oppsummere det som har blitt framstilt ovafor, kan vi svare på spørsmålet Hva må gjøres? med det korte svaret:

Gjør slutt på den tredje perioden.

* Jeg kunne også svare med det typiske ordtaket: *Den Sack schlägt man, den Esel meint man* (du slår sekken, men mener eselet). Det var ikke bare *Rabotsjeje Djelo*, men også de *breie massene* av aktivister og teoretikere, som blei revet med av «kritikken» *à la mode* (som var på moten — *Red.*) og som blei forvirra når det gjaldt spørsmålet om spontaniteten, og falt ned fra ei sosialdemokratisk til ei trade-unionistisk oppfatning av de politiske og organisatoriske oppgavene våre.

Tillegg⁷⁴

FORSØKET PÅ Å SLÅ SAMMEN ISKRA OG RABOTSJEJE DJELO

Det står igjen å beskrive den taktikken som *Iskra* valgte og fulgte fast i de organisatoriske forbindelsene sine med *Rabotsjeje Djelo*. Denne taktikken blei satt fram i sin helhet i *Iskra* nr. 1, i artikkelen med tittelen «Splittelsen i Unionen av russiske sosialdemokrater i utlandet» (1900 — *Red.*)*. Fra starten av tok vi det standpunktet at den *virkelige* Unionen av russiske sosialdemokrater i utlandet, som blei anerkjent som talsmannen for partiet vårt i utlandet på den første kongressen det holdt, *hadde splitta* seg i to organisasjoner. Videre tok vi det standpunktet at spørsmålet om hvem som representerte partiet i utlandet, var et åpent spørsmål, som var blitt løst bare forbigående og betinga, ved at det var blitt valgt to medlemmer som talsmenn for Russland i Det internasjonale sosialistiske byrået (The International Socialist Bureau)⁷⁵ ved den internasjonale kongressen i Paris, en fra hver av de to delene av den splitta Utenlandsunionen. Vi erklærte at *Rabotsjeje Djelo tok feil* i de grunnleggende sakene. I prinsippet stilte vi oss avgjort på Gruppa for frigjøring av arbeidets side, samtidig som vi av slo å gi inn på detaljer om splittelsen og vi merka oss de tjenestene som Utenlandsunionen hadde ytt når det gjaldt det reint praktiske arbeidet**.

Følgelig kan vi si at politikken vår til en viss grad var avventende. Vi gjorde en innrømmelse til de oppfatningene som rådde blant flertallet av de russiske sosialdemokratene om at de fasteste motstanderne av økonomismen kunne arbeide hand i hand med Unionen i utlandet, fordi det gang på gang hadde erklært at det i prinsippet var enig med Gruppa for frigjøring av ar-

* Se Lenin, Samla verk, eng. utg. 1972, bind 4, s. 378—79 —. *Red.*

** Bedømmelsen vår av splittelsen bygde ikke bare på et studium av litteraturen om emnet, men også på opplysninger som flere medlemmer av organisasjonen vår hadde samla i utlandet.

beidet, og hadde angivelig ikke tatt noe sjølstendig standpunkt til grunnleggende spørsmål i teorien og i taktikken. At standpunktet vårt var riktig, blei bevist på en indirekte måte gjennom den kjensgjerninga at nesten samtidig som det første nummeret av *Iskra* kom ut (desember 1900), så gikk tre medlemmer ut av Unionen. De danna den såkalte «Initiativgruppa» og tilbød tjenestene sine som meklere i forhandlingene om gjenforening til: (1) utenlandsavdelinga av *Iskra*-organisasjonen, (2) den revolusjonære *Sotsial-Demokrator*organisasjonen⁷⁶, og (3) Unionen i utlandet. Det er sant at da en taler la fram disse kjensgjerningene på «enhets»konferansen i fjor, så erklærte et medlem av administrasjonskomiteen i Unionen i utlandet at det at tilbudet blei avslått, *bare* skyldtes at Utenlandsunionen var misfornøyd med sammensetninga av Initiativgruppa. Men sjøl om jeg ser det som min plikt å gjengi denne forklaringa, så kan jeg ikke la være å bemerke at den er utilfredsstillende. For når en veit at to organisasjoner var blitt enige om å starte forhandlinger, så kunne Utenlandsunionen ha tatt skritt i denne retninga gjennom andre meklere eller direkte.

I mai 1901 starta både *Zarja* (nr. 1, april) og *Iskra* (nr. 4, mai)* en polemikk mot *Rabotsjeje Djelo*. *Iskra* angrep særlig artikkelen «Et historisk vendepunkt» i *Rabotsjeje Djelo*, som i apriltillegget sitt, det vil si etter hendingene i vår, røpte mangel på stabilitet i spørsmålet om terror og ropte om «blod», ei linje som mange blei revet med av på den tida. Trass i polemikken, sa Utenlandsunionen seg enig å ta opp igjen forhandlingene om gjenforening ved å bruke ei ny gruppe «forsonere». En foreløpig konferanse av representanter for de tre nevnte organisasjonene, som blei holdt i juni, laga et utkast til avtale på grunnlag av et svært detaljert «samsvar i prinsippene», som Utenlandsunionen ga ut i brosjyra *To konferanser*, og Utenlandsforbundet i brosjyra *Dokumenter fra «enhets»konferansen*.

Innholdet i dette samsvaret i prinsippene (som oftere blei kalt Vedtak fra junikonferansen), gjør det helt klart at vi satte det fram som et absolutt vilkår for enhet at alle

* Se Lenin, «Hvor skal vi begynne» (1901) i Samla verk, eng. utg. 1973, bind 5, s. 13—24. — *Red.*

og ethvert utslag av opportunismen allment, og av russisk opportunisme særskilt måtte bli avvist *fullstendig og ettertrykkelig*. Paragraf 1 lyder: «Vi avviser alle forsøk på å innføre opportunismen i den proletariske klassekampen — forsøk som har funnet uttrykk i den såkalte økonomismen, bernsteinianismen, millerandismen osv.» «Området for den sosialdemokratiske virksomheten omfatter... ideologisk kamp mot alle motstandere av revolusjonær marxisme» (4c). «På alle områder for organisatorisk og agitatorisk virksomhet, må ikke sosialdemokratiet et eneste øyeblikk glemme at den øyeblikkelige oppgava til det russiske proletariatet er å styrte autokratiet (5a)», «...agitasjon, ikke bare på grunnlag av dagskampen mellom lønnsarbeid og kapital» (5b), «...vi anerkjenner ikke... et stadium med rein økonomisk kamp og med kamp for delvise politiske krav» (5c), «...vi ser det som viktig at bevegelsen kritiserer tendensene til å gjøre et prinsipp ut av det lave nivået... og det snevre i de lavere formene til bevegelsen» (5d)». Sjølen som står helt utafor, vil etter å ha lest disse vedtaka litt oppmerksomt, ut fra sjølve formuleringne ha skjönt at de er retta mot folk som var opportunistar og «økonomistar», folk som glemte oppgava med å styrte autokratiet, sjøl bare for et øyeblikk, folk som anerkjente stadieteorien, folk som opphøyde sneverheten til et prinsipp, osv. Alle som kjenner det minste til polemikken fra Gruppa for frigjøring av arbeidet, *Zarja* og *Iskra* mot *Gabotsjeje Djelo*, kan ikke et eneste øyeblikk tvile på at disse vedtaka punkt for punkt avviser nettopp de feilene som *Rabotsjeje Djelo* har vikla seg inn i. Da et medlem av Utenlands-unionen på «enhets»-konferansen erklærte at artiklene i nr. 10 av *Rabotsjeje Djelo* ikke var blitt tilskynda av et nytt «historisk vendepunkt» fra Utenlands-unionen si side, men av det overdrevent «abstrakte» i vedtaka*, blei denne påstanden med rette latterliggjort av en av talerne. Vedtaka er langt fra abstrakte, sa han. De er utrolig konkrete. En kunne med ett blick se at de «prøvde å fange noen».

Denne bemerkninga ga opphav til en typisk episode på konferansen. På den ene sida utbrøt Kritsjevski patetisk,

* Dette gjentas i «To konferanser», s. 25.

idet han slo ned på ordet «fange», som han trudde var en forsnakkelse som røpa de onde hensiktene våre («å sette ei felle»): «Hvem er de ute etter å fange?» «Ja, hvem da?» spurte Plekhanov spottende. «La meg bøte på kamerat Plekhanovs mangel på skarpsyn,» svarte Kritsjevski. «La meg forklare ham at fella blei satt opp for *redaksjonen av Rabotsjeje Djelo* (alminnelig latter), men vi har ikke latt oss fange!» (Bemerkning fra venstre: «Desto verre for dere!») På den andre sida erklærte et medlem av Borbagruppa⁷⁷ (ei forsoningsgruppe) at ordet «fange» opplagt hadde falt tilfeldig i polemikkens hete. Han satte seg mot tilføyningene til vedtaka fra Utenlandsunionen si side, og ønska å forsvare taleren vår.

Jeg trur for min del at taleren som var ansvarlig for å ha sagt ordet neppe vil være glad for dette «forsvaret». Jeg trur at orda «prøve å fange noen» var «sanne ord uttalt i spøk». Vi har alltid anklaga *Rabotsjeje Djelo* for å være ustabile og vaklende, og derfor *måtte* vi naturligvis prøve å *fange* det for å sette en stopper for denne vaklinga. Det fins ikke den minste antydning til onde hensikter i dette, for vi diskuterer ustabilitet i prinsippene. Og vi oppnådde å «fange» Utenlandsunionen på et så kameratslig vis* at Kritsjevski sjøl, og et annet medlem av administrasjonskomiteen i Unionen, undertegna junivedtaka.

Artiklene i *Rabotsjeje Djelo* nr. 10 (kameratene våre så nummeret for første gang da de kom til konferansen, noen få dager før møtene tok til, viser klart at det har skjedd ei ny vending i Utenlandsunionen i tidsrommet

* Nettopp. I innledninga til junivedtaket sa vi at det russiske sosialdemokratiet som et hele alltid sto på prinsippene til Gruppa for frigjøring av arbeidet, og at de særlige ytelsene til Utenlandsunionen var utgiver- og organiseringsvirksomheten dens. Med andre ord uttrykte vi at vi helt og holdent sto klar til å glemme fortida og anerkjenne det nyttige (for saka) i arbeidet til kameratene våre i Utenlandsunionen, *forutsatt* at den opphørte fullstendig med den vaklinga som vi prøvde å «fange». Alle upartiske personer som leser vedtaka, vil tolke dem slik. Dersom Utenlandsunionen, etter å ha *forårsaka* ei splittelse ved den nye vendinga si mot økonomismen (i artiklene sine i nr. 10 og i tillegg), nå høytidelig anklager oss for *usannhet* (*To konferanser*, s. 30) på grunn av det vi sa om ytelsene dens, da kan sjølsagt en slik anklage bare kalle fram et smil.

mellom sommeren og høsten. Økonomistene har igjen overtaket, og redaksjonen, som snur seg etter alle «vin-der», tok nok en gang fatt på å forsvare «de mest uttalte bernsteinianerne» og «frihten til å kritisere». Videre forsvarte de «spontaniteten», og gjennom Martynovs munn prekte de «teorien om å innskrenke» området for den politiske innflytelsen vår (ut fra den påståtte hensikten om å gjøre denne innflytelsen mer sammensatt). Nok en gang er det bevist at den treffende iakttagelsen til Parvus om at det er vanskelig å fange en opportunist med ei setning, er riktig. En opportunist vil uten å nøle sette navnet sitt under enhver setning, og han vil like greit gå vekk fra den, fordi opportuniste nettopp står for mangel på bestemte og faste prinsipper. I dag har alle opportunistene avvist *alle* forsøk på å innføre opportunisten. De har tilbakevist *all* sneverhet, og høytidelig lova at de «ikke et øyeblikk skal glemme oppgava med å styrte autokratiet,» og fortsette «agitasjonen, ikke bare på grunnlaget til dagskampen mellom lønnsarbeid og kapital», osv., osv. Men i morgen kommer de til å endre måten å uttrykke seg på og vende tilbake til de gamle knepa sine under påskuddet om å forsvare spontaniteten og marsjen framover i den fargeløse dagskampen. De kommer til å prise krav som lover handgripelige resultater, osv. Ved å holde fram med å hevde at «Utenlandsunionen ikke så, og ikke ser nå, noe kjettersk avvik fra de allmenne prinsippene i det utkastet som blei vedtatt på konferansen» i artiklene i nr. 10 (*To konferanser*, s. 26), avslører Utenlandsforbundet bare at det fullstendig mangler evnen til, eller ønsket om, å forstå kjernepunktene i det vi er uenige om.

Etter at det var kommet ti nummer at *Rabotsjeje Djelo*, kunne vi bare gjøre en ting: åpne en allmenn diskusjon for å bli sikre på om alle medlemmene i Utenlandsunionen var enige i artiklene og med redaksjonen. Unionen i utlandet er særlig misnøyd med oss på grunn av dette, og anklager oss for å prøve og så splid i rekkene til Unionen, for å blande oss opp i sakene til andre folk, osv. Disse anklagene er opplagt ugrunna, fordi det er slik at med en valgt redaksjon som «snur» seg etter alle vinder, uansett hvor svake de er, så avhenger alt av retninga på vinden, og vi avgjorde den retninga på

private møter, der det ikke var noen andre tilstede enn medlemmer av de organisasjonene som hadde til hensikt å samle seg. Tillegga til junivedtaka, som blei lagt fram i navnet til Utenlandsunionen, har fjerna den siste skyggen av håp om å komme fram til enighet. Tillegga er dokumentariske bevis på den nye vendinga mot økonomisme, og på den kjensgjerninga at flertallet av medlemmene i Unionen er enige med *Rabotsjeje Djelo*, nr. 10. De blei drevet til å stryke ut orda «såkalt økonomisme» fra henvisninga til uttrykka for opportunisten (i det de framholdt at «meninga» til disse orda «var vage». Men om det var slik, var alt det som trengtes ei mer nøyaktig avgrensning av kjernen i dette utbredte mistaket). Videre blei de drevet til å stryke ut «millerandisme» (sjøl om Kritsjevski hadde forsvart det i *Rabotsjeje Djelo*, nr. 2/3, s. 83-84, og enda mer åpent i *Vorwärts**. Trass i at junivedtaka avgjort viste til at oppgava til sosialdemokratiet er «å lede *alle* uttrykk for den proletariske kampen mot *alle* former for politisk, økonomisk og sosial undertrykking», og dermed maner til innføring av system og enhet i alle disse kampformene, så la Utenlandsunionen til de helt overflødige orda om at «den økonomiske kampen er en kraftig spore i massebevegelsen», isolert sett kan ikke denne påstanden bli imøtegått, men i og med at det fins en snever økonomisme, kunne den bare føre til falske fortolkninger.) Videre blei til og med ei direkte innskrenkning av «politikk» innført i junivedtaka, både ved å stryke orda «ikke et øyeblikk» (å glemme målet å styrte autokratiet), og ved å legge orda «den økonomiske kampen er det *breieste* brukbare midlet til å trekke massene inn i aktiv politisk kamp». Naturligvis avslo den ene taleren etter den andre på vår side å ta ordet, fordi de så det som håpløst å holde fram med å forhandle med folk som igjen vendte seg mot økonomismen og som strevde for å sikre seg retten til å vakle.

«Det var nettopp å opprettholde det uavhengige særpreget ved og sjølstendigheten til *Rabotsjeje Djelo* som Unionen så på som et *sine qua non** (helt nødvendig

* En polemikk om emnet tok til i *Vorwärts* mellom Kautsky, som er redaktør nå, og redaksjonen i *Zarja*. Vi skal ikke la være å gjøre de russiske leserne kjent med denne striden.⁷⁸

vilkår —*Red.*) for at avtalen vår skulle vare i framtida, som Iskra så som hindringa for avtalen.» (*To konferanser*, s. 25) Dette er svært unøyaktig. Vi hade aldri noen planer om å angripe sjølstendigheten til *Rabotsjeje Djelo*.^{*} Men vi *avsto* virkelig *helt og holdent fra å godta* sjølstendigheten i trekka til avisa, hvis det med «sjølstendige trekk» er ment sjølstendighet i prinsippsspørsmål når det gjelder teori og taktikk. Junivedtaket inneholder ei fullstendig tilbakevisning av *slike* sjølstendige trekk, fordi slike «sjølstendige trekk» i praksis alltid har betydd, noe vi har påpekt, alle slags former for vakling som foster den splittelsen som rår blant oss og som er utålelig sett fra partistandpunktet. Artiklene i *Rabotsjeje Djelo* nummer ti, sammen med «tillegga» det kom med, avslører klart at det ønsker å opprette denne typen sjølstendige trekk, og et slikt ønske vil naturlig og uunngåelig føre til et brudd og ei krigserklæring. Men vi var alle villige til å anerkjenne *Rabotsjeje Djelos* «sjølstendige trekk» i den betydninga at det skulle konsentrere seg om bestemte litterære oppgaver. Ei riktig fordeling av disse oppgavene gjorde det sjølsagt nødvendig med: 1) et teoretisk tidsskrift, 2) ei politisk avis, og 3) folkelige samlinger av artikler og folkelige brosjyrer. Bare ved å bli enige om ei slik fordeling av oppgavene, ville *Rabotsjeje Djelo* en gang for alle ha bevist at det ærlig ønska å gi opp feilene sine, som junivedtaket var retta mot. Bare ei slik fordeling av oppgaver ville ha fjerna alle muligheter for uoverensstemmelser, og sikra en varig avtale på en virksom måte, og samtidig ville det ha tjent som et grunnlag for ei gjenoppliving av, og nye framganger for bevegelsen vår.

I dag kan ikke en eneste russisk sosialdemokrat ha noen tvil om at det endelige bruddet mellom de revolusjonære og de opportunistiske retningene ikke blei forårsaka av noen «organisatoriske» omstendigheter, *men av* opportunistenes ønske om å grunnfeste de sjølstendige opportunistiske trekka, og å holde fram med å skape forvirring gjennom avhandlingene fra Kritsjevski- og Martynov-folka.

* Det vil si dersom de redaksjonelle samtalene i samband med opprettinga av et felles råd for de sammenslåtte organisasjonene ikke skulle bli sett på som ei innskrenkning av sjølstendigheten. Men i juni sa *Rabotsjeje Djelo* seg enig i dette.

RETTING TIL *HVA MÅ GJØRES?*

Initiativgruppa som jeg snakker om i brosjyra *Hva må gjøres?*, s. 000 har bedt meg om å gjøre følgende retting når det gjelder den rolla de spilte i forsøket på å samle de sosialdemokratiske organisasjonene i utlandet: «Det var bare en av de tre medlemmene i denne gruppa som gikk ut av Utenlandsunionen mot slutten av 1900. De andre gikk ut i 1901, fordi de endelig var blitt sikre på at det var umulig å få tilslutning fra Unionen om en konferanse med *Iskra*-organisasjonen i utlandet og den revolusjonære *Sotsial-Demokrat*-organisasjonen, som Initiativgruppa hadde gjort framlegg om. Administrasjonskomiteen i Utenlandsunionen forkasta først dette forslaget, i det de påsto at de personene som Initiativgruppa var satt sammen av, «ikke var skikka» til å opptre som meklere, og de uttrykte ønsket om å ta direkte kontakt med *Iskra*-organisasjonen i utlandet. Men like etter dette ga administrasjonskomiteen i Utenlandsunionen Initiativgruppa beskjed om at ut fra det første nummeret av *Iskra*, som inneholdt meldinga om splittelsen i Unionen, så hadde den endra vedtaket sitt, og den ønska ikke lenger å opprettholde forbindelser med *Iskra*. Hvordan kan en etter dette forklare utsagnet som et medlem av administrasjonskomiteen i Utenlandsunionen kom med, om at avslaget på å holde en konferanse fra deres side *utelukkende* var framkalt av at de var misnøye med sammensetninga av Initiativgruppa? Det er sant at det er like vanskelig å forklare hvorfor administrasjonskomiteen i Utenlandsunionen var enig i å holde en konferanse i juni i fjor, for artikkelen i det første nummeret av *Iskra* sto fortsatt ved lag, og den «negative» innstillinga til *Iskra* overfor Utenlandsforbundet blei enda sterkere uttrykt i det første nummeret av *Zarja*, og i nr. 4 av *Iskra*, som begge kom ut før junikonferansen.»

N. Lenin

Iskra, nr. 19, 1. april 1902.

NOTER

PERSONREGISTER

1. Lenins bok *Hva må gjøres?* blei skrevet på slutten av 1901 og i begynnelsen av 1902. I «Hvor skal vi begynne», som blei trykt i *Iskra*, nr. 4 (mai 1901), sa Lenin at artikkelen var «en skissemessig plan som skulle bli utvikla i større detalj i ei brosjyre som nå blei gjort klar for trykking».

Lenin begynte sjølve skrivinga av boka høsten 1901. I «Forord til *Dokumenter fra «Enhets»konferansen*», skrevet i november i 1901, sa Lenin at boka var klar for «utgivelse i nær framtid». I desember offentliggjorde Lenin (i *Iskra*, nr. 12) artikkelen sin «En samtale med forsvarene av økonomismen», som han seinere kalte et utkast til *Hva må gjøres?* Han skreiv forordet til boka i februar i 1902, og tidlig i mars blei boka gitt ut av Dietz i Stuttgart. Ei kunngjøring om at den var gitt ut, blei trykt i *Iskra*, nr. 18, 10. mars 1902.

De ideene Lenin førte fram og forklarte i *Hva må gjøres?* blei støtta og utvikla av J. V. Stalin. Hans brosjyre *Kort om uoverensstemmelsene i partiet*, skrevet våren 1905, henger nært sammen med *Hva må gjøres?* (se J. V. Stalin, Verker, eng. utg. 1954, bind 1, s. 90—132). Stalin forsvare også Lenins ideer som kommer fram i *Hva må gjøres?*, i artikkelen «*Et svar til Sotsial-Demokrat*», som blei offentliggjort i avisa *Proletariatis Brdzola* (Proletariatets kamp) i august 1905 (se J. V. Staling, Verker, eng. utg. 1954, bind 1, s. 162—174). Lenin verdsatte denne artikkelen høyt, og bemerkta spesielt at den inneholdt ei «glimrende framstilling av spørsmålet om den berømte 'innføringa av bevissthet utafra'».

Da han ga ut boka på nytt i 1907, som en del av samlinga *Tolv år*, utelot Lenin del A av kapittel V, «Hvem blei fornærma av artikkelen 'Hvor skal vi begynne'», og uttalte i forordet at boka blei gitt ut med «ubetydelige forkortinger, som bare utelot detaljer om organisatoriske forhold og mindre polemiske merknader». Lenin føyde til fem fotnoter i den nye utgava.

Teksten i dette bindet er bygd på 1902-utgava og retta etter 1907-utgava. s. 9

2. *Iskra* — (Gnisten), den første allrussiske illegale marxistiske avisa, grunnlagt av Lenin i 1900. Den spilte ei avgjørende rolle i danninga av det marxistiske partiet, i overvinninga av «økonomismen», i samlinga av de splitta sosialdemokratiske gruppene og i forberedelsene til den andre kongressen til RSDAP (Det russiske sosialdemokratiske arbeiderpartiet).

Det var umulig å utgi ei revolusjonær avis i Russland på grunn av politifølgelse. Mens Lenin ennå var i forvisning i Sibir, utarbeidde han i detalj en plan for å gi ut avisa utenlands, og han begynte å sette denne planen ut i livet da forvisningstida hans var slutt i januar 1900.

Det første nummeret av Lenins *Iskra* kom 11. (24.) desember 1900 i

Leipzig. Etter det kom det ut i München, i London (fra april 1902) og i Geneve (fra våren 1903).

Redaksjonen i Iskra besto av V. I. Lenin, G. V. Plekhanov, J. O. Martov, P. B. Axelrod, A. N. Potresov og V. I. Sasulitsj. N. K. Krup-sakaja blei våren 1901 sekretær for redaksjonen. Lenin var *Iskras* virkelige hovedradaktør og leder for virksomheten. Artiklene hans i *Iskra* tok opp alle de grunnleggende spørsmåla i bygginga av partiet og i proletariatets klassekamp i Russland og også viktige hendinger på den internasjonale arenaen.

Grupper og avdelinger av RSDAP som støtta Lenin-Iskra-linja blei organisert i mange byer i Russland, bl.a. St.Petersburg og Moskva.

Iskra-organisasjonene blei oppretta av og arbeidde under direkte ledelse av yrkesrevolusjonære som Lenin hadde lært opp (N. E. Bauman, I. V. Babusjkin, S. I. E. Gusev, M. I. Kalinin og andre).

På initiativ fra Lenin og med direkte deltakelse fra han, strekte *Iskra*-redaksjonen opp et utkast til partiprogram (offentliggjort i nr. 21) og forberedte den andre kongressen til RSDAP som blei holdt i juli-august 1903.

På den tida hadde de fleste sosialdemokratiske organisasjonene slut-ta seg til *Iskra*, godtatt dets taktikk, program og organisasjonsplan og anerkjent den som sitt ledende organ. I en særskilt resolusjon slo den andre kongressen fast at avisa hadde spilt en særlig viktig rolle i kam-pen for å skape partiet, og det blei vedtatt at *Iskra* var hovedorganet til RSDAP.

Den andre kongressen nedsatte en redaksjon som besto av Lenin, Plekhanov og Martov. Stikk imot vedtaket på kongressen, nekta Mar-tov å sitte i redaksjonen, og numrene 46—51 av *Iskra* blei redigert av Lenin og Plekhanov. Seinere tok Plekhanov standpunkt for mensje-vikene og krevde at alle de tidligere mensjevik-redaksjonsmedlemmene, som kongressen hadde avvist, skulle bli tatt inn i redaksjonen. Lenin kunne ikke være enig i dette, og 19. oktober (1. november) 1903 trakk han seg ut av redaksjonen for å konsentrere seg om sentralkomiteen i partiet og slå mot de mensjevikiske opportunistene fra denne stillinga. *Iskra* nr. 52 var redigert av Plekhanov aleine. 13. (16.) november 1903, idet han handla på egenhand og på tvers av kongressens vilje, tok Plekhanov de tidligere mensjevik-redaksjonsmedlemmene inn i redak-sjonen igjen. Fra og med nr. 52 forvandla mensjevikene *Iskra* til sitt organ. Fra da av var Lenins bolsjevikiske *Iskra*, kjent i partiet som den gamle *Iskra*, og erstatta av den mensjevikiske opportunistiske *Iskra*, den nye *Iskra*.

s. 11

3. *Rabotsjeje Djelo* (Arbeidernes sak) — et tidsskrift utgitt av økonomistene med ujamne mellomrom fra april 1899 til februar 1902 i Geneve. Det var organ for Unionen av russiske sosialdemokrater i utlandet, og blei redigert av B. N. Kritsjevski, A. S. Martynov og V. P. Ivansjin.

s. 11

4. *Rabotsjaja Gazeta* (Arbeideravisa) — Et illegalt organ for den sosialdemokratiske gruppa i Kiev. Det kom ut to nummer: nr. 1 i august og nr. 2 i desember (datert november) 1897. Den første kongressen til RSDAP (mars 1898) anerkjente *R. G.* som det offisielle organet til partiet. Men det kom ikke ut noe nummer av avisa etter kongressen fordi medlemmer av sentralkomiteen og redaksjonen i *R. G.* blei arrestert og trykkeriet blei ødelagt. I året 1899 blei det gjort et forsøk på å gjenopplive *R. G.*, og Lenin skriver om dette i del A av det femte kapitlet i *Hva må gjøres?* s. 11

5. *Trade-unionisme* — ei opportunistisk retning innafor arbeiderbevegelsen som går inn for at arbeiderne skal begrense seg til kamp i *fagbevegelsen*, på et snevert faglig grunnlag, og som avviser at arbeiderklassen må ha et politisk parti — og går imot at arbeiderklassen må erobre den politiske makta. s. 13

6. *Lassalleaner* og *Eisenacher* — to partier i den tyske arbeiderbevegelsen i 1860- og tidlig i 1870-åra.

Lassalleaner — tilhengere av Ferdinand Lassalle. Det tyske sentralarbeiderforbundet utgjorde kjernen i bevegelsen. Lassalleanerne mente det var mulig med en fredelig overgang fra kapitalismen til sosialismen og forkynte kamp for alminnelig stemmerett og fredelige parlamentariske aktiviteter i stedet for arbeiderklassens revolusjonære kamp.

Marx kritiserte lassalleanerne skarpt og pekte på at «i flere år var de ei hindring for organiseringa av proletariatet og endte opp med å være ingenting annet enn et redskap i hendene på politiet.» Marx analyserte de teoretiske synspunktene til lassalleanerne og taktikken deres i *Kritikken av Gotha-programmet* (1875).

Eisenacher — tilhengere av marxismen, ideologisk influert av Marx og Engels. Leda av Wilhelm Liebknecht og August Bebel stifta de Tysklands sosialdemokratiske arbeiderparti på Eisenach-kongressen i 1869.

De to partiene som kjempa bittert mot hverandre, blei tvunget til å slutte seg sammen på grunn av oppsvinget i arbeiderbevegelsen og intensiveringa av represaliene fra regjeringa. Sammenslutninga blei gjennomført på Gotha-kongressen i 1875, der Tysklands sosialistiske arbeiderparti blei danna. I det utgjorde lassalleanerne den opportunistiske fløyen.

Lenin beskriver lassalleanerne og eisenacherne i sin artikkel «August Bebel», skrevet i august 1913 (se Lenin, Samla verk, eng. utg. 1973, bind 19, s. 295—301). s. 14

7. *Guesdister* og *Possibilister* — to retninger i den franske sosialistiske bevegelsen, som oppsto etter splittinga i Det franske arbeiderpartiet i 1882.

Guesdistene var tilhengere til Jules Guesde. De utgjorde den marxistiske fløyen i bevegelsen, og sto for at proletariatet skulle føre en uavhengig revolusjonær politikk. I 1901 danna de Frankrikes sosialistiske parti.

Possibilistene var ei småborgerlig, reformistisk retning som søkte å lede proletariatet bort fra revolusjonære kampmetoder. Possibilistene ville innskrenke virksomheten til arbeiderklassen til det som var «mulig» (possible) under kapitalismen. I 1902 organiserte de sammen med andre reformistiske grupper Det franske sosialistpartiet.

I 1905 forente Frankrikes sosialistiske parti og Det franske sosialistpartiet seg i ett parti. Under den imperialistiske krigen fra 1914—18, gikk Jules Guesde, sammen med hele ledelsen i Det franske sosialistpartiet, over til den sosialsjåvinistiske leiren. s. 14

8. *Fabianere* — medlemmer av Det fabianske selskap (The Fabian Society), en britisk reformistisk og opportunistisk organisasjon grunnlagt i 1884. Medlemmene var fortrinnsvis borgerlige intellektuelle — vitenskapsmenn, forfattere, politikere(som f.eks. S. og B. Webb, Bernhard Shaw, R. MacDonald og andre). Fabianerne benekta nødvendigheten av proletariatets klassekamp og den sosialistiske revolusjonen, og påsto at overgangen fra kapitalismen til sosialismen bare var mulig gjennom små reformer og ei gradvis omdanning av samfunnet. I 1900 gikk Det fabianske selskap inn i det britiske arbeiderpartiet. Lenin har beskrevet fabianerne i artikkelen «Britisk pasifisme og britisk avsmak for teori» (1915). (Se Lenin, Samla verk, eng. utg. 1974, bind 21, s. 260—265) s. 14

9. *Narodnaja Volja* (Folkets frihet) — et hemmelig forbund som var danna i 1879 for å drive revolusjonær kamp mot det tsaristiske autokratiet.

Narodnaja Volja blei knust av tsarist-regjeringa like etter at medlemmer av det hadde myrda Alexander II 1. (13.) mars 1881. Etter dette ga flertallet av narodnikene opp den revolusjonære kampen mot tsarismen og begynte å kjempe for forsoning og enighet med det tsaristiske autokratiet. Disse etterfølgerne av narodnismen, de liberale narodnikene i 1880- og 1890-åra, uttrykte i virkeligheten kulakkenes interesser. s. 14

10. Karl Marx, *Louis Bonapartes attende brumaire*. Skrevet fra desember 1851 til mars 1852. s. 16

11. *Bernsteinismen* — ei anti-marxistisk strømning i det internasjonale sosialdemokratiet som oppsto i Tyskland på slutten av det nittende århundret og fikk navn fra den tyske sosialdemokraten Eduard Bernstein. Bernstein satte seg fore å revidere den revolusjonære læra til Marx i den borgerlige liberalismens ånd.

I Russland fantes det tilhengere av Bernstein hos de «legale marxistene», «økonomistene», bundistene og mensjevikene. s. 16

12. *Unionen av russiske sosialdemokrater i utlandet* — grunnlagt i Geneve i 1894 på initiativ fra Gruppa for frigjøring av arbeidet, som i

begynnelsen hadde overoppsyn med virksomheten den dreiv og redigerte publikasjonene den utga. Opportunistiske elementer (de «unge lederne», «økonomistene») fikk seinere overtaket i Unionen. I november 1898, på den første kongressen til Unionen, avsto Gruppa for frigjøring av arbeidet å ha ansvaret for redigeringa av publikasjonene deres lenger. Det endelige bruddet med Unionen og da Gruppa for frigjøring av arbeidet løsrev seg, skjedde på den andre kongressen til Unionen. Da forlot Gruppa for frigjøring av arbeidet og tilhengerne av den kongressen, og grunnla sin egen organisasjon, *Sotsial-Demokrat-gruppa* (se note 76). s. 18

13. *Zarja* (Morgengryet) — et marxistisk vitenskapelig og politisk tidskrift utgitt i 1901—02 i Stuttgart av *Iskra*-redaksjonen. Alt i alt kom det ut fire nummer. *Z.* sto fram med en kritikk av den internasjonale og russiske revisjonismen og forsvarte den marxistiske teorien.

Følgende artikler av Lenin sto i *Zarja*: «Flyktige notater», «Følgerne av Zemstvo og liberalsimens hannibal'ere», de fire første kapitlene av «Jordbruksspørsmålet og 'kritikken av Marx'» (publisert under tittelen «'Kritikken' om jordbruksspørsmålet»), «Overblikk over hjemlige forhold», «Det russiske sosialdemokratiets jordbruksprogram». s. 18

14. *Kadettene* — Det konstitusjonelle demokratiske partiet. Det var det viktigste borgerlige partiet i Russland, og var talsmann for det liberale monarkistiske borgerskapet. Det blei stifta i oktober 1905. De framstilte seg som demokrater, og kalte seg partiet for «folkefriheten». Slik prøvde de å vinne oppslutning fra bøndene. Målet deres var å bevare tsarismen i form av et konstitusjonelt demokrati. Seinere blei kadettene det imperialistiske borgerskapets parti. Etter at den sosialistiske oktoberrevolusjonen hadde seira, organiserte kadettene kontrarevolusjonære sammensvergelses og oppstander mot Sovjetrepublikken. s. 18

15. *Bezzaglavtsi* hadde navnet sitt fra tittelen på tidsskriftet *Bez Saglavija* (*Uten en tittel*). De var organisatorer av og bidragsyttere til det tidsskriftet som S.N. Prokopovitsj, J.D. Kuskova, V.J. Bogut-sjarski og andre ga ut i St. Petersburg i 1906. Tidsskriftet propaganderte åpent revisjonisme, det støtta mensjevikene og de liberale, og gikk imot at proletariatet skulle føre en sjølstendig politikk. Lenin kalte gruppa «pro-mensjevikiske kadetter eller pro-kadett mensjevikere». s. 18

16. *Ilovaiski, D.I.* (1832—1920) — historiker, forfatter av mange offisielle historiebøker som blei mye brukt i folke- og realskolen i Russland før revolusjonen. I bøkene til *I.* blei historia i hovedsak redusert til handlinger av konger og generaler. Den historiske prosessen blei forklart gjennom sekundære og tilfeldige omstendigheter. s. 20

17. *Unntaksloven mot sosialistene* — blei innført i Tyskland i 1878. Den forbød alle sosialdemokratiske organisasjoner, alle arbeiderorganisasjonene og arbeiderpressa. Den sosialistiske litteraturen blei inn-drakt og sosialdemokratene blei forfulgt og forvist. Men partiet klarte likevel å organisere illegalt arbeid, samtidig som det i stor utstrekning utnyttet de legale mulighetene som fantes for å styrke kontakten med befolkninga. Loven blei oppheva i 1890 som ei følge av presset fra massearbeiderbevegelsen. s. 20

18. *Kateter-sosialisme* — ei retning i den borgerlige politiske økonomien som sto fram i Tyskland i sytti- og åttiåra i det nittende år-hundret. Under ei maske av sosialisme forkynnte *Kateter-sosialistene* borgerlig-liberal reformisme fra katetrene på universitetene. De holdt fast på at den borgerlige staten sto over klassene, at den var i stand til å forsone fiendtlige klasser og gradvis innføre «sosialisme» uten å røre ved interessene til kapitalistene, samtidig som krava til arbeiderne blei medrekna så langt som mulig. I Russland blei standpunktene til *Kateter-sosialistene* spredt av de «legale marxistene». s. 20

19. *Vorwärts* (Framover) — dagsavis, hovedorgan for Det tyske sosialdemokratiske partiet. Den begynte å komme ut i 1876, med W. Liebknecht som redaktør. I avisa førte F. Engels kamp mot alle slags ytringer av opportuniste. Etter at Engels var død, i den andre halv-delen av 1890-åra, begynte *V.* systematisk å trykke artikler av op-portunistene som dominerte Det tyske sosialdemokratiske partiet og Den andre internasjonale. Under den imperialistiske verdenskrigen (1914—18), sto *V.* på et sosialsjåvinistisk standpunkt. Etter oktober-revolusjonen dreiv *V.* Med anti-sovjetisk propaganda. Avisa kom ut i Berlin fram til 1933. s. 20

20. *Nosdrjov* — en skikkelse i *Døde sjeler* av Gogol, som forfatteren kalte «en historisk figur» fordi han etterlot seg ei «skandaløs historie» overalt der han for. s. 21

21. *Hannover-vedtaket* — om «Angrepa på de grunnleggende standpunktene og taktikken til partiet», som blei vedtatt på kongressen til Det tyske sosialdemokratiske partiet i Hannover, 27. sep-tember—2. oktober (9.—14. oktober) 1899. Det blei nødvendig med en diskusjon om dette spørsmålet på kongressen og et eget vedtak på grunn av at opportunistene, som blei leda av Bernstein, satte inn et revisjonistisk angrep mot den marxistiske teorien og krevde ei ny drøfting av sosialdemokratisk revolusjonær politikk og taktikk. Vedtaket som blei fatta på kongressen, forkasta krava fra revisjonistene, men unnlot å kritisere og avsløre bernsteiniansimen. Tilhengerne av Bernstein stemte også for vedtaket. s. 21

22. *Lübeck-vedtaket* — vedtatt på kongressen til Det tyske sosialedemokratiske partiet i Lübeck, 9.—15. (22.—28.) september 1901. Hovedsaka på kongressen var kampen mot revisjonismen, som på den tida hadde forskansa seg som høyrefløya i partiet som hadde sitt eget program og sin egen avis, *Sozialistische Monatshefte* (Sosialistisk månedsavis). Lederen for revisjonistene, Bernstein, som hadde gått inn for å revidere den vitenskapelige sosiaismen lenge før kongressen, krevde i talen sin på kongressen å få «frihet til å kritisere» marxismen. Kongressen avviste et vedtaksutkast fra tilhengerne av Bernstein og fatta et vedtak som ga en direkte advarsel til Bernstein men den knesatte ikke noe prinsipp om at bernsteinianske synspunkter var uforenlige med medlemsskap i arbeiderklassens parti.

s. 21

23. *Stuttgaart-kongressen* til Det tyske sosialdemokratiske partiet blei holdt den 21.—26. september (3.—8. oktober) 1898. Det var den første kongressen som diskuterte spørsmålet om revisjonismen i Det tyske sosialdemokratiske partiet. En uttalelse fra Bernstein (som ikke var til stede) blei lest opp på kongressen. Den forsterka og forsvarte de opportunistiske standpunktene som han tidligere hadde satt fram i ei rekke artikler. Men det var ikke noen enhet mellom motstanderne hans på kongressen. Noen (Bebel, Kautsky og andre) oppfordra til ideologisk kamp og kritikk av feilene til Bernstein, men satte seg imot at det skulle bli tatt organisatoriske tiltak mot ham. De andre, mindretallet som blei leda av Rosa Luxemburg, krevde en kraftigere kamp mot bernsteinianismen.

s. 21

24. *Starover* (Den gamle truende) — pseudonym for A.N. Potresov, et medlem av *Iskraredaksjonen*. Han blei seinere mensjevik.

s. 22

25. «Forfatteren som det gikk til hodet på» — tittelen på en av de første fortellingene av Maxim Gorki.

s. 24

26. Henvisninga er til samlinga *Materiale til ei framstilling av den økonomiske utviklinga vår*, som blei trykt legalt i et opplag av 2.000 eksemplarer i april i 1895. Samlinga inneholdt artikkelen til Lenin (undertegna K. Tulin) «Det økonomiske innholdet i narodnismen og kritikken av det i boka til hr. Struve (*Gjenspeilinga av marxismen i den borgerlige litteraturen*)», som var retta mot de «legale marxistene» (se Lenin, Samla verk eng. utg. 1973, bind 1, s. 333—507).

s. 25

27. *Credo* (jeg trur) — et manifest som inneholdt standpunktene til økonomistene, forfatta av madame Kuskova, gitt ut i utlandet våren 1900.

s. 26

28. «En protest fra russiske sosialdemokrater» blei skrevet av Lenin i 1899, da han var i forvisning. Det var et svar til *Credo*, manifest fra ei gruppe «økonomister» (S.N. Prokopovitsj, J.D. Kuskova og andre,

som seinere blei kadetter). Da Lenin mottok et eksemplar av *Credo* fra søstra si, *A.I. Jelisarova*, skreiv Lenin en skarp protest der han avslørte det denne erklæringa virkelig sto for.

Protesten blei diskutert og enstemmig vedtatt og undertegna på et møte av 17 forviste marxister sammenkalt av Lenin i landsbyen Jermakovskojne i Minusinskdistriktet i Sibir. Forviste i Turkestandistriktet i Sibir og i Orlovo i Vjatka-guvernemetet slutta seg siden til protesten.

Lenin sendte en kopi av protesten til Gruppa for frigjøring av arbeidet i utlandet, og Plekhanov trykte den i si *Vademecum (Handbok) for utgiverne av Rabotsjeje Djelo*. s. 27

29. *Byloje (Fortida)* — et månedstidsskrift om historiske problemer, som blei gitt ut i St. Petersburg i 1906—07. I 1908 endra det navn til *Minuvsjije Godij (Åra før)*. Det blei forbudt av den tsaristiske regjeringa i 1908, men begynte å komme ut igjen i Petrograd i juli 1917, og fortsatte fram til 1926. s. 27

30. *Rabotsjaja Mysl (Arbeidertanken)* — avisa til økonomistene. Kom ut med 16 nummer fra oktober 1897 til desember 1902. Avisen blei redigert av K.M. Tatsjarev m.fl. I ei rekke artikler i *Iskra*, i og i denne boka, kritiserte Lenin synspunktene til R.M., og kalte den en russisk variant av den internasjonale opportunisten. s. 27

31. *Vademecum (hjelpemiddel, handbok, Red) for redaktørene av Rabotsjeje Djelo* — ei samling artikler og dokumenter som var satt sammen av G. V. Plekhanov, som også skreiv forordet, og som blei gitt ut av Gruppa for frigjøring av arbeidet i Geneve i 1900. Den avslørte de opportunistiske standpunktene til Unionen av russiske sosialdemokrater i utlandet og til redaksjonen i tidsskriftet den ga ut, *Rabotsjeje Djelo*. s. 27

32. *Profession de foi (trosbekjennelse)* — et manifest som satte fram de opportunistiske standpunktene til Kievkomiteen. Det kom ut mot slutten av 1899. På mange punkter var det helt likt det «økonomistiske» *Credo*. Lenin kritiserte dokumentet i artikkelen «Apropos Profession de foi» (se Lenin Samla verk, eng. utg. 1973, bind 4, s. 286-96). s. 27

33. *Gruppa for frigjøring av arbeidet* — den første russiske marxistiske gruppe, organisert av Plekhanov i 1883 i Sveits. På den andre kongressen til RSDAP i august 1903 kunngjorde Gruppa at den oppløste seg.

Gruppa gjorde et stort arbeid for å spre marxismen i Russland. Den oversatte slike marxistiske verk som *Det kommunistiske manifest* av Marx og Engels, *Lønnsarbeid og kapital* av Marx og *Sosialismens utvikling fra utopi til vitenskap* av Engels. De ga dem ut i utlandet og spredte dem illegalt i Russland. Plekhanov og gruppa hans retta harde slag mot narodnismen.

Men Gruppa hadde alvorlige feil. Den undervurderte rolla til det

liberale borgerskapet og undervurderte at bøndene kunne bli revolusjonære. Disse feilene var grunnlaget for de mensjevikiske standpunktene som Plekhanov og andre medlemmer av gruppa inntok seinere. s. 31

34. Se Karl Marx, «Brev til W. Bracke» i *Kritikk av Gothaprogrammet* (1875). s. 32

35. *Gotha-programmet* — programmet til Det sosialistiske arbeiderpartiet i Tyskland som blei vedtatt i 1875 på Gotha-kongressen, der de to tidligere atskilte tyske sosialistpartiene, Eisenacherne og Lassalleanerne, samla seg. Dette programmet var fullstendig opportunistisk, fordi Eisenacherne hadde gjort innrømmelser overfor Lassalleanerne på alle viktige spørsmål og hadde godtatt Lassalleanerens formuleringer. Marx og Engels ga Gotha-programmet en knusende kritikk. (Se Marx, *Kritikk av Gotha-programmet*, 1875.) s. 33

36. *Proudhonisme* — ei uvitenskapelig retning i småborgerlig sosialisme som har navn etter sin ideolog, den franske anarkisten Pierre Joseph Proudhon. Proudhon kritiserte storkapitalistisk eiendom fra småborgerens stilling og drømte om evigvarende eiendomsrett for småeiendom. Han foreslo å opprette «folke-» og «bytte»-banker, der arbeiderne skulle få hjelp til å skaffe seg produksjonsmidlene, bli handverkere og sikre ei «rettferdig» markedsføring av varene deres. Proudhon forsto ikke proletariatets rolle og betydning og inntok ei negativ holdning til klassekampen, den proletariske revolusjonen og proletariatets diktatur. Som anarkist benekta han at staten var nødvendig. Marx og Engels kjempa iherdig mot forsøka fra *P.* på å trumfe igjennom standpunktene sine i Den første internasjonale. *P.* fikk en knusende kritikk av Marx i *Filosofiens elendighet*. Den faste kampen som Marx, Engels og tilhengerne ders førte, endte med at marxismen vant full seier over *p.* i Den første internasjonale.

Lenin kalte *p.* «uklar tenkning av en småborger og besteborger» som er ute av stand til å forstå arbeiderklassens synspunkter. Ideene i *p.* blir i stor grad brukt av borgerlige «teoretikere» i deres propaganda for klassesamarbeid. — *Red.* s. 35

37. *Industrikrigen i St. Petersburg* — Lenin tenker her på massestreiken til tekstilarbeiderne i St. Petersburg i mai/juni 1896. Streiken blei leda av *Kampf forbundet for frigjøring av arbeiderklassen* (se note 39) i St. Petersburg, som spredde flygeblad som oppfordra arbeiderne til å forsvare rettighetene sine samla og standhaftig. Kampf forbundet trykte og spredde hovedkrava til arbeiderne: Forkorting av arbeidsdagen til ti og en halv time, høyere akkord, utbetaling av lønna i rett tid, osv.

Denne streiken fremma utviklinga av streikebevegelsen i hele Russland, den tvang tsarregjeringa til å påskynde revideringa av fabrikklovene og til å utarbeide en lov om forkorting av arbeidsdagen på fabrikker og verksteder til elleve og en halv time. s. 39

38. Brosjyra *Om agitasjon* blei skrevet av A. Kremer og redigert av J.O.Tsederbaum (Martov) i Vilno i 1894. Til og begynne med sirkulerte det i handskevne og hektograferte eksemplarer, men mot slutten av 1897 blei det trykt i Geneve, og forsynt med et forord og et etterord av P.B.Axelrod. Brosjyra oppsummerte de erfaringene som var blitt høsta i sosialdemokratisk arbeid i Vilno, og øvde stor innflytelse på russiske sosialdemokrater. Den oppfordra dem nemlig til å forkaste snever studiesirkelpropaganda, og til å gå over til masseagitasjon blant arbeiderne om ting som gikk på dagsbehova og -krava deres. Men den overdreiv rolla til den reint økonomiske kampen, til skade for den politiske agitasjonen om spørsmål om allmenne demokratiske krav, og var spira til den framtidige «økonomismen». P.B.Axelrod merka seg ensidigheten i «Vilno-økonomismen» i etterordet sitt i Geneveutgava. G. V. Plekhanov foretok ei kritisk analyse av brosjyra *Om agitasjon* i sin *Nok en gang om sosialisme og den politiske kampen*. s. 41

39. *Kampforbundet for frigjøring av arbeiderklassen* — blei danna av Lenin i St. Petersburg høsten 1895. Det samla alle de marxistiske arbeidersirkelene i St. Petersburg. I spissen for Kampforbundet sto en sentralgruppe som var leda av Lenin. Kampforbundet var den første organisasjonen i Russland som forente sosialismen med arbeiderbevegelsen, og som gikk over fra å propagandere marxismen blant ei lita gruppe framskredne arbeidere til å drive politisk agitasjon blant de breie massene i arbeiderklassen.

Betydninga av Kampforbundet besto at det var den første virkelige begynnelsen til et revøljusjonært parti som blei støtta av arbeiderbevegelsen. s. 41

40. *Russkaja Starina (Den russiske oldgranskeren)* — et månedlig tidskrift som tok for seg historiske problemer. Det blei gitt ut i St. Petersburg fra 1870 til 1918. s. 41

41. *S. Petersburgski Rabotsji Listok (St. Petersburgs Arbeideravis)* — ei illegal avis. Den var organ for Kampforbundet for frigjøring av arbeiderklassen i St. Petersburg. Det kom ut to nummer: Nr. 1 kom i februar 1897, og nr. 2 kom i september 1897 i Geneve. s. 42

42. *Manifestet* — Oppsummering av stiftelseskongressen til RSDAP (våren 1898). s. 42

43. *Et privat møte*, som det blir vist til her, blei holdt i St. Petersburg mellom 14. og 17. februar (26. februar og 1. mars) 1897. Til stede var V.I.Lenin, A.A.Vanajev, G.M.Krsjitsjansovksi, og andre medlemmer av Kampforbundet for frigjøring av arbeiderklassen i St. Petersburg, det vil si «veteranene» som var blitt løslatt fra fengselet for tre dager, før de blei sendt i landsforvisning til Sibir, samt de «unge» lederne av Kampforbundet, som hadde tatt over ledelsen av Forbundet etter at Lenin blei arrestert i desember 1895. s. 43

44. «*Listok*» *Rabotnika* (*Arbeidsmannsavisa*) — blei gitt ut i Geneve av Unionen av russiske sosialdemokrater i utlandet fra 1896 til 1899. Alt i alt kom det 10 nummer. Numrene 1-8 blei redigert av Gruppa for frigjøring av arbeidet. Men etter at flertallet i Unionen gikk over til «økonomismen», avslo Gruppa for frigjøring av arbeidet å fortsette å redigere avisa. Nr. 9-10 blei gitt ut av en ny redaksjon, som var satt opp av Unionen av russiske sosialdemokrater i utlandet. s. 44

45. *Desembristene* (eller *Dekabristene*) — Lenin og de andre sosialdemokratene i *Kampfobundet for frigjøring av arbeiderklassen*. De kalte seg desembrister fordi de blei arrestert i desember (russisk: dekabr) 1895. s. 44

46. *V.V.* — pseudonym for V.P.Vorontsov, en ideolog for den liberale narodnismen i 1880- og 1890-åra. Med «VV'ene i det russiske sosialdemokratiet» mener Lenin «økonomistene», som representerte den opportunistiske retninga i den russiske sosialdemokratiske bevegelsen.

47. *Hirsch-Dunckerforbunda* blei oppretta i Tyskland i 1868 av Hirsch og Duncker, to borgerlige liberalere. De prekte «harmonien i klasseinteressene», dro arbeiderne bort fra den revolusjonære klassekampen mot borgerskapet og innskrenka rolla til fagforeningene til å være gjensidige velferdsforeninger og utdanningsorganer. s. 52

48. *Gruppa for arbeiderne si sjølfrigjøring* — ei lita gruppe av «økonomister» som blei danna i St. Petersburg høsten 1898. Den eksisterte bare et par måneder, og ga ut et manifest som satte fram måla den hadde (trykt i *Nakanune (På terskelen)* i London), et sett regler og forskjellige flygeblad som vendte seg til arbeiderne. s. 54

49. *Nakanune (På terskelen)* — et tidsskrift som uttrykte narodnik-standpunkter. Det blei gitt ut på russisk i Londen fra januar 1899 til februar 1902 — alt i alt 37 nummer. Tidsskriftet var samlingspunkt for forskjellige småborgerlige partier. s. 54

50. G.V.Plekhanov ga ut det velkjente arbeidet sitt *Utviklinga av den monistiske historieoppfatninga* legalt i St. Petersburg i 1895 under pseudonymet *N. Beltov*.

(Monistisk — enhetlig, som fører alt tilbake til ett prinsipp.) s. 61

51. *Narcissus Tuporilov* (Narcissus storesnut) var et pseudonym som J.O.Martov brukte da han ga ut det satiriske diktet sitt «Hymne til den nåtidige russiske sosialist», i *Zarja*, nr. 1, april 1901. «Hymnen» gjorde narr av «økonomistene» og deres tilpasning til de spontane hendingene. s. 62

52. *Bund* — det allmenne jødiske arbeiderforbundet i Litauen, Polen og Russland. Det blei danna i 1897 og omfatta hovedsakelig jødiske handverkere i de vestlige områdene av Russland. *B.* Slutta seg til RSDAP på dettes første kongress i mars 1898. På den andre kongressen til RSDAP insisterte delegatene fra *B.* på at deres organisasjon skulle bli anerkjent som den eneste representanten for det jødiske proletariatet i Russland. Kongressen avviste denne organisasjonsnasjonalismen, og *B.* trakk seg ut av partiet.

I 1906, etter den fjerde («samlings»)-kongressen, knytta *B.* seg igjen til RSDAP. Bundistene støtta hele tida mensjevikene og førte en uopp-hørlig kamp mot bolsjevikene. Til tross for sin formelle tilknytning til RSDAP var *B.* en organisasjon med en borgerlig-nasjonalistisk karakter. *B.* gikk imot det bolsjevikiske programkravet om sjølråderett for nasjonene, og satte fram krav om kulturelt og nasjonalt sjølstyre. Under den første verdenskrigen inntok bundistene et sosialsjåvinistisk standpunkt. I 1917 støtta *B.* den kontrarevolusjonære provisoriske regjeringa og kjempa sammen med fienden av den sosialistiske oktober-revolusjonen. Under borgerkrigen slutta framstående bundister seg sammen med de kontrarevolusjonære. Samtidig starta en bevegelse blant de vanlige medlemmene i *B.* for å samarbeide med sov-jetregjeringa. Først da det blei klart at det proletariske diktaturet ville seire over den indre kontrarevolusjonen og de utenlandske inn-trengerne, erklærte *B.* at det oppga kampen mot sovjetsystemet. I mars 1921 oppløste *B.* seg frivillig, og deler av medlemmene slutta seg til RKP(b) på vanlig måte.

s. 71

53. *Svoboda* (Frihet) — ei avis utgitt i Sveits i 1901-02 av Svoboda-gruppa som var danna i mai 1901. Den kalte seg «ei revolusjonær sosialistisk gruppe». Det kom ut to nummer av avisa, nr. 1 i 1901 og nr. 2 i 1902.

Svoboda-gruppa mangla «sikre og alvorlige prinsipper, program, taktikk, organisasjon og røtter i massene» (se Lenin, «Eventyrpolitikk» (1914) i Samla verk, eng. utg. 1864, bind 20, s. 357). Gruppa førte fram ideene til «økonomismen» og terrorismen og støtta anti-Iskra-gruppene i Russland. Gruppa opphørte å eksistere i 1903.

s. 86

54. *Semstvo* — såkalt lokalt sjølstyre under ledelse av adelen, som blei oppretta i de sentrale guvernementene i Tsar-Russland i 1864. Makta deres var innskrenka til reint lokale økonomiske problemer (å bygge sjukehus, veier, drive statistikk, forsikring osv.). Virksomheten deres blei kontrollert av de lokale guvernørene og innenriksministeren, som kunne oppheve vedtak som ikke passa regjeringa.

s. 98

55. *Brevet i Iskra*, nr. 7 (august 1901), var fra en vever. Det blei trykt i spalta «Arbeiderbevegelsen og brev fra spinneriene og fabrikkene». Brevet vitna om den store innflytelsen Lenins *Iskra* hadde blant fram-skredne arbeidere.

Slik lyder deler av brevet:

«...Jeg viste *Iskra* til mange arbeidskamerater, og eksemplaret er blitt lest i filler, men vi skatter det høyt» ...*Iskra* skriver om vår egen sak, om hele Russlands sak som ikke kan regnes i kopek (russisk myntenhet, — Red.) eller måles i timer. Når du leser avisa forstår du hvorfor gendarmene og politiet er redde for oss arbeidere og for de intellektuelle som vi følger. Det er ei kjensgjerning at de, ikke bare får sjefene til å skjelve for lommebøkene sine, men de gjør tsaren, arbeidskjøperne og de andre redde... Det skal ikke så mye til nå for å sette det arbeidende folket i flammer. Alt som trengs er en gnist for å tenne ilden som allerede ulmer blant folket. Orda «en gnist vil tenne en brann» (valgspråket til *Iskra*. — red.) er virkelig sanne ord. Før i tida var hver streik ei viktig hending, men i dag ser alle at streiker aleine ikke er nok, og at vi nå må slåss for frihet og kjempe av all kraft for å vinne den. I dag er alle, gamle og unge, ivrige etter å lese, men det triste er at det ikke fins bøker. Sist søndag samla jeg elleve mennesker og leste opp «Hvor skal vi begynne», og vi diskuterte den til seint på kveld. Hvor sant den uttrykker allting, hvor godt den griper kjernen i tingene... Og vi ville gjerne skrive et brev til deres *Iskra* og be dere lære oss ikke bare hvordan vi skal begynne, men hvordan vi skal leve og hvordan vi skal dø.»

s. 102

56. *Rossija (Russland)* — ei moderat liberal avis som blei gitt ut i St. Petersburg fra 1899 til 1902.

s. 107

57. *St. Petersburgskije Vedomosti (St. Petersburg Tidende)* — ei avis som begynte å komme ut i St. Petersburg i 1728 som ei fortsettelse av den første russiske avisa *Vedomosti*, som var grunnlagt i 1703. Fra 1728 til 1874 blei *S. Peterburgskije Vedomosti* gitt ut av Viten-skapsakademiet, og fra 1875 og utover av Utdanningsministeriet. Den fortsatte å komme ut fram til slutten av 1917.

s. 109

58. Det fulle navnet til denne lille organisasjonen var *Arbeidergruppa for kampen mot kapitalen*. Standpunktene til den lå nært opp til de som «økonomistene» hadde. Gruppa blei danna i St. Petersburg våren 1899. Den laga et mimeografert flygeblad, «Programmet vårt». Men det blei aldri sirkulert, fordi gruppa blei arrestert.

59. *Narcissus* — navn på en skikkelse i gresk mytologi som var så stolt over skjønnheten sin at han avviste kjærlighet fra alle gudinnene. For å straffe ham lot Afrodite, kjærlighetens gudinne, ham forelske seg i sitt eget speilbilde i vannet. Han stirret på det helt til han døde av lengsel. Her bruker Lenin ordet i betydninga sjøltilfredshet.

s. 119

60. *Afanasi Ivanovitsj og Pulkheria Ivanova* — små provinsielle jord-eiere i *Jordeiere fra den gamle tid* av Gogol.

s. 129

61. Lenin henviser her til sin egen revolusjonære aktivitet i St. Petersburg i 1893—95.

s. 140

62. *Zemlja i Volja* (Jord og frihet) — en småborgerlig organisasjon som oppsto i 1876. Den mente at bøndene, og ikke arbeiderklassen var den ledende revolusjonære klassen og at sosialismen skulle bygge på bondefellesskapet. De gikk ut «til folket», dvs. bøndene, men de fikk lite støtte. Etter denne mislykka linja, gikk de over til individuell terror. I 1897 splitta *Zemlja i Volja* seg i *Narodnaja Volja* (se note 9) og *Tsjornj Peredel* (se neste note). s. 148

63. *Tsjorni Peredel* (Allmenn deling av jorda) — den ene av de to gruppene som oppsto etter splittinga av *Zemlja i Volja*. Den tok navnet sitt etter en av de mest populære parolene blant bøndene i Russland — allmenn deling av jorda. s. 148

64. Henvisninga er til brosjyra *Melding om den russiske sosialdemokratiske bevegelsen til Den internasjonale sosialistkongressen i Paris, 1900*. Meldinga blei lagt fram for kongressen av redaksjonen i *Rabotsjeje Djelo* på vegne av Unionen av russiske sosialdemokrater i utlandet, og den blei gitt ut som en egen brosjyre i Geneve i 1901. Brosjyra inneholdt også meldinga fra Bund («Historia til den jødiske arbeiderbevegelsen i Russland og Polen»). s. 158

65. *Jusjni Rabotsji* (Arbeideren i sør) — ei sosialdemokratisk avis som blei gitt ut illegalt fra januar 1900 til april 1903 av ei gruppe med samme navn. Det kom ut tolv nummer. s. 164

66. Lenin føyde til denne fotnoten av sikkerhetsgrunner. Kjensgjerningene blir regna opp i den rekkefølga de faktisk fant sted. s. 171

67. Henvisninga er til forhandlingene mellom Kampgruppa for frigjøring av arbeiderklassen i St. Petersburg og Lenin, som skreiv de to nevnte brosjyrene i siste halvdel av 1897. s. 172

68. *Forbundet* — Henvisninga er til Forbundet for russiske revolusjonære sosialdemokrater i utlandet, som blei stifta i 1901 på initiativ fra Lenin. *Iskra-Zarja*-organisasjonen i utlandet og *Sotsial-Demokrat*-organisasjonen (som inkluderte Gruppa for frigjøring av arbeidet⁹ var tilslutta Forbundet. Forbundet representerte *Iskra* i utlandet. Det utga flere nummer av sin *Bulletin* og en del brosjyrer, bl.a. Lenins «Til de fattige i landsbyene». Den andre kongressen i RSDAP godkjente Forbundet som den eneste partiorganisasjonen i utlandet som hadde status som ei partiavdeling. Etter den andre kongressen forskansa men-sjevikene seg i Forbundet og førte kamp mot Lenin og bolsjevikene fra denne stillinga. s. 172

69. Henvisninga er til forhandlingene mellom Lenin og sentralkomiteen i Bund. s. 172

70. Den «fjerde kjensgjerninga» som Lenin snakker om, var det forsøket Unionen av russiske sosialdemokrater og Bund gjorde på å

kalle sammen den andre kongressen til RSDAP våren 1900. Det «medlemmet av komiteen» som Lenin viser til, var I.H.Lalajants, som kom til Moskva i februar 1900 for å ha samtaler med Lenin. s. 173

71. Lenin siterer fra artikkelen av D.I.Pisarev «Tabbene ved umoden tenking». s. 187

72. Lenin henviser til første avsnitt i kapittel 1 i *Louis Bonapartes attende brumaire* (1852) av Marx: «Hegel bemerker et eller annet sted at alle store verdenshistoriske kjensgjerninger og personer så og si forekommer to ganger. Han glemte å legge til: den ene gangen som tragedie, den andre gangen som farse.» s. 188

73. *Janitsjarene* — det tyrkiske eliteinfanteriet som blei avskaffa i 1826. Janitsjarene plyndra befolkninga, og var kjent for den uvanlige brutaliteten sin. Lenin bruker uttrykket for å beskrive det tsaristiske politiet. s. 192

74. Lenin utelot dette tillegget da *Hva må gjøres?* blei gitt ut på nytt i samlinga *Tolv år* i 1907. s. 198

75. *Det internasjonale sosialistiske byrået* var eksekutivorganet til Den andre internasjonale, og var oppretta på grunnlag av et vedtak fra Pariserkongressen i 1900. Fra 1905 og utover var Lenin medlem av Byrået som representant for Det russiske sosialdemokratiske arbeiderpartiet. s. 198

76. *Sotsial-Demokrat* (Sosialdemokraten) — en revolusjonær organisasjon som blei danna av medlemmer av *Gruppa for frigjøring av arbeidet* og de som sympatiserte med den, i mai 1900 etter splittinga av *Unionen av russiske sosialdemokrater i utlandet* på den andre kongressen deres. Etter forslag fra Lenin, gikk gruppa sammen med den utenlandske avdelinga av *Iskra* i Forbundet av russiske revolusjonære sosialdemokrater i utlandet. s. 199

77. *Borbagruppa* (Kampgruppa) — ei sosialdemokratisk gruppe i utlandet som blei danna sommeren 1900 i Paris. Den prøvde å forsone den revolusjonære og den opportunistiske retninga innafor det russiske sosialdemokratiet, og tok initiativ til å kalle sammen Genevekonferansen med representanter for de sosialdemokratiske organisasjonene i utlandet — redaksjonene i *Iskra* og *Zarja*, organisasjonen *Sotsial-Demokrat*, utenlandskomiteen i *Bund* og *Unionen av russiske sosialdemokrater i utlandet*, i juni 1901.

Gruppa blei oppløst på den andre kongressen til RSDAP. s. 201

78. *Iskra*, nr. 18 (10. mars 1902) offentliggjorde i spalta «Fra partiet» en artikkel kalt «Zarjas polemikk mot Vorwärts», der striden blei oppsummert. s. 203

PERSONREGISTER

ADAMOVITSJ, (*Voronskij, Waclaw Waclawovitsj*) (1871-1923): Framtredende medlem av bolsjevikpartiet, litteraturkritiker. Kritiserte Struve og Bernstein ut fra et revolusjonært standpunkt i en artikkel i 1901. 190

ALEKSEJEV, *Pjotr Aleksejevitsj* (1849-1891): Vever. Kjent på grunn av den revolusjonære virksomheten sin i 1870-åra, da han dreiv aktiv propaganda blant arbeiderne. Han blei arrestert, og under rettsaka holdt han sin berømte tale, der han forutsa at sjølherskerdømmet nødvendigvis måtte gå under. 119

AUER, *Ignaz* (1846-1907): arbeider. Framtredende skikkelse i det tyske sosialdemokratiet. 197

AXELROD, *Pavel Borisovitsj* (1850-1928): Russisk sosialdemokrat. Tok del i grunnlegginga av Gruppa for frigjøring av arbeidet, den første marxistiske gruppa i Russland. Slutta seg til Iskra-mindretallet på den andre kongressen til RSDAP. Etterpå blei han en av lederne for mensjevikene. Han var likvidasjonsleder under reaksjonsåra 1907-1910. Under den første verdenskrigen var han senterist. 33, 55, 77, 88, 104, 209, 217

BAKUNIN, *Mikhail Aleksandrovsj* (1814-1876): Russisk anarkist. Tok aktivt del i revolusjonen i 1848-49 i Tyskland. *B.* forkasta all deltaking i den politiske dagskampen som opportunisme. I økonomiske spørsmål var han forvirra. Han kalte seg kollektivist og var tilhenger av kollektiv eiendom av jord og grunn, gruver og bedrifter. Disse synsmåtene knytta han sammen med småborgerlige, utopiske krav om at «klassene måtte bli likestilt polisk og sosialt». Dette skulle begynne med å avskaffe arveretten, en ide *B.* hadde lånt fra Saint-Simon. *B.* forsto ikke arbeiderklassens ledende rolle i revolusjonen. Han mente Marx overdrev proletariatets betydning. Han forsto ikke statens rolle og forkasta enhver stat, også proletariatets diktatur.

B. kjempa mot Marx i Den første Internasjonale og brukte alle midler uten skrupler for å få kontroll over ledelsen i den. På Haagkongressen i 1872 blei *B.* og Guillaume, lederne for anarkistene, ekskludert fra Den første Internasjonale på grunn av sin nedbrytningsvirksomhet. Marx og Engels kritiserte skarpt teorien og eventyrtaktikken til bakunistene. 35

BEBEL, *August*, (1840-1913): En av grunnleggerne av og forgrunns-skikkelsene i det tyske sosialdemokratiet og Den andre internasjonale. Var opprinnelig dreier av yrke. Kjempa energisk mot revisjonismen og reformismen i den tyske arbeiderbevegelsen. 21f, 79, 135, 147, 185, 210, 214

BELINSKI, Vissarion Grigorjevitsj (1811-1848): Framstående russisk revolusjonær demokrat, litteraturkritiker og skribent. Som filosof var han materialist. 34

BELTOV, se Plekhanov, Georgi Valentiovsj.

BERDJAJEV, Nikolai Aleksandrovitsj (1874-1948): Reaksjonær filosof, idealist og mystiker. Slutta seg først til den «legale marxismen», men blei seinere en åpen fiende av marxismen. Vendte seg til kadettene i 1905. 196

BERNSTEIN, Eduard (1850-1932): Lederen for den ytterliggående opportunistiske fløyen i det tyske sosialdemokratiet og i Den andre internasjonale. Ideolog for reformismen og revisjonismen. 15f, 21f, 26, 29, 59, 75, 211, 213f

BISMARCK, Otto (1815-1898): Fyrste, monarkist, prøyssisk statsmann. Leder for Prøyssen under samlinga av Tyskland. Tysk rikskansler fra 1871 til 1890. *B.* innførte *anti-sosialistloven* i 1878. Den bestemte at det var forbud mot alle sosialdemokratiske organisasjoner, masseorganisasjoner for arbeidere og arbeiderpressa, at sosialistisk litteratur skulle inndras og at sosialdemokratene skulle forfølges. Loven blei oppheva i 1890 etter press fra arbeiderklassens massebevegelse. 20

BLANQUI, Louis Auguste (1805-1881): Framstående fransk revolusjonær og forgrunnsskikkelse innafor den utopiske sosialismen. Han leda flere hemmelige revolusjonære sammenslutninger. Han skjønte ikke den avgjørende betydninga av å organisere massene i den revolusjonære kampen, og forfeikta overtaking av makta gjennom ei lita gruppe revolusjonære sammensvorne. Marx, Engels og Lenin satte den revolusjonære innsatsen til Blanqui høyt, men kritiserte på samme tid skarpt feilene hans og det skadelige i sammensvergelsestaktikken hans.

BRENTANO, Lujo (1844-1932): Tysk borgerlig økonom, tilhenger av såkalte «statssosialisme». Han forsøkte å bevise at det kunne bli oppretta sosial likhet under kapitalismen gjennom reformer og ved at interessene til kapitalistene og arbeiderne blei samordna. Under et dekke av marxistisk fraseideologi, ville Brentano og tilhengerne hans underordne arbeiderbevegelsen under interessene til borgerskapet. 109

BULGAKOV, Sergej Nikolajevitsj (1871-1944): Russisk borgerlig økonom, som filosof idealist. Var såkalt legal marxist på 1890-tallet, medlem av kadettpartiet etter revolusjonen 1906-1907. 30, 196

B-v (Savinkov, Bois Voktorovitsj) (1879-1925): En av lederne for det småborgerlige sosialrevolusjonære partiet. Kjempa aktivt mot sovjetmakta, organiserte flere kontrarevolusjonære opprør og kupp. 115, 118, 141ff, 152

DAVID, Eduard (1863-1930): En av lederne for høyrefløyen i det tyske sosialdemokratiet, revisjonist. Var sosialsjåvinist under den første verdenskrigen. 22

DUNCKER, Franz (1822-1888): Tysk borgerlig politiker og forlegger. Tok del i grunnlegginga av reformistiske fagforeninger på 1860-tallet. (Se Hirsch.) 52, 218

DÜHRING, Eugen (1833-1921): Tysk filosof og økonom. Den filosofiske anskuelsen hans var ei blanding av idealisme og vulgærmaterialisme, som Engels utsatte for en knusende kritikk i *Anti-Dühring*. 20

FIGNER, Vera Nikolajevna (1852-1942): Russisk revolusjonær, narodniker. Medlem av eksekutivkomiteen i Narodnaja Volja. Blei dømt til døden i 1884, men dødsdommen blei erstatta med straffearbeid på livstid. Etter revolusjonen 1905-1907 bodde hun i utlandet. Hun vendte tilbake til Russland i 1915 og dreiv med litterær virksomhet. 154

FOURIER, Charles (1772-1837): Framstående fransk utopisk sosialist. 35

GOGOL, Nikolai Vasiljevitsj (1809-52): Russisk forfatter, debuterte med ei rekke eiendommelige fantasi- og fargerike historier fra Lille-Russland. Skreiv også humoresker og historiske fortellinger. «Kappen» var den av hans fortellinger som fikk størst betydning, der han gjør seg til talsmann for de små i samfunnet, og boka blei retningsgivende for den seinere russiske realisme med overveiende samfunnsmessige motiver. «Døde sjeler» er hovedverket hans og en litterær triumf, men en «åndelig tragedie» — der han advarer menneskeheten mot forflatning og forsjøfning, men sjøl gir opp å skrive mer. 213, 220

GORKI, Maksim (eg. *Aleksei Maksimovitsj Pesjkov*) (1868-1936): Russisk forfatter. Han er særlig kjent for sine sjølbioграфier «Barn-dom», «Ut i verden», «Min universitetstid» og romanen «Moren». G. skildrer den harde kampen proletarene fører mot barbariske livsforhold, og er en av de fremste forfatterne i den sosialrealistiske tradisjonen.

G. deltok aktivt i revolusjonen i 1905 og måtte dra i landflyktighet. I 1907 slo han seg ned på Capri og slutta her vennskap med Lenin. I 1913 dro G. tilbake til St. Petersburg og utga et tidsskrift. Etter februar-revolusjonen i 1917 utga han et tidsskrift der han krevde separat fred med Tyskland. Han inntok ei vaklende holdning i 1917 og ønska forsoning mellom bolsjevikene og mensjevikene. I løpet av 1918 kom han til full enighet med bolsjevikene. I 1922 måtte han på grunn av dårlig helse dra tilbake til Italia igjen. I 1928 vendte han tilbake til Russland. Samme år blei han medlem av kollegiet i Undervisningskommissariatet og i 1929 medlem av sentraleksekutivkomiteen i det, og medlem i partiet. 215

GUESDE, Jules (1845-1922): En av grunnleggerne av og lederne for Frankrikes sosialistparti (Parti socialiste de France) og Den andre internasjonale. Han ledet den revolusjonære venstrefløyen i partiet før den første verdenskrigen. Blei seinere sosialsjøvinist. Medlem av ei borgerlig regjering. 79, 210f

HASSELMANN, Wilhelm (f. 1844): Tysk sosialdemokrat, forgrunnsskikkelse i Lassalles tyske sentralarbeiderforbund. Blei ekskludert fra Det tyske sosialdemokratiske partiet som anarkist i 1880. 59, 135

HEGEL, Georg Wilhelm Friedrich (1770-1831): Tysk klassisk filosof, objektiv idealist. Det var han som utviklet den idealistiske dialektikken på den mest allsidige måten.

I forord til 2. utg. av «Kapitalen, første bok» sier Marx i 1873: «Min dialektiske metode er etter sitt grunnlag ikke bare forskjellig fra Hegels, men den er den direkte motsetning til den. For Hegel er det tenkninga — som han til og med forvandler til et sjølstendig subjekt — som skaper virkeligheten, og virkeligheten er bare et gjenskinn av tenkninga. Hos meg er det omvendt, tenkninga er ikke noe annet enn det materielle omsatt og oversatt i den menneskelige hjernen. . . Den mystifikasjon som dialektikken lider under hos Hegel, hindrer på ingen måte at han før noen annen framstilte de allmenne bevegelsesformene i den omfattende og bevisst. Den står på hodet hos ham. En må snu den om for å oppdage den fornuftige kjernen i det mystiske skillet.»

Se også Friedrich Engels, «Ludwig Feuerbach og slutten på den klassiske tyske filosofien» (1886) og Lenin, «Om betydninga av militant materialisme» (1922) i Samla verk, eng. utg. 1973, bind 33, s. 277-236.

Hegel blei til slutt professor i Berlin og døde som yndlingsfilosofen til den prøyssiske herskerklassen. 35, 222

HERTZ, Friedrich Otto, (f. 1878): Østerriksk økonom, sosialdemokrat, revisjonist. Angrep den marxistiske teorien om bondespørsmålet i ei bok i 1899. 30

HERZEN, Aleksandr Ivanovitsj (1812-1870): Framstående russisk revolusjonær demokrat. Forfatter og skribent. Som filosof var han materialist. Se Lenins artikkel «Til minne om Herzen» (1912) i Samla verk. eng. utg. 1973, bind 18, s. 25-31. 34

HIRSCH, Max (1832-1905): Tysk borgerlig økonom og publisist, medlem av Framskrittspartiet, Riksdagsmedlem. Grunnla sammen med Franz Duncker de reformistiske såkalte Hirsch-Dunckerske fagforeningene. Som skribent motarbeidet han den revolusjonære taktikken til proletariatet og forsvarte reformismen. 46, 52, 218

HOCHBERG, Karl (1853-1885): Tysk høyresosialdemokrat, journalist. Under unntaksloven mot sosialistene mellom 1878 og 1890, satte

han seg mot den revolusjonære taktikken til partiet, og oppfordra arbeiderne til å danne forbund med borgerskapet. Disse opportunistiske synspunktene framkalte en skarp protest fra Marx og Engels. 59

ILOVAISKI, D.I. (1832-1920) — Historiker og forfatter av utallige offisielle lærebøker i historie, som blei brukt i stort omfang i grunn- og mellomsolen i Russland før revolusjonen. I tekstene til Ilovaiski blei historia i hovedsak redusert til handlinger av konger og generaler. Den historiske prosessen blei forklart gjennom sekundære og tilfeldige omstendigheter. 20

KAREJEV, Nikolai Ivanovitsj (1850-1931): Russisk liberal borgerlig historiker og publisist. Han var medlem av kadettpartiet fra 1905. Motstander av marxismen. 61

KATKOV, Mikhail Nikiforovitsj (1818-1887): Russisk reaksjonær publisist. Fra 1863 til 1887 var han sjefsredaktør for *Moskovskije Vedomosti*, som var talerør for den monarkistiske reaksjonen. Katkov kalte seg sjøl for «den trufaste vakthunden til autokratiet». Navnet hans blei et symbol for den monarkistiske erkereaksjonen. 101

KAUTSKY, Karl (1854-1938): En av lederne og teoretikerne i det tyske sosialdemokratiet og Den andre internasjonale. I begynnelsen marxist, men seinere renegat og teoretiker for en avart av opportunisten, nemlig sentrismen (kautskyanismen). Han blei en rabiati fiende av Sovjetunionen. Se Lenin, «Den proletariske revolusjonen og renegaten Kautsky» (1918), Forlaget Oktober, 1975 og «Imperialismen, det høyeste stadiet i kapitalismen» (1916), Forlaget Oktober, 1976. 48, 79, 156, 203, 214

KHALTURIN, Stepan Nikolajevitsj (1856-1882): En av de første russiske arbeiderrevolusjonære. I 1878 danna han Det nordrussiske arbeiderforbundet, en av de første illegale revolusjonære arbeiderorganisasjonene i Russland. Da forbundet blei oppløst i 1879, nærma Khalturin seg narodnikparitet Narodnaja Volja, og tok del i en del terroraksjoner. Han blei arrestert i 1882 og dømt til døden. 119

KNIGHT, Robert (1833-1911): Forgrunnsskikkelse i den britiske fagforeningsbevegelsen. Mellom 1871 og 1899 var han sekretær i Kjelesmedforbundet (Union of Boiler-Makers), og i Sammenslutninga av kjelesmeder og verftsarbeidere (Amalgamated Union of Boiler-Makers and Shipbuilders). 93f

KRITSJEVSKI, Boris Naumovitsj (1866-1919): Russisk sosialdemokrat, skribent og leder for økonomistene. På slutten av 1890-tallet var han en av lederne for Unionen av russiske sosialdemokrater i utlandet. I 1899 blei han sjefsredaktør for tidsskriftet *Rabotsjeje Djelo*, der han

sto fram med de bernsteinianske oppfatningene sine. Han trakk seg ut av den sosialdemokratiske bevegelsen rett etter den andre kongressen til RSDAP. 19ff, 57, 61, 76, 94, 119, 126, 149, 162, 168, 186, 196f, 200ff, 209

KUSKOVA, Jekaterina Dmitrievna (1869-1958): Framtredende representant for borgerskapet, publisist. Talsmann for økonomismen i det russiske sosialdemokratiet. Skreiv *Credo*, som uttrykte det opportunistiske innholdet i økonomismen skarpt. Seinere tilhenger av kadettene. 27, 212, 214

LAFARGUE, Paul (1842-1911): Forgrunnsskikkelse i den internasjonale arbeiderbevegelsen, framstående propagandist for marxismen. Var medlem av generallrådet i Den første internasjonale og en av grunnleggerne av Det franske arbeiderpartiet (Parti ouvrier de France). Elev og medarbeider av Marx og Engels. 79

LASSALLE, Ferdinand (1835-1864): Tysk småborgerlig sosialist, grunnleggeren av Det tyske sentralarbeiderforbundet. Lassalle og etterfølgerne hans tok et opportunistisk standpunkt i viktige politiske spørsmål, noe de blei skarpt kritisert for av Marx og Engels. Se også note 6. 20, 51, 210

LAVROV, Pjotr Lavrovitsj (1823-1900), Russisk sosiolog og skribent og en framtredende narodnikerteoretiker. Han var medlem av organisasjonen Zemlja i Volja (Jord og frihet) og deretter av partiet Narodnaja Volja (Folkeviljen). Han var filosof og eklektiker innafor sosiologien og hevda at menneskehetens utvikling er ei følge av den «kritiske virksomheten til tenkende personer». 149

LIEBKNECHT, Wilhelm (1826-1900): Forgrunnsskikkelse i den tyske og den internasjonale arbeiderbevegelsen. En av grunnleggerne av og lederne for det tyske sosialdemokratiske partiet og Den andre internasjonale. 59, 93f, 210, 213

LOMONOSOV, Mikhail Vasiljevitsj (1711-1756): Framstående russisk forsker, materialist. Poet. 76

LUXEBURG, Rosa (1871-1919): Forgrunnsskikkelse i den polske og tyske arbeiderbevegelsen. En av lederne for venstrefløyen i Den andre internasjonale. Omkring 1910 begynte det å oppstå motsetninger innafor venstrefløyen i det tyske sosialdemokratiske partiet. *L.* angrep bl.a. Kautsky, som tidligere hadde stått som den teoretiske lederen for denne fløyen. *L.* propaganderte for at massene skulle mobiliseres mot imperialismen og krigsfaren. Den gamle venstreretninga i partiet delte seg i sentrister med bl.a. Kautsky og Hilferding på den ene sida, og i en revolusjonær fløy på den andre, leda av bl.a. *L.*, Liebknecht og Clara

Zetkin. Den første verdenskrigen utdypa disse motsetningene. *L.* tok straks et klart standpunkt både mot de åpne sjåvinistene og mot sentristene med Kautsky i spissen. *L.* var av de ledende tyske internasjonalistene, og var en av lederne i Spartakusforbundet. Det krevde avvæpning av de kontrarevolusjonære troppene, væpning av proletariatet, statsmakta til arbeiderne og soldatråda og samarbeid med Sovjet-Russland. I januar 1919 brøt Spartakusforbundet med det sosialdemokratiske partiet og oppretta Tysklands kommunistiske parti. 15. januar 1919 blei *L.* myrda av kontrarevolusjonære.

L. var en stor revolusjonær, men hun avvek fra marxismen bl.a. i det nasjonale spørsmålet og i spørsmålet om partiorganisasjonen, og blei kritisert av Lenin. 214

MARTOV, L. (Tsederbaum, Juli Osipovitsj) (1873-1923): Mensjevikleder. Leda det opportunistiske mindretallet på den andre kongressen til RSDAP (1903). Inntok et sentristisk standpunkt under den første verdenskrigen (1914-18). Etter Oktoberrevolusjonen en fiende av sovjetregjeringa. I 1920 emigrerte han til Tyskland. 62, 209, 217f

MARTYNOV, A. (Pieker, Aleksandr Samojlovitsj) (1865-1935): Økonomistteoretiker og -leder. Kjempa aktivt mot Lenins *Iskra*. Blei seinere en av teoretikerne for mensjevismen. Han var likvidator under reaksjonsåra 1907-1910. 57, 65-111, 119, 122, 126, 168, 179, 186, 193, 196f, 202ff, 209

MESJTSJERSKI, Vladimir Petrovitsj (1839-1914): Reaksjonær russisk skribent. Ga ut det erkereaksjonære tidsskriftet *Grasdjani*. 101

MIKHAILOV, Aleksandr Dmitirevitsj (1855-1884): Var med å grunnlegge partiet Narodnaja Volja og leda flere av kampene det førte. Han blei arrestert i 1880 og dømt til døden. Dødsdommen blei seinere gjort om til forvisning på livstid. 154

MIKHAILOV, Nikolai Nikolajevitsj (1870-1905): Tannlege, provokatør. Han anga Lenin og andre ledere for Kampforbundet for frigjøring av arbeiderklassen i St. Petersburg, og dette førte til at disse blei arrestert i 1895. Fra 1902 var han tjenestemann i politidepartementet. I 1905 blei han myrda av sosialrevolusjonære. 45

MIKHAILOVSKI, Nikolai Konstantinovitsj (1842-1904): Russisk sosiolog, publisist og litteraturkritiker. Den fremste teoretikeren for den liberale narodnismen. Kjempa forbitra mot marxistene. 61, 195

MILLERAND, Alexandre Etienne (1859-1943): Fransk politiker. Slutta seg til sosialistene på 1890-tallet, men sveik sosialismen og gikk inn i ei reaksjonær borgerlig regjering i 1899.

MOST, Johann Joseph (1846-1906): Tysk sosialdemokrat, seinere anarkist. 20, 59, 135

MUHLBERGER, Arthur (1847-1907): Småborgerlig tysk skribent, etterfølger av Proudhon. 20

MYSJKIN, Ippolit Nikitij (1848-1885): Kjent narodnik. Prøvde å befri Nikolai Tsjernitsjevski fra forvisninga i 1875, men lyktes ikke og blei arrestert. 119, 154

NADESJDIN, L. (Selenski, Jevgeni Osipovitsj) (1877-1905): Narodnik, seinere sosialdemokrat. Støtta økonomistene, men hevda samtidig at terror var en effektiv metode for å «oppildne massene». Gikk ut mot Lenins *Iskra*. Etter den andre kongressen til RSDAP var han medarbeider i mensjevikpublikasjoner. 168, 170f, 174—194

NARCISSUS Tuporilov: Pseudonym for L. Martov, betyr Narcissus storsnut. 62, 75

OSEROV, Ivan Kristoforovitsj (1869-1942): Russisk borgerlig økonom, professor ved universitetene i Moskva og St. Petersburg. Støtta provokasjonstaktikken til Subatov aktivt i 1901-1902. 128f, 133

OWEN, Robert (1771-1858): Stor britisk utopisk sosialist. Han utvikla seg fra å være en filantrop (en som av uegennyttige grunner arbeider for å bedre menneskenes kår) til å gå i retning av kommunismen. Han mente det var tre store hindringer som særlig blokkerte veien for sosiale reformer: privateiendom, religion og ekteskapsformen. Han henvendte seg direkte til arbeiderklassen og arbeidet blant dem i tretti år. «Enhver sosial bevegelse, ethvert virkelig framskritt for arbeiderne i England knytter seg til navnet til Robert Owen.» (Friedrich Engels, «Sosialismens utvikling fra utopi til vitenskap» (1880), første kapittel.) 35

PARVUS (Helphand, Aleksandr Lasarevitsj) (1869-1924): Mensjevik, virksom innafor både det russiske og det tyske sosialdemokratiet. Ytterliggående sjåvinist og agent for den tyske imperialismen under den første verdenskrigen. 202

PEROVSKAJA, Sofia Lvovna (1853-1881): Russisk revolusjonær, narodnik. Blei henretta av tsarregjeringa for å ha medvirka i attentatet mot Alexander II. 154

PISAREV, Dmitri Ivanovitsj (1840-1868): Framstående russisk revolusjonær demokrat, publisist og litteraturkritiker. Som filosof var han materialist. 186, 222

PLEKHANOV, Georgi Valentinovitsj (1856-1918): Framtredende leder for den russiske og internasjonale arbeiderbevegelsen. Den første propagandisten for marxismen i Russland, og grunnleggeren av «Gruppa for frigjøring av arbeidet», den første russiske marxistiske organisasjonen (1883). Etter den andre kongressen til RSDAP (1903) inntok *P.* ei forsonende holdning til opportunisten og slutta seg til men-sjevikene. Under den første russiske revolusjonen i 1905-07 hadde han alvorlige uoverensstemmelser med bolsjevikene i de grunnleggende spørsmåla om taktikken. I reaksjonsåra sto han fram mot den machistiske revisjonen av marxismen, dvs. mot tilhengerne av den østerrikske fysikeren og filosofen Ernst *Mach* (1838-1916), som proklamerte *empiriokritisismen* som den marxistiske virkelighetsoppfatninga. (Lenin gikk til skarpt angrep på empiriokritisismen i «Materialisme og empiriokritisme» (1908) *P.* gikk imot likvidatorene (de mensjevikene som ville likvidere, tilintetgjøre proletariatets revolusjonære illegale parti) og han leda den mensjevikiske gruppa som var for partiet. Under den første verdenskrigen inntok han et sosialsjåvinistisk standpunkt, og etter den borgerlig-demokratiske revolusjonen i februar 1917 vendte *P.* tilbake til Russland, der han støtta den borgerlige provisoriske regjeringa. Han var fiendtlig innstilt til den sosialistiske Oktoberrevolusjonen. 55, 61, 77ff, 94, 119f, 154, 186, 201, 209, 215, 217f

POTRESOV (Starover), Aleksandr Nikolajevitsj (1869-1934): Men-sjevikleder. Sto i spissen for likvidatorene under reaksjonsåra 1907-1910 og var sosialsjåvinist under den første verdenskrigen. 22, 209, 214

PROKOPOVITSJ, Sergej Nikolajevitsj (1871-1955): Russisk borgerlig økonom og publisist. Kjent representant for økonomismen, en av de første forkynnerne av bernsteinianismen i Russland. Blei seinere kadett. 26f, 51, 75, 123, 196, 212, 214

PROUDHON, Pierre Joseph (1809-1865): Franskmann. En av grunnleggerne av anarkismen. Hans mest kjente verk er «Hva er eiendom?» (1840), der han kom til den berømte slutninga: eiendom er tjuveri. Under revolusjonen i 1848 dreiv *P.* en omfattende agitasjon for «retten til arbeid», som han mente skulle bli virkeliggjort gjennom å opprette en særskilt bank. De økonomiske, filosofiske og politiske oppfatningene hans ga først og fremst uttrykk for det breie franske småborgerskapets reaksjon mot gjennombruddet av kapitalismen. Marx og Engels kritiserte teoriene hans skarpt, og særlig var kritikken mot de økonomiske avhandlingene hans knusende. Se bl.a. Marx, *Filosofiens elendighet* (1847), Marx, *Om Proudhon, brev til J. B. Schweitzer* (1865) og Engels, *Om boligspørsmålet* (1872-73).

Tilhengerne av *P.* fortsatte som en egen politisk strømning og gruppe i lang tid etter hans død. Den seinere anarko-syndikalismen har ei svært nær tilknytning til *P.*s ideer, se note 2. 50, 216

RITTINGHAUSEN, Moritz (1814-1890): Småborgerlig tysk demokrat. I 1848-49 medarbeider i *Neue Rheinische Zeitung* som Marx og Engels ga ut. Medlem av Den første internasjonale. 156

ROGATSOV, Dmitri Mikhailovitsj (1851-1884): Russisk revolusjonær, narodnik. Framstående medlem av partiet Narodnaja Volja, tok del i flere av terroraksjonene det gjennomførte. Han blei arrestert i 1876 og dømt til ti års straffearbeid. Døde som straffange. 154

SAINT-SIMON, Henri Claude (1760-1825): Framtredende fransk utopisk sosialist. I arbeidene sine forsøkte han å få en vitenskapelig forståelse av samfunnet i overgangen fra føydalismen til kapitalismen, og oppdaga at den franske revolusjonen var en klassekamp mellom adel, borgerskap og eiendomsløse. Han mente at de arbeidende måtte styre samfunnet. Men som «arbeidere» oppfatta han ikke bare lønnsarbeiderne, men også fabrikantene, kjøpmennene og bankierene. Han retta propagandaen sin i første rekke til industrikapitalistklassen. Engels sier: «Hos Saint-Simon oppdager vi et genialt vidsyn, nesten alle tanker som ikke er strengt økonomiske hos de seinere sosialister, ligger i kimeform hos han.» (Friedrich Engels, «Sosialismens utvikling fra utopi til vitenskap» (1877), første kapittel.) 35

SASULITSJ, Vera Ivanova (Ivanov, V.) (1849-1919): Forgrunnsskikkelse i den narodniske og seinere i den sosialdemokratiske bevegelsen i Russland. Utførte et attentat mot stattholderen i St. Petersburg, Trepov, i 1878. Tok del i grunnlegginga av Frigjøring av arbeidet i 1883, den første russiske marxistiske gruppa i Russland. Slutta seg til mensjevikene på den andre kongressen til RSDAP. 151, 209

SCHRAMM, Karl August: Tysk sosialdemokrat, opportunist. Var i opposisjon til den revolusjonære taktikken til partiet. 59

SCHULZE-DELITZSCH, Hermann (1808-1883): Tysk vulgærøkonom. Forkynte harmoni mellom klasseinteressene til kapitalister og arbeidere. 51

SCHWEITZER, Johann Baptist (1783-1875): Tysk forfatter, lassalleaner. Formann i Det tyske sentralarbeiderforbundet fra 1867 til 1871. Sto her for en politikk med personlig diktatur. 59

SEREBRIJAKOV, Jesper Aleksandrovitsj (1854-1921): Russisk revolusjonær, narodnik. Medlem av partiet Narodnaja Volja (Folkeviljen). Emigrerte til utlandet i 1883 og ga ut tidsskriftet *Nakanune* (På terskelen) i London mellom 1899 og 1902. 154

SJTSJEDRIN, pseudonym for Saltikov, Mikail Jevgrofovitsj (1862-1889): kjent russisk satiriker, revolusjonær demokrat. 146

STAROVER: Pseudonym for Potresov.

STRUVE, Pjotr Bergardovitsj (1870-1944): Russisk borgerlig økonom og skribent, den fremste talsmannen for den «legale marxismen» på 1890-tallet. Blei seinere en av lederne for kadettpartiet. 24, 51, 75, 190, 196, 214

SUBATOV, Sergej Vasiljevitsj (1864-1917): Øverstkommanderende for gendarmeriet, og initiativtaker og organisator av «politisosialismen» (subatovismen). Organiserte arbeiderforeninger under politivern i Moskva og andre byer mellom 1901 og 1903 for å lokke arbeiderne bort fra den revolusjonære kampen. Men Subatov hadde ikke noen framgang, organisasjonene hans blei feid vekk av det revolusjonære oppsvinget. 26, 51, 128f, 133

TKATSJOV, Pjotr Nikitij (1844-1885): En av teoretikerne for den revolusjonære narodnismen, publisist og litteraturkritiker, fulgte August Blanqui. 187f

TSEDERBAUM: Pseudonym for L. Martov.

TSJELJABOV, Andrej Ivanovitsj (1850-1881): Framstående russisk revolusjonær, talsmann for den revolusjonære narodnismen. Organiserte og ledet partiet Narodnaja Volja. Se også note 9. 154, 185

TSJERNISJEVSKI, Nikolai Gavrilovitsj (1828-1889): Framstående russisk revolusjonær demokrat, utopisk sosialist. Forfatter og litteraturkritiker, leder for den revolusjonære demokratiske bevegelsen i Russland på 1860-tallet. Som filosof var han materialist. Han blei arrestert i 1862, og dømt til straffarbeid i 7 år og forvisning til Sibir på livstid. Han vendte tilbake etter forvisninga i 1883. 34

TULIN, K.: Pseudonym som Lenin brukte da han ga ut «Det økonomiske innholdet i narodnismen og kritikken av den i boka til hr. Struve» i 1894. 24, 214

VAHLTEICH, Karl Julius (1839-1915): tysk skomaker, høyresosialdemokrat. En av grunnleggerne av — og den første sekretæren i det lassalleanske Sentralarbeiderforbundet. Da unntakslovene mot sosialistene blei vedtatt i 1878, emigrerte han til USA, der han deltok i arbeiderbevegelsen. 20

VANEJEV, Anatoli Aleksejevitsj (1872-1899): Russisk sosialdemokrat. Tok aktivt del i danninga av Kampforbundet for frigjøring av arbeiderklassen i 1895. Leda de tekniske forberedelsene til utgivelsen av avisa *Rabotsjeje Djelo*. Blei arrestert, og i 1897 blei han deportert til Øst-Sibir. 41, 43, 217

VASILJEV, Nikita Vasiljevitsj (f. 1855): Oberst i gendarmeriet, tilhenger av «politisosialismen» til Subatov. 128

V. I-n. (Ivansjin, Vladimir Pavlovitsj) (1869-1904): Russisk sosialdemokrat, en av økonomist lederne. Stilte i artiklene sine de øyeblikkelige økonomiske interessene til arbeiderne opp mot de politiske oppgavene til sosialdemokratiet. Blei mensjektiv etter den andre kongressen til RSDAP. 45, 54ff, 196

VOLLMAR, Georg Heinrich (1850-1922): En av lederne for den opportunistiske fløyen i det tyske sosialdemokratiske partiet. Reformistteoretiker.

VORONTSOV, Vasilij Pavlovitsj (1847-1918): Russisk økonom og publisist, en av teoretikerne for den liberale narodnismen på 1880-1890-tallet. Skreiv *Kapitalismens skjebne i Russland* og andre bøker, der han benekta utvikling av kapitalismen i Russland og lovpriste den lille vareproduksjonen. Forkynte forsoning med tsarregjeringa og var en energisk motstander av marxismen. 47f, 54, 218

WEBB, Beatrice (1858-1943) og *WEBB, Sidney* (1859-1947): Grunnleggerne av det reformistiske fabianske selskap (Fabian Society) i Storbritannia. Skreiv bøker om historia til den britiske arbeiderbevegelsen. Var sosialsjåvinister under den første verdenskrigen. Hadde stor sympati for Sovjetunionen etter den sosialistiske Oktoberrevolusjonen. 72, 156, 211

WEITLING, Wilhelm (1808-1871): Tysk skredder, forgrunnsskikkelse i den tyske arbeiderbevegelsen i begynnelsen. En av teoretikerne for den utopiske «nivellerings»-kommunismen. (Nivellering: utjamning, fullstendig likhet). 50

WITTE, Sergej Juljevitsj (1849-1915): Russisk statsmann, regjeringssjef fra 1905 til 1906. Ville bevare monarkiet gjennom ubetydelige innrømmelser og løfter til det liberale borgerskapet og gjennom skånselløse forholdsregler overfor folket. 106

WOLTMANN, Ludwig (1871-1907): Tysk reaksjonær sosiolog og antropolog. Hevda at den økonomiske kampen var hovedoppgava for arbeiderbevegelsen. Forsvarte den rasistiske teorien og forkynte den tyske nasjonens overlegenhet. 57

WORMS, Alfons Ernestovitsj (1868-1937): Russisk jurist, professor ved Moskvauniversitetet, liberaler. Holdt forelesninger på møtene til Subatov-organisasjonene. 128

NORGES ENESTE MARXIST-LENINISTISKE ARBEIDERFORLAG!

LES OGSÅ DISSE AKTUELLE OKTOBER-BØKENE:

MARXISMENS KLASSIKERE

Marx/Engels: DET KOMMUNISTISKE PARTIS MANIFES 56 s., kr. 8,—. Den vitenskapelige sosialismens største propagandadokument. Lenin skreiv om det: «Denne lille brosjyra veier mer enn store verker: til denne dag inspirerer dets ånd hele den siviliserte verdens organiserte og kjempende proletariat.»

Karl Marx: LØNN, PRIS, PROFITT 64 s., kr. 7,—. Den mest kjente populære framstillinga av marxismens politiske økonomi Marx har laget.

V.I. Lenin: DEN PROLETARISKE REVOLUSJON OG RENEGATEN KAUTSKY 168 s., kr. 28,50. Boka er kommet i to opplag siden juni. Her finnes et av Lenins skarpeste angrep på opportunisme utkledd som marxisme. Ei bok som viser klart hvorfor det «borgerlige demokratiet» må styrtes og erstattes av proletariatets diktatur.

J. Stalin: SPØRSMÅL I LENINISMEN 652 s., kr. 64,—. Boka inneholder riktige artikler og taler fra 1924 til 1939. Den har vært ei lærebok for millioner av kommunister og revolusjonære over hele verden i titalls år.

SOVJETUNIONENS KOMMUNISTISKE PARTIS (BOLSJEVIKENES) HISTORIE 380 s., kr. 39,50. Bolsjevik-partiets historie, skrevet under veiledning av Josef Stalin. «Det er den beste syntesen og oppsummeringa av den kommunistiske verdensbevegelsen i løpet av de siste hundre åra, et mønstereksempel på forening av teori og praksis» (Mao Tsetung).

Josef Stalin: MARXISMEN OG SPRÅKVITENSKAPEN. SOSIALISMENS ØKONOMISKE PROBLEMER I SSSR 143 s., kr. 28, —. Boka omfatter de viktigste artiklene fra Stalins siste år og den berømte talen på den 19. partikongressen, og viser Stalins kamp mot revisjonisme og forfalskning av marxismen.

Mao Tstung: SKRIFTER I UTVALG 380s., kr. 32,50. Alle som er opptatt av vår tids historie og politikk trenger denne boka. Nå: 9.000.

Mao Tstung: TALER PÅ YENAN-KONFERANSEN OM LITTERATUREN OG KUNSTEN 31 s., kr. 7, —. Mao Tsetungs viktigste skrift om problemene med å lage en revolusjonær litteratur og kunst bygd på arbeiderklassen og folket.

SKJØNNLITTERATUR

Alexander Fadejev: DEN UNGE GARDE 554 s., kr. 54, — Et storverk om sovjetungdommens kamp mot de tyske nazistene under 2. verdenskrig.

Aleksandr Serafimovitsj: JERNSTRØMMEN 192 s., kr. 32,50. Denne revolusjonsromanen er et av den tidlige sovjetlitteraturens klassiske verker.

Dag Solstad: KAMERAT STALIN ELLER FAMILIEN NORDBY 139 s., kr. 24,50. Skuespillet om en NKP-familie er blitt mer solgt og lest enn noe annet norsk skuespill i etterkrigstida.

VÅR EGEN JORD. NOVELLER FRA VIETNAM ca. 200 s., kr. 36, —. Også på kulturens område har Vietnam gitt hele verden et eksempel. Novellene er skrevet under den tretti år lange motstandskampen mot imperialismen.

Johan Simensen: MENNESKER UNDERVEIS 262 s., kr. 32,50. Romanen som skildrer en arbeiderfamilies kår i mellomkrigstida har vært «glømt». Men nyutgaven viser at boka er en av de beste norske romanene fra vår tid, — fordi den skildrer arbeiderklassens liv fra klassens eget standpunkt.

LA HUNDRE BLOMSTER BLOMSTRE 200 s., kr. 38,50. Nærmere 5.000 er hittil solgt av Oktobers store lyrikkantologi.

Rudolf Nilsen: RULLE FORTELLER! 288 s., kr. 34,50. Rudolf Nilsens prosa var ukjent for de fleste inntil den ble samlet av Jon Michelet og Martin Nag og gitt ut på Oktober.

Dhimiter Shuteriqi: HAKKA OG GEVÆRET 242 s., kr. 32,50. Forteljingar frå «sosialismens fyrstårn i Europa» — Albania.

Per Sivle: STREIK ca. 150 s., kr. 28, —. Den første norske arbeiderromanen, nå i Oktober-utgave.

Ismael Kadare: BRYLLUPET 224 s., kr. 27, —. Ei spennende fortelling fra livet og klassekampen til den albanske arbeiderklassen i dag. Nå: 5.000.

STUDIEBØKER/PROGRAMMER

GRUNNSIRKEL I MARXISMEN-LENINISMEN MAO TSETUNGS TENKNING. Kr. 38,50. Innføring i proletarietets politiske teori. Først og fremst beregna til studiegrupper, men også egna for sjølstudier.

Kurs 2, første del. 247 s., kr. 32,50. Studieboka behandler emnene filosofi og politisk økonomi. Inneholder klassikertekster og artikler om norske forhold. Studieopplegg for sirkler og sjølstudium.

ARBEIDERNE KOMMUNISTPARTI (M-L). PROGRAM OG VEDTEKTER FRÅ 1. LANDSMØTET 165 s., kr. 18,50. 2. utgåve, med nynorsk tekst, av «partiboka». Samla opplag til no: 9.000!

VÅG Å KJEMPE! VÅG Å VINNE! 110 s., kr. 14, —. Rød Ungdoms nyeste studiesirkel. Gir ei bra innføring i marxismen-leninismen og den revolusjonære ungdomsbevegelsens politikk i dag.

RØD UNGDOM. PROGRAM, VEDTEKTER. Hefte kr. 7, —. Uunnværlig for alle som vil studere RU's politikk.

NORGES KOMMUNISTISKE STUDENTFORBUND. BERETNING. PLATTFORM 132 s., kr. 20, —. For alle som vil sette seg inn i den kommunistiske studentpolitikken.

DEBATT OG HISTORIE

SOSIALIMPERIALISMEN. SOVJET I DAG 240 s., kr. 34,50. Oktobers viktigste bok i 1975. Legger fram det grundigste materialet som finnes på norsk om de indre forholdene i Sovjet og Sovjets politikk overfor andre land. Forklarer hvorfor Sovjet også truer Norge. Inneholder vedtak fra AKP(m-l)s landskonferanse om kampen mot sosialimperialismen.

REVOLUSJONÆR OPPOSISJON I SOVJET 100 s., ca. kr. 27, —. Den første boka på norsk som presenterer materiale fra den revolusjonære opposisjon i Sovjet. Med program og dokumenter fra de underjordiske organisasjonene Sovjetunionens Revolusjonære Kommunistar (bolsjevikene) og Stalin-gruppa om kampen mot det nye borgerskapet i Kreml.

M. Sayers og A.E. Kahn: DEN STORE SAMMENSVERGELSEN 428 s., kr. 39,50. Boka om «den himmelige krigen mot Sovjetunionen» i tida fra Oktober-revolusjonen fram til etter 2. verdenskrig er blitt en bestselger i ny-utgave.

SOLDATEN SOM IKKJE VILLE TEIE 264 s., kr. 15, —. Boka om saka mot Narve Trædal og om militærøvingane mot det norske folket.

Peder Marin Lysestøl: PALESTINERNE — HISTORIE OG FRIGJØRINGSKAMP 272 s., kr. 24,50. Borgerskapet har rettet harde angrep mot boka for «anti-semittisme» — som den sjølsagt ikke inneholder et frugg av. Men den retter seg mot den rasistiske og ekspansjonistiske sionismen. 5.000 er snart solgt!

Terje Valen: DE TJENTE PÅ KRIGEN 264 s., kr. 32,50. En av fjorårets mest diskuterte bøker. Valen tar et oppgjør med myten om hjemmefronten, og peker på at den tjente kapitalens interesse.

Joshua S. Horn: FEI VEKK ALLE SKADEDYR! En engelsk kirurg i Folkets Kina 331 s., kr. 32,50. «Det er en av de beste innføringer i kinesisk dagligliv og politisk praksis som er kommet, og den har krav på interesse langt utover fagmedisinernes og 'Kina-kjennernes' rekke.» Lege Per E. Børdahl i *Dagbladet*.

PRESIDENTEN VÅR. HO CHI MINH 144 s., kr. 27, —. Historia om leiaren for det vietnamesiske folket og dmed historia om den vietnamesiske revolusjonen frå mellomkrigstida til 1960-åra. Nyttig for alle som vil vita meir om måla og vegen for revolusjonane i den tredje verda i dag.

KVINNEKAMP

REIS KAMPEN BLANT ARBEIDERKVINNENE 150 s., ca. kr. 36, —. Behovet for ei studiebok om kvinnefrigjøring, skrevet på et marxistisk grunnlag, har lenge vært stort. AKP(m-l)s kvinneutvalg har skrevet og redigert denne boka om kvinnes stilling under kapitalismen, med vekt på arbeiderkvinnenes kamp for frigjøring og sosialismen.

POLITISK ØKONOMI

POLITISK ØKONOMI. LÆREBOK 428 s., kr. 39,50. Dette er ei bok alle arbeidsfolk har bruk for i ei tid da krisa i kapitalismen rammer Norge. Den gir den beste innføringa i marxismens politiske økonomi som finnes på norsk.

FAGBEVEGELSEN

STYRK FAGBEVEGELSENS KAMPKRAFT 205 s., kr. 34,50. Faglig studiebok fra AKP(m-l). Boka legger mest vekt på å forklare spørsmål en møter i den daglige kampen når en fører faglig politikk på klassekampens grunn.

Filip Kota: TO LINJER I VERDENS FAGBEVEGELSE 156 s., kr. 30,—. Den internasjonale sekretæren i Albanias fagbevegelse tar først for seg fagorganisasjonens internasjonale historie. Så tar han et oppgjør med reformismen og revisjonismen, han tar et rivende oppgjør med Sovjets rolle i fagbevegelsen de siste 20 åra og legger opp et program for en revolusjonær fagbevegelse.

STREIK! OM ØKONOMISK OG POLITISK KAMP 48 s., kr. 7,—. Artikler av Engels, Lenin og Stalin og utdrag fra de berømte «Strasbourg-tesene» fra 1928. Et hefte som har vært brukt i en rekke av de viktigste streikene i Norge i 1970-åra.

HELSE OG ARBEID

Hans Husum og Ebba Wergeland: KAMP MOT HELSEFARLIG ARBEID 520 s., kr. 57,—. Den første handboka på norsk til daglig bruk i kampen mot gift og gass, røyk og stress. Årsakene til helsefarlige arbeidsforhold tas grundig opp, og boka griper rett inn i diskusjonen om arbeidsmiljøet. Den tar parti for arbeidsfolks egen kamp, mot samarbeidslinja overfor kapitalen. Grundig stikkordregister, tabeller og et vell av illustrasjoner. «Et medisinsk leksikon for garderobeskapet».

FOLKEKRIG

Mehmet Shehu: FOLKEHÆR MOT FASCISMEN 112 s., kr. 30,—. Korleis kunne vesle Albania jage armeane til Mussolini og Hitler på sjøen under motstandskrigen mot fascisme og nazisme? Den noverande statsministeren, Mehmet Shehu, fortel om organiseringa av kampen. Han var sjølv ein av partisanleiarane. Boka er bra å lesa for den som ynskjer kunnskap om korleis små land kan forsvare seg mot imperialismen.

Truobg Chinh: FOLKEKRIGENS VEI 135 s., kr. 24,50. En klassiker om folkekrig av en av lederne i Vietnams Arbeiderparti.

LENIN-UTVALG I 12 BIND

Boka du nå holder i handa er et bind i Lenin-serien *Utvalgte verker i 12 bind* som Forlaget Oktober holder på å gi ut. Lenins verker er en del av sjøelve grunnlaget for arbeiderklassens revolusjonære teori. Derfor hører disse 12 binda hjemme i bokhylla til alle klassebevisste arbeidere og andre revolusjonære.

«HVA MÅ GJØRES?»

Lenin skreiv boka «*Hva må gjøres?*» i 1901—02, da oppgava var å danne et enhetlig sentralisert arbeiderparti av de spredte marxistiske gruppene og sirklene i Russland. Her forklarer han hva som må være hovedinnholdet i den politiske agitasjonen partiet skal føre fram, hva slags prinsipper organisasjonen må bygges opp etter, og han legger fram planen sin for å bygge opp en landsomfattende partiorganisasjon.

Hovedmotstanderne mot å danne et enhetlig marxistisk parti var *økonomistene*, tilhengerne av den opportunistiske strømninga økonomismen, som representerte borgerskapets innflytelse i arbeiderklassen. «*Hva må gjøres?*» trekker et skarpt skille mellom en trade-unionistisk, økonomistisk og reformistisk politikk og en revolusjonær politikk som har som mål å styrte sjøelve det kapitalistiske samfunnet.

Tendensen til å underlegge seg borgerskapets innflytelse oppstår på nytt og på nytt i arbeiderbevegelsen og den revolusjonære bevegelsen. Derfor er det nødvendig for alle som ønsker ei linje som skjerper klassekampen og forbereder massene på revolusjon å studere denne boka grundig, om igjen og om igjen.

Pris kr 34,50

ISBN 82-7094-123-9